

metin
yegin

marcos'la on gün
adları ve yüzleri olmayanlar

dih

www.dih.org.tr

hayalci hücre: #24 metin yeğin | dünyanın sokakları #1 | marcos'la on gün:
adları ve yüzleri olmayanlar | metin yeğin ©2023 hayalci hücre | bu kitabın
türkçe yayın hakları metin yeğin ve hayalci hücre yayın'a aittir. | yayına
hazırlayan: soner torlak | illüstrasyonlar: merve tuba tanok | kapak tasarımı:
dizgi: nail dündar | baskı-cilt: repar tasarım matbaa, yenibosna merkez mh.
cemal ulusoy cd. no: 43 bahçelievler/istanbul (sertifika no: 40675) | 1. baskı
2023 / istanbul | isbn no: 978-625-94109-0-6 | sertifika no: 73832 | hayalci
hücre yayın lema yayıncılık basım dağıtım kırtasiye ticaret limited şirketi
sinanoba mahallesi aktay caddesi A3-27 blok no: 6a iç kapı no: 6
büyükçekmece / istanbul | <https://hayalcihuce.com>

metin
yegin

marcos'la on gün
adları ve yüzleri olmayanlar

dih

www.dih.org.tr

metin yeğin

Yazar, belgeselci, sinemacı, gazeteci, yönetmen, avukat, seyyah, işçi...

CNN-Türk, NTV, Kanal Türk, Tarih tv, Hayat tv, Al Jazeera, Telesur... kanallarına televizyon programları ve 100'den fazla belgesel film yaptı.

Aralarında, 'D', 'Grev', '3 Kadın 1 Grev' gibi filmlerin olduğu bağımsız, uzun metraj filmlerin senaryolarını yazdı, yönetti.

Türkiye'de Cumhuriyet, Radikal, Birgün, Gündem, Gazetecivar, Artıgerçek, dünyada, Il Manifesto, Rebellion gibi gazetelere köşe yazıları yazdı.

Açık Radyo ve BBC'ye radyo programları yaptı.

Dünyanın sokaklarını, direnişleri, isyanları anlattığı 10'dan fazla kitaba sahip.

İngiltere, İspanya; Fransa, Ekvator, Nikaragua, Arjantin, Meksika, Brezilya, Bolivya, Fas gibi bir çok ülkede, bulaşıkçılıktan, taksiciliğe, inşaatlardan, ahtapot avcılığına bir çok yerde işçi olarak çalıştı, üç üniversitede ders verdi...

Dünyanın birçok ülkesinde, toprak ve fabrika işgallerine, gecekondu hareketlerine, ekolojik direnişlere, kolektif çalışmalarına katıldı.

Yine dünyanın birçok yerindeki, gerilla hareketlerine, isyanlara doğrudan tanıklık etti. Yoksullarla birlikte evler yaptı, kooperatif örgütlenmelerine öncü oldu.

Ve dünyayı değiştirmeye çalışmaya devam ediyor hâlâ...

muchas gracias*;
cora jaguet, irma molina,
maria young, nabuko shibata,
ricardo vitale, todd miller

* Bu kitabı ilk yayınladığımızda, birlikte bu macerayı yaşadığımız Özgür Can bir banka genel merkezinde çalışıyordu ve birlikte adını kitapta pek anmamaya karar vermiştik. 25. Yıl'da bu kitaba emeklerine saygıyla...

chiapas: iki rüzgar: aşağıdan esen beşinci bölüm / 47
ikinci rüzgar: güneydoğu ve bir kehanet dördüncü bölüm / 41
chiapas: iki rüzgarda, güneydoğu ve bir kehanet üçüncü bölüm / 36
chiapas: iki rüzgarda, güneydoğu ve bir kehanet ikinci bölüm / 17
birinci bölüm, ilk rüzgar: yukarıdan esen / 15
chiapas: iki rüzgarda, güneydoğu ve bir kehanet / 13
meksika ve chiapas haritası / 13
meksika'ya giriyoruz / 13
vazanın notu / 13

ocak 1999 / 128
küçüklerin saati, v / 119
küçüklerin saati, iv / 112
küçüklerin saati, iii / 106
küçüklerin saati, ii / 99
küçüklerin saati, i / 80
yağmur ormanları ve çevresel yozlaşma / 75
meksika'da mücadelenin tarihi / 70
latin amerika katolikliği ve kızıl papazlar / 66
enlace civil broşürlerinden meksika'da yerliler / 63
paramiliterler / 60
yeni bir yıl, yeni bir şafak / 57
iran / 54

meksika'da
zapatista ulus
"demokrasi"
demokrasi
chiapas
güney
sürgün
sa
ricardo f
subcomanda
subcoman

İçindekiler

1. Referandumla ilgili bilgi / 133
2. Öğretmenler ve Zapatista 1999 / 140
3. İlk buluşmaya çağrı / 145
4. Bir duvar afişi / 149
5. Öğretmenler ve Zapatista rüyası / 153

6. Öğretmenlik ordusu 9 Ağustos 1999 / 153
7. Zapatista ulusal müzisyenlerine, subcomandante Marcos'a
8. Dünya çapında / 291 / 666 / 666 / 666

9. Chiapas'taki yerlilerin mücadelesi: / 171
10. Guadalupe Tepeyac dosyası / 175
11. Guadalupe Tepeyac komünü: / 182
12. Kendi seslerinden / 182
13. Jeronimo Tulija ejido'su, / 199
14. Flores Magon Otonom Belediyesi / 199
15. Tepeyac ile yapılan röportaj / 210
16. Subcomandante Marcos ile sohbetimiz / 210

17. 15 yıl önce / 217
18. Televizyon ve Peru / 223
19. Nivay Zapata / 227
20. Tortilla (mısır ekmeği) yapımı / 231
21. Balkanlarda savaş hayrı, ezli / 233
22. Gizli devrimci yerli komitesi / 239
23. Sonsöz: Zapatista dünyasının farklı dili / 240
24. Tarihlerde Chiapas / 249

25. YIL BASKISINA ÖNSÖZ

Marcos'la On Gün: Adları ve Yüzleri Olmayanlar kitabının ilk baskısı 25 yıl olmuş. Kitabın adeta bir klasiğe dönüşerek okunuyor olması çok güzel ama bu tabii ki Zapatistaların hâlâ dünyanın ışıltısını yitirmemiş bir umudu olmasından kaynaklı. Subkumandan Marcos ve Zapatista hareketinin bu yıllar boyunca kendisini pragmatizme kaptırmadan, çok zor koşullarda da olsa direnişine devam ediyor olması, hem bu kitabı hem de dans edilebilecek bir dünya mücadelesini yaşıyor. 25 yıl sonra bunu hâlâ anlatabiliyor olmanın onuruyla.

Zapata Vive, La Luche Sigue
Zapata Yaşıyor, Mücadele Sürüyor!

Metin Ycğın

YAZARIN NOTU

Bir Eskimo'dan elindeki deniz aslanı dışından bir çocuk heykeli yapmasını istediklerinde Eskimo'nun şaşırarak, "ben sizin istediğiniz herhangi bir şeyi yapamam ki, yalnızca bu dişi yontup içindeki ruhu açığa çıkarabilirim. Belki çocuk, belki bir köpek ya da bir fok çıkar. Yani içinde ne gizli ise o" dediğini okumuştum. Eskimo'nun dediği gibi biz de uzun Latin Amerika seyahatimizdeki Bolivya, Peru, Ekvator, Kolombiya, Kosta Rika, Nikaragua, Honduras, El Salvador, Guatemala'dan sonra Meksika'da Zapatistalarla, Subcomandante Marcos'la yaşadıklarımızı anlatmaya çalışınca böyle bir kitap ortaya çıktı.

Onun için kitabın kurgusunda bu fantastik dünyanın şiirselliğine uymaya çalıştık. Kendi yaşadıklarımızın arasına aynı yerlerle ilgili yazıları, fotoğrafları, topladığımız belgeleri ya da en son bildirileri ve haberleri koyarak size komünleri ve Zapatista dünyasını yansıtmak istedik. Eğer Zapatista dünyasının coşkusu duyurabilirsek içindeki ruhu aktarabildik demektir.

ZAPATA VİVE, LA LUCHA SİGUE.

(Zapata yaşıyor, mücadele sürüyor.)

PS: Bu düzeyde inceleyebildiğimiz Nikaragua'da Sandinistler, El Salvador'da FMLN ve Guatemala'da URNG'deN daha fazla risk taşımaları, bizleri öncelikle Zapatistleri anlatmaya sevk etti. Şu anda savaşı sürdüren Kolombiya'da FARC ile bu düzeyde ilişki kuramayışımız, Peru'da hemen hemen yok olma sürecinde olan Aydınlik Yol ve Tupacamaru hareketi ve saydığımız diğer ülkelerdeki devrimci hareketlerin fazla varlık gösterememeleri, bu ülkeleri anlatmayı –mutlaka yapılmak üzere– daha ileriki bir zamana attı.

MEKSİKA'YA GİRİYORUZ

Guatemala'dan Meksika'ya girerken bir aylık Meksika vize-miz olmasına rağmen yine de endişe duyuyorduk. Çünkü Honduras ve Guatemala'da vizelerimiz olduğu halde yaşadığımız zorluklar, bizi her sınır geçişimizde heyecanlandırı-yordu. Fakat Meksika sınırı bizi tamamen şaşırttı. Çünkü bu sahne adeta eski bir Meksika filminden alıntıydı. Bir gümrük görevlisi bu filmlerin kötü adamları gibi şişman, seyrek bı-yıklı ve tabii ki esmer; bir bankonun arkasına oturmuş, ayak-larını raflarına uzatmış, sandalyenin arka ayaklarının üstünde sallanıyordu ve bu esnada sol elinde tuttuğu odunu sağ elin-deki bıçağıyla yontuyordu. Bizi görünce, henüz bir şey sor-madan önce sol elindeki odunu bankonun üstüne bırakıp, ya-nında plastik tabakta duran tavuk budundan hatırı sayılı bir parçayı, bu sefer Türk Filmi kötü adamları gibi ısırp, tavuk budunun saldırıdan bu kez için kurtulan kısmını plastik tabağa koyup, elini tabağın yanında duran resmi evrak tomarına sil-dikten sonra son kalan yağ izlerini pasaportumuza aktardı. Hangi ülkeden olduğumuzu pasaportumuzdan anlamadığı için –tüm Latin Amerika sınır görevlileri gibi– bize sordu. Biz hemen Meksika vizesinin olduğu sayfayı açarak muhtemel bir aksamayı önlemeye çalıştık. O ise pasaporta, ülkeye, tarihlere ve bilumum bu fani dünyanın işlerine aldırmaksızın Latin Amerika'nın övülesi umursamazlığı ile mührü vurup tavuk buduna ve odununa geri döndü. Henüz gümrük memurunun yağlı parmaklarının izlerini taşıyan pasaportumuzu Camb-ridge Üniversitesi'nde EZLN üzerine doktora yapan İtalyan arkadaşımızın, zuladaki, bizim için yazdığı referans mektup-larının bitişindeki bölmeye koyduk. Böylece dünyanın tanı-dığı resmi Meksika hükümetinin onayladığı giriş belgemizle,

Meksika hükümetine, ABD hükümetine ve belki de dünyadaki tüm hükmedenlere kafa tutan Zapatista dünyasına “giriş belgemiz” yan yana geldiler ve biz Meksika’ya resmi olarak girdik.

80

b

MEKSİKA VE CHIAPAS HARİTASI (2)

Bindiğimiz bir minibüsle Comitan’a doğru yola çıktık. Minibüste tanıştığımız Belçika’da öğrenimini sürdüren bir Meksikalı üniversite öğrencisi, Türkiyeli olduğumuzu öğrendiğinde Boğaziçi Üniversitesi’nde uzun yıllar öğretim görevlisi olarak çalışan amcasının kendisine öğrettiği zeytinyağlı dolma tarifini bize anlatmaya başladı. Bu Meksikalı yemek tarifçisi üniversite öğrencisinin rehberlik yaptığı bir Belçikalı öğretim görevlisi ve biri kız biri erkek iki genç çocuğuyla Guatemala’da Atitlan gölünden itibaren birlikte yolculuk yapıyoruz. Yola çıktıktan kısa bir süre sonra ilk asker çevirmesine girdiğimizde, yurdumuzun olağanüstü hali olağanlığında sürekli vuku bulan benzeri durumları hatırlayarak zeytinyağlı dolmadan daha da fazla yurdumuzu andık. Avrupalıların kimlikleri ile birlikte, burada -çok şükür kiaz rastlanan kimliklerimiz pek dikkat çekmedi. Askerlerin sorularını anlamazdan gelerek sadece “turist turist” diye cevaplıyorduk. Hemen hemen her yarım saatte benzer bir çevirmede benzer sorulara cevap verdik. Comitan’a iki saat sonra vardığımızda, bu grup Maya uygarlığının buralardaki eserlerini incelemek için ertesi gün Palenque’ye gitmek üzere burada kaldı, biz ise Mayaların yaşayan isyanlarıyla buluşmak için San Cristobal de Las Casas’a doğru yola çıktık.

Chiapas, Meksika

m

CHIAPAS: İKİ RÜZGARDA GÜNEYDOĞU, BİR FIRTINA VE BİR KEHANET

Subcomandante Marcos; Ağustos, 1992

İLK RÜZGAR: YUKARIDAN ESEN (BİRİNCİ BÖLÜM)

Bu bölüm, âli hükümetin Chiapas'taki yerlilerin yoksulluğundan nasıl zarar gördüğünü ve bölgeye oteller, hapishaneler, kışlalar ve bir askeri hava alanı ihsan ettiğini anlatır. Aynı zamanda diğer sefil ve talihsiz olayların yanında, insanların kanını nasıl emdiklerini de anlatır. Bu ülkenin kuzeyinde, ortasında veya batısında yaşadığınızı farz edin. “Öncelikle Meksika’yı tanıyın” SECO-TUR’un (Meksika Turizm Ofisi) eski sloganını dinlediğinizi farz edin. Ülkenizin güneydoğusunu, güneydoğuda da Chiapas eyaletini ziyaret etmeye karar verdiğinizizi farz edin. Oraya da arabayla gittiğinizi farz edin. (Uçakla oraya gitmek sadece en pahalı yol değil, fakat başarı şansı olmayan safi bir hayal. Sadece iki tane sivil havaalanı var, ikisi de çoğu zaman kapalı. (Bir tane de askeri.) Transistematica otoyolundan gittiğinizi farz edin. Matias Romero’da konuşlanmış askeri kışlalara dikkat etmeyip Ventosa’ya doğru devam ettiğinizi farz edin. Oranın yakınındaki hükümetin göçmen kontrol ofisinin kontrol noktasını fark etmediğinizi farz edin. (Kontrol noktası size bir ülkeden çıkıp başka bir ülkeye girdiğinizi düşündürür.) Solu takip edip Chiapas’a doğru sürdüğü-

nüzü farz edin. Birkaç kilometre sonra Oaxaca eyaletinden çıkacaksınız ve “Chiapas’a hoş geldiniz” yazılı büyük bir tabela göreceksiniz. Buldunuz mu? Güzel, öyle farz edin. Chiapas’a giden üç yoldan birinden girdiniz. Ülkenin kuzeyine doğru giden yol, Pasifik kıyısı boyunca olan yol ve sizin girdiğiniz yol, ülkenin bu güneydoğu köşesine karadan girmenin üç yolu. Fakat eyaletin doğal zenginliği sadece bu üç yolla çıkmıyor. Chiapas birçok damardan kan kaybediyor: Petrol ve gaz kanalları, elektrik hatları, tren yolları, banka hesapları, kamyonlar, minibüsler, gemiler, uçaklar, gizli yollar, gedikler ve orman yolları ile. Bu toprak emperyalistlere haraç ödemeye devam ediyor: Petrol, elektrik, sığır, para, kahve, muz, bal, mısır, kakao, tütün, şeker, soya, kavun, sorgum, mamey, mango, demirhindi, avokado ve Meksika’nın güneydoğusunun boğazına geçen binlerce dışın sonucu Chiapaslı’nın kanı akıyor. Bu hammaddelerin binlerce milyon tonu, Meksika limanlarına ve demir yollarına, hava ve kara ulaşım merkezlerine akıyor. Oradan dünyanın çeşitli yerlerine gönderiliyor: ABD, Kanada, Hollanda, Almanya, İtalya, Japonya’ya gidiyor hepsi aynı kaderle; emperyalizmi beslemek üzere. Kapitalizmin ülkenin bataklıkları denebilecek güneydoğu kesimine empoze ettiği ücret ise baştan beri olduğu gibi kan ve çamur. İşi başından aşkın tacirler, ki bunlardan biri Meksika devleti, Chiapas’tan tüm zenginliği alıyor ve geride ölümcül ve tehlikeli damgasını bırakıyor: 1989’da bu ticari işletmeler Chiapas’tan 1.222.669.000.000 peso aldılar ve geriye yalnızca 616.340.000.000 pesoyu kamu çalışmaları ve kredi olarak bıraktılar. 600 milyar peso hayvanın midesine gitti. Chiapas’ta Pemex’in (ulusal petrol şirketi) 86 bilenmiş dişi var: Estacion’da ve komşuları Juarez, Reforma, Ostucan, Pichonalco ve Ocosingo’da. Her gün 92.000 varil petrol ve 517.000.000.000 fit (1Fit=30,4 cm) küp gaz emiyorlar.

Petrol ve gazı alıp götürüp, karşılığında arkalarında kapitalizmin damgasını bırakıyorlar: ekolojik yıkım, zirai yağma, hiperenflasyon, alkolizm, fuhuş ve yoksulluk. Hayvan hala tatmin olmadı ve ellerini Lacandona Ormanları'na uzattı: Sekiz petrol birikintisi araştırma altında. Patikalar doymak bilmez hayvanın topraksız bıraktığı köylüler tarafından machete'lerle açıldı. Köylülerin ekim yapması için ağaçların kesilmesine izin verilmeyen yerlerde dinamitler patlıyor ve ağaçlar devriliyor. Kesilen her ağaç köylülere, hapis cezasına ve asgari ücretin on katına yakın para cezasına mal oluyor. Yoksullar ağaçları kesemiyor ama petrol hayvanı kesebiliyor, her geçen gün yabancı ellere daha da çok düşen bir hayvan. Köylüler hayatta kalabilmek için kesiyor, hayvan yağmalamak için.

Chiapas aynı zamanda kahve sağlıyor. Meksika'da üretilen kahvenin %35'i bu bölgeden geliyor. Bu endüstri 87 bin insan çalıştırıyor. Kahvenin % 47'si ulusal tüketim için ayrılıyor ve % 53'ü dışarıya ithal ediliyor, özellikle de ABD ve Avrupa'ya. Hayvanın banka hesaplarını semirtmek için 100 bin tondan fazla kahve bu eyaletten alınıyor: 1988'de bir kilo pergamino kahvesi yurt dışında 8 bin pesodan satılıyordu. Chiapas'lı üreticilere ise 2 bin peso veya daha az ödeniyordu.

Kahveden sonraki ikinci önemli yağma, et. 3 milyon baş sığır Mexico City, Villahermosa ve Arriaga'daki buzdolaplarını doldurmak için komisyoncu ve küçük bir grup işadamlarının kendilerini alıp götürmesini bekliyor. Fakir çiftçiler sığırlarını, kilosu 400 pesoya satıyor. Komisyoncular ve iş adamları aldıkları sığır, ödediklerinin on katına kadar bir fiyatla tekrar satıyor.

Kapitalizmin Chiapas'tan talep ettiği haracın tarihte bir benzeri yok. Ulusal hidroelektrik enerjisinin % 55'i bu eyaletten geliyor, Meksika'nın total elektriğinin % 20'si ile birlikte. Fakat Chiapas'taki evlerin üçte birinin

elektriği var. Chiapas'taki hidroelektrik santrallerinde üretilen yıllık 12 bin 907 kilovat elektrik nereye gidiyor?

Ekolojik bilincin yükselen trendine rağmen ağaçların yağması Chiapas ormanlarında devam ediyor. 1981 ile 1989 yılları arasında 2.444.777 metre küp değerli ağaç, kozalaklı ve tropik ağaç Chiapas'tan alındı. Mexico City, Veracruz, Pueblo ve Quintana Roo'ya götürüldüler. 1988'de ağaç ihracatı 23.900.000.000 peso gelir getirdi, 1980'dekinden % 6 bin fazla.

Chiapas'taki 79 bin kovanda üretilen bal tamamen ABD ve Avrupa pazarlarına gidiyor. Chiapas kırlıklarında üretilen yıllık 2.756 ton bal Chiapaslılar'ın hiç görmediği dolarlara dönüşüyor.

Chiapas'ta üretilen mısırın yarısından fazlası yurtiçi pazarlara gidiyor. Chiapas ülkedeki en büyük mısır üreticilerinden biri. Chiapas'ta büyüyen sorgum Tabasco'ya gidiyor. Demirhindinin % 90'ı Mexico City ve diğer eyaletlere gidiyor. Avokadonun üçte ikisi ve mameyin tümü eyalet dışında satılıyor. Kakaonun % 69'u ulusal pazara,

% 31'de ABD, Hollanda, Japonya ve İtalya'ya ithal ediliyor. Üretilen muzların çoğu ithal ediliyor.

Hayvan bütün alıp götördüklerinin yerine Chiapas'a ne bırakıyor? Chiapas 75.634,4 kilometre kare yüzölçümüne sahip, yani 7.5 milyon hektar. Sekizinci büyük eyalet. 111 idari bölgeye, bunlar da yağma amaçları ile dokuz ekonomik bölgeye bölünmüş. Ülkedeki bitki türlerinin % 40'ı, memeli hayvan türlerinin % 36'sı, sürüngen ve amfibilerin % 34'ü, kuş türlerinin % 66'sı, tatlı su balıklarının

% 20'si ve kelebek türlerinin % 80'i Chiapas'ta bulunuyor. Tüm ülkeye düşen yağışın % 7'sini Chiapas alıyor. Fakat Chiapas'ın en büyük zenginliği, üçte ikisi kır-

sal alandaki komünlerde yaşayan ve ölen 3,5 milyon insanı. Yarısının içme suyu yok, üçte ikisinin de kanalizasyonu. Kırsal nüfusun % 90'ı ya çok az vergi ödüyor ya da hiç.

Aç hayvan için petrol, elektrik, kahve, kereste ve sığır üreten bir eyalet olan Chiapas'ta ulaşım ise güldürecek kadar acayip bir nükte. Belediye merkezlerinin sadece üçte ikisinin yolu asfalt. 12 bin komüne patikalardan başka hiçbir yol yok. Porfirio Diaz günlerinden beri demiryolları, insanlardan çok kapitalizme hizmet etti. Kıyı boyunca giden demiryolu (koca ülkede sadece iki demiryolu var, diğeri de ülkenin kuzeyinden geçiyor) yüzyılın başladığı tarihlere ait ve tonajı güneydoğunun kanyonlarını geçen eski köprülerle sınırlı. Chiapas'taki tek liman, Puerto Madero, hayvan için eyaletin kaynaklarını sömürmenin sadece başka bir yolu.

“ Ben başka bir şeyden bahsediyorum.
esmeye başlayan başka rüzgarlardan...”

Eğitim? Ülkenin en kötü durumda olanı. İlkokul seviyesinde her 100 çocuktan sadece 28'i birinci sınıfta bitirebiliyor. Okulların yarısından fazlası sadece üçüncü sınıfa kadar eğitim veriyor ve okulların yarısında tüm dersler için sadece bir öğretmen bulunuyor. Yerli ailelerin çocuklarını okuldan ayırmak zorunda kaldıklarını -tabii ki sır olarak saklandığı halde gösteren istatistikler var. Herhangi bir yerli komünde, okul saatlerinde mısır ve odun taşıyan, yemek yapan veya çamaşır yıkayan çocuklar görmek yaygındır. 1989'daki 16.058 sınıftan sadece 98'i yerli bölgelerindedir.

Sanayi? Bakın, Chiapas'ın endüstrisinin % 40'ı Nixtamal imalathanelerinden, tortilla ve ağaç mobilya yapım yerlerinden ibarettir.

Büyük işletmeler; (petrol ve elektrik gibi) toplam endüstrinin yalnızca % 0,2'sini kaplıyor, bunlar da Meksika hükümetine ait (ve yakında yabancılara). Orta büyüklükteki işletmeler ise ancak toplam endüstrinin % 0,4'ünü oluşturuyor, bunlarda şeker rafinerisi ve balık, deniz ürünleri, un, süt ve kahve işleme fabrikaları. Tüm eyaletin endüstrisinin % 94'ü mikro endüstri.

Chiapas'taki insanların sağlık koşulları kapitalizmin açık bir örneği: Bir buçuk milyon insanın emrinde hiçbir tıbbi hizmet yok. Her 1.000 kişi için 0,2 klinik var, ulusal ortalamanın beşte biri. Her 1.000 Chiapaslı için 0,3 yatak var, Meksika'nın geri kalanındaki oranın üçte biri. Her 100.000 kişi için bir ameliyat odası var, Meksika'nın geri kalanındaki oranın yarısı.

Her 1.000 kişi için 0,5 doktor ve 0,4 hemşire var, ulusal ortalamanın yarısı.

Sağlık ve beslenme yoksullukla el ele gidiyor. Chiapas nüfusunun % 54'ü yetersiz beslenmeden muzdarip

ve yüksek bölgelerde ve ormanda bu oran % 80'e çıkıyor. Bir köylünün ortalama besini kahve, fasulye, mısır ve tortilladan ibaret.

İşte bu kapitalizmin alıp götürdüğü her şeyin bedeli olarak bıraktığı... Meksika toprağının bu bölümü 1824'teki genç cumhuriyete kendi isteğiyle katıldı, ülkede bir güneydoğu olduğu orada petrol patlaması olunca akla geldi. (Pemex'in petrokimya fabrikalarının % 82'si güneydoğuda; 1990'da güneydoğudaki kamu yatırımlarının üçte ikisi enerji sektöründe idi) Chiapas'ın sömüründen sıkıntı çekmesi yüzyıllarca önceye dayanıyor. Geçen zamanlarda kereste, meyve, hayvan ve insan sömürü damarları yoluyla metropollere gitti, bugün olduğu gibi. Muz cumhuriyetleri gibi ve neoliberalizimin doruğunda güneydoğu hammadde ithal etmeye devam ediyor; tıpkı 500 yıl önce yaptığı gibi. Kapitalizmin başlıca ürününü ihraç etmeye devam ediyor: Ölüm ve sefalet.

Bu topraklarda bir milyon yerli halk yaşıyor ve ladino (beyaz) ve mestizolarla (melez) beraber bir kabusu paylaşıyor: 'iki dünyanın buluşmasından' 500 yıl sonra açlık ve baskı nedeniyle ölmek. Yoksulluk şartlarını iyileştirme programları, Pronasol adını taşıyan Salinas de Gortari rejimi altında Meksika devletinin elden bıraktığı bir küçük parça sosyal demokrasi, güneş ve yağmurun altında yaşayanlara lanet olası gözyaşları getiren bir şaka.

Hoş geldiniz! Ülkedeki en yoksul eyalete vardınız. Chiapas.

Ocosocoatla üzerinden Tuxtla, Gutierrez'e eyaletin başkentine arabayı sürdünüz diyelim. Fazla kalmazsınız. Tuxtla Gutierrez eyaletin diğer bölümlerinden gelen ürünlerin saklandığı büyük bir depo, ambar yalnızca. Burada kapitalistlerin karar verdiği varış yerlerine gönderilecek biraz zenginlik bulursunuz. Fazla kalmazsınız,

vahşi hayvanın kanlı çenesinin dudaklarına ancak dokunabildiniz. Chiapas Corzo'ya doğru orada duran Nestle fabrikasını fark etmeden gidersiniz ve dağlara tırmanmaya başlarsınız. Ne görüyorsunuz? Kesin olan şu ki; başka bir dünya girdiniz, bir yerli dünyasına. Başka bir dünyaya fakat aynı zamanda ülkenin geri kalanında yaşayan milyonlarca insanın yaşadığının aynısı.

Üç yüz bin Tzotzile, yüz yirmi bin Chole, doksan bin Zoque ve yetmiş bin Tojolabale barındırıyor bu yerli dünya. Âli devlet bu bir milyon yerliden sadece yarısının okur yazar olmadığının farkına varır. Dağ yolundan doğru devam edin. Chiapaneco diye bilinen dağlık bölgeye varırsınız. Burada, 500 yıldan daha önce, toprak ve suyun hakimi ve sahibi yerliler çoğunluktu. Şimdi sadece nüfus ve yoksullukta çoğunluklar. 100 yıl önce eyaletin başkenti olan San Cristobal de Las Casas'a varana dek gidin. (Burjuvazinin kendi arasındaki antlaşmazlıklar San Cristobal'ın Meksika'daki en fakir eyaletin başkenti olma onurunu(!) alıp, hakkını yedi.) Hayır, ayrılmayın. Eğer Tuxtla Gutierrez büyük bir depo ise, San Cristobal'da büyük bir pazar. Birçok değişik rotadan Tzotzileler, Choleler, Zoqueler, Tojolabaleler ve Tzeltaleler yerli haracı kapitalizme getiriyorlar. Her biri değişik şeyler getiriyor: Odun, kahve, giyecek, elışı, meyve, sebze, mısır. Herkes bir şeyler getiriyor: Hastalık, cehalet, alay ve ölüm. Bu ülkenin en fakir eyaletinin en fakir bölümü. San Cristobal'e hoş geldiniz, nüfusun çoğunluğu yerli olsa da tarih kitaplarına göre koloniyel bir şehir. Pronasol'un devasa pazarına hoş geldiniz. Burada yerli itibarı hariç her şeyi alabilir ya da satabilirsiniz. Burada her şey pahalı, ölüm hariç. Fakat çok fazla kalmayın, yol boyunca devam edin, turizm altyapısının iftiharını. 1988'de 6.270 otel odası, 139 restoran ve 42 seyahat

acentası vardı bu eyalette. Bu yıl Chiapas'ı 1.058.098 turist ziyaret ederek restoran ve otel sahiplerinin ellerine 250.000.000.000 peso bıraktılar.

Sayıları hesapladınız mı? Evet, haklısınız: her 1000 turist için 7 otel odası varken, 1.000 Chiapas yurttaşı için sadece 0,3 hastane yatağı var. Bu hesaplamaları arkanızda bırakın ve yolun yamacı boyunca koşan, bereli 3 polisi fark ederek yola devam edin. Kamu Güvenliği İstasyonu'nun yanından sürün ve otelleri, restoranları, büyük dükkanları geçerek devam edin ve çıkıştan Comitan'a doğru ilerleyin. San Cristobal'i arkanızda bırakırken yapraklı ormanla çevrelenmiş ünlü San Cristobal mağaralarını göreceksiniz. Tabelayı gördünüz mü? Hayır, yanlış anlamadınız; bu milli park ordu tarafından yönetiliyor. Şüphenizi arkanızda bırakmadan yürümeye devam edin. Onları gördünüz mü? Modern binalar, güzel evler, asfalt yollar... Bu bir üniversite mi? İşçi mahallesi mi? Hayır, topların yanındaki tabelaya yakından bakın ve okuyun: 31. askeri bölgenin genel ordu kışlaları. Gözlerinizde zeytin yeşili görüntü ile kavşağa doğru sürün ve Comitan'a gitmemeye karar verin, böylece birkaç metre ileride, "yabancı" denen tepede Kuzey Amerikan askeri personelinin idare ettiği ve Meksikalı suretlerine nasıl çalıştırılacağını gösterdiği radarı görme sıkıntısından kurtulacaksınız. Ekoloji ve bütün o zırvalar çok moda olduğundan, Ocosingo'ya gitmenin daha iyi olacağına karar verin. Ağaçlara bakın, derin nefes alın... Daha iyi hissediyor musunuz? Evet? 0 zaman sola bakmaya devam ettiğinizden emin olun çünkü sola bakmazsanız 7 kilometre ötede, ön yüzünde asil "DAYA-NIŞMA" sembolü ile başka bir ihtişamlı bina göreceksiniz. Bakmayın. Size söylüyorum, öbür tarafa bakın. Bu yeni binanın bir hapishane olduğunu fark etmeyin. (Şeytan diller bunun Pronasol'un yararına olduğunu söylüyor, şimdi köylüler eyaletin başkentindeki, hapishane

için Cerro Hueco'ya kadar bütün yolu kat etmek zorunda kalmayacaklar) Hayır kardeşim, cesaretini kaybetme, en kötü olan her zaman gizlidir: Aşırı yoksulluk, turizmin gözünü korkutur, hevesini kırar. Devam et, Huixtan'dan aşağı, Oxhuc'a doğru, suları Lacandona Ormanları'nı kat eden Jatate Nehri'nin başladığı yerdeki güzel şelaleye bakın. Cuxulja'yı geçin ve varyantı takip etmek yerine sürmeye devam edin, Ocosingo'ya varana dek. "Lacandona Ormanları'nın kapısına..."

Güzel, kalın biraz. Şehri çabucak gezin. Önemli görülecek yer?

Şehrin girişindeki iki büyük bina genelev, hemen yanında hapishane, ötedeki bina bir kilise, bir sonraki et kombinesi, öbürü askeri kıslalar, karşıda mahkeme binası, belediye binası ve yolun karşısında Pemex. Büyük Pemex kamyonları ve çiftliklerden mal toplama kamyonları, geçtikçe çöken yığılmış küçük evler.

Neye benziyor? Bir Porfirista tipi büyük arazisi olan malikane mi? Fakat bu 75 yıl önce bitti! Hayır, Montes Azules Reserve'nin önündeki San Quintin'e giden yolu takip etmeyin. Jatate ve Perlas nehirlerinin birleştiği yere gitmeyin, oraya gitmeyin, üç gün günde sekiz saat yürümeyin, San Martin'e gitmeyin ve çok fakir ve küçük bir komün olduğunu görmeyin, delik deşik olmuş o kulübeye yaklaşmayın. Nedir o? Bazen bir kilise, bir okul, bir toplantı yeri. Şimdi bir okul. Saat sabah onbir. Hayır daha yakına gitmeyin, içeri bakmayın, bit ve tenyadan kalbura dönmüş, yarı çıplak dört grup çocuğa bakmayın, sizin şimdi yürüdüğünüz aynı üç günlük yolu sefil bir maaşı almak için 3 gün yürümek zorunda kalan dört genç yerli öğretmene bakmayın. Sınıfları birbirinden ayıran şeyin sadece küçük bir koridor olduğunu fark etmeyin. Kaçınıcı sınıfa kadar eğitim veriyorlar burada? Üç. Ha-

yır, hükümetin bu çocuklara gönderdiği tek şey olan posterlere bakmayın. Bakmayın onlara: Onlar AIDS'den korunma hakkındaki posterler.

Bizim için gitmek en iyisi, hadi asfalt yollara geri dönelim. Evet, kötü durumda olduklarını biliyorum. Hadi Ocosingo'dan ayrılalım, kırlık alana hayran kalmaya devam edin... Sahipleri mi? Evet, büyük çiftlik sahipleri. Ne mi yetiştiriyor? Sığır, kahve, mısır... Ulusal Yerli Enstitüsü'nü gördünüz mü? Evet, şehirden çıkarkenkini. Şu kamyonları gördünüz mü? Onlar yerli köylülere veresiye veriliyor. Sadece kurşunsuz benzin ile çalışıyorlar çünkü çevre için daha iyi... Ocosingo'da kurşunsuz benzin yok mu? Eh, bu çok büyük bir dert değil... Evet haklısınız, hükümet köylüler için endişeleniyor. Tabii ki şeytan diller bu dağlarda gerillalar olduğunu ve hükümetin finansal yardımının yerlilerin sadakatini satın almak için olduğunu söylüyor fakat bunlar dedikodu, onlar kesinlikle Pronasal'ın otoritesini sarsmaya çalışıyor... Ne? Vatan-daşların Savunma Komitesi mi? Oh, evet! İnsanları tehdit etmek için küçük muhafızlar organize eden kahraman çiftlik sahibi, tacir ve rüşvetçi patronlar birliğinden oluşan bir grup. Hayır, size demin Porfirista dönemi malikanelerinin 75 yıl önce ortadan kaldırıldığını söyledim... Bizim için gitmek en iyisi... Bir sonraki kavşaktan sola dönün. Hayır, Palenque'ye doğru gitmeyin. Hadi Chilon'a gidelim... Güzel değil mi? Evet.

Yajalon... Çok modern, hatta bir benzin istasyonu bile var... Bakın, bir banka, belediye binası, mahkeme binası, orada karşıda da ordu... Başka bir çiftliğe benziyor. Hadi gidelim ve siz şehrin eteklerindeki Tila ve Sabanilla yolu boyunca büyük güzel DAYANIŞMA yazılarıyla diğer büyük, modern binaları görmeyin, görmeyin bunu, bu bir... Hapishane!

Güzel, bir kavşağa vardık. Şimdi Ocosingo'ya... Palenque mi? Emin misiniz? Tamam, hadi gidelim. Evet,

kırlar çok güzel. Bunlar çiftlik mi? Bildiniz! Kahve, sığır yetiştiriyor ve kereste üretiyorlar. Bakın Palenque'ye geldik bile. Şehirde şöyle bir gezinti? Tamam. Bunlar oteller, orada restoranlar, belediye binası, mahkeme binası, şunlar askeriye kışlaları ve orada karşıda... Ne? Hayır, ne diyeceğinizi biliyorum... Söylemeyin... Yoruldu-
nuz mu? Tamam, biraz duracağız. Piramitleri görmek istemiyor musunuz? Hayır? Tamam. Xi'Nich? Ah... bir yerli yürüyüşü. Evet Mexico City'ye gidiyorlar. Ne kadar mı uzakta? 1.106 km. Sonuçta? Hükümet dilekçelerini alır. Evet, hepsi bu. Hâlâ yorgun musunuz? Biraz daha? Hadi bekleyelim... Bonampak'a doğru mu? Yol çok kötü. Tamam hadi gidelim. Evet, panoramik bir rota... Şurası federal askerlere, öbürü deniz kuvvetlerine ait, oradaki bir diğeri hükümetin... Bu görüntü hep böyle mi? Hayır bunların üstüne bazen köylülerin protesto yürüyüşü de yer alıyor. Yoruldunuz mu? Geri dönmek mi istiyorsunuz? Tamam? Başka yerler mi? Değişik yerler mi? Hangi ülkede? Meksika'da mı? Aynısını göreceksiniz. Renkler değişecek, diller, mekân, isimler değişecek fakat insanlar, sömürü, yoksulluk ve ölüm aynı. Sadece cumhuriyetin herhangi bir eyaletine daha yakından bakın. Pekala, iyi şanslar... Ve eğer bir turist rehberine ihtiyacınız olursa kesinlikle beni haberdar edin. Hizmetinizdeyim. Ha! Bir şey daha. Bu her zaman böyle olmayacak. Bir başka Meksika mı? Hayır, aynısı... Ben başka bir şeyden bahsediyorum, esmeye başlayan başka rüzgarlardan.

f

(3)

İki saat ve dördüncü aramadan sonra vardığımız San Cristobal de Las Casas, şu ana kadar Latin Amerika’da gezdiğimiz en güzel şehirlerden biri. Çok düzgün evlerinin dışında koloniyel yapıların hakim olduğu şehir meydanı, turistler için irili ufaklı restoranlar, hediyelik eşyacılar, kafelerle dolu. Tertemiz sokakları, ucuz pansiyonları ve Antik Maya uygarlıkları eserlerine yakın merkezlerden biri olması nedeniyle Meksika’yı gezen turistlerin uğramadan geçmediği yerlerden biri. Burada Frei Bartalameo ve Enlace Civil adlı Zapatistlerle ilişkide olan iki sivil organizasyon olduğu ve onların bize yer bulma konusunda yardımcı olabileceğini, Cambridge’de referans aldığımız arkadaştan öğrenmiştik, ancak kendimiz ucuz bir otel ayarlayarak onları böyle bir angaryadan kurtarmak istiyoruz. Bu nedenle şehrin meydanına yakın, kapısı küçük bir avluya açılan temiz bir pansiyonda, iki kişi 6 dolar gibi bir fiyata kaldık. Bunun içinde mutfak kullanabilme hakkı da olması çok iyi oldu. İlçe cezaevi avlusunu andıran küçük avluya masamızı atarak, güzel bir yemek yiyip, biraz okuyup yazarak üzerimizden Guatemala yorgunluğunu attık. Chiapas bölgesinde Mayaların çoğunlukta olmasına rağmen şehirde hemen hemen hiçbir işletmenin sahibi Maya değil. Kaldığımız otel dahil bir çok turistik işletmenin sahibi Mayaları küçük görüyor ve son gelişmelerden sonra da onlardan epeyce ürküyorlar. Bu arada Meksika’nın iki büyük medya tekelinden biri olan televizyonda, günde en az beş kez Zapa-

tista komünlerinden biri gösterilip, terörist yabancılar tarafından Mayaların nasıl beyninin yıkandığı neşrediliyor. İki sivil organizasyondan Frei Bartelomeo'yu zamanımız az olduğundan bu gelişimiz için es geçip biraz daha az organize olan ama komünlerde daha etkin ve daha politik olan Enlace Civil'e gitmeye karar veriyoruz.

80

m

CHIAPAS: İKİ RÜZGARDA GÜNEYDOĞU, BİR FIRTINA VE BİR KEHANET

Subcomandante Marcos; Ağustos, 1992
(İKİNCİ BÖLÜM)

Bu bölüm valinin hikayesini anlatır; genel vali ile çırağının feodal sığır, kahve yetiştiricileri ve tüccarlarla birlikte ilerici papazlara karşı kahramanca savaşını. Aynı zamanda başka fantastik masalları da.

Bir zamanlar burnunun yerinde fıstık olan, çikolata-dan yapılmış bir genel vali vardı. Genel valinin çırağı; vali Patrocinio Gonzalez Garrido, fetih zamanlarında İspanyol kralının yetki verdiği eski hükümdarların havası içinde, Chiapas'ın coğrafyasını yeniden organize etti. Şehirdeki ve kırsaldaki insanlara toprak vererek organize etme yetkisi Gonzales Garrido'nun kalın kafalılığı ile yönetildiğinde aptallığın son sınırına vardı. Genel vali, hizmetlerinin zaten her şeye sahip olanlara yönelik olması gerektiğine karar verdi. Halkın da dışarıda yağmurun, rüzgarın altında gayet iyi olduğuna, yalnızca kötü koşullardaki hapishaneleri hak ettiklerine karar verdi, hem böylece zenginler de onların görüntülerinden rahatsız olmayacaktı. Bunun için şehrin eteklerine yeni hapishaneler inşa etti. Zaten büyük çiftlik sahipleri ve işadamlarının “en iyi arkadaşı” olan bu yönetimin eyalet için yaptığı işler, yalnızca hapishaneler ve askeri kışlalardır. Eyaletin katolik hayatını düzene sokan üç papaza olan düşmanlığı da bir sır değildir. Piskopos Samuel

Ruiz tarafından atanan San Cristobal papazı, Gonzales Garrido'nun yeniden organize etme projesinin devamlı tehdididir. Chiapas'ta hakim olan sömürü düzenini modernize etmeyi uman Patrocinio Gonzalez, yoksuldan yana tavır koymayı tercih eden Katolik papazların vaazları ve laik kesimin direnişi ile karşılaştı.

Tuxtla Gutierrez piskoposu Aguirre Franco'nun ikiyüzlü alkışı ve Tapachula piskoposunun sessiz onayı ile Gonzales Garrido, San Cristobal Piskoposluğu'nun üyelerine karşı, çiftçilerin ve işadamlarının 'cesur' komplolarını sürdürdü. Bazılarının adlandırdığı gibi 'Don Samuel'in takımı' tecrübesiz inananlardan meydana gelmiyordu: Patrociona Gonzales Garrido eyalet valisi olmayı hayal bile etmeden önce San Cristobal De Las Casas'ın piskoposu adalet ve özgürlük hakkı için dua ediyordu. Bu dua ülkenin en geri kalmış burjuvazilerinden biri olan tarım burjuvazisi için tek bir şey demek olabilirdi: İsyan. Çiftlik sahibi ve işadamı 'yurtseverler ve inananlar' isyanı nasıl önleyebileceklerini biliyorlardı: Federal Ordu ve Kamu Güvenliği Polisi, bunlar tarafından eğitilmiş, özel olarak finanse edilmiş silahlı paramiliter gruplar ve eyalet hukuku (ki bunlar, onların tehditlerinden, işkenelerinden çok çekmiş köylülerce de iyi biliniyor).

Birkaç ay önce, Simojovel semtinden sorumlu Peder Joel Padron tutuklandı. Bölgenin çiftlik sahiplerince, toprak yönetimini ele geçirme girişimlerini başlatma ve bu girişimlerin içinde yer almakla suçlandı. Peder Padron eyalet otoritelerince tutuklandı ve eyalet başkentindeki Cerro Huace hapisanesine kondu. San Cristobal Piskoposluğu'nun üyelerinin seferber olması sonucu serbest bırakıldı. (Tuxtla Gutierrez ve Tapachula'dakilerin yoklukları ise göze çarpıyordu.)

Binlerce köylü Padron'un özgürlüğünü istedikleri için Tuxtla Gutierrez'e yürürken, Ocosingo'daki çiftlik sahipleri, köylüleri yerlerinden atmak için paramiliter

güçlerini gönderdiler. Çiftlik sahipleri tarafından silahlandırılan dört yüz adam, evleri harap edip yaktılar, yerli kadınlara saldırdılar ve bir köylüyü, Juan'ı, yüzünden vurarak öldürdüler. Bu saldırıdan sonra çoğunluğu bölge çiftlik işçilerinden ve ufak mal sahiplerinden oluşan paramiliter güçler, genç çiftçi sürüsü ile birlikte, yörenin yolları boyunca patronları tarafından temin edilen toplama kamyonlarıyla yapılan yağmaya gururla katıldılar. Silahlarını havada sallayarak sarhoş naraları attılar: 'Büyük çiftlik sahipleri bir numara!' Ve herkesi bunun sadece başlangıç olduğu konusunda uyardılar. Bu muzaffer geçit törenine cesur yetkililer ve güvenlik görevlileri sadece seyirci kaldılar.

Tuxtla Guterrez'de yaklaşık 10 bin köylü, Peder Padron'un salıverilmesi lehinde yürüyüş yaptı. Ocosingo'nun bir köşesinde ise Juan'ın dul karısı yapayalnız, kocasını gömdü. Juan'ın ölümü için hiçbir gösteri, protesto veya yürüyüş olmadı. Çünkü burası Chiapas. Genel Vali Gonzales Garrido, yakın zamanda basında açığa çıkarılan yeni bir skandalın baş aktörüydü. Genel valinin onayıyla Ocosingo'nun toprak ağaları, Chiapas'ın kırsalında faaliyet gösteren neo-Portifista paramiliter güçlerini "Yurttaş Savunma Komitesi" adıyla kurumsallaştırmaya çalışıyordu. Bu olay San Cristobal Piskoposu Samuel ile birlikte Rahibe Maria del Carmen ve Papaz Pablo Ibarren'e yapılan suikast komplosu ortaya çıkarılmasaydı hiç bilinmeyecekti. Dürüst Chiapas basınının uluslararası forumlara bu olayı duyurması üzerine vali olayı araştırmak için bir komisyon kurduğunu açıkladı. Araştırmanın sonucundan hiçbir netice alınamadı ve sular kendi istikametine geri döndü.

Aynı günlerde hükümet ofisleri aslında bilinen bir takım korkunç istatistikleri açıkladılar: Chiapas'ta her yıl 14.500 insan ölüyor, bu ülkedeki en yüksek ölüm oranı.

Sebepleri; solunum yolu enfeksiyonları, ince bağırsak iltihabı, parazitler, amipli hastalıklar, sıtma, salmonella, yaralanmalar, ateşli sayrılık, akciğer tüberkülozu, trahom, lekeli humma, kolera ve kızamık gibi tedavi edilebilir hastalıklar. Aslında eyaletin çoğunluğu olan üçra bölgelerdeki ölümler bildirilmediği için sayının 15.000'in üzerinde olduğu söyleniyor... Patrocinio Gonzales Garrido'nun dört yıllık iktidarı süresince, çoğunluğu fakir 60.000'den fazla Chiapas'lı öldü. Vali tarafından yürütülen ve feodal beyler tarafından komuta edilen savaş, bombardımanlardan daha az göze çarpan metodlardan oluşuyor. Fetih günlerindeki gibi birçok yaşama mal olan bu öldürücü komplolardan basında hiç bahsedilmiyor.

Yurttaş Savunma Komitesi kendilerine yandaş bulmak için çalışmalarına devam ediyor. Ocosingo şehrindeki zengin ve fakirlere, organize olup silahlanmaları gerektiğini, böylece köylülerin şehre giremeyeceklerini, çünkü girerlerse zengin ve fakir ayırmadan her şeyi yıkacaklarını söyleyerek onları ikna etmek için toplantılar düzenliyor. Genel vali tasvip ederek gülümsüyor.

8

S

(4)

Bir gün sonra San Cristobal de Las Casas'da şehir meydanından birkaç sokak ötede olan Enlace Civil'e gidiyoruz. Kapısında dokuzda açılacağı yazdığı halde 9:15 te orada olmamıza rağmen hiç kimseyi bulamıyoruz. Bunu

pek önemsemiyoruz çünkü Latin Amerika saatine bay-
yağı alıştık. Örneğin Peru’da eğer bir yere 8’de davetli-
seniz ve saat 8’de orada olursanız bu çok ayıptır. En
azından bir saat geç gitmeli, dokuzda orada olmalısınız.
Hatta bu geç kalma o kadar resmileşmiştir ki çift saatli
düğün davetiyeleri vardır; davet saati sekiz, gelme saati
dokuz gibi. Latin Amerika’nın zaman anlayışının hay-
ranlarından olan biz, buna pek aldırmaksızın beklerken,
saat tam onda Enlace Civil’in açılmasına şaşırdık. Ancak
daha sonra öğrendik ki bu geç kalma Latin Amerika
keyfi saat uygulaması değil, küçük ve hoş bir başkaldırı
biçimi. Meksika hükümeti yaz saati uygulaması olarak
saatleri 1 saat ileri aldırırken, Zapatistler ve Mayalar,
“sizin kaprisleriniz-endüstrileriniz, mesai saatleriniz,
bankacılık problemleriniz, borsalarınız, dünya pazarları-
nızpek ilgilendirmiyor” deyip saatlerini eski zamanda
bırakmışlar. Bu nedenle Enlace Civil saat dokuzda, yani
tam saatinde açılmış. Biz Avrupa(!) terbiyesi almışlar,
böylece sabahın ilk insanları olarak içeri girdik. Zapa-
tista afişlerinin yanında İtalyanca, İngilizce ve hatta Yu-
nanca afişlerin kapladığı duvarlar bize daha çok 80 ön-
cesi dernek binalarını hatırlattı. Bu duvarın karşısında
soba borusu, plastik kova, sırt çantası, çinko tabaklar
gibi birbiriyle ilişkisiz onlarca şey duruyordu. Memleke-
timizde böyle bir yerde rastlayabileceğiniz tipte bir kız
bize “hoş geldiniz” dedi ve ne istediğimizi sordu. Biz ce-
bimizdeki referans mektuplarını elimizle yoklayarak
M’yi sorduk. Akşamüstü geleceğini öğrenip karşı duvara
dayalı tahta sıranın üstündeki broşürlerden birkaç tane
alıp, akşama kadar turist olarak San Cristobal’i gezmeye
karar verip dışarı çıktık. Özellikle Maya uygarlıklarının
merkezlerinden biri olan bu yörede neleri görebileceği-
mizi öğrenmek için turist danışma bürosuna gittik.

O

CHIAPAS: İKİ RÜZGARDA GÜNEYDOĞU, BİR FIRTINA VE BİR KEHANET

Subcomandante Marcos; Ağustos, 1992

(ÜÇÜNCÜ BÖLÜM)

Bu bölüm valinin aklına nasıl parlak bir fikrin geldiğini ve bu fikri nasıl uygulamaya koyduğunu anlatır. Aynı zamanda imparatorluğun nasıl sosyalizmin ölümüne karar verip, çoğunluğun umursamaz bakışları altında, zayıfların endişesi ve üzüntüsüne rağmen, güçlülerin sevincine hizmet etmeyi görev edindiğini anlatır. Zapatistalar'dan bahseder ve nasıl hâlâ onun yaşadığından söz edildiğini anlatır. Aynı zamanda diğer şaşırtıcı olayları da anlatır.

Genel vali endişelidir. Köylüler, yeniden yazılan Anayasanın 27. maddesinin kurumsallaştırdığı yağmayı alkışlamayı reddederler. Genel vali öfkelenir. Fakir sömürülmekten bıkmıştır. Pronasol'un Chiapas kırsallarında dağıttığı yardımı boyun eğerek kabul etmeyi reddederler. Genel vali umutsuzdur. Danışmanlarına danışır. Danışmanları ona eski bir gerçeği anlatırlar. Hapishaneler ve askeri üsler hakimiyetin garanti altına alınmasının devamı için yeterli değildir. İnsanların düşüncelerini de kontrol etmek gereklidir. Genel vali huzursuzdur. Mekanında volta atar. Birden durur ve gülümser:

XEOCH: Köylüler için ceza ve yalanlar.

Ocosingo ve Palenque’de, Cancue ve Chilon’da, Altamirano ve Yajalon’da yerliler bir kutlama yapıyor. Âli hükümetten gelen yeni bir hediye gündelikçilerin, küçük toprak sahiplerinin, topraksız köylülerin ve ejidoların geri kalmış sakinlerinin yaşamına biraz mutluluk katıyor. Onlara Doğu Chiapas’ın en tecrit edilmiş köşelerine dek ulaşan yerel bir radyo istasyonu verildi. Chiapas kırsalı modernleşiyor. Ocosingo yakınlarından yayın yapan XEOCH, 600 Mhz AM’den sabahın dördünden akşamın onuna dek dinlenebilir. Yayınlanan haberler yalanlarla dolu. Yolunu şaşırان işçilerin köylü sınıfına yaydığı ‘insanların güven veya inancını sarsarak devleti yıkma’ isteklerinden, yerli komünler tarafından alınmayan yardım kredilerinin bolluğundan ve hiç yapılmayan kamu hizmetlerinin varlığından söz ediyor. Ayrıca genel vali, arada yayınlanan rap müziğinin eşliğinde, bu yayınların yalan olmadığını, hapishaneleri ve askeri üsleri sık sık telafuz ederek, Cumhuriyetteki en baskıcı ceza yasasını anlatıyor. Bu ceza kanunu her türlü gösteriyi, başkaldırıcıyı, isyana teşvik etmeyi, yani her şeyi yasaklıyor.

Savaşmak için hiç bir sebep yok. Sosyalizm öldü. Yaşasın konformizm ve reform ve modern dünya ve kapitalizm ve onlarla ilişkili bütün zulümler! Genel vali ve toprak ağaları saraylarında ahenkle dans ediyor ve gülümsüyorlar. Neşeleri, bölgede yaşayan birkaç özgür düşünür için alt üst edici. Umutsuzlar. Birinin savaşması gerektiği doğru, fakat güçler arasındaki denge uygun değil, şimdi zamanı değil. Belki yıllarca daha beklemeliyiz. Serüvencilere karşı alarında olmak zorundayız. Her şey her zaman olduğu gibi devam etmeli, şehirler de ve kırsal bölgelerde sessiz kalmalıyız. Sosyalizm öldü. Çok yaşa kapitalizm! Bu, radyoda, yazılı basında ve televizyonda ilan edildi ve büyük bir şamatayla dönekek eski sosyalistlerce de tekrarlandı.

Kimileri konformizmin ve umutsuzluğun seslerine kulak vermez. Umursamayanların ve güçlülerin seslerini duymadan devam eden milyonlarca insan var. Duyamazlar, çünkü kulaklarında bağırان yoksulluk, ölümün kanı ve feryat ile sağırdılar. Fakat ne zaman dinlenme zamanı gelse, başka bir ses duyarlar. Onlar yukarıdan gelen sesi değil; aşağıdan gelen bir rüzgar tarafından onlara taşınan sesi duyarlar, dağların yerli kalbinden gelen bir ses. Bu ses adalet ve özgürlük hakkında konuşur onlarla, sosyalizm hakkında ve umut hakkında... Dünyada var olan tek umut. Yerli komünlerindeki yaşlıların en yaşlısı der ki; bir zamanlar Zapata adında adamları ile birlikte ayaklanıp ‘ülke ve özgürlüğü’ haykıran bir adam varmış. Onlar, Zapata’nın ölmediğini ve dönmek zorunda olduğunu söylerler. Bu yaşlı köylüler: “Rüzgar, yağmur ve güneş bize toprağı ne zaman ekeceğimizi ve biçeceğimizi söylediğı gibi umudun da yeşertilip biçileceğini söyler” derler. Şimdi de rüzgar, yağmur ve güneş: “Bu kadar çok yoksullukla ölüm yerine isyanı hasat etmenin zamanı geldi diye fısıldıyor” diyorlar. Yaşlıların söylediğı bu. “Güçlüler duymuyor, duyamazlar. Saltanatın kulaklarına bağırdığı vahşilikle sağır olmuşlardır. Zapata ise rüzgara ısrar ediyor, aşağıdan esen rüzgara, bizim rüzgarımıza.”

f

(5)

Saat 6 sularında (Maya saatiyle) geri döndüğümüzde, içeride banklara oturmuş altı yedi kişi daha buluyoruz. Yine M'yi soruyoruz. İçeriden çağırıyorlar ve bizi “companeros” (yoldaşlar) diyerek karşılıyor. Beraberce hangar dernek karışımı bu yerin tahta ile bölünmüş bir köşesine gidiyoruz. Ufak tefek bu melez kadınının yüzü, referans mektubunun sahibinin adını duyup, mektubu okuyunca aydınlanıyor. Türkiyeli olduğumuzu duyunca daha da neşeleniyor ve buraya gelen ilk Türkiyeliler olduğumuzu söylüyor. (5.000 civarında kişinin katıldığı neoliberalizme karşı birinci toplantıya bir Türkiyeli'nin de katılmış olduğunu biz de Türkiye'de okuduk.) Kısa öykümüzü ve ne yapmak istediğimizi öğrenince, referans mektubunu yazan İtalyan arkadaşla haberleşmesi gerektiğini, yarın yine gelmemizi söylüyor. Biz çıkarırken, birçok dilden afişlerin altında, birçok dilden konuşan kızlı erkekli grubun karşısından birkaç değişik broşür alarak, biraz önceki gezimizde tespit ettiğimiz San Cristobal'in en ucuz ve temiz restoranlarının birinde 1,5 dolara dört çeşitten oluşan yemeğimizi yemeğe gidiyoruz.

y

**CHIAPAS: İKİ RÜZGARDA GÜNEYDOĞU,
BİR FIRTINA VE BİR KEHANET**

Subcomandante Marcos; Ağustos, 1992

**İKİNCİ RÜZGAR: AŞAĞIDAN ESEN
(DÖRDÜNCÜ BÖLÜM)**

Bu bölüm güneydoğuda onurun ve meydan okumanın, güçleri nasıl birleştirdiğini ve Jacinto Perez'in hayaletinin nasıl Chiapas'ın dağlarına doğru koştuğunu anlatır. Bir de tükenmiş bir sabrı ve önemsenmeyen ama büyük sonuçları olan diğer olayları anlatır.

Bu insanlar onurlu ve asi doğdular, Meksika'nın geri kalanındaki ezilenlerin erkek ve kız kardeşleri. Onlar sadece 1824 Annexation Antlaşması'nın bir sonucu değil fakat baskıların ve direnişlerin sonucudurlar. Papaz cübbelerinin ve zırhların bu toprakları fethettikleri zamandan beri onurlu direniş sürüyor ve büyüyor.

Yerli bölgelerinde ortak çalışma, demokratik düşünce ve çoğunluğun kararlarına bağımlılık artık sadece bir gelenekten de fazla. Karşı koyma, onur ve direniş hayatta kalmanın yegane yolları. Toprak sahipleri ve iş adamlarına göre “şeytani olan bu düşünceler” birçok kapitalist ilkeye karşı geliyor.

Egemenler Chiapas isyanının hiçbir benzerinin olmadığını, bunun ulusal tecrübenin dışında olduğunu yanlışlıkla söylediler. Bu bir yalan. Sömürülmüş Chiapaslılar'ın yaşadıkları Durango, Veracruz veya Meksika'nın

kuzey platolarındaki sömürölmüş insanlarla aynı: Savaşmak ve kaybetmek. Eğer tarihi yazanların sesi ziyadesiyle duyulmuyorsa, bu zulmedilmişlerin sesi henüz çıkmadığındandır.

Bütün Meksika boyunca kan ve ateş ile kabul ettirilen ve sürdürölen sisteme karşı bu isyanın, hiçbir tarihi, ulusal veya bölgesel takvimi yoktur. Chiapas'ta bu asi ses, sadece toprak sahiplerinin ve tüccarların dünyasını salladığı zaman duyuldu. Eğer güneydoğudaki başkaldırı kaybederse, kuzey, orta ve batıdaki başkaldırı da kaybeder. Doğru bir zamanlama yapılmalıdır çünkü rüzgar toprağın meyvesidir. Zamanla yeşerir, onur ve isyankarlığından başka hiçbir şeyi olmayanların göğüslerinde olgunlaşır. Ve bu alttan gelen rüzgar, isyanın ve onurun rüzgarı, yukarıdaki rüzgara sadece bir cevap değildir. Bu sadece kızgın bir cevap veya adaletsiz, keyfi bir sistemin yıkımı değildir. Bundan ziyade isyanı ve onuru, özgürlük ve onura dönüştürme umududur, yeni bir öneri ile ilişki içerisinde.

Bu yeni ses kendini bu topraklarda ve tüm ölkede nasıl duyuracak? Şimdi sadece dağlarda ve kanyonlarda esen bu gizli rüzgar, paranın kanunlarının ve yalanların hükmettiğı vadilere henüz inmedi. Ağaçların altında henüz doğmaya başladı ve yeni bir dünya için devrimi örgütlüyor. Öyle yeni ki, birlikte atan yüreklerde ancak uyanan bir sezgi.

(BEŞİNCİ BÖLÜM)

Bu bölüm, yerlilerin onurlarının sesini nasıl duyurmaya çalıştıklarını anlatır, yalnızca bir süre için duyulmuş bu sesin hala bugün nasıl yaşadığını ve yerlilerin bir kere daha ama bu sefer sağlam adımlarla ileri yürüyüşünü anlatır. -Her şeylerine el konulmuş diğer insanlarla birlikte, kendilerine ait olanı geri almak için yaptıkları yürüyüşlerini.Şu anda sadece hiçbir şeyi olmayanlar için çalan cenaze marşının, gelecekte herkes için çalacağını, aynı zamanda olmuş olan diğer korkunç olayları ve derler ki, olmak zorunda olan şeyleri de anlatır.

Palenque, Ocosingo ve Salto de Agua köylülerinin gerçekleştirdiği Xinich yürüyüşü, sistemin saçmalığını açığa vurur. Bu yerliler

1.106 km yolu seslerinin dinlenmesi için yürümek zorunda kaldılar. Merkezi otorite genel vali ile bir toplantı düzenlesin diye Cumhuriyetin başkentine gitmek zorunda kaldılar. Kapitalizm, Jalisco göklerinin bir ucundan diğer ucuna korkutucu bir trajedi çizerken Mexico City'ye vardılar. Eski 'Yeni İspanya'nın, şimdi Meksika'nın başkentine, yabancı kâbusun bu toprağın kalbine kendini empoze etmesinden tamı tamına 500 yıl sonra vardılar ve hâlâ var olan bütün dürüst ve alicenap insanlar, onları dinledi ve ülkenin güneydoğusunda, kuzeyinde, ortasında ve batısında bugün onlara zulmeden sesler de onları dinledi. Geri gittiler, 1.106 kilometre, çantaları yalnızca sözlerle dolu. Yine, hiçbir sonuç çıkmadı...

Simojovel belediye makamında CIOAC organizasyonuna dahil köylüler, paraları yerel çiftlik sahiplerince ödenen insanlar tarafından saldırıya uğradı. Simojovel'deki köylüler suskunluklarına son verip çiftlik sahiplerinin tehditlerine cevap vermeye karar verdiler. Belediyeyi kuşattılar. Onların rızası olmadan hiçbir şey ve

hiç kimse içeri giremiyor veya çıkamıyordu. Federal ordu kışlarına çekildi ve polis de geri çekildi. Buna karşı eyaletin toprak ağaları düzeni ve saygıyı geri getirmek için silahlar talep etti. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. İhtilaf çözülmüş görünüyordu fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı.

Betina kasabasında, San Cristobal de Las Casas'ın eteklerinde yerliler, evlerinde yakmak için odun kestikleri gerekçesiyle gözaltına alındı ve taciz edildi. Adli temsilciler bunu sadece çevreyi korumak için yapıyor olduklarını söylediler. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve üç adli yetkiliyi kaçırdılar. Panamerikan otoyolunu ele geçirdiler ve San Cristobal'in doğusuna giden iletişimi kestiler. Osoyingo ve Comitán arasındaki kavşakta köylüler yargıçları bırakmadan ve yolu açmaya razı olmadan önce genel vali ile konuşmak istediler. Ticaret durma noktasına geldi, turizm geriledi. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı. Marques de Comillas, Osoyingo'nun komşu kasabasında, köylüler yaşayabilmek için odun keser. Adli görevliler onları tutukladı ve kendi komutanları için oduna el koydu. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve görevlilerin araçlarına el koyarak onları kaçırdılar. Vali, kamu güvenliği polisini gönderdi, onlar da aynı yolla kaçırıldı. Yerliler kamyonları, ağacı ve esirleri tuttular. Esirleri salıverdiler. Hiçbir cevap gelmedi. Çözümler talep etmek için Palenque'ye yürüdüler ve ordu onları sıkıştırdı, liderlerini kaçırdı. Araçları ellerinde tuttular. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti. Hükümet, liderleri salıverdi, köylüler araçları iade etti. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı.

Ocosingo'nun belediye makamında, ANCIÉZ organizasyonundan 4000 yerli köylü şehrin değişik yerlerinden yürüyüşe geçti. Üç yürüyüş kolu bir noktaya yöneldi; belediye binasının önü. Belediye başkanı tüm bunların ne için olduğunu bilememekteydi ve hemen oradan kaçtı. Ofisinin zemininde 10 Nisan 1992'yi gösteren bir takvim vardı. Dışarıda Ocosingo, Oxchuc, Huixtan, Chilon, Yajalon, Sabanilla, Salto de Agua, Palenque, Altamirano, Margaritas, San Cristobal, San Andres ve Cancuc'dan gelen köylüler, içlerinden biri tarafından yapılmış dev Zapatista resminin önünde dans ediyorlardı. Ezberden şiirler okuyup, şarkı söylediler ve konuştular. Ancak sadece kendi kendilerini dinlediler. Toprak sahipleri, iş adamları ve adli yetkililer evlerine, dükkanlarına kapandı; federal garnizon terkedilmiş görünüyordu. Köylüler Zapata'nın yaşadığını ve mücadelenin devam ettiğini haykırdı. İçlerinden biri, Carlos Salinas de Gortari'ye (Meksika devlet başkanı, 1988'den bugüne) yazılmış, Zapata idaresinde yapılmış tüm toprak reformunu bitirme noktasına getirmekle, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması ile ülkeyi satmakla ve Meksika'yı Porfirio Diaz günlerine geri götürmekle suçlayan bir mektup okudular. Anayasanın

27. maddesinde, Salinas'ın yaptığı reformları tanımayacaklarını üstüne basarak deklare ettiler. Öğleden sonra ikide gösteri dağıldı, fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı.

Abaolo, Ocosingo'nun komşu kasabasında bir ejidodur. Köylüler yıllardır legal olarak kendilerine ait toprağı geri aldılar. Bu üç komünün liderleri hapse atıldı ve bizzat vali tarafından işkence yapıldı. Yerliler suskunluklarına son vermeye karar verdi ve San Cristobal, Ocosingo otoyolunu işgal ettiler. Pazarlık komisyonları geldi ve gitti.

Liderler serbest bırakıldı. İhtilaf çözülmüş göründü fakat sebepler devam etti. Aynı dıştan görünüş ile her şey yatıştı. Antonio, üzerinde çalıştığı toprağa sahip olduğunu gördü rüyasında, alınterinin adaletle ve doğrulukla ödendiğini gördü, cehaleti tedavi etmek için, okul ve ölümü kaçırmak için ilacın var olduğunu gördü, evinde elektrik olduğunu ve yemek masasının dolu olduğunu gördü, ülkesinin özgür olduğunu ve bunun insanların kendi kendini yönetmesinin sonucu olduğunu gördü ve kendisiyle ve dünyayla barış içinde olduğunu gördü. Bu hayali elde etmek için savaşmak zorunda olduğunu gördü, hayatı kazanmak için ölümün zorunlu olduğunu gördü. Antonio rüya gördü ve uyandığı zaman... Şimdi ne yapacağını biliyordur ve ateşin karşısına çömelmiş karısını görür, oğlunun ağlamasını duyar. Güneşin doğudan doğuşuna bakar, gülümser ve machetesini kavrar.

Rüzgar hızlanır, ayağa kalkar ve diğerleri ile buluşmak için yürür. Bir şeyler ona rüyasının birçoklarının rüyası olduğunu söyler ve o, onları bulmaya gider.

Genel vali topraklarının, her şeyi uyandıran korkunç bir rüzgarla çalkalandığını gördü rüyasında, tüm çaldıklarının kendisinden alındığını gördü, evinin harap edildiğini ve saltanatının yıkıldığını. Rüya gördü ve uyumadı. Genel vali feodal beylere gitti ve onlar da ona aynı rüyayı görmüş olduklarını söylediler. Genel vali huzur bulamadı. Bu yüzden doktoruna gitti ve beraber bunun bir tür yerli büyü olduğunu ve bu rüyadan sadece kan ile kurtulacaklarına karar verdiler. Genel vali ölümler ve kaçırmalar emretti ve daha fazla hapishaneler ve askeri kışlalar yaptırdı. Fakat rüya devam etti ve onu yatakta bir o yana bir bu yana döndürdü durdu ve uyutmadı.

Bu ülkede herkes rüya görüyor. Şimdi uyanma zamanı...

Fırtına burada. Bu iki rüzgarın çarpışmasından fırtına doğacak, saati geldi. Şimdi yukarıdan rüzgar emrediyor fakat aşağıdan da rüzgar geliyor...

Kehanet burada. Fırtına dindiğinde, yağmur ve ateş ülkeyi barış içinde terk ettiğinde, dünya artık dünya olmayacak daha iyi bir şey olacak.

Lacandona Ormanı, Ağustos 1992

80

f

(6)

San Cristobal daha önce de söylediğimiz gibi tam anlamıyla turistik bir kent. Kolonyal yapıları arasındaki dar sokaklarda, bizim Türk mutfağı hariç hemen hemen her türlü damak tadı var. Honduras'taki kadar çok olmasa bile, iki-üç Çin lokantası, bir Hint restoranı, bir iki vejetaryen restoran ve tabii ki leziz Meksika yemekleri. Her türlü yemeği yemekte pek güçlük çekmeyen bizler, Ekvador'da yağmur ormanlarında biraz zorunlu olarak yediğimiz iguananın dışında, benim Bolivya'da yanlışlıkla seçip sonra geri çevirmeyerek, Özgür'ün suratını buruşturmasına aldırmaksızın yediğim kızarmış tavuk ayaklarından –tırnakları çıkarılmış– sonra biraz daha özenle seçiyoruz yemeklerimizi. Bu nedenle bir Fransız restoranında vejeteryan yemek yemeyi tercih ediyoruz. Restorandan çıkarken, masasında kendi halinde oturan bir İngiliz'in sandalyesine çarpıyoruz. İngilizce özür dilememiz yine İngilizce özür dilemeyle –İngiliz kibarlığı– cevaplanıyor. Biz buna karşı yine İngilizce özrümüzü yineliyoruz. –İngiliz nezaketi– Bu sefer masanın karşısındaki adamla birlikte özür dileyerek bize gülümsüyorlar. Biz sokağa çıkarak, aramızda İngiltere'de sık sık rastladığımız bu özür dilemeler silsilesinin, özür dilemenin gerçek anlamını kaybettiğini rahat rahat Türkçe olarak konuşurken, karşıdan gelen bir kişi bize İngilizce “Türk müsünüz?” diye sordu. Uzun süredir özellikle Latin Amerika'da sınırsız bir şekilde konuşabildiğimiz dilimizin anlaşılabilmesi bizi şok etti. Sonra adının Ali olduğunu öğrendiğimiz İran Azerbaycanı'ndan beş yıl

önce Türkiye'ye kaçan, iki ay Türkiye'de kaldıktan sonra, şimdi Amerika'da üniversite öğretim üyeliği yapan bir Azeri idi bunu soran. "Burası yahşi bir yerdir, siz burada beş dakika ey leşin, ben şimdi gelirem" cümlesiyle başlayan dostluk o akşam geç saatlere kadar yarı Türkçe yarı İngilizce sürdü.

80

i

İRAN

İran'ın olaylı günlerini yaşadığı o günlerde, dincilerle sözde reformist kanadın sokaklara kadar yansıyan bir çatışması vardı. Ali bunları pek ciddi bulmuyor, iktidardaki hiziplerin birbirlerini yıpratmak için yaptıkları numaralar olarak nitelendiriyordu. İran iktidarının yalnızca beş yıl içerisinde, aralarında kardeşinin de bulunduğu 150.000 entelektüel ve üniversite öğrencisini öldürüp ya da gözaltında kaybettiğini söylüyor, vahşetten örnekler veriyordu. İran ile ABD'nin arasının aslında çok iyi olduğunu, bu rejimle, özellikle ABD ile hiçbir sorun yaşamadığını ekliyordu. Daha sonraki günlerde Shell'in İran ile ticaret antlaşması imzaladığını küçük bir haber olarak okuduğumda bu diyalog aklıma geldi.

8

R

(7)

Ertesi gün Enlace Civil'e on sularında (Maya saati ile) vardığımızda M'yi bizi beklerken bulduk. İtalyan arkadaşla haberleştiğini, onun selam söylediğini ileterek iki gün sonra gideceklerle birlikte komünlere gidebileceğimizi söyledi. Bunun için akşamüstü yapılacak toplantıya katılmamız gerektiğini ekledi ve bizi Irma ile tanıştırdı. Irma bizle geleceklerden biri olan San Salvador asıllı Kanadalı bir kız. Kanada Üniversitesi'nde Zapatista hareketi üzerine yüksek lisans yapan bir öğrenci. Ailesi ile San Salvador'dan kaçıp beş yıl Kosta Rica'da yaşadktan sonra Kanada'ya geçmiş ve halen orada sığınmacı olarak yaşıyor. Hemen hemen hiç kimsenin İngilizce konuşmadığı Latin Amerika'da, iki dili de iyi kullanabilen biriyle karşılaşmamız büyük şans. Böylece uzun İspanyolca diyalogların anlayamadığımız bölümleri için Irma bize çok yardımcı olacak. Akşamüstünü beklemek için kendimizi yine şehir meydanına vuruyoruz. 1 Ocak 1994'te hiç umulmadık bir baskınla Zapatistler tarafından işgal edilen meclis binasının önünde belediye orkestrası bir konser veriyor. Günlük giysileri içindeki orkestra elemanlarının en az dört tanesi, marimbaların2 başında, diğerleri saksofonlar ve kontrbaslarıyla birlikte sıcak bir bahar gününü andıran bu günde -bütün Latin Amerika'da olduğu gibisokakları müzikle dolduruyor. İsyan gününden sonra bu meydanlardan hiç silinmeyen Zapatista izleri, orkestranın yanında yerlere serilerek satılan çoğunluğu siyah beyaz dergilerde devam ediyor. Geleneksel giysileriyle Maya kadınlar ve kızlar turistlere

küçük Zapatista heykelcikleri satıyorlar. Kumaş parçacıklarından yapılmış Subcomandante Marcos, kumandan Tacho, kumandan David, kumandan Ramona bebekleri bu satıcıların sattıkları tek şey.

80

X

YENİ BİR YIL, YENİ BİR ŞAFAK

1994'ün yeni yıl sabahı insanlar, Chiapas eyaletinin güneydoğusundaki dört kasabanın, kendilerine Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu adı veren bir grup tarafından ele geçirildiği haberleri ile uyandılar. Askeri olarak isyanın zamanlamasını çok iyi planlamışlardı ve hatta general Abslon Castellanos'u (eski Chiapas valisi) bile rehin almayı başardılar. Sonunda San Cristobal de Las Casas'ı ve 36 km yakınındaki Oxhux'u ele geçirdiler. 10 hükümet binasını alt üst ettiler. San Cristobal hapishanesindeki 179 mahkumu serbest bıraktılar ve 2 Ocak'ta ordu garnizonuna saldırdılar.

Ve dediler ki;

“Kaybedecek hiçbir şeyimiz yok, kesinlikle hiçbir şeyimiz. Ne kafamızın üzerinde doğru dürüst bir dam, ne toprak, ne yiyecek, ne eğitim, ne özgürce ve demokratik yollardan liderlerimizi seçme hakkımız, ne yabancı sermayeler yüzünden soluk alma hakkımız ve ne de adalet; kendimiz ve çocuklarımız için. Fakat yeter artık diyoruz! Biz bu ulusun gerçek kurucularının torunlarıyız, her şeyi elinden alınmış bizler, bütün kardeşlerimizi savaşıma katılmaya çağırıyoruz, açlıktan ölmemenin tek çaresi bu!”

f

(8)

Tekrar Enlace Civil'e döndüğümüzde burayı daha kalabalık ve renkli buluyoruz. Yaklaşık on beş kişi aralarında başka başka dillerden konuşarak toplantıyı bekliyorlar. M'nin çağrısı üzerine tahtalarla bölünen ufak kısma gidiyoruz. Duvarda bir Chiapas haritası var, onun karşısına yerleştirilmiş büyük bir yemek masası, eskiliğinden ve kenar oymalarından anlaşılacağı üzere, sanki buranın daha önceki sahibi tarafından taşınamaması nedeniyle buraya bırakılmış gibi. Etrafındaki altı, yedi sandalye sayımıza yetmediği için bir kısım insan ayakta kalıyor. M hangi ülkelerden olduklarını sormaya başlayıp bize geldiğinde, Türkiyeli olduğumuzu kendisi söyleyip yine ilk Türkiyeliler olduğumuzu söylüyor. En çok hangi ülkeden geldiği sorulduğunda Bask ve İspanyol diye cevap veriyor. Tabii ki İtalyanlar, sonra söz edeceğim gibi ayrı bir kategoride. Şu anda da beş Basklı, iki Katalan, bir İsviçreli, bir Fransız, Fransa pasaportuna sahip üç Meksika asıllı Fransız, bir Hollandalı, Irma ve biz varız. M defalarca yaptığı anlaşılan konuşmasını yaparken, Chiapas'ın durumundan söz eden bölümde yine de heyecanını saklayamıyor. Uluslararası barış gözlemcisi olarak gideceğimiz komünlerde nasıl davranacağımızı kısaca özetliyor. Bütün girecek polis ve asker çevirmelerinde sürekli turist olduğumuz söylenecek, oraya vardığımızda komün görevlileri bizi karşılayacak ve yerleştirecek. Orada bizlere tahsis edilen yabancılar komününde kalınacak. Bu süre içerisinde uyuşturucu ve alkol kesinlikle

yasak. Özellikle El Salvador ve Guatemala’da, uyuşturucu yoluyla insanların nasıl kandırıldığı anlatılarak, biraz da bizim deyimimizle yoğurdu üfleyerek yiyorlar. Aramızdaki kızlara da giyimlerine biraz dikkat etmelerini hatırlatarak, Türkiye için bizim pek yabancı olmadığımız bir çekince koyuyor. Belli ki daha önceki deneyimlerden yola çıkarak, bizim aramızda çıkabilecek siyasal tartışmaların keskinleştirilmemesi konusunda da bir ricası var. Ayrıca askerler ve özellikle de paramiliterleri kesinlikle tahrik etmememiz konusunda uyarıyor. Özellikle paramiliter grupların Guatemala, El Salvador ve Meksika’da yaptıkları vahşetten de örnekler veriyor. Eğer biz oradayken bir saldırı olursa hiçbir şeye karışmamamızı, köylülerin kendilerini ve bizleri nasıl koruyacaklarını iyi bildiklerini ekliyor. Meksika hükümeti, yaptığı ateşkes uyarınca bu komünlere girememesine rağmen tabii ki ihlaller oluyor, bu nedenle gece yatarken bile mutlaka giyinik olmamız gerektiğini hatırlatıyor. Bu arada yanımızda silah götürmememiz gerektiği uyarısı da kahkahalarla karşılanıyor.

8

Z

PARAMİLİTERLER

Paramiliter gruplar daha önce gerek Nikaragua’da Sandinist iktidara karşı açık bir şekilde örgütlenmiş, gerekse de Kosta Rica, El Salvador ve özellikle Honduras’ta da yapılan saldırılarda kullanılmıştı. El Salvador’da, FMLN hareketinin isyanına karşı ölüm mangaları kurularak, 8,5 milyon nüfuslu ülkede yüz elli binden fazla insan öldürülmüş. Başkent San Salvador’da saat 6’dan sonra so-kağa çıkmak öldürülmek için yeterli bir nedenmiş. Guatemala’da yarattıkları vahşet barış sürecinde bile henüz unutulmamış. Meksika’da da ABD güdümlü politika ve CIA taktikleri, gelişen Zapatista hareketine karşı benzer uygulamaları getiriyor. Bir tarım işçisi günde 5 dolar kazanabilirken eğer bir paramiliter gruba katılırsa, aylık 300 dolar gibi onun için çok önemli bir para kazanıyor. Bu parayı da özellikle alkol ve uyuşturucu kullanarak harcıyorlar. Tabii ki aynı zamanda bu bölgelerde uyuşturucu üretimi ve trafiğinde de önemli pay sahibi olmaları bizim için pek yabancı olmayan bir hikaye. Nikaragua’da yaşanan savaşın izleri, El Salvador ve Guatemala’da barış sürecinden önceki dönem için bu ülkelerde bize anlatılanlar, Kolombiya’da gördüklerimiz zaten iyi bildiğimiz bu taktiği bize daha iyi tanıtıyor.

b

(9)

Meksika hükümeti ile yapılan, beş ayrı bölgedeki komünlere hükümetin müdahale etmemesi antlaşması bugün için devam ediyor. Bu bölgelere uluslararası gözlemci olarak gitme şansımız var. 10 ve 15 yaşlarında, biri erkek biri kız iki çocuğu ile gelen Fransız pasaportlu Meksika asıllı siyasi sürgün aile San Andres'e gidiyorlar. Daha önce iki komünde kalmış Hollandalı kız onlara katılıyor. Katalan çift ve bir Basklı başka bir komüne gidiyorlar. Biz ise Irma, ikisi kız ikisi erkek dört Basklı ve İsviçreli bir kız ile birlikte La Realidad'a gideceğiz. Bizle birlikte, yakın bir köyde gönüllü öğretmenlik yapmak üzere Fransız bir kız da gelecek. Köyde bir şey satın alabilecek yer olmadığı uyarısı üzerine kendi aramızda toplanıp ihtiyaç listesi yapıyoruz. Ayrıca Enlace Civil oradaki gerekli şeylerin de listesini veriyor. Bunların arasında hamak, yağmurluk, çizme, film, pil, kağıt, kalem ve kitaba varıncaya kadar bir sürü şey var. Özgür ve ben ise aslında buralarda çok ucuz olan bu şeyleri bile, aylarca süren Latin Amerika gezimizin sonlarında pek alabilecek durumda değiliz. Bu nedenle yalnız plastik çizmeler alıp, hamak yerine uyku tulumlarımızla idare edip, yağmurluk yerine de siyah çöp torbaları kullanmaya karar veriyoruz. Doğrusu bu kararımızdan da daha sonra pek zararlı çıkmıyoruz. Listedeki kağıt, kalem ve kitap zaten yüklerimizin en fazla bölümünü teşkil ediyor. (Zaten iki kişi toplam, topu topu 24 kilo yükümüz var.) İki gün sonra yola çıkacağız. Bizle birlikte sekiz tane İtalyan da La Realidad'da komüne elektrik sağlamak

amacıyla yapılan küçük bir baraj inşaatı için geliyorlar. İtalyan Komünist Partisi'nin elinde olan bir belediyenin parasal kaynaklığını yaptığı bu baraj çalışmasında, daha çok gönüllüler çalışıyor. Bu şekilde kalabalık olduğumuz için iki araba tutabiliyoruz. Böylece yolu gece geçip gümrük görevlilerine yakalanmadan La Realidad'a girebileceğiz ve Meksika hükümetinin göçmen ofisinin, açıklama yapmaksızın sınır dışı edebilme riskini bertaraf edeceğiz. Bu iki günde son hazırlıklarımızı yapmak için dağılıyoruz. Buradan çıkmadan önce ben yine daha önce okumadığım birkaç broşür alıp, okuduktan sonra hepsini İngiltere'ye postalamayı planlıyorum.

82

t

ENLACE CİVİL BROŞÜRLERİNDEN MEKSİKA'DA YERLİLER

İspanyol işgalci Herman Cortes 1519'da geldiğinde, Me-soamerika –bugün Nikaragua'dan güney ABD'ye dek olan bölge– 25 milyon insanın yurduydı. Colombus Cortes'in ya da diğerlerinin kıtaya gelişinin “Amerika'nın keşfi” diye nitelenmesi çok saçmadır. 4000 yıl önce Maya, Zapotec, Mixtec, Toltec ve Aztekler ve onlardan çok önce yaşamış olan Olmecler yüksek bilgi seviyesine sahip kültürlerdi. Matematik, astronomi, ve diğer bilimlerde bir hayli ilerlemişlerdi. Özellikle Mayalar ve Aztekler, tüm bunların yanı sıra sanat ve mimaride bugün bile hayranlık uyandıran eserler bırakmışlardır.

İspanyol işgali bu insanlara büyük bir yıkım getirdi. Savaş ve hastalıklar çok sayıda insanı öldürdü ve bir yandan askerler, diğer yandan Katolikliği yaymak amacıyla orada bulunan misyonerler, yerlilere ve kültürlerine büyük darbe indirdi. Her ne kadar o zamandan bugünlere büyük değişiklikler meydana gelmiş olsa da Colombus'un kıtaya gelişinden 504 yıl sonra bile, Meksika her biri kendi dilini konuşan 56 değişik yerli kültürün yurdu. Bunlardan en dikkat çekici olanlar Tarahumara, Nahua, Huichole, Purepecha, Mixteco, Zapoteca, Otomi, Totonaca ve Mayalar. Ülkenin bazı bölgelerinde hâlâ çoğunluğu oluşturan bu yerliler, dünyanın birçok başka yerinde olduğu gibi ikinci sınıf insan muamelesi görüyor, Avrupalılar ve melezler tarafından aşağılanıyorlar.

Hükümetler tarafından ejido sistemine (toprağın kömün tarafından işletilmesi) vurulan darbeler de yerli kültürü için önemli bir tehdittir. Birçok bölgede, toprak sahipleri sadece toprağı kontrol etmekten öte, bütün bölgesel üretimi ve yerel yiyecek stoğunu da tekelleri altında tutuyorlar. Örneğın Chiapas'ta Tzeltaller, Tzoltiller, Tojolabeller, Chmulalar ve diğerleri, topraklarından sürülerek veya ürettiklerine çok düşük miktarlarda fiyat biçilerek çaresiz bırakılmış, büyük pamuk ve kahve plantasyonlarında ucuz işçi olarak çalışmaya zorlanmışlardır.

Ancak 504 yıllık sömürge 504 yıllık direniş de demektir. Yerlilerin kurdukları organizasyonlar; çevrenin yıkımına direniş, yerli kültürünün ve yaşayışının savunulması, insan hakları ihlallerinin önlenmesi, gelişim programları için talepler ile eskisinden daha fazla etkiler yaratmaktadır. Fakat EZLN'nin hükümete savaş açtığını bildirdiğı deklarasyonunda dediğı gibi; melezler dinlemeye zorlanana dek bu taleplere kulaklarını tıkadı. Irkçılık Meksika'nın bir gerçeğı olmaya devam etti, hem de hayatlara mal olarak. Ancak mücadele devam ediyor; çünkü ölümler sadece unutuldukları zaman ölüdürler.

“Ben bu yumurtayı kırdım ve kadın ile adam doğdu. Onlar birlikte yaşayacak ve birlikte ölecekler. Ama yeneden doğacaklar. Bir kere daha doğacaklar ve bir kere daha ölecekler ve başka bir zamanda doğup ölene dek sürecek. Ve hep doğacaklar çünkü ölüm bir yalandır.” Makiritare yerlilerinin bir efsanesinden.

f

(10)

Pansiyona dönüp uzun zamandır ilk defa kendimize yemek pişirebilme olanağını değerlendirdik. Küçük avluya çıkardığımız masanın üstünde yediğimiz yemekten sonra dünyanın her yerindeki arkadaşlara kartpostallar yazarken iki gün sonraki yolculuğun heyecanını yaşıyorduk. Bir sonraki gün alışveriş için semt pazarına çıktığımızda uzun zamandır alışık olduğumuz bir Güney Amerika pazarıyla karşılaştık. Kırmızılığına henüz hormon bulaşmamış domatesler, yeşil biberler, tropik meyvelerin onlarca çeşidi arasında yer alıyorlardı. Hindistan cevizleri, ananaslar, mangolar, avokadolar, papayalar ve tabii ki muzlar bu pazarda bizim için bedava denilebilecek bir fiyata satılıyordu. Alabildiğimiz kadar sebze ve meyve alarak komünde yiyeceklerimizin bize düşen kısmını karşılamaya çalıştık. Sağda solda sanki bizim ihtiyaç listelerimiz için açılmış dükkanlardan, bezden küçük Subcomandante Marcos bebeklerinin yanında Zapatista kartpostallarının, dergilerinin bitişiğinde duran hamaklara, yağmurluklara baktık ve birer çift lastik çizme ile ucuz fenerler satın aldık. Yazdığımız kartpostalları ve broşürleri postaladık. Son haberleri almak ve mesajları göndermek için bir internet kafeye girip bir buçuk saat kalarak, bu reel-fani dünyadaki tüm işlerimizi bitirmiş olduk. Sonra San Cristobal de Las Casas'taki ünlü katedrale giderek bu kırmızı katedrali, kızıl papazın vaaz verdiği kiliseyi ziyaret ettik.

X

LATİN AMERİKA KATOLİKLİĞİ VE KIZIL PAPAZLAR

Latin Amerika Katolikliği, kıta Avrupası Katolikliği'nden oldukça farklı unsurlar taşır. Burada papazlar halktan soyutlanmış ayrı bir zümre değil, halkın içinde onlarla aynı koşulları paylaşan, en azından onların durumuna yakından tanık olan insanlar konumundadır. Zaten İspanyolların kıtaya ayak basması ile birlikte gelen Katoliklik, bugün klasik çizgisinden çok yerli dinlerinin etkisini taşımaktadır. Bolivya'da Senor del Gran Poder Festivali'ne tanık olurken, bir aziz için düzenlenen dinsel törenden çok paganist yerli dinlerin resmi bir geçidini yaşamıştık. Renk renk giysilerle sabahtan akşama kadar dans edilen bu cümbüşte, klasik Katoliklik hemen hemen yalnızca boyunlardaki küçük haçlarda vardı. Peru'da da bugünkü mezarlar, Hristiyan mezarlarından çok büyükçe bir apartman benzeri İnka mezarlarını andıran bir görünümdeydi. Devrimci Katolik hareketler her zaman Latin Amerika'da çok yaygın olmuş ve buradaki karşı çıkışı çok etkilemiştir. Nikaragua devriminden bir kesit anlatan ünlü Ateş Hattı filminden de hatırlayacağınız gibi papazlar bir çok yerde devrimci önder kimliğindedir. Chiapas'ta da Samuel Ruiz 40 yıldır halkın arasında yaşamaktadır ve onlardan durumlarına şükretmelerini değil, haklarını almak için mücadele etmelerini istemektedir. El Salvador'da, FMLN çizgisi içinde rastladığımız Katolik devrimci harekete yakın bir bakışa sahip bu karşı çıkış, isyanda da önemli bir yer işgal etmektedir.

Ateşkes görüşmeleri sırasında, hükümetle EZLN arasında iki tarafın da tanıdığı arabulucu olan Samuel Ruiz, bu sıradaki tavrı nedeniyle Nobel Barış Ödülü'ne de aday gösterilmiştir. Her pazar günü San Cristobal de Las Casas'taki kilise tıklım tıklım dolar ve senor Samuel Ruiz'in haksızlıkları anlatan vaazları 'kızıl' kilisede dinlenir. Ayrıca bir not olarak, bugüne kadar kırk iki papazın sınır dışı edilmesini de sizlere iletirsek hükümetin bu konudaki tavrı da anlaşılır sanırım.

82

i

(11)

Ve hareket vakti. Akşam saat dokuzda (Maya saati ile) hareket etmek üzere toplanmaya başladık. İtalyanlar neredeyse yarım kamyonet kadar yiyecek almışlar, bunların en az yarısı da spagetti. Çantalarımızı dönüşte almak üzere Enlace Civil'e emanet ettik. -Zaten çantalarımızı koyduğumuz merdiven altı "companeros" eşyalarıyla dolu. Verdiğimiz fotoğraflarla Enlace Civil kimliklerimiz çıktı. Bunları çevirmelerde ortaya çıkmasın diye ayakkabı tabanlarına zualıyoruz. Minibüslere vereceğimiz paraları toplayıp şoförlerimize veriyoruz. Haritada yol çok uzun görünmemekle beraber sabaha karşı varacağımız söyleniyor. Kalabalık olmamızın asker çevirmelerinde, özellikle de paramiliter çevirmelerinde avantaj taşıdığı iddiasındalar. Bu tür saldırılara karşı tek sahip olduğumuz güvence 'yabancı kimliklerimiz'. Bir Türkiyeli kimliği ile ne kadar güvencemiz olabiliyorsa! Latin Amerika ananelerine uyarak 9 olan kalkış saatimiz 10.30'a kadar uzuyor. Ve biz La Realidad komününe doğru hareket ediyoruz. Vamos. Pek eski olmayan iki minibüsle çıktığımız yolda, bizim arabada ben, Irma ve Özgür'den başka köyde çocuklara öğretmenlik yapmak için giden –gerçekten de öğretmene benzeyen– Fransız kız ve baraj yapımında çalışmak için giden dört İtalyan var. Bu yolculuk sırasında Irma bize ünlü gazeteci Amado ile son görüşmesini aktarıyor. Amado, 1994'ten beri Zapatista hareketini izleyen ve destekleyen bir gazeteci. Amado asi hükümetin başkanı iken dağda şaibeli bir trafik kazası geçiriyor. Arabasına ortadan dalıp onu

ağır yaralayan kamyondan, henüz kaza olmadan kazayı anlatan ve kamyon şoförünün kazada hatasının olmadığını tespit eden polis müdürleri imzalı kaza raporu çıkıyor. Bu beceriksiz kaza komplosunu, Lacandona Ormanları'nda bir saat sonra gibi çok kısa bir zamanda haber alan Subcomandante Marcos, devlet başkanına, gene çok sevdiği sözcük oyunlarını da kullanarak “salven lo, salven se” (onu kurtarın, kendinizi de kurtarın) mesajını gönderiyor. Bunun üzerine Meksika hükümeti helikopter gönderip, Amado'yu olay yerinden alıp hastaneye kaldırıp, iyileşmesi için ülkenin en iyi doktorlarını seferber edip onu kurtarıyor. Ayrıca muazzam para tutan tüm masrafları da karşılıyorlar. Amado'nun Zapatistalarla bu yakın ilişkisi hala devam ediyor. Irma bunları anlatırken, Comitán'da ilk çevirme ile karşılaştık. Öndeki minibüsü durdurup tek tek sorguya çekip aradılar, bize ise şöyle bir bakıp geçirdiler. Biraz ilerideki benzin istasyonunda yarım saat kadar onları bekledik.

m

MEKSİKA'DA MÜCADELENİN TARİHİ

Meksika'daki halkların mücadelesi, İspanyolların 16. yüzyılda Meksika kıyılarını ve Yucatan'ı istila ettikleri tarihte başlar. Henandez de Cordoba ve Herman Cortes, büyük Aztek ve Maya uygarlıklarının topraklarının fethedilmesi için görevli İspanyollardı. 1521'de iki yıl süren kanlı bir savaştan sonra Tenochtitlan (şimdiki Mexico City), Cortes'e teslim oldu ve 1525'ten itibaren Francisco Montejo, Mayaları egemenliği altına aldı. 1540'lardan itibaren neredeyse tüm Kuzey Meksika İspanyol yönetimindeydi. 1541'deki ilk büyük çaptaki yerli isyanı bastırıldı ve daha sonraki üç yüzyıl, İspanyol kolonisi olarak varlığını devam ettiren Meksika'da yerlilerin askeri ve dini baskı altında tutulması ile geçti. İspanyol işgalciler bu süre içerisinde Meksika'nın doğal kaynaklarını çalıp Avrupa'ya nakletme konusunda bir hayli yol kat ettiler. Buğday ve şeker kamışı yetiştirmek için muazzam büyük çiftlikler kurup yerlileri kölelik şartlarında çalıştırdılar. 17. yüzyılda 'Yeni İspanya' olarak anılan Meksika'nın ekonomisi çöktü. Hastalıklar ve aşırı çalışma, 1520'lerde on iki milyon olan yerli nüfusunu 1720'lerde bir milyona indirdi fakat İspanyol yönetimine karşı asıl tehditlerin baş göstermesi 19. yüzyılı buldu.

İlk isyan 1810'da bir semt papazı olan ve "Grito de Delores" adlı kitabında İspanyol egemenliğine son verilmesi, toprağın yeniden dağıtılması ve halkın egemenliği

çağrısında bulunan Miguel Hidalgo ve Costilla'nın liderliğinde patlak verdi. Costilla ve yandaşları tutuklanarak hapse atıldı. Bunun ardından, 1814'te Jose Maria Moreles ve Pavon liderliğindeki ayaklanma da yenilgiyle sonuçlandı ve ayrılıp dağılan özgürlük hareketleri bir gerilla savaşına dönüştü. İspanya ile sürdürülen koloninin bağımsızlık mücadelesi 1823'teki bir askeri isyanla kazanıldı, kongre seçildi ve Meksika bir cumhuriyet oldu.

ABD Kongresi'nin 1845'te Texas bölgesini kendi topraklarına katma kararı vermesini Meksika ile savaş takip etti ve 1848'de galip gelen ABD ordusu, Utah, Texas, Nevada, California, New Mexico ve Colorado'nun büyük bir bölümü kendi topraklarına kattı. 1857'de Benito Huarez koloniyel sömürünün kalıntılarını silmek için yeni bir anayasa hazırladı. Toprak reformları, yoksulluk içinde yaşayagelmiş olan çoğunluğun yaşam koşullarında hiçbir değişiklik yapmadı. Daha da kötüsü, 1858'de Juarez liderliğindeki liberallerle muhafazakârlar arasında iç savaş başladı. Juarez başarılı bir liderdi ve bir takım reformları ordunun ve kilisenin aşırı gücünü azaltmaya yönelik olmuştu ancak sonra gelen halefleri onun kadar başarılı olamadı. 1876'da Porfio Diaz yönetimi ele geçirdi, politika üzerindeki tekeli sonraki otuz yıl boyunca devam etti ve bu da 1910'daki devrimi getirdi.

1910'daki ayaklanmaya, ne sosyal reformu ne de şiddetli değişimi savunan Francisco Madero liderlik etti. Başka bir general Victoriano Huarez, muhafazakarların desteği ile Madero'yu devirdi. Köylüler 1910'da başlayan ayaklanmayı sürdürdüler. Emiliano Zapata ve Pancho Villa, Huerta karşıtı mücadelede kilit isimler oldular. Daha sonra Huerta mağlup edildi ve yönetim Madero'yu da desteklemiş olan zengin bir toprak ağası Venustiano Carranza'ya geçti. Güneyde Zapata ve kuzeyde Pancho Villa'nın yeni yönetime direnişleri sonuç

vermedi ve 1920’de halk ayaklanması sona erdi. Yeni kurulan PNR partisi gücünü sağlamlaştırdı ve 1930’lardaki kriz, yapılan toprak reformlarının etkisini tersine çevirerek zengin ile fakir arasındaki farkı daha da derinleştirdi. PNR (şimdi PRI; Kurumsal Devrimci Parti), o zamandan bu yana tuhaf bir tek parti sistemi ile ülkeyi yönetiyor.

1968’deki öğrenci ayaklanması olaylı bir şekilde bastırıldıktan sonra PRI, baskı altına alınmış çoğunluğun isteklerine karşı daha da kayıtsız kaldı. 1 Ocak 1994’te EZLN, Zapata’nın savaştığı ve uğruna öldüğü reformları talep eden, adı daha önce hiç duyulmamış devrimci bir grup, Meksika’nın güneyindeki Chiapas’ın bir takım bölgelerini ele geçirdi. Kırk bin federal asker, şimdi devrimcilerin etrafını sarmıştı ve Meksika hükümeti bir kere daha reformlar yapması için müthiş bir baskı altındaydı. Meksika’da yerliler ve baskı altında yaşayan insanlar mücadeleden hiç vazgeçmediler. EZLN bir rüyayı yakaladı ve çoğunluğun desteğini kazandı.

y

(12)

Artık dağ yoluna saptık. Yıldız ışıklarının aydınlattığı tropik ormanlar her şeyi yeşile buluyor. Bozuk yolda en fazla 20-25 km hızla ilerliyoruz. Yıldızlarla ormanların arasında yol kenarına çekilmiş bir tankın önünde federal askerler yolumuzu kesiyor. Yıldızlardan ve ormandan utandıklarından olacak, tanklarını dallarla kamufle etmişler. Haki üniformaları ormanla ve doğayla ancak tankları kadar uyum sağlıyor. İnanılmaz bir nezaket içerisinde hepimizi aşağı indiriyorlar. Ellerinde anket formlarına benzer kağıtlarda yazılı 50-60 soruyu her birimize ayrı ayrı soruyorlar. Bizim pasaportumuzdan hangi ülkeden olduğumuzu anlamadıkları için, hangi ülkedensiniz, adınız hangisi gibi fazladan sorulara maruz kalıyoruz. İspanyolca anlamadığımızı düşünmeleri için sürekli turist, turist gibi laflar geveleyerek onlara yardımcı olmayacağımız kanısını uyandırıyoruz. Bu bizim için kolay fakat İspanyol pasaportuna sahip olanlar için sorgu biraz daha titiz. Sorgu sonunda biz ülke yerine İngiltere, adımız yerine de İstanbul Emniyet Amirliği ve Antalya Valiliği yazılmasına ses çıkarmıyoruz. Nereye gidiyorsunuz sorusuna ise verilen cevap hep aynı, “Mirador del Laguna” yani göle bakılan yere diyoruz. Yüzümüze tutulan fener ışığı altında saç, göz rengimiz, pantolon ve kazak tiplerimiz ve renkleri, kamera ve fotoğraf makinesi sahibi olup olmadığımız soruluyor. Tüm cevapları çizgili, büyük boy defterden koparılan benzeri kağıtlara ayrı ayrı, tüm Latin bürokrasisi gibi yalan yanlış geçiriyor. Zaten yazılanların anlaşılabilmesi bile hemen hemen imkansız.

Bir buçuk saat kadar süren bu sorgu bitince, gene büyük bir nezaketle yol veriliyor ve arabalara binip devam ediyoruz. Bir saat kadar daha ilerledikten sonra arkadaki minibüsümüz çamura saplandı. Onu çukura doldurduğumuz taşlar ve verdiğimiz omuzlarla kurtardıktan sonra Fransız kızın öğretmenlik yapacağı komüne gelip onu hemen yol kenarında, adı okul olan tahta barakalardan birine bırakıp yola devam ediyoruz; ta ki bir başka çevirmeye kadar. Gece saat üç suları artık. Burada da teredütsüz aşağı indirilip aynı şekilde sorgulanıyoruz. Biz turistlerin(!) bu kadar çok olacağını tahmin etmeyen askerler, telsizle yardım isteyip, sorguyu hızlandırmaya çalışıyorlar ve gene çok nazikler. Bu aramadan da 1.5 saat gibi bir sürede geçip yolumuza devam ediyoruz. Birden sağda elektrik ışıklarının altında gayet modern görünümlü bir hastane binası karşımıza çıkıyor.

-Tropik ormanda bir hastane göreceksin, sakın şaşırmaBurası tabii ki bir Zapatista isyanı sonrası hastanesi. Bundan kısa bir süre sonra tırmandığımız dağdan, artık aşağı doğru iniyoruz. Yeni doğan güneş ışıklarının altında yağmur ormanlarını, tropik yeşilin kucağında tahta barakalarla ot ve sac damların altında La Realidad'ı görüyoruz.

S

YAĞMUR ORMANLARI VE ÇEVRESEL YOZLAŞMA

EZLN çizgisinin karşı çıkış perspektifleri içinde ekolojinin korunması da çok önemli bir yer tutuyor. Hayvan türlerinin % 36'sı, kuş türlerinin % 34'ü ve kelebek türlerinin % 80'inin bulunduğu Chiapas ve Lacandona Ormanları da endüstriyel sistemin hızla ortadan kaldırdığı yerlerden biri. Dünyanın taşıdığı ekolojik risk, globalizm ile birlikte her geçen gün daha fazla artıyor. Ekoloji konusunda ülkemizde küçümsenen mücadele, bütün Güney Amerika'da -haklı olarak önemli alanlardan biri. Dünyanın nefes aldığı akciğerlerinin, yağmur ormanlarının başta Brezilya olmak üzere Peru, Ekvator, Bolivya ve Kolombiya'da talan edilmesi öncelikle yerli halkları yok ederken, aslında da bizi de çok etkiliyor. Ekvator'da yağmur ormanlarının yok edilmesini engellemek için mücadele eden bir örgütlenmede çalışırken, büyük şirketlerin yok pahasına bu ormanları ve burada yaşayan hayvanları nasıl talan ettiğine yakından tanık olduk. Çevresel yozlaşma, yoksulluk ve baskının bir üçgenin köşeleri olduğunu göstermek için bir kaç not iletmek istiyorum.

Kaçak hayvan ticareti dünyada uyuşturucu ticaretinden sonra kara para trafiğinde en büyük payı alır.

Ekolojist mücadeleyi sürdürmek bugün çok tehlikelidir. Brezilyalı ekolojik mücadelenin liderlerinden Chico

Mendez, ABD şirketlerince katledilmiştir. Yaşadığı yerlerden koparılan yerlileri modern apartmanlara yerleştirerek; onlar uygarlığa, orman da talana açıldığında, Levi Straus'un dediği gibi oldu: "Gökyüzü kafalarına çöktü ve yok oldular."

80

f

(13)

Artık bir başka dünyanın sınırları içerisindeyiz. Sabahın çok erken saatleri olmasına rağmen birkaç genç yanı-
mızda bitiverdi. Şoförlerle konuştuktan sonra bizlere
“hoşgeldiniz” dediler ve Enlace Civil’in verdiği kimlik
kartlarımızı inceledikten sonra pasaportlarımızı topladı-
lar. Böylece bir başka kontrole girdik. Pasaportlarımızı
onlarda bırakıp köyde kalacağımız yere doğru yöneldik.
Arabalar bizleri buraya bırakıp hemen döndükleri anla-
şılmasın diye diğer bir yönden burayı terk edecekler.
Yolu uzatmalarına ve uykusuzluklarına rağmen bu şe-
kilde davranarak güvenliklerini sağlıyorlar. Çünkü
sözde, bizleri buradan en az saatlerce uzaklıktaki göl kı-
yısına götürmeleri gerekiyordu. Gerçi “size bir şey yap-
mıyorlar mı?” diye sorduğumuzda “hayır” diye cevap
verdiler. Buna benzer yolculuklar hep bu arabalarla ya-
pılıyormuş. Güvenlik güçlerince defalarca fotoğraflan-
mış, arabalarının kayıtları yapılmış, videoya çekilmişler.
Onları yolcu ettikten sonra yabancılar komününe girdik.
Küçük bir derenin kenarında bir çardağın altına oturduk.
Baraj yapımcıları İtalyanlar, kendi arkadaşlarını gelip al-
dıkları için biz bize kaldık. Kısa bir süre sonra köyün ko-
mün sorumlusu kısa boylu, esmer tenli, çekik gözleri ve
esmer teniyle tipik bir Maya olan Max geldi ve bize hoş-
geldiniz dedikten sonra her birimizle teker teker tanıştı.
“Nerelisiniz?” sorusu gene dünyanın her yerinde olduğu
gibi ilk sorulardandı, Türkiyeli olduğumuzu öğrenince
ilgi gösterdi ve ilk gelenlerin bizler olduğunu söyledi.

Geldiğimizde La Realidad'da üç tane uluslararası gözlemci vardı. Basklı Xabier, İspanyol ama İngiltere'de yaşayan Maria ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Todd. Böylece İspanyolca dışında İngilizce de konuşabileceğimiz küçük bir koloni oluştu. Yabancılar komününün mutfağı ve yemek yeme yeri olan bölüme geçiyoruz. 70 metrekare civarında tahta kirişler, üzeri ot çatılı, çevresi yarıya kadar bambu çitle çevrilmiş bir alan. Ortadan ikiye bölünmüş bir kısım mutfak, bir kısım da yemek yeme ve oturma alanı olarak kullanılıyor. Mutfakta iki tezgâh var. Bunlardan biri ağaç ayakların üzerine kurulmuş tahtaların toprakla örtülmesi ile yapılmış ve ocak yeri olarak kullanılıyor. Tezgâhın üzerinde konmuş üçağın altında odunlarla yakılan ateşte yemeklerimizi ve kahvemizi yapıyoruz. Sağ tarafta bizde tel dolap diye nitelendirilen kapakları tellerle kapatılmış bir tahta dolap var.

İner inmez tüm yiyeceklerimizi oraya boşaltıyoruz. Solda tavandan aşağı sarkıtılan üç sepete sebze ve meyveleri dolduruyoruz. Yine demin tanımladığım tezgâhın bir benzerinin üzerinde iki büyük su kabı duruyor. Bunları dereden doldurduğumuz suyu ilaçlayarak içmek için kullanıyoruz. Yerlerin toprak olduğunu söylememe gerek var mı? Uzun süredir burada kalan arkadaşlar taze meyve ve sebzeleri görünce bayağı seviniyorlar. Çünkü kendilerinin yalnız makarnaları kalmış. Diğer bölümde ise iki uzun masa ve bunların kenarlarında banklar var. Masaların ortasında akşamları aydınlanmak için yakılmış mumların izleri, şeker kırıntılarının yanında sürekli kara sinek akınına uğruyor. Bir kaç küçük çocuk yeni gelenleri, bizleri seyrediyor. Tavana asılı küçük bir pankartta Ernesto Che Guevara ile Subcomandante Marcos'un pek iyi çizilmemiş resimleri ile EZLN yazısı var. Yemek yeme bölümünü mutfaktan ayıran kısmı boydan

boya kaplayan dolapta, gelenlerin bırakıp gittiği İspanyolca, İngilizce ve birkaç İtalyanca kitap dışında satranç, tavla, kızma birader gibi oyunlar, benim komün yaşantısı boyunca epey kullandığım siyah Meksika şapkası, komündeki çocukların gelip resim yapmaları için orada muhafaza edilen bir iki kutu ispirtolu kalem, üç dört bozuk fener ve bir de içinde böcek sokmaları için birkaç ilaç, miladı dolmak üzere olan iki üç antibiyotik ve sargı bezi bulunan bir ecza dolabı var. (Böcek sokmaları deyince aklıma geldi, La Lacadona'nın şövalyesi Don Durito buralarda mı acaba?)

80

g

KÜÇÜKLERİN SAATİ, I.

Birinci bölüm: ‘...’nun dönüşü

Her zaman küçüklerin yanında olan

Don Emilio Krieger için.

Evlerini bir yangında kaybeden

“El Molino”nun çocukları için.

“Zamanın posta kutusunda sevinçler vardır; hiç kimseye ihtiyacı olamayan,

hiç kimsenin sahip çıkamayacağı... ve onlar solarak tükenecekler,

doğanın ve hiçliğin tadına duyulan arzu uğruna, zamanın posta kutusundan

dağınık mektuplar aniden ayrılacak,

kader korkularının beklediği rüyalara yerleşmeye hazır.”

Mario Benedetti

Soğuk esinti var ve hafifçe yağmur yağıyor. Son birkaç gündür yağmurun dağa karşı öyle çok şiddetli darbeleri oldu ki bu sadece birkaç çukur değil, dağın tüm bir yamacını tırmıklayarak oluşturduğu yara izlerini bıraktı. Fakat boş ver; böyle bir fırtınadan sonra bu esinti çok güzel. Yağmurların zamanı bu. Küçüklerin zamanı.

İyi bir adam öldü. İyi bir adam öldüğünde ne denebilir? Bazı çocuklar korkusuzca, 1111 yüzü olmayanı al-

mak için evlerini açtılar ve evlerini kaybettiler. Bir çocuk evini kaybettiğinde ne denebilir? İnsan bir şey diyemez, sadece sessiz kalır. Çünkü insan bazen kederden konuşamaz. Her şeye rağmen, onların biraz daha iyi hissetmesini sağlamak için kuşatmanın bu tarafındaki küçükler, diğer unutulmuş ve küçük olana, diğer ağırbaşlı ve asi olana açılması için, iyi insanın olmadığı yere, kapıların ve duvarların olmadığı yere köprülerini uzatıyorlar, eller gibi. Bunlar eşlik etmek için, yakın olmak için, unutmamak için uzatıldılar. Şuradaki telaşsız, duyarlı gölgenin dört mektubun ilk ikisini bileylemesinin sebebi budur belki. Orada çekilen bu kadar çok acının ortasında gönül çelip bir gülücük umuyor.

Aşağıda mum, şafağın gölgelerine kılavuzluk eden bu dağlardaki kayıp denizci için fener görevini yapıyor. Evet, hadi gidelim, ama su birikintileri ve çamura dikkat edin. Yavaşça mı ilerliyorsunuz. İyi, ben önden gideceğim ve size oradan bildireceğim. Güzel, işte geldim. Evet. Gölge bir kere daha yalnız. Hayır... Bir dakika... Başka biri daha var gibi görünüyor. Mumum alevi sönecek gibi titremeyi durdurmayacak! Hayır, orada başka kimin olduğunu görmeyi beceremiyorum, fakat birinin olduğu açık, çünkü gölge konuşuyor. Hayır, daha çok reddedici, çünkü “hayır, hayır ve hayır” diye yinelemekten başka bir şey yapmıyor. Daha iyi görebilmek için şu köşeye doğru gideceğim. İşte orada. Mmhh. En favori gölgemizin delirdiğini zannediyorum. Etrafta hiç kimse görünmüyor. Ve o: “hayır, hayır ve hayır” larıyla. Aman ne güzel, bu beklenmeliydi, o kadar çok yağmur ve bir sürü şafak kimi olsa delirtirdi. Ne? Ama size orada kimse olmadığını söyledim ya! Daha yakına mı gitmeliyim? Ya beni görürse? Tamam o zaman, yavaşça ve tedbirli. Hayır diyorum size, kimse yok. Bir dakika! Evet, şimdi biraz değişti... Orada, bir köşede! Evet! Off ne rahatladım! Delirmemiş hayır.

Olan şu, o kadar küçük ki onu fark etmemişim... Ne? Kiminle mi konuşuyor? Tamam, o zaman... Göreceksiniz. Gerçekten bilmek istiyor musunuz? O zaman... o zaman, bu bir böcek...!

! DURİTO !

4. Mektup

“Hayır, hayır ve hayır” diyorum Durito’ya sayısız defa.

Evet, Durito döndü. Ama sayısız “hayır”larımı açıklamadan önce size tüm hikayeyi anlatmalıyım.

Yağmur bir nehir oluşturmaya başladığında, diğeri kulübenin tam ortasında görünmeye başladı, Durito ortasına saplanmış bir kalem ve üzerinde bir mendil veya onun gibi bir şeyle –daha sonra yelken olduğu keşfedildi– bir sardunya kutusu gemisiyle geldi. Ana direğin en üst noktasında, pardon kalemin, bir çift kemiğin üzerinde dinlenen vahşi bir kafatası ile siyah bir bayrak uçuşuyordu. Doğru dürüst olmayan bu gemi masanın tam köşesine yanaştı ve bunu öyle bir gürültü ile yaptı ki Durito havadan uçarak gelip botumun tam üstüne kondu. Durito yapabildiği en iyi şekilde kendini topladı ve nara attı:

“ Bugün...bugün...” bana bakmak için döndü ve dedi ki: “Ah, sen, havuç burun! Derhal bana bugünün tarihini söyle!”

Tereddütlüyüm biraz; döndüğü için Durito’yu kucaklama isteğı ile bir de birazcık şu “havuç burun” şeyi için onu tekmelemek isteğı ile ve bir de şey için... şey... tarih?...

Saatime baktım ve söyledim: 12 Ekim 1999

“12 Ekim? İyi. Bugün 12 Ekim 1999, ben bu güzel Karayip adasını keşfedilmiş, fethedilmiş ve özgürleştirilmiş ilan ediyorum, adı... adı... çabuk adanın adı!”

“Ne adası?” diye soruyorum, hala çok şaşkın.

“Ne demek istiyorsun ne adası demekle, aptal! Bu ada. Başka ne olacaktı ki. Hazine ve keder saklamak için adası olmayan bir korsana korsan denmez...”

“Ada? Ben her zaman onun bir ağaç olduğunu düşündüm, bir cebia daha doğrusu,” diyorum sık dalların üzerine yaslanarak.

“O zaman sen aldatılmışsın, o bir ada. Bir korsanın bir cebia’ya indiği ne zaman duyulmuş? Şimdi ya bana bu adanın ismini söylersin ya da kaderin köpekbalıklarına öğle yemeği olarak servis yapılmak olacak.” der Durito tehdit edencesine.

“Köpekbalıkları mı?” diyorum yutkunarak. Ve çekinerek kendimi tehlikeye atıyorum: “Adı olmayan...”

“Adı Olmayan Ada. Mmh. Bir korsan adası için doğru, onurlu bir adı var. İyi. Bugün, 12 Ekim 1999, Adı Olmayan Ada’yı keşfedilmiş, fethedilmiş ve özgürleştirilmiş ilan ediyorum ve belirgin burunlu bu adamı en iyi adamım, miçom ve gözcüm olarak atıyorum.” Hakareti ve teklif edilen sayısız pozisyonları görmezden gelip diyorum ki:

“Yani... sen şimdi bir deniz haydutusun!”

“Deniz haydutu değil, kahrolası! Ben bir KORSANIM!”

Şimdiye dek Durito’nun şeklini fark etmemişim. Sağ gözünü donatan siyah bir yama, başını kaplayan kırmızı bir mendil, bir sürü kollarından birinde demir bir çengel ve diğer bir kolunda bir zamanlar ‘Excalibur’ olan parlayan bir asa. Şimdi emin değilim fakat bu bir çeşit kılıç, süvari kılıcı falan olmalı ya da korsanların kullandığı her neyse.

Ve bunlara ek olarak bacaklarından birine bağlanmış küçük bir dal var. Sanki şeymiş gibi... şey... tahta bir bacak!

“Eee yani: Ne düşünüyorsun?” diye soruyor Durito, korsan kıyafetini oluşturan tüm süsleri ile fiyaka yapmak için yarım bir dönüş yaparak.

Dikkatlice soruyorum ona: “Ve yani, şimdi, senin adın...?” “Karakalkan!” diyor Durito azametle ve ekliyor: “Fakat sen Escudo Negro da koyabilirsin globalleşmemişler için.”

“Karakalkan? Ama...”

“Kesinlikle! Bir Kızılsakal veya bir Karasakal yok muydu?” “Şey, evet, ama...”

“Ama yok! Ben Karakalkan’ım! Benimle karşılaştığında Karasakal gri olacaktır, biraz çabayla ve Kızılsakal senin eski bandanandan daha soluk olacaktır!”

Durito bunları hem kancasını hem de kılıcını aynı anda sallayarak söyledi. Şimdi durdu, Sardunya teneke... pardon gemisinin pruvasında “Korsanların Şarkısı”nı ezberden okumaya başlıyor...

“Her tarafta on topla...”

“Durito,” Onu kendine getirmeye çalışıyorum. “Rüzgar kış tarafta, pupa yelken...”

“Durito...”

“Denizleri geçmiyor, sanki uçuyor.” “Durito!”

“Ne? Bir kraliyet kalyonu mu var atış alanımızda? Çabuk olun!

Yelkenleri indirin! Demir almaya hazırlanın!”

“Duritooo!” diye bağıyorum umutsuzca. “Sakin ol, nara atıp durma yoksa işsiz bir korsan gibi görüneceksin. Neler oluyor? Bana nerelerde olduğunu anlatabilir miy-

din, nereden geldin ve seni bu topraklara getiren şey nedir, pardon bu adalara?” diye sordum biraz daha sakin-
ceydi şimdi.

“İtalya, İngiltere, Danimarka, Fransa, Yunanistan, Hollanda, Belçika, İsveç, İber Yarımadası, Kanarya Adaları, tüm Avrupa’daydım.” Durito tüm bunları sağa sola reverans yaparak söyledi.

“Venedik’te Dario ile birlikte İtalyanların çok düşkün oldukları şu ‘postas’ denen şeylerden yedim ve beni h-a-r-e-k-e-t-s-i-z bıraktı.”

“Bir dakika! Hangi Dario? Dario... ile yemek yediğini ima etmedin değil mi?”

“Evet, Dario Fo. Doğru. Yemek, yemek değildi. O yiyordu ben onun yiyeşini seyreliyordum. Çünkü şu spaghetti bana karın ağrıları veriyor, hele üzerine ‘pasta’ koyduklarında daha da fazla.” “Pesto” diye düzeltiyorum onu.

“Pasta veya Pesto hepsi ot. Sana anlattığım gibi Venedik’e Roma’dan geldim; şu İtalyan görevlilerin -ülkeden kovmadan önceden diğer ülkelerden gelen herkesi ve yani ‘farklı’ olan herkesi tecrit ettikleri bir çeşit toplama kampı olan göçmenler için Geçici Alıkoyma Merkezlerinden birinden kaçtıktan sonra. Ayrılmak kolay olmadı, bir topluluğa yol göstermek zorunda kaldım. Ama kurumsallaşmış ırkçılığa karşı olan İtalya’daki kadın ve erkeklerin desteği esaslıydı. Gerçek şu ki; Dario benden tiyatrosu için birkaç fikir konusunda yardım etmemi istedi ve ben hayır diyecek cesareti bulamadım.”

“Durito...”

“Ondan sonra Kosova’daki savaş için BM karşıtı bir yürüyüşe gittim.”

“Bu NATO karşıtı olmalı...”

“İkisi de aynı ve sonra bir sürü maceradan sonra Lanzarote Adası’na doğru yola çıktım.”

“Bir dakika! Lanzarote Adası mı? Bu Jose Saramago’nun yaşadığı yer değil mi?”

“Evet, doğru, ben ona Pepe diyorum. Olan şu ki; Pepe beni kahve içmeye davet etti, böylece Euro’nun Avrupası’ndaki tecrübelerimi tartışabilecektik. Çok muhteşimdi...”

“Evet, Saramago ile sohbet etmenin muhteşem olduğunu hayal edebiliyorum...”

“Hayır, Pilarica’nın bizim için hazırladığı kahveden bahsediyorum ben. Gerçekten çok muhteşem kahve yapıyor.”

“Sen Pilar del Rio’dan mı bahsediyorsun?” “Aynen.”

“Yani bir gün Dario Fo ile yemek yiyorsun ve öbür gün Jose Saramago ile kahve içiyorsun.”

“Evet, o günlerde sadece Nobel ödülü sahipleri ile takılıyordum. Ama sana Pepe ile yaşadığım şiddetli tartışmayı anlatıyordum.” “Sebe?” “Kitabım için yazdığı önde-
deyiş. Bana kötü bir zevk gibi gözüktü, ben, yüce ve belli bir düzeyde yaratılıştım. La Lacandona’nın Don Du-

rito’su, Coleopterous Lamellicorn4 dünyasına mı indirgenmeliydi?”⁵

“Ve tartışma ne hakkındaydı?”

“Şey, onu bir düelloya davet ettim, gezici şövalyeliğin gerektirdiği kurallara göre.”

“Ve hiç, Pilarica’nın kalbinin kırıldığını gördüm, benim kazanacağım açık olduğundan da onu bağışladım...”

“Yani, tam olarak değil. Aslında bana yaptığı hakareti untabilmem için o bu topraklara gelmeli ve avazı çıktığı kadar bağırarak şu konuşmayı deklare etmeli:

“Hepiniz dinleyin. Zalimler titreyin. Genç kızlar iç çekin. Çocuklar neşelenin. Üzgün ve muhtaç bir araya gelin. Hepiniz dinleyin. Bir kere daha bu toprakların bir ucundan bir ucuna en yüce, muhteşem, karşılaştırılmaz, çok sevilen, şehvetle beklenen, akseden, gezici şövalyelerin en büyüğü La Lacandona’nın Don Durito’su yürüyor.”

“Sen Jose Saramago’yu buraya gelip bu... bu. bunları söylemeye mi zorladın?”

“Evet, bana da hafif bir ceza gibi gözüktü. Fakat ne de olsa Nobel Ödülü sahibi ve benim belki bir sonraki kitabımın öndeyişi için birine ihtiyacım olabilir.”

“Durito!” diye azarladım onu ve ekledim: “İyi ama nasıl oldu da bir deniz haydutuna dönüştün, pardon KORSAN’A?”

“Sabina’nın hatasıydı bu...” dedi Durito, sanki yanımdaki bir yoldaştan bahsediyormuş gibi.

“Joaquin Sabina’yı da mı ziyaret ettin?”

“Tabii ki! Gelecek albümünün aranjmanları için yardım etmemi istedi. Fakat sözümü kesme. Şöyle oldu, La Ramblas’a vardığımızda Sabina ve ben Madrid’de barlara ve kadınlara takılıyorduk.”

“Fakat La Ramblas Barcelona’da!”

“Evet, esrar da orada. Çünkü birkaç dakika önce Madrid’de bir barda önce zeytin tenli, Jean’lı bir Andalusia’lı güzel tarafından esir alındık ve sonra ben, şu öncelikli denen biyolojik ihtiyaçlarımdan birini tatmin etmeye gitmek zorunda kaldım. Kapı hakkında yanlışlık yaptığım zaman üzerinde WC yazan yerine caddeye açılan kapıyı açtım ve La Ramblas’da oluverdim. Evet artık ne Madrid vardı, ne Sabina, ne bar, ne de zeytin ten fakat hâlâ bir WC’ye ihtiyacım vardı çünkü bir şövalye böyle

şeyleri herhangi bir köşeye gidip yapamaz. Bir bar bulmaya çalıştım, Manolo ile ne zaman takıldığımı hatırlamaya çalışarak.”

“Manuel Vázquez Montalbán’dan bahsettiğini sanıyorum,” diye sordum hiçbir şey tarafından daha fazla şaşırtılma kapasitem olmadan. “Evet, ama çok uzun bir isim o. Ben ona sadece Manolo diyorum. Sonra endişe, rahatsızlık ve titizlikle bir WC aranıyordum ki önümdeki dar bir sokakta üç tane dev gölge belirdi.”

“Haydutlar!” diye sözünü kestim, ürkmüş.

“Değil. Gölgelerinin altında mahremce ve gizlice WC de yapmayı planladığım şeyi yapabileceğimi hesapladığım üç tane çöp tenekesiydi. Ve yaptım. Ve tamamlanmış bir görevin tatmini ile pipomu yaktım ve ‘Big Ben’ den gelen iki çan sesini açık bir netlikle duydum.” “Ama Durito, o Londra’da, İngiltere...”

“Evet, bana da garip göründü fakat o gece ne garip değildi ki? Bir tabelanın altına gelene dek yürüdüm. Tabela: ‘Korsanlar aranıyor. Tecrübe gerekli değildir. Böcekler ve gezici şövalyeler tercih edilir. Ayrıntılı bilgi The Black Speck Barı’nda’ yazıyordu.” Durito piposunu yakar ve devam eder.

“Yürümeye devam ettim, Black Speck yazılı tabelayı arayarak. Yolumu iç güdülerimle buluyordum, zar zor köşeleri ve duvarları kestirerek, o gece Kopenhag’ın dar sokaklarına düşen sis öyle kalındı ki...”

“Kopenhag? Ama sen Londra’da değil miydin?”

“Bana bak, eğer bariz şeylerle benim sözümü kesip durmaya devam edersen seni geminin ucundaki tahtaya oradan da köpek balıklarına göndereceğim. Sana söyledim ya her şey biraz garipti ve korsan aranıyor yazısını Londra’da okuduydum sonra da Black Speck barını Ko-

penhag'da, Danimarka'da arıyordum. Tivoli Bahçeleri'nde birkaç dakikalığına kayboldum ama bakmaya devam ettim. Birdenbire buldum onu bir köşede. Yalnız bir sokak lambasından yayılan zayıf bir ışık sisi zorlukla kazıyarak şu tabelayı aydınlatıyordu:

'The Black Speck. Bar ve masa dansı. Böcekler ve gezici şövalyeler için özel indirim / Daha önce böceklerle ve gezici şövalyelere Avrupa'da duyulan sempatiyi fark etmemiştim.."

"Onlardan çekmedikleri için olabilir..." zorlukla nefes aldım. "İstihzalı mırımlarının beni kaçıracağını zannetme" der Durito. "Ama okuyucularının iyiliği için anlatmaya devam edeceğim. Seninle hesaplaşacak yeterli vakit olacak."

"Diyordum ki; Avrupalıların, bazılarımızın oluşunun yüceliğini tanımak ve takdir etmek hakkındaki büyük akıllılığını fark ettikten sonra Montmarte'de bir bara gittim, Sacre Cour'e yakın..."

Durito bir dakika için sessiz kaldı sözünü kesmemi bekleyerek ve orası Fransa, Paris dememi bekleyerek ama ben bir şey söylemedim. Durito tatmin olmuş bir biçimde başını salladı ve devam etti: "İçeride mor bir sis, atmosfere tecavüz ediyordu. En karanlık köşede bir masaya oturdum. Bir saniye bile geçmeden bir garson mükemmel bir Almanca'yla 'Batı Berlin'e hoş geldiniz' dedi ve beni elimde bir mönüyle, başka bir şey söylemeksizin bırakıp gitti. Mönüye açtığımda bir cümleden oluştuğunu gördüm: 'Potansiyel Korsanlar. İkinci Kat' Arkamda duran bir merdivenden yukarı çıktım. Pencerelele pul pul donanmış uzun bir koridora ulaştım. Pencerelelerden birinden, Amsterdam'ı doksan adanın üstünde yükselten kanallar ve dört yüz köprü görülebiliyordu. Biraz uzakta, hoşgörüsüzlüğün ekstremeleri Salonika (Sela-

nik) Yunanlılarını anımsatan Beyaz Kule görülebiliyordu. Koridor boyunca biraz ilerde bir başka pencereden (İsviçre) Matterhorn'un kıvrık doruğu görüntüye geldi. Daha ileride onu öpenlere kelimelerin hediyesini veren (İrlanda) Blarney Şatosu'nun mucizevi taşları seçilebiliyordu. Sol tarafta (Belçika) Brüksel'in ana meydanındaki çan kulesi yükseliyordu. Koridoru takip ettikçe harap olmuş bir kapının önüne gelmeden önce, Plaza Del Miracoli'ye bakan bir pencere ve insanın elini biraz uzatsa eğik kulesine dokunabileceği Pisa'nın görüldüğü bir başka pencere vardı. Evet, koridor yarım Avrupa gibi göründü ve ben, kapının üzerinde 'Maast-richt Antlaşması'na hoş geldiniz' yazan bir tabela olsaydı hiç şaşımıyacaktım. Fakat, hayır, kapının üzerinde bir kelime dahi yoktu. Daha da ötesi kapının tokmağı bile yoktu. Kapıyı çaldım, ses yoktu. Ağır tahta kapıyı ittim ve hiç zorluk çıkarmadan açıldı. Kapının açılışına gürültülü bir gıcırta eşlik etti...

Sonra kısmen karartılmış bir odaya girdim. İçeride kağıtlarla dolu bir masanın üzerinde bir gaz lambası, yaşı belli olmayan, sağ gözünü kapatan bir yaması olan ve kanca eliyle uzun sakalını çekiştiren bir adamın yüzünü zayıfça aydınlatıyordu. Adamın bakışları masanın üzerine odaklanmıştı. Hiçbir şey duyulmuyordu ve sessizlik o kadar ağırdı ki toz gibi insanın vücuduna yapışıyordu..." Durito, korsan kıyafetlerinin tozunu silkeledi.

"Burada bir korsan var dedim kendi kendime ve masaya doğru ilerledim. Adam kılımı bile kıpırdatmadı. Biraz öksürdüm. Biz eğitilmiş şövalyelerin dikkat çekmek için yaptığımız şey budur. Korsan yine umursamadı. Onun yerine sol omzunda gördüğüm papağan şarkı söylemeye başladı -Öyle mükemmel bir makamla okudu ki Don Jose de Espronceda bile alkışlardı. 'Her tarafta on topla, rüzgar kış tarafta, pupa yelken, denizleri geçmiyor sanki uçuyor'...

‘Otur’ dedi. Bunu adam mı söyledi yoksa papağan mı bilmiyorum fakat, galiba korsan ya da korsan zannettiğim, bana hiçbir şey söylemeden bir kağıt verdi. Okudum. Seni veya okuyucularımı sıkacak değilim. Özetle anlatacağım. Bu bir başvuru formuydu. Yüce Korsanların Kardeşliği, Denizlerin Terörleri, R.L.’nin C.V’sinin A.C.’si. Hiç tereddüt etmeden doldurdum. Daha önce böcek ve gezici şövalye olarak statümü belirtmek sizin değil tabii ki. Kağıdı adama verdim. Sessizce okudu.

Bitirdiğinde tek gözüyle yavaşça bana baktı ve dedi ki ‘Seni bekliyordum Don Durito. Bil ki sen dünyada varolan son gerçek korsanlardan birisin ve ben ‘gerçek’ diyorum çünkü şimdi finans merkezlerinden ve büyük hükümet saraylarından, çalan, öldüren, yok eden, yağma eden ve banyolarındaki başka suya dokunmadan yaşayan bir sürü ‘korsan’ var. İşte senin görevin: (Bana bir kucak parşömen verdi) Hazineyi bul ve güvenli bir yere koy ve şimdi beni mazur gör ama ölmem gerek.’ Ve bu sözleri söyledikten sonra kafasını masanın üzerine bıraktı. Evet ölmüştü.

Papağan uçarak havalandı ve şu sözleri söyleyerek pencereden dışarı gitti: ‘Mitilene’e sürgüne gidiyorum, Midilli’nin orospu çocuğuna gidiyorum, Asya denizlerinin gururuna gidiyorum. Dokuz kapını aç, dehşetli cehennem, kızıl sakal orada dinlenecek. Ayak izlerini takip edecek kişiyi buldu ve okyanusları gözyaşına boğan insan şimdi uyuyor. Gerçek korsanların gururu şimdi Black Shield ile yelken açtı. Rüzgarın altında Göteborg’un İsviçre limanı uzanıyordu ve uzakta nikel bir arp ağlıyordu.”

“Ve sen ne yaptın?” diye sordum. Şimdi tamamen hikayeye dalmıştım (gerçi dinlediklerimden dolayı biraz deniz tutar gibi olmuştum.)

“Parşömenleri bile açmadan adımlarımı geri döndürdüm. Koridordan aşağı indim. Masa dansı yapılan bara girdim. Kapıyı açtım ve dışarı, geceye çıktım, Paseo de Pereda’nın tam ortasına, Santander’deki Cantabrian Denizi’ne... Bask’a girerek Bilbao’ya doğru yol aldım. Txistu ve tabor ritminde Ezpatadantza ve Eurrresku dansı yapan genç insanlar gördüm, Donostia-San Sebastian’ın yakınlarında. Pireneler’e tırmandım, Zaragoza ve Huesca arasındaki Ebro nehrini takip ettim. Orada bir araç yapmayı becerdiler ve Akdeniz’in Ebro’ya kavuştuğu deltada yoluma devam ettim, Vent de Dalt’ın kükremelerinin ortasında. Tarragonia’ya yürüyerek tırmandım ve oradan da Barcelona’ya, ünlü Montjuic Savaşı’nın yaşandığı yerden geçtim.” Durito hız toplamak için durdu.

“Barcelona’da beni Palma de Malorca’ya taşıyan bir şileple yola çıktım. Rotayı güneybatıya doğrultup Valencia ve ileride güneyde Alicante’in eteğinden geçtik. Almeria’yı gördük ve daha ileride Granada’yı. Andalusia boyunca bir flemenko şarkısı palmiyelere, gitarlara ve topuklara yayıldı. Muazzam bir çingene festivali bize Algeciras’a giden yolun iki katı kadar bir zaman eşlik etti, Cadiz’i geçtik ve Guadalquivir’in ağzında ölümün sesleri duyuldu. Cordoba’dan ve Seville’den gelen sesler. Bir flemenko ezgisi yankılandı: ‘Şimdi uyu Durito, dünyanın sevgili çocuğu, amaçsız arayışlarına son ver ve önündeki patika güzel olsun.’ Huelva’yı görmeyi tam becermiştik ki, Yedi Kanarya Adaları’na doğru yol aldık. Oradan içeri girdik ve dragon adı verilen, vücudun ve ruhun hastalıklarına iyi gelen bir ağacın suyuyla karıştık. Lanzarote Adası’na böyle ulaştım işte ve Pepe ile kavga ettim, daha önce anlattığım gibi.”

“Uff! Çok uzaklara gitmişsin.” dedim. Durito’nun uzun seyahatini anlatmasını dinlemekten yorgun.

“Ve atladığım bir şey var mı!” dedi gururla.

“Yani sen şimdi şövalye değil misin?” diye sordum.

“Tabii ki şövalyeyim. Şu korsan dalgası geçici. Merhum Kızılsakal’ın bana emanet ettiği görevi taşıdığım sürece devam edecek.” Durito bana dikkatle uzun uzun baktı.

Düşünüyordum: Durito ne zaman bana böyle baksa, bu şeydendir... şeyden...

“Hayır!” dedim ona.

“Hayır ne? Sana hiç bir şey demedim ki.” diyor Durito bana, şaşırmış numarası yaparak.

“Hayır bana bir şey söylemedin, fakat bu bakış iyiye işaret değil. Bana söyleyeceğin her ne ise cevabım ‘hayır’. Bir gerilla olarak yeterince problemim var ve şimdi bir de deniz haydutluğuna soyunup, bir sardunya teneke-sinde yelken açacak kadar deli değilim!”

“Korsan dedim, deniz haydutu değil, benim sevgili uzun burunlu miçom ve o da bir sardunya tenekesi değil, bir firkateyn ve adı da Hatalarından Ders Al.”

Hakareti duymazdan geldim ve cevap verdim:

“Hatalarından Ders Al mı? Mmmmm...İlginç bir isim. Fakat sonuç olarak korsan ya da deniz haydutu ya da her neyse, hepsi bela demektir.”

“İstediğin gibi olsun, fakat her şeyden önce görevini yerine getirmelisin” dedi Durito büyük bir ciddiyetle.

“Görevim mi?” diye sordum gardımı indirerek. “Evet, bütün dünyaya güzel haberleri iletmelisin.” “Hangi güzel haberler?”

“Neden döndüğümü anlatan. Ve şu senin uzun, sıkıcı, okuyucularına işkence ettiğin yazılarından biri olmak zorunda değil bu. Ayrıca risk almamak için metni sana yazılı olarak veriyorum.” Bunu söyleyen Durito çantalarından birinden bir kağıt çıkardı.

Yazıyı okudum ve tekrar okudum. Durito'ya bakmak için başımı çevirdim ve onun masalına başladığı 'hayır, hayır, hayır' larla başladım. Sizi daha fazla sıkmamak için kısaca anlatayım, Durito bana, ulusal ve uluslararası sivil topluma Durito'nun artık geri döndüğünü anons eden bir bildiri yayınlamaya çalışıyordu.

Tabii ki reddettim. Zaten uluslararası insan hakları sivil gözlem komisyonundakilerin bize yazdığı ve onlara 1998'de telkin ettiğimiz gibi bir güveni bahsetmemizi ve onları kabul etmemizi isteyen mektubu cevaplamak zorundaydım. Böylece kısa süre sonra yeni bir ziyaret için geleceklerdi. İşte cevabım:

ZAPATİSTA ULUSAL ÖZGÜRLÜK ORDUSU

1999 Ekimi

Uluslararası İnsan Hakları

Sivil Gözleme Komisyonu'na:

Kız ve Erkek Kardeşler:

Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu'nun ve direnişte olan yerli komünlerinin çocukları, erkekleri, kadınları ve yaşlıları adına size bildiriyorum ki topraklarımızı ziyaret etmeniz bizim için bir onurdur. Söz veriyoruz; size uluslararası gözlemci olarak hak ettiğiniz saygı çerçevesinde davranılacak ve hümanist çalışmanızı yürütürken bizim tarafımızdan hiç bir engelle karşılaşmayacaksınız. Sizinle konuşmaktan büyük mutluluk duyacağız. Bekliyoruz.

Tamam. Selamlar ve hatırlatırım ki, gurura ek olarak, burada çamur da bol bulunur.

Adı Olmayan Adası'ndan, pardon, Meksika'nın güneydoğu dağlarından. Subcomandante asi Marcos.

Meksika, "Hatalarından Ders Al" fırkateyni, 1999 Ekimi. Sakının ve dipnotları takip edin.

P. S. BÜKMEK İÇİN KOLUNU UZATAN – İşte oldu, tekrarlanan ‘hayır’larımı takip ederek Durito beni ikna etti, hazinenin bir bölümünü teklif ederek. Evet, parşömenlere iyice baktık ve bir hazine haritası var. Tabii ki hâlâ şifreyi çözmek zorundayız fakat bir macera ihtimaline karşı konulamaz.

P.S. ULUSAL VE ULUSLARARASI SİVİL TOPLUMA

“Madam:

Size süper müper (Durito öyle yazmış) iyi haberleri iletebilmek benim için büyük bir onur, küçük ve büyüklerin bir araya gelmesine sebep olacak hediye. Büyük finans merkezleri titresin! Panik, yüce ve sahte beylerin saraylarına ulaşsın! Aşağıdakiler bayram etsin! Umutlar yeniden doğsun ve en kötü kabuslar gitmeye hazırlansın!. En güzel genç kızlar en iyi galalarına hazırlansın ve yüreklerinin coşkusu yükselsin! İyi adamlar şapka çıkar-sın! Çocuklar neşeyle dans etsin! Dünyanın gördüğü korsanların en iyisi ve yücesi (yazının orijinalinde karalanmış) pardon gezici şövalyelerin en iyisi geri döndü! La Lacandona’nın Don Durito’su!

Tüm hakları mahfuzdur. (Durito öyle yazmış) Yaşasın insanlık! Neoliberalizm için en içten taziyelerimizle. O burada, en büyük, ben ‘ulu’ diyorum, devasa, mükemmel, süperlatif, ultra-mega-plus, süpercalifragilisticespialidoso (Durito öyle yazmış), tek, karşılaştırılmaz, kendileri, KENDİLERİ, La Lacandona’nın Don Durito’su! Eveeett! (Durito öyle yazmış)

Durito’nun metninin sonu (kendimi tamamen ayrı tutuyorum). Tamam o zaman. Durito artık geri döndü. (İç çekiş) Neden başım ağrımaya başladı böyle, bilmiyorum.

Selamlar, aspirini olan var mı?

Subkorsan (sağ gözündeki band ile inanılmaz yakışıklı görünüyor) (cinas yapmayı sevenler sakının)

82

t

(14)

Saat 6 sularında Max'ın uyandırıp yanımıza getirdiği Xabier ile tanıştık, uluslararası barış gözlemcisi olarak burada ne yapacağımızı ondan dinliyorduk. Maria içine çoğalmasa için mısır unu karıştırılmış kahvelerimizi pişirdiği tencerenin içinden kepçe ile dağıtırken dinlediğimiz işler aslında çok basitti. Zapatistlerle yaptıkları ateşkes antlaşması gereğince bu bölgelere girmeyen Meksika askeri güçleri, her sabah saat sekiz, sekiz buçuk sularında askeri araçlarla köyün içinden topraklarını işgal ederek köylülerin ellerinden aldıkları ve askeri üs haline getirdikleri Guadalupe Tepeyac yönünden gelip, bir başka askeri üs olan San Quintin yönünde geçiyorlar, saat on sularında da geri dönüyorlardı. İlk olarak geçerken saydığımız askerler, araçlar ve silahlar, antlaşma gereğince komün topraklarında bırakılamıyordu. Bu nedenle dönüşte de aynı sayıda araç, asker ve silahlarla geri dönmeleri gerekiyordu. Eğer araç veya asker aradaki herhangi bir noktada bırakılırsa bizim gidip onları uarmamız ve antlaşmaya göre orada kalamayacakları aksi takdirde uluslararası kamuoyuna rapor edileceği söyleniyordu. Bu kadar basit görünen şeyin tam aksine çok önemli bir işlevi vardı. Uluslararası gözlemcilerden hiç kimsenin gelmediği bir komün, bir gün askerlerce işgal edilmiş ve köylüler topraklarından atılıp başka yere göç etmeye zorlanmıştı. Bir başka kez de uluslararası gözlemcilerin geri dönüşleriyle askerler işgal ettikleri bir köyü terk etmişlerdi. Bütün bunları sağlamak için bizim

ortaya koyduğumuz sadece bedenlerimizdi. Bizlere gelebilecek bir zararda doğabilecek bir duyarlılık olasılığı onların bize müdahale etmesini ve dolayısıyla komünlerin yaşayabilmesini sağlıyordu. Hayatın sudan ucuz olduğu bir ülkenin insanı olarak ilk defa salt bedenimin bu kadar değerli olduğunu hissetmek çok hoşuma gitti.

82

KÜÇÜKLERİN SAATİ, II.

İkinci bölüm:

Aşağıdakilerden. Küçük ve farklı olanlar için.

“Yakında dağların, vadilerin, sellerin, depremlerin sahipleri kibar, vefasız, biraz yamyamca ve güçle çıldırmış olarak gelecekler. Yardımsever ve cimri, bayraksız bayrak taşıyıcıları giysiler, mektuplar, lütuflar, talepler giydiren zamanın posta kutusunun kılıfına sokulmuş.”

Mario Benedetti

Fırtına biraz kesildi şimdi. Cırcır böcekleri havanın aydınlanmasından faydalanarak cır cır ede ede şafağa doğru geri gidiyorlar. Siyah büyük bir kapüşon gökyüzünü kaplıyor. Aşağıdaki su birikintileri şimdiden dolduklarını bildirseler de başka bir yağmur yağmaya hazırlanıyor. Şimdi gecenin kendi kelimeleri var ve tamamen unutulmuş hikayeleri bulup çıkarıyor. Bu aşağıdakilerin hikayesinin saati, küçüklerin saati.

Aşağıda sümüklü böceğin uzun iniltisi çağırıyor, gölgeler onu sessizce yanıtlıyor, rahat, sıcacık ve kavrayan siyah maske yüzlerini kaplıyor. Korumalar parolaları değiş tokuş ediyor ve “kim gidiyor oraya” ya aynı şeklide yanıt geliyor: “anavatan”. Gece unutulmuşların dünyasını yukarıdan seyrediyor. Bunu yapmak için onların anısına askerler dikmiş ve onları hatıralarla silahlandırmış. Ufacıkların acısını azaltmak, gönüllerini ferahlatmak için.

Yağmur yağsın veya yağmasın, yüzü olmayan bir gölge aşağıdan aşağıya nöbetini tutmaya devam ediyor.

Büyük bir ihtimalle yazmaya veya okumaya devam ediyor ve her zaman piposunu içiyor. Güzel, burada yapacak bir şey yok, hadi gidip küçük evi ziyaret edelim gene. Bu taraftan, eğer gene yağmur yağarsa kapalı bir yerde olmuş olacağız. İşte geldik. Dağınıklık daha da yayılmış şimdi etrafa. Kağıtlar, kitaplar, kalemler, eski çıkmaklar. Gölge ıkına sıkına yazılarının üstünde çalışıyor.

Sayfalar ve sayfalarca yazı yazıyor. Onlara geri dönüyor. Birazını alıyor, bir şeyler ekliyor. Küçük kasetçalarda çok başka bir ses, çok uzak diyarlardan bir müzik gibi, aynı başkalıkta bir dilde.

“Çok başka” dedim. Evet küçüklerin saatinde, başka, değişik, olanın da yeri var. Ve bu ziyaret ettiğimiz gölgenin de şu an düşündüğü şey olmalı çünkü sayfanın birinin başında “Başka” yazan bir başlığı okumayı başardım.

Fakat ona bitirmesi için zaman verelim ya da düşündüğü, hissettiği şey ile yakalanması zor, fattan kelimeler arasındaki köprüyü daha düzgün tanımlaması için. Güzel, bitirmiş görünüyor. Yavaşça kalkıyor ve yavaşça yatağı olarak kullandığı köşeye gidiyor. Şansımız var, mumu söndürmedi. Evet, birkaç sayfa elverişli bir biçimde masanın üzerinde bırakılmış. İlkinde yazan...

f

**BİR BAŞKA MEKTUP,
BİR BAŞKA BOZULAN SESSİZLİK.**

Mektup 4 B.

Sel ve deprem kurbanları için.

Aşağıdaki mektubu ben yazmadım, bana geldi. Aşağı yukarı sarsılan kağıttan bir kayığın içinde, yağmur sularından oluşmuş bir nehir ıslak sayfaları ve nemli mektupları kulübeme getirdi.

8 Ekim 1999 / 04.45, Sub.

Bu sizin için; ağlarmız aracılığı ile dağıtasınız diye. Doğal trajedi bir yana, en çok acı veren şey kasvetli, sakat, cahil, tükenmiş acıyla dolu halkın üzerine yağın şiddet. 500 binden fazla kurban için bir şeyler yapmalıyız. Bu şiddetli yağmurlar, çocukları, yaşlıları, kadınları ve erkekleri HİÇBİR ŞEYSİZ BIRAKTI. Özellikle, soysuz ve soykırımcı, merhametsiz ve demagojik sisteme mahkum edilmiş yerlileri ve köylüleri. Dün sabah konuştuğum genç bir kadın tarafından bana verilen bir mektubu sizinle paylaşıyorum. Mektupta insan bize sert darbeler vuran o acı gerçeği hissedebilir:

Bir kasabanın adını alın (afetlerden etkilenen herhangi bir komünün adını yazın, tarih hep aynı) Zedillo ve vali, (istediğiniz valiyi yazın, nasılsa hepsi aynı) peşlerinde kendi medyaları ile birlikte, yiyecek ve yardım taşıyan bir sürü kamyonla komüne geldi. Onları taşıyan helikopter havalanır havalanmaz yardım taşıyan kamyonlar da yardımın sadece

birazını bırakarak ve bizde haksızlıktan dolayı duyulan bir öfkeden de fazlasını bırakarak çekip gitti. Bütün komünler arasında iletişim olduğunu bilmeden (bu etkin işleyen bir iletişim, en azından komünlerdeki durumu öğrenmekle ilgili) her kasabayı, size yardım veremiyoruz çünkü yardımı daha fazla ihtiyacı olanlara götüreceğiz diyerek bilgilendiriyorlar. Ve biz böylece öğendik ki hiçbir kasabada hatırı sayılır bir yardım yok.

(Sadece bazıları gelir gelmez bitirdikleri azıcık ve kıt bir yardım aldıklarını bildirdiler.) (bir yerli komünün adı)'nın özel durumunda (ve bu anlatılan her yerde olan bir durum), sivil organizasyonlar yiyecekten ve diğer ihtiyaçların karşılanması için çaresine bakmakla ilgileniyor olduklarından, yapılması gereken tek şey yolun onarılması. İletişimin en iyi ve tek yolu olan helikopterler, hükümetin daha küstah olmasına yol açıyor ve duruma el koyan ve anlayanların bir tek kendileri olduğunu düşüncelerine sebep oluyor. Fakat hükümetin makineleri yolların yapılması ve açılması için yeterli değil: Yine de bununla görevli olan yetkililer yardım etme kapasitesi olan, gönüllü kasabalara ve organizasyonlara da gitmiyorlar (eyaletin ismi) muhtemelen federal yardımların en eşitsiz ve adaletsiz dağıtıldığı eyalet.

Yönetime geldiğinde Zedillo önerdiği sosyal politikaların bu eyalette test edileceğini söyledi ama yalan, çünkü sadece eyalete gerekli kaynakları vermemekle kalmadı ki bu normal şartlarda bir hayat standardına sahip olabilmek için yeterli olurdu ve bir de bunun üstüne maruz bırakıldığı bin yıllık geri kalmışlık var. (eyaletin ismi) eyaletinin en önemli sorununun fakirlik olduğunu belirtmeye ve kalan her şeyin bunun etkisi olduğunu belirtmeye gerek yok.) Buna ek olarak gönderdiği ufacık şeylerin yeterince takdir toplaması için elinden geleni yaptı.

Trajedi devam ediyor: Şiddetli yağmurlara bir de deprem eklendi. Daha dün gece destekleyicilerimiz, sivil bir radyodan verdikleri haberlerde oldukça ciddi durumlar bildirdiler.

Kabaca anlatayım: —(yerli komününde, deprem nedeniyle 100 ev yıkıldı ve 80 evi sel aldı, bir helikopter onlara bir avuç yiyecek götürdü, götürdükleri yerde 250 hasta çocuk var.(..... belediyesinin adı) belediyesinin, ve komününde (yerli komünlerin adı) insanlar terk edilmiş, onlara hiç bir şey götürülmedi, bir helikopter onları selamlamak için indi ve gitti. Belediyesi az bir yardımı komününe götürdüler, komünün üçte biri bir dağın altında kaldı, diğer 9 komüne ulaşamıyor. belediyesinde evlerin % 70’inin yıkılmasına ek olarak, nehir bütün tarlaları, kahve plantasyonlarını silip süpürdü ve yolları kesti. Ziyaret edilen komünlere 25 paket yiyecek, 3 kutu su ve 12 kutu yağ bırakıldı. Durum dramatik. Sadece acil durumun üstesinden gelinemediğinden değil, durum daha da kötüye gittiğinden. Onların ilacı, giysisi, örtüleri, dayanıklı gıda maddeleri, battaniyeleri yok... Bunun için kaynakları stoklamak ve yardım toplamak için 4 organizasyonu birleştirdik. Onları bırakmayacağız. Şimdi değil.

Mektup burada bitiyor. Yani okunabilen kısmı. Geri kalanı yağmur ve çamurla lekelenmiş.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordum.

“Hükümetin canı sorumsuzluğu değil şaşırtıcı olan. Kesinlikle yağmurda ve depremden sorumlu değiller fakat durumu anlatış şekilleri iğrenç. Aşağıdakilerin bahtsızlığı sadece ön sayfalarda ve elektronik medyanın ana bültenlerinde gözükmek olarak hizmet ediyor onlara. İnsanları isyan ettiren bu değil, bu beklenmeliydi. Önemli ve etkileyici olan şu: Onları yalnız bırakmayacağız. Şimdi değil.”

“Evet,” dedim. Bir başka sessizlik kırılmıştı. “Daha da olacak. ” dedi Durito, botuma konarak.

Dışarıda şafağı yararak sabah oluyor. Tamam. Selamlar ve anlaştık, ‘şimdi değil.’

Subcomandante asi Marcos.

Sub, saygıyla sessiz kalır.

82

X

(15)

Saat sekizi geçerken, dağların üzerinden askeri araçların yaklaştığı duyuluyor; kağıtlar, kalemler ve fotoğraf makineleriyle iki gruba ayrılıyoruz. Bir grup köyün girişinde yol kenarında dururken biz de köyün çıkışında yer alıyoruz. Tropik ormanın yaratıcı yeşilinin arasından orunun yok edici yeşili beliriyor. İlk önce bir tank, ağır makineli tüfeği üstünde, askeriyle ilerlerken, kamyonlar, cipler ve diğer tanklar onu izliyor. Önümüzden 10-15 km hızla geçiyorlar. Birinci gün araç sayısı 27. İlk geçişte yalnızca araçları saymayı başarıyorum. Askerler ve araçları sayıp taşıdıkları şeyleri not alırken kendi aramızda iş bölümü yapıyoruz; böylece iki üç kişilik gruplar halinde herkes başka bir şey sayıyor. Araçların geçişinden sonra komüne dönüp sayıları karşılaştırarak günlük raporumuzu yazıyoruz. Ben asker sayarak adeta daha önceki yılların misillemesini yaparken, Özgür onları fotoğraflıyor. Askeri birlik de geçerken bizleri videoya alıp, her birimizin fotoğrafını çekiyor. Beşinci kamyonunda bir video kamera ve fotoğraf makinesi var. Ayrıca her geçişte, bir başka arabada fotoğraf çeken bir başka kişi daha bulunuyor ve bunu tespit etmek bundan sonraki günlerde bizim için bir eğlenceye dönüşüyor. Askeri araçların geri dönüşünü beklerken kahvaltı ve sohbet ediyoruz. Geri dönüşlerinde de onları saydıktan sonra asli görevimiz o gün için sona eriyor.

80

KÜÇÜKLERİN SAATİ, III.

Üçüncü bölüm:

Kâğıtsız diğerleri – Amerika Birleşik Devletlerindeki “kahverengi” kadınlar ve erkekler için.

“Biz göçmeniz!

Yüzyılın şehveti ve küffarı ile sınırlanmış isimsizler bize kalan miras, soruların ve şaşkınlıkların mirası.”

Mario Benedetti

Durito anlatıyor; sınırın ötesinde bir kez daha terör dalgası ona saldırmış ve kovalamış. Bu sadece göçmen ofisi veya Ku Kux Klan’dan gelen bir tehdit değil. Bu dumanlı çizgilerin ve yıldızların ülkesinin gerçeği, her bir köşesini dolduran ırkçılıktır. Alanlarda, caddelerde, işyerlerinde, okullarda, kültür merkezlerinde, televizyonda ve yayınlarda, hatta banyoda bile her şey sizi, kültürünüzü, toprağınızı, tarihinizi reddetmenin en iyi yolu olan renginizi reddetmeye zorluyor. Başkası olmanın onurunu, Kuzey Amerika’daki Latinlerin “kahve” renginin onurunu tehdit ediyor.

Onlara brownie’ler diyorlar, insanları derilerinin rengine göre sınıflandırmanın arkasına saklananlar. Satın alma gücüne göre sınıflandıran bir sistem, her zaman satış fiyatları ile doğru orantılı. (Ne kadar fazla satarsan, o kadar fazla alırsın.) Eğer brownie’ler Amerika Birliği’nin güçleri nezdinde çamaşır suyu ve deterjan kampanyasını sürdürselerdi, bu ‘kahverengi’ Latinlerin (sadece Meksikalılar değil, Porto Rikolular, Salvadorlular,

Honduraslılar, Nikaragualılar, Guatemalalılar, Panamalılar, Kübalılar, Dominikliler, Latin Amerika kahve renginin Kuzey Amerika'yı boyadığı gölgelerden bazıları) isimsiz, hegemonik örgütlenmeler olmaksızın ya da sponse edilmiş bir ürün niteliğinde olmadan bir direniş ağını nasıl kuracaklarını bilirlerdi. Beyaz bir ulusun içinde 'diğerleri' olmaya son vermeden Latinler, bu ölüm yüzyılının en bilinmeyen ve kahramanca hikayelerinden birini taşıyorlar: Renklerini; umuda dönüşüne dek incitilmiş ve işlenmiş renklerini. Kahverenginin dünyanın ırklarından oluşan bir gökkuşağının üzerinde bir renk daha olacağını umut edin. Hem de artık daha fazla hor görmenin, küçük düşürmenin ve unutuşun rengi olmaksızın.

Ancak zulmedilen ve acı çeken yalnızca 'kahverengi' değil. Durito'nun anlattığına göre, Meksikalı olarak, statüsüne ek olarak bir de kabuğunun rengi var. Bu cesur böcek 'kahverengi ve siyah', bu nedenle ona iki kat daha zulmediliyor. Bir yandan da Latinlerin en iyileri ve siyah komünler onu koruduğundan, ona iki kat daha yardım ediliyor ve destekleniyor. Böylece şehir kâbusları diye de adlandırılan başlıca Kuzey Amerikan şehirlerinde seyahat etme olanağı buldu. Turistlerin rotasından gitmedi. Durito, 'aşağıdakilerin' caddelerinde yürüdü, Latinlerin ve siyahların kendileri gibi kalmalarını sağlayacak direniş örgütledikleri yerlerde yürüdü. Ama Durito bunun başka sayfaların hikâyesi olduğunu söylüyor.

Ve şimdi Karakalkan Durito'ya da Escudonegro Durito (globalleşmemişler için), 'Mum İçindeki Mumu Hesapla' adını verdiği kitabını duyurmamın önemi hakkında ısrar etmeye başladı. Bana, ABD'de bir wetback ya da mojado olarak yaşadığı günlerin anısına yazdığını söylediği bir hikaye verdi.

“Aşağı ve yukarı izafidir.

Onları çöktürmek için sürdürülen mücadeleye ithafen” Mektup 4 C. (Hikaye ile birlikte)

“Çok uzun bir başlık” diyorum Durito’ya.

“Şikayet etme ve hikayeyi arz et yoksa hazine yerine avucunu yalarsın” diye kitabı ile tehdit ediyor Durito.

“Tamam o zaman”

“Bir zamanlar, her şey onun yukarısında olup bittiği için, çok üzgün olan küçük bir ‘yer’ varmış. Neden şikayet ediyorsun diye sormuş ona diğer ‘yerler’. Bir yer başka nasıl olabilir ki? Ve küçük yer hiçbir şey demeyip, tüy gibi uçtuğunun ve zaman zaman üzerinde gezinen ama ona hiç yüz vermeyen küçük bulutun ona aşık olduğunun hayallerine dalıp gitmiş. Küçük yer o kadar üzölmüş, o kadar üzölmüş ki kederinden ağlamaya başlamış. Ve ağlamış, ve ağlamış, ve ağlamış, ve ağlamış...”

“Kaç kere ‘ve ağlamış’ diye yazacaksın, iki veya üç kez yeterli olurdu” diye sözünü kestim Durito’nun.

“Hiç kimse Karakalkan Durito’yu eleştiremez, hele koca burunlu bir miço, daha da kötüsü nezle olanı” Durito, zavallıların üzerinden köpekbalıklarının midelerine yürüdüğü korkunç tahtayı parmağıyla işaret ederek tehdit etti beni. Sessizce teslim oldum. Köpekbalıkları korkunç olduğu için değil ama. Küçük bir dalış, kronik nezlemin vahimliğini kanıtlayabilirdi.

“Ve ağlamış ve ağlamış ve ağlamış ve ağlamış. Bu küçük yer o kadar çok ağlamış ki, üzerinde bulunan ne varsa, kim varsa kaymaya başlamış. Ve o zaman, üzerinde hiçbir şey veya hiç kimse kalmamış. Ve küçük yer o kadar çok ağlamış ki sonunda çok zayıf ve hafif olmuş. Ve üzerinde hiç kimse ya da hiçbir şey olmadığı için küçük yer havalanmaya başlamış ve çok yükseklerle uçmuş. Ve sonunda küçük yerin istediği olmuş, şimdilerde ona

gökyüzü deniyor. Ve demin sözünü ettiğim bulut, yağmur olup yağmış ve şimdi yeryüzünde ve ona “sevgili güzel” diye başlayan nafîle mektuplar yazıyor. Sonuç: Aşağıınızda ne olduğuna bakmayın çünkü en beklemediğiniz günde kafanıza düşebilir. Ve tarararam.”

“Tarararam? Hikaye bitti mi?” diye, boşuna sordum. Durito artık beni dinlemiyordu. California’da başında bir kovboy şapkası ile detone bir sesle:”Ay, ay, ay, ay, şarkı söyle, ağlama, çünkü şarkı söylediğin zaman, sevgili güzel, yüreklere neşe getirirsin” diye devam eden bir şarkı söylediği eski günlerini hatırlıyordu. Ve daha sonra “Ay Jalisco, no te rajes!” diye ahenksiz bir nara attı.

Hepsi bu. Selamlar ve sanırım yelken açmamız gerek artık, geç bile kaldık. Durito sardunya teneke... Pardon! Firkateynde değişiklikler yapmaya karar verdi. Böylece artık bir kuruvazör gibi görünecek.

PS: Birisi yardım edebilir mi acaba? Durito yolculuk menüsünün acı hotdog ve burritoslardan oluşacağını söyledi.

f

(16)

İlk gün, ikinci gözlemden sonra geri döndüğümüzde esas sorun nerede yatabileceğimizdi. Yine mısır unlu kahvelerimizi yudumlarken yavaş yavaş bu sorunu çözmeye çalışıyoruz. Burada Latin Amerika zamanı daha çok Maya zamanına dönüşüyor. Bu hepimizin yalnızca saatleri bir saat geri almış olmamız değil. Esas mesele zamana bakış açısı. Mısır insanlar zamanı, sabah saat 8.21’de kalkış, 17.37’de işten çıkış gibi bölünmüş ve kuşatılmış bir zaman değil. Yaşam, doğum, evlenme ve ölüm gibi kategorilerden oluşuyor yalnızca. Gün doğumundan gün batımına pek bir fark yok içinde. Bugün içerisinde bitmeyen bir iş, bütün Latin dünyası gibi “manana, manana” (yarın, yarın)’a bırakılabilir rahatça. Şu anda kahvelerimizi içip companerosları tanıyoruz yavaş yavaş. Dünyanın dört bucağından gelip hemen hemen sahip oldukları tek şeyle buradalar. Bizim için fark etmeyeceğini, her yerde yatabileceğimizi söylüyorlar. Bunu söylerken, geçtiğimiz aylar boyunca Latin Amerika’da dışarıda yatarken yeterli olan uyku tulumlarımıza güveniyoruz. Çiğden söz ediyorlar, gerçekten de sabah gidiş gelişlerde bile dizlerimize kadar sıırılsıklam olmuşuz. Sonunda, içinde, duvarında kerevet olan bir kulübe, Özgür, ben ve Irma’ya düşüyor. Evimize doğru yola çıkıyoruz. Burası yabancılar komününün bir diğer ucunda, yani 100 metre kadar ileride bir bambu kulübe. Ekvator’da, yağmur ormanlarında, Kolombiyalı bambu ustası Jose ile yaptıklarımızdan çok çok daha basit ve kötü.

Dört tahta kirişin üstündeki saç damın altında hemen hemen başımızın hizasına kadar çevrili bir bambu çitten ibaret. Bu duvarı oluşturan şeye çit demek bile bayağı güç çünkü birbirlerine sarmaşık ipleriyle bağlı ve birçok yerinde bambular kırılmış, birkaç yeri de renkli naylon parçalarıyla çevrilmiş. Yukarıdan aşağı bir ip parçasıyla tutturulmuş bambu kapı yalnızca sabahları köyün birkaç tavuğunu engellemeye yarayabilir. Evin duvarına dayalı dört tahta bacağın üstüne üç kalas çakılarak yapılmış kerevetin karşısında iki taş parçasının üstüne konulmuş bir kalas ve köşede biraz yükseğe iki tahta parçasının çakılmasıyla yapılmış bir masa var. Bütün bu yazdıklarımın bu evi sevmediğimizi sanmayın. Kaldığımız tüm süre içerisinde evimizi çok sevdik. Hatta konduğumuz olan Marcos'u burada misafir ettik. Kerevetin üzerine serdiğimiz uyku tulumları bizim için fazlasıyla yeterli olan yatağımız oldu, Irma'nın hamağını da kulübenin üstündeki çatı tahtasına bağladık ve hemen yerleştik. Kulübe-lerin bu kadar basit olması yokluktan öte ihtiyaç olmadığından. Çünkü öncelikle havalar çok kötü değil ayrıca buraya gelen yabancılar pek uzun kalmadıklarından pek de ilgilenmemişler. Sonuç olarak mekânımızda ağustos böcekleri senfonisi eşliğinde sivrisinek ve çeşit çeşit parazitlerle de olsa güzel günler geçirdik.

i

KÜÇÜKLERİN SAATİ, IV. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: FARKLI OLAN...

*“İkiz bir aşkla sevdiler,
özü buldular, bir tekin içinde,
iki ayrı bölünme asla,
sevgi sayıyı öldürdü.”*

Kaplumbağa ve Zümrüd-ü Anka
William Shakespeare

MARY READ VE ANNE BONNY’NİN GERÇEK TARİHİ

Lezbiyenler, homoseksüeller, transseksüeller ve traves-tiler için, saygı ve takdirle.

Parşömenleri yeniden gözden geçirirken Durito’nun yeni kitabına (Mum İçindeki Mumu Hesapla) koymak için bana sorduğu bir hikayeyi keşfettim. Yazarı bilinmeyen (imza okunaksız) bir mektup ile ilgili. Yazılan kişi de bir bilmece, alıcıdan açıkça söz edildiği halde, kadın mı erkek mi olduğu belirtilmemiş. Kendi gözlemlerinizle görseniz daha iyi olacak. İçtenlikle, dışı ve erkek arasında tarife gerek duyulmaması mektubun kendisinde açıklanmamış. Tarih lekelenmiş ve ne zaman yazılmış olduğunu tespit edecek teknolojimiz yok burada. Fakat bana öyle geliyor ki kolaylıkla, asırlar önce de yazılmış olabilir, haftalar öncede...

Ne demek istediğimi anlayacaksınız. Buyurun o zaman.

Mektup 4 D.

“Sen:

Korsanların tarihlerinin anlattığına göre; Mary Read ve Anne Bonny adında erkek gibi giyinen, onlar gibi diğer korsanların kumpanyaları ile denizlere açılan, kasabalar ve gemiler ele geçiren, kurukafa ve çapraz kemikli bayrak çeken iki kadın varmış. Yıl 1720. Mary ve Anne’yi o zamanların olaylı seferlerinde anlatan değişik hikayeler var. Bu iki kadın bir gün John Rackam komutasındaki bir korsan gemisinde birbirlerini tanımışlar. Anlattıklarına göre ikisi de diğerinin erkek olduğunu düşünüp aşık olmuş ve gerçeği öğrendikten sonra her şey normale dönmüş ve her biri kendi yoluna gitmiş.

Ancak gerçek böyle değildi. Bu, size yazıyor olduğum, Mary Read ve Anne Bonny’nin gerçek hikayesidir. Kitaplarda hiç bir zaman yer almayacak olan asıl hikaye bana anlatıldı, çünkü onlar hâlâ sahip oldukları bütün normallliği ve güzel hisleri döndürüp durmakta ısrar ediyorlar ve ‘farklı olanların da’ normallliğini onaylamamaya, hatta kınamaya ve görmemezlikten gelmeye devam ediyorlar. Bu, tarihin, ‘diğerlerinin’ var olmak ve bilinmek için uzattığı yeraltı köprülerinin altında yürüyen bölümüdür.

Mary Read ve Anne Bonny’nin hikayesi bir aşkın tarihidir ve en önemli kısmı her zaman derinlerde saklıdır. Görünür kısımda bir gemi var (daha doğrusu küçük bir yelkenli) ve bir korsan, kaptan John Rackam. Gemi ve korsan, her ikisi de, bu çok ‘başka’ ve ‘değişik’ aşkın koruyucuları ve suç ortağıydı ve yukarıdakilerin tarihi bunu sonradan gelen jenerasyonlar tarafından duyulmasın diye gizlemeye çalıştı.

Mary Read ve Anne Bonny, birbirlerini, aynı özü paylaştıklarını bildikleri halde sevdiler. Bazı hikayeler,

her ikisinin de erkek kılığında kadın olduğunu, birbirlerini tanıdıklarında bunu anladıklarını ve böyle Midilli'nin aşk kokan havasında birbirlerine aşık olduklarını anlatır. Bir başkası, onların kendilerini korsan kıyafetlerinin arkasına saklanmış aynı cinse ilgi duyan ve homoseksüel aşklarını ve tutkulu buluşmalarını erkek olarak kılık değiştirmiş kadın korsanlar diye uydurulmuş hikayenin arkasına saklayan iki erkek olduklarını söylüyor. Her iki durumda da bedenleri aşıkardığı halde unutulmanın keşfedildiği aynada buluşur: Vücudun köşelerinin düğümleri çözülmediğinde, öfke uyandırır ve insana işkence eder. Bu yerler bazen sadece aynı olanlarca bilinir. Dudaklarla, tenle ve ellerle aynı olanları birleştiren köprüler uzatırlar, onları farklı yapan.

Evet, her iki durumda da Mary Read ve Anne Bonny bir maskeli baloda birbirini keşfeden ve tanıyan iki travestiydi. İki durumda da kendilerini değişik biçimlerde açığa vurdular ve bir oldular. Mary Read ve Anne Bonny korsanlığa uygun olmayan geleneklere 'normal olmayan' harika aşklarını kattılar.

Homoseksüel veya lezbiyen olsun, travesti Mary ve Anne cesaretle üstesinden geldikleri ve normalliğin zincirlere vurduğu şeyleri fırlatıp attılar. Mary ve Anne onları teslim almak için gelen erkeklerle hapis haneye götürülene dek sonuna kadar savaştı. Ancak onları teslim almaları emredildiklerinde hiç direniş göstermeden gelen erkekler bu yolla Mary Read'in sözlerini şereflendirdiler. Ölmekten korkup korkmadığı sorusunu, "Darağaçlarında ölüyor olmak o kadar da zalim bir şey değil çünkü eğer böyle olsaydı, bütün ödekler korsan olurdu ve bütün denizleri öyle bir boyutta istila ederlerdi ki, cesur adamlar aklıktan öldü; eğer ceza korsanlara bırakılırdı, ölümden başka bir şey vermezlerdi çünkü korkuları bugün; dulları dolandıran, yetimlere ve adaleti sağlamak için parası olmayan komşularına eziyet eden

bazı ödlele suçluların şerefini beslemeseydi onlar da denizlere açılıp, çalacak ve okyanus karada olduğu gibi hırsızlarla dolacaktı...” diye cevapladı.

(Ünlü Korsanların Hırsızlıkları ve Öldürölmelerinin Genel Tarihi. Daniel Defoe. Basım, Valdemar, Madrid, 1999)

Homoseksöel ya da lezbiyen? Bilmiyorum. O zamandan, Fort Royal’da asıldığında (17 Kasım 1720) John Rackam’a, onlara yatak ve suç ortağı olan yelkenliye ve parçalanmış gemi enkazına kalan gerçek nedir? Ne olursa olsun onların aşkı çok başkaydı ve değişik olduğu için büyüktü. Çünkü aşk her zaman kendi yollarını izler ve hukukun sınırlarını aşar...

Size bu hikayeyi anlatmakla görevimi yaptım. (Okunamayan bir imza)

Hikaye burada biter mi... yoksa devam mı eder?

Durito cinsel tercihlerinde farklı olanların içlerindekinden farklı oldukları için iki kere farklı olduğunu söylüyor.

Ben, çok fazla farklı ve diğer kelimelerinden başım dönmüş soruyorum:

“Bunu biraz daha açıklayamaz mısınız?”

“Evet,” diyor Durito. “Bazı şeyleri değiştirmek için çabalarken, bunun kendimizi de değiştirmek demek olduğunu unuturuz bazen.” Yukarıda şafak kendini değiştiriyor ve farklı ve değişik yapıyordu. Yağmur geldi, mücadele ile birlikte...

Bu sefer de bu kadar, memnuniyetle.

Selamlar ve hiç kimseye söylemeyin ama sardunya tenekesine ne halt edip de sığacağımı çözebilmiş değilim (iç çekmeler)

Subcomandante asi Marcos

Sub, firkateynden su boşaltıyor çünkü tahmin edebileceğiniz gibi yine yağmur yağmaya başladı ve Durito su boşaltmanın benim ayrıcalıklarımından biri olduğunu söylüyor.

80

m

(17)

Size bizim topraklarımızı anlatayım. Yabancılar komünü. La Realiadad'ın ortasında bulunan Aguas Calientes'in hemen yanındaki bu topraklar yabancıların yani bizlerin. Dünyanın her yerinden buraya gelerek bu topraklarda yaşayabilirsiniz. Meksika'nın güneydoğusundaki dağlarda, Lacandona Ormanları'ndaki bu toprak, bir futbol sahasından biraz daha büyük. Zaten ortasında bütün köyün futbol oynadığı saha var. Yani futbol sahası bizim. Onun bir köşesinde biraz önce anlattığım mutfakımız, yemekhanemiz, toplantı salonumuz ve kafemiz olan yer var. Hemen karşısında iş aletlerinin, pasaportlarımızın, fotoğraf makinelerimizin bulunduğu komünün tek kilitli tahta yapısı duruyor. Bu barakanın hemen arkasındaki futbol sahasının kale direklerinin arkasında İtalyan companerosların büyük barakası var. Büyük bir tahta hangarı andıran binada, tavanlara asılı on beş-yirmi hamak ve buranın tek lüksü olan cibinlikleriyle adeta bir koğuş. Futbol sahasının yan çizgisini oluşturan barakalar ise bizim birkaç arkadaşın kaldığı yer ile kütüphane. Bunların tahta duvarlarını 8 Mart Kadınlar Günü sloganları ile birlikte, Emiliano Zapata'nın, Subcomandante Marcos'un ve Ernesto Che Guevara'nın resimleri süslüyor. Sahanın diğer kalesinin arkasında ise küçük tahta sıralarıyla okul ve bizim birkaç baraka ile önemli günlerde ve acil durumlarda elektrik ihtiyacını karşılaması için gene ufak bir barakanın içinde duran küçük bir jeneratör var. Sahanın diğer yanında, etrafı kabaca kapatılmış beş

altı delikten oluşan umumi tuvaletler. Komünün önündeki yolun hemen kenarında suyumuzu aldığımız, bulaşıklarımızı yıkadığımız ve kızların yıkanma yeri olan dere parçası ile arkada erkeklerin yıkanabildiği derenin bir başka bölümü. İşte bence bütün dünyada sadece bizim olan birkaç yerden biri. Bunların hemen yanında da yaşamları ile ilgili bütün kararları kendileri doğrudan verebilen güneş ve mısır insanlarının yaşadığı bir köy ve onların yalnızca mısır, kara fasulye ve kahve ile yaşamak zorunda bırakıldıkları özgür komünlerin mücadeleleri.

80

O

KÜÇÜKLERİN SAATİ, V. BEŞİNCİ BÖLÜM: ÖĞRENCİ DİĞERLERİ

Grevdeki genç üniversite öğrencilerine.

*“Keder bizi etkisi altına alır, arkadan, yandan ve bizi
cıldirtir sinemalarda, gramofonlarda hırpalar, yatak-
larda yener, tam üstüne düşer biletlerimizin
ve mektuplarımızın...”*

Cesar Vallejo

Bütün gece yağmur yağdı. Hava aydınlanıyor ve hâlâ yağmur yağıyor, yolları yıkayarak, tepeleri, çayırları, patikaları, kulübeleri. Israrlı damlaların vuruşu sonunda yere düşüyor. Çünkü küçüklerin saati böyle başlar, sırasız, umutsuz, çeşitli...

Aşağıda... Aşağıda neler olup bittiğini öğrenmek için beklemek zorundayız, çünkü çamur sizi ayartıyor ve bir adım bile atamıyorsunuz, sonunda bütün vücudunuzla çamuru öpüyorsunuz. Evet, bir düşüşü böyle anlatmak biraz karmaşık ama o kadar çok yağmur yağıyor ki, bunu ve daha çok şeyi böyle anlatmak için bayağı vakit var. Bir düşüş. İnsanın düştüğü zaman vardır, düşürüldüğü zaman vardır. Yani ‘düşme’ vardır, ‘düşme’ vardır.

Ne? Efendim? Yağmur hafıflıyor mu? Evet ama çamur değil. Güzel, hadi gidelim ama yavaş olun. Karanlık. Belki hiç kimse yoktur ya da belki de gölgemiz sonunda uyumuştur. Bakalım mı? Feneriniz var mı? İyi. Mmmh. Hayır, hiç kimse yok.

Masada her zamanki dağınıklık duruyor. Ama bugün farklı bir sayfa var en üstte. Bir tarafında La Jornada gazetesinin 15 Ekim 1999 sayısı. Manşette ‘Toplum polisi ve grevciler çevre yolunda çatıştı’ yazıyor. Bir fotoğraf sayfanın yarısını kaplıyor. Ne? Size anlatmamı mı istiyorsunuz? İyi, feneri daha yakına getirin... Evet... Güzel... Siyah beyaz bir fotoğraf bu. Ön planda yüzü kan içinde bir kız caddeye kapaklanmış. Onun yanında birisini tekmeleyen üç polis var. (İkisi ön planda, üçüncüsü ikisinin arasında kalkanın arkasına saklanmış ve sağ elini tekmelerken dengede kalabilmek için destek yapmış.) Başka ayrıntılar da var aşağıda: Fotoğrafı çeken Rozaura Pozos, yerdeki kız Alejandra Pineda ve yanında polislerin botları altında kalan kişi de erkek kardeşi Argel Pineda, Genel Grev Komisyonu’nun temsilcilerinden biri. Sahne güney çevre yolu. Fotoğrafta polislerin geri kalanı (eğer miğferleri dikkatle sayarsanız, en az 6 tane daha) objektifin tam ortasına bakıyorlar, sadece en sonuncusu bir çift öğrenciye doğru dönmüş, ileri doğru devam edip etmemekle yerdeki genci döven polislere katılıp katılmamak arasında tereddüt ediyor.

Daha fazla ayrıntı mı? İyi, Angel ve Alejandra’ya yapılanların arkasında üç tane adam çok net seçilebiliyor. Üçü makinelerinin lenslerini fotoğrafın sağına doğrultmuş (ikisi fotoğraf makinesi taşıyor, biride video kamera). Diğer ikisi tekmeleme sahnesine doğru bakıyorlar. Ekose gömlekli olanı, kulağını kaşıyor ya da kulağına bir şey tutuyor, diğeri sadece bakıyor. İleride arkada, en arka köşede, iki araç zar zor seçiliyor: Bir otomobil ve durup öylece olayı seyreden bir adamın bacaklarıyla yüzünü kapattığı sürücüsü ve başka bir aracın önü (muhtemelen bir minibüs) ve onun yanında durup bakan sürücüsü, fotoğrafın sol yanında. En geride sağda üç ‘eğlence ilanı’, yazıları okunamıyor. (En sağda olan sanki bir haber programı reklamı.) Aynı perspektifte, solda

kule gibi görünen bir şey var, en tepesinde ışıkları ve reklamları olan cinsten.

Güzel, sanırım hepsi bu o zaman. Ne dediniz? Kağıtta mı? Ne mi yazıyor? Evet, okuyacağım...

Fotoğrafçı Bayan X,

Beni bağışlayın ama 17 Ekim sabahına dek sizi görmeyi başaramadım. Hayır, size sitem ettiğimi sanmayın. Bunu anlıyorum, çok yağmur yağdı, geç kaldınız. Bunun yanında, taşıdığınız yük hiç de hafif değil. Biliyor musunuz? Sizi gördüğümde bir üzüntü hissettim.

Evet, yaralanan fotoğrafçılar da olduğunu biliyorum, ben sadece sizin de onlardan biri olduğunuzu bilmenizi istedim.

Eğer muhabirin bildirdiği yazıya dönersek, size söyleyecek daha çok şeyler bulacağız. Kız, Alejandra Pineda 5. sınıfta öğrenci ve erkek kardeşi Argel, Politik Bilimler Fakültesinden, ikisi de UNAM'dan . Fotoğraftan sonra (öyle olduğunu zannediyoruz) polisten gelen saldırıların ardından, Argel diğer yoldaşlarını soran, "Onlar nasıl? Artık vurmuyorlar değil mi? Kafam çok acıyor, biz polis değil özgür eğitim istiyoruz" diyen Alejandro'yu sakinleştirmeye çalışıyor. (La Jornada. 15 Ekim 1999, 66. sayfa.) Bu muhabire göre ve aynı gazete tarafından toplanan bazı bilgilere göre, öğrenciler polis onlara saldırdığı zaman zaten üniversiteye doğru gidiyorlarmış.

Siz görüntünüzle konuşuyorsunuz ve yayınların, haberlerin, bildirilerin bana anlattığı bazı şeyler var. Ama biliyor musunuz, sizin fotoğrafınızda ve haberlerde de cevaplanmayan başka sorular var. Bu yüzden sizden, Bayan Fotoğrafçı, bana birkaç soru sormam için izin vermenizi istiyorum. Tamam mı?

Alejandra dövülmeden önce kaç yaşındaydı? 17, 18? Ya Argel? Ya şimdi kaç yaşındalar?

Eğer gözlerim beni yanıltmıyorsa polisler Alejandra ve Argel'i çevre yoluna girişte dövüyorlar, ana şeritte değil.

Fotoğrafın sağına doğru bakan polis, arkadaşlarının neler yaptığına bakmamak için mi o tarafa doğru bakıyor? Ya da Alejandra ve Argel'i döven üç polisi, birinin gelip onları kurtarmasından mı koruyorlar? Uzakta, fotoğrafın iyice sağında başka bir dayak var. Öğrenciler geri mi çekiliyor?

Mexico City hükümeti, Alejandra'yı Argel'in kızkardeşi olmak suçundan dolayı mı dövüyor? İkisini birden 'aşırı' olmak suçundan dolayı mı dövüyor? Yolu kapattıklarından, arabalar geçiş izni istediği için mi dövüyor? Anketler istediği için mi dövüyor onları ya da Televisa ve TV Azteca'dan alkış almak için mi dövüyor? Öğrenci oldukları için mi dövüyor onları? Üniversite öğrencisi oldukları için mi? Soğukkanlılıkla yönettiklerini göstermek için mi dövüyor? Bağışlayın beni Fotoğrafçı Bayan ama anlamıyorum. Neden Alejandra ve Argel'i dövüyorlar?

Rosario Robles'i Mexico City valisi olduğu için kutlayan kadınlar, onu Alejandra'nın dövülmesini emrettiği için de kutladılar mı? Alejandra'ya bir güzel söz gönderdiler mi? Sessiz mi kaldılar? Ya da kendi kendilerine "asi oldukları için bunu hak ettiler" mi dediler? Ne? Evet, bağışlayın beni, siz nereden bileceksiniz ki.

Siz, Fotoğrafçı Bayan, öğrencilere vuran en az üç polis gösterin. Neden onlar getirildi otoritelerden önce?

En sağdaki polisin taşıdığı cop bir diyalog isteği mi? Mexico City'de şu anda bulunan hükümetin öncekilerden 'farklı' olduğuna dair bir şov mu? Yoksa yalnızca sözleri hareketlerden ayıran mesafenin ölçümü mü?

Ekose gömlekli adam kiminle konuşuyor? Sol kulağındaki şey bir cep telefonu mu?

Hareket eden kamyonun görünmeyen şoförü, polislerin Argel ve Alejandra'yı dövmesini alkışlayacak mıydı?

Alejandra'nın üzerindeki şey ne, kandan başka demek istiyorum? Bir panço mu? Bir süveter mi? Bir ceket mi?

En uzaktaki şoför: Bizi aynı şeyi yapmaya mı davet ediyor? Kan içindeki Alejandra ve yere düşmüş Argel'e bakmadan fotoğrafın önünden geçip gitmeye mi?

Manşetini yaptığınız gazetenin 69. sayfasında başka bir fotoğraf daha var. (Gene Rosaura Pozos tarafından çekilmiş. Başlığı 'polisin güney çevre yolundaki hareketinden görüntüler'. Ön planda ekose gömlekli genç bir adam, bir dizi polis önünde dizlerinin üstünde görülüyor. Sırt çantası dizlerinin önünde ve polise bir kitap gösteriyor. Polislerin kalkanlarının üstünde Kamu Güvenliği Toplum Polisi, Federal Mıntıka yazıları açıkça okunuyor. Ortada şapkalı bir kadın var. İleride bir kamera-man. Arkada ağaçlar ve binalar. Sorularım:

Genç adamın polise gösterdiği kitabın adı ne?

Dizlerinin üzerindeki genç adam polise bir şeyler mi diyor?

1968 hareketindeki Ulusal Grev Komite'sinin taleplerinin 3. maddesini aynen aktarıyorum: "Baskının doğrudan aracı Toplum Polisi Kuvvetlerinin ilgası ve benzer kuvvetlerin yapılandırılmaması" (Savaş Raporu Julio Scherer ve Carlos Monvilas, s. 161) değil miydi?

Toplum polisinin varlığı ve çalışması anayasaya uygun mudur? Ne diyorsunuz? Bu, diğer fotoğrafta sorulması gereken başka bir şey mi? İyi, haklısınız. Bir kaç soru daha sormama müsaade edin: Öğrencilerin bu yü-

rüyüşünün, TV AZTECA ve TELEVISA televizyonlarında öğrencilerin grevi ile ilgili çıkan haberleri protesto etmek için düzenlendiğini hatırlıyor musunuz?

Eğer siz, Fotoğrafçı Bayan, konuşmasaydınız: 14 Ekim 1999 akşamı, Meksika hükümetinin ve medyanın bildirdiği gibi; öğrencilerin saldırgan, araya giren polislerin hepsinin kadın polis olduğu ve yalnızca bir öğrencinin, o da üzerinden araba geçtiği için yaralandığı (pek önemli bir şey değil!) yorumu ile mi kalacaktık? PRD'nin başta olduğu bir hükümetten başka türlü davranmasını beklemeye hakkımız yok mu?

Sesimizi çıkarmayıp, hiç soru sormayalım mı?

Mektup 3A'ya sizin sebep verdiğinizi biliyorsunuz Bayan Fotoğrafçı. Ama mektuba sebebiyet vermemenizi ne kadar çok dilediğimi göreceksiniz, içi boş aynanın önünde, "Meksika gibi demokratik bir hükümetin gururlu görevlileri" olmakla iftihar edenleri tercih ederim. Ve biliyor musunuz ne? Size baktığım her zaman, Bayan, neden bilmiyorum ama bir kaya alıp uzaklara fırlatmak ve bu, buradaki, yukarıdaki suskunluğun suç ortağı olarak susmayı sonsuza dek kırma dürtüsüne esir düşünüyorum.

Ne? Efendim, devam edin Fotoğrafçı Bayan, yolunuza devam edin ve sormaya devam edin. Çok zahmetlisiniz siz Bayan, çalışan bir beden gibi.

Vale. Selamlar ve Alejandra'nın bedeninin altında bir bayrak olduğuna inanıyorum. Ve ayrıca bu bayrağın onunla birlikte yükseldiğine inanıyorum.

Sub, yağmur gibi soruları biriktiriyor.

R

(18)

Sabahları yedi sularında kalkıp ayaklarımıza lastik çizimleri çekip, dizimize kadar girdiğimiz dereye yüzümüzü yıkadıktan sonra onları saymaya gidiyoruz. ‘Onlar’... Yaşantımda hep onların ne düşündüğünü merak etmişimdir. Emir komuta zincirine tabi, onun çizgileriyle hareket yetenekleri sınırlı; üstüne ezilen, astını ezen; gerçek general, General Motors ve General Electric’in neferleri. Ellerimizdeki kağıtlara yukarıdan aşağı çizgiler çekiyorum, yanlamasına bölüp numaralandırıyorum, araçlarının içinde kaç tane olduklarını sayıp, ait oldukları bölümün içine yazıveriyorum. Diğer arkadaşların tespit ettiği rütbelerin hangi kısımda olduklarını sonra ekliyorum. Yani tüm yaşamlarını bir satıra sığdırıyorum. Belki iyi çalışırlarsa omuz çizgileri uzar, biyografileri bir sonraki çizgiye sıçar... Pardon, pardon! Düzen ve intizam içinde inkişaf eder. Onlar ne düşünüyor bizim için? Kağıdım ve kalemimle burunlarının dibine kadar giriyorum. Gözlerinin bebeklerinde kendimi görüyorum. Bizler kışkırtıcı ajanlar mıyız, parası dış mihraklarca ödenen? -Hayatımda kendimi ilk defa dış mihraklarca kışkırtılan değil de dış mihrak olarak hissetmek hoşuma gidiyor, daha mihrak mihrak bakıyorum suratlarına. Ellerindeki son model silahlara rağmen onlardan korkmadığımız düşüncesi onları çok kızdırıyor. Aldatılmış koca gibi daha da fazla sarılıyorlar silahlarına. Her fırsatta bir karafatma gibi bir köşede bizi eziverip sonra da üstlerinden özür dilemek istiyorlar. Komutanları her gün beşinci

ya da yedinci kamyonunda geçiyor, tek tek gözlerini bizlerin üstünde gezdiriyor, korkusuz önder görünümünde. Hâlbuki benim çizelgemde sadece bir sayı. Yanında her zaman bir şipşak fotoğrafçı ve bir videocu var. Onun emirleri doğrultusunda bizi çekiyorlar. Tüm dünya emniyet arşivlerinde vizyondayız. Bazı günler fotoğraf makinesini elime alıp objektifinden gözbebeklerini seçmeye çalışıyorum. Komutan önlemini güneş gözlükle riyle almış, diğerlerinin hepsinin gözlerinde soru işaretleri var. Bunlar buraya niye geliyorlar, bunlar buraya niye... neden? Gene mısır unlu kahve ve sohbet. Beş Bask, bir ABD’li, bir İspanyol, bir El Salvador asıllı Kanadalı, bir İsviçreli ve iki de İtalyan var masada. Meksika’dan, Chiapas’tan, ABD’den ve Türkiye’den söz ediyoruz. Neler yaşadığımızdan, baskılardan, sevinçlerden, yemeklerden söz ediyoruz. Ne kadar çok seviyorum bu insanları, ne kadar çabuk sevdim. İki gün sonra hemen yanımızda Aguas Calientes’te yapılacak Zapatistlerin öğretmenler sendikasıyla toplantısından, eylem birliği antlaşmasından ve bundan 15 gün sonra Maya kültürünün korunması ile ilgili gene Zapatistlerle yapılacak kongreden bahsediyoruz. Zapatistlerden kimlerin katılacağı tahmin edilmeye çalışılıyor. Subcomandante Marcos’un uzun zamandır bu tür bir toplantıda görünmediği söyleniyor. Todd; dün akşam çalışırken, karalıktaki bir Zapatistin atla geçtiğini söylüyor; “piposunun ateşi gece karanlığında seçiliyordu” diyor. Birbirimizin yüzüne bakıyoruz. Bu efsaneler diyarında Subcomandante Marcos, en önde gelen mitlerinden. Bütün Latin Amerika üniversitelerinin duvarlarında, sokaklarda Ernesto Che Guevara’dan sonra onun resimleri çizili. Genellikle altında da “hepimiz Marcos’uz” yazısı. Lacandona Ormanları’nın yağmur bulutlarının aniden toplandığı anlarda bu bulutların kimleri getireceği henüz meçhul. Yıkadığımız, suyunu içtiğimiz, bulaşıkları yıkadığımız nehrin

üstünden kar maskesiyle bir Zapatist geçiyor. Öğlen yemeklerini getiriyor Maria, siyah fasulye ve tortilla. Yemek sohbetinin konusu mart ayında yapılmış olan “referandum”. İyi ki buradayız ve iyi ki dünyada paylaşacak çok şeyimiz var.

89

y

OCAK 1999

Başka ülkelerde yaşayan Meksikalılara, Zapatist mücadele ile dayanışma komitelerine, Beş kıtanın kadınları ve erkeklerine,

Erkek ve kız kardeşler,

1999 yılı için Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu yeni bir diyalog teşebbüsü başlattı. Yerlilerin haklarının kazanılması ve imha savaşının sona erdirilmesi için atılan bu çok önemli adım, Meksika’da ve dünyanın diğer yerlerinde bir referandum yapmaktır. Barışın sağlanması için nerede yaşıyor olurlarsa olsunlar tüm Meksikalıların katılımını arzuladığımız referandum, yerli halkları komiteleri tarafından 21 Mart 1999 pazar günü yapılacaktır.

Meksika hükümeti, inatla yerlilerin haklarını tanıyan anlaşmayı yerine getirmiyor. En son Ecteal ve El Bosque’deki katliamların açıkça gösterdiği gibi ihtilafı çözmeye çalışmak için şiddet yoluna gitmeyi seçiyor. Bu imha etme savaşını maskelemek amacıyla, Ernesto Zedillo hükümeti, bir propaganda kampanyası sahneye koydu. Zedillo’nun hükümeti uluslararası imajını geliştirmek ve yabancı ülkelerin hükümetleri, insanları ve insan hakları örgütlerini kandırmak için dünyayı Meksika’nın güneydoğusunda savaş olmadığına inandırmaya çabalıyor, yani diyaloga girmek isteyen hükümet, reddeden EZLN! Geçtiğimiz günlerde, Zedillo şahsen, Amerika Birleşik Devletleri’nde, Kanada’da, Orta ve Güney Amerika’da, Avrupa ülkelerinde, Asya’da, Afrika’da ve

Avustralya'daki tüm Meksika diplomatik güçlerine, bu propaganda kampanyasını uygulamalarını emretti.

Bu amaç için tüm Meksika yabancı servisi kullanılacak ve milyonlarca dolar harcanacak.

Muazzam bir para ve insan kaynağı yegane amaç için sarf edilecek: Yalan söylemek.

Yalnız Meksika hükümeti, uluslararası sivil toplumun Meksika'nın güneydoğusunda gerçekte neler olup bittiğinden çok iyi haberdar olduğunu unuttu. Tüm dünyadaki kadınların ve erkeklerin, gençlerin ve yaşlıların Chiapas'taki savaş hakkında zaten gerçeği bildiğini, savaşa son verilmesini talep ettiğini ve bunun için seferber olduğunu unuttu.

Beş kıtada Meksika hükümetinin San Andres Antlaşması'nı yerine getirmek istemediğinin bilindiğini -ve böylece onların yerine getirilmesinin talep edildiğini unuttu.

Bizim hükümetin kampanyasına karşı koymak için paramız ya da profesyonel diplomatlarımız yok.

Ayrıca bizim bunlara ihtiyacımız da yok. Gerçek ortada ve dünya onu görüyor ve dinliyor.

0 nedenle, bu yalanlar kampanyasının başarısız olacağını bildiğimizden bugün biz uluslararası referandum için herkesi toplantıya davet ediyoruz.

Yerlilerin haklarının tanınması ve imha savaşının sona ermesi için. 12 yaşın üzerindeki, yurtdışında yaşayan tüm Meksikalıları da yerlilerin haklarının tanınması ve imha savaşının sona ermesi için kendilerini organize etmeye ve 21 Mart 1999'daki referandumda yer almaya çağırıyoruz.

ABD'de yaşayan erkek ve kız kardeşler, çoğu bizim gibi yerli olanlar, topraklarını, tarihlerini, ailelerini ve ül-

kelerini seve seve terk etmedi. Meksika'daki eşitlik, özgürlük ve demokrasi eksikliği yüzünden başka topraklar aramak zorunda kaldılar, onurlu yaşamak için gerekli olana erişilebilecekleri topraklar.

Bu yüzden biz La Raza'yı, Chicanos'ları ve tüm Meksikan-Amerikanları, Carnales'leri ve Batosları, Bandasları çağırıyoruz, referandumu örgütlemelerini ve merkezi ABD'de olan Demokrasi İçin Ulusal Komisyon'a veya Meksika'daki bağlantı bürolarına kaydolmaları için çağırıyoruz. Dünyanın her tarafından katılmak isteyen Meksikalılar, Meksika'daki bu ofis ile bağlantı kurarak kayıt olabilirler. Bütün kadınları ve erkekleri, yaşlıları ve gençleri, Meksika'daki referandum için bağlantı bürosuna kaydolarak dünyanın tüm köşelerinde bu referandumu hazırlamak ve yaymak için köprüler kurmaya çağırıyoruz.

Beş kıtadaki erkek ve kız kardeşler:

Uluslararası kamuoyu, Meksika'nın yerli insanları tarafından ileri sürülen erdemli istemlere her zaman açık oldu, Meksika hükümetinin bu toprakların ilk sakinlerinin torunlarına karşı sürdürdükleri savaşı dehşetle izlediler. İnsan haklarına saygı ve adaletli bir barış talep ettiler. Cinayetleri kınamak için ve Meksika'da onurlu bir yaşam için seferber oldular.

Bu uluslararası seferberliğe karşılık olarak EZLN ihtilafa barışçıl bir çözüm bulma sözünü korumaktadır ve barış için girişimlerini sürdürecektir.

Fakat yalnız Meksika'da değil, beş kıtadaki bütün ezilenler zulümden, hapislerden, ölümlerden ıstırap çekenler, bunu yapsınlar. Paranın gücü terkedilmiş ezilmiş olanların yok edilmesine karar vermiştir. Milyonlarca insan yoksulluğa savrulmuş ve refah koşullarındaki her iyileşmenin ve yarınlara dışında bırakılmıştır.

Bu yüzden!

İmha savaşını durdurmak için,

Meksika'daki yerli haklarının tanınmasını sağlamak için, Ezilenlerin maruz kaldığı zulme son vermek için, Farklılığa saygı duyulmasını talep etmek için,

Bütün dünyaların birlikte yaşayabildiği bir dünya istemek için, Bir çağrıda bulunuyoruz,

Dünyanın ezilenleri için bir uluslararası kampanya,

Kuzey, Orta ve Güney Amerika'da, Avrupa'da, Asya, Afrika, Avustralya'da, ezilenlerin kendi isimleri ve tarihleri, kendi mücadeleleri ve özlemleri vardır.

Beş kıtada, her yerde direniş, ezilenlerin yok olmaktan korunmak için yukarılara kaldırdığı savunma silahıdır. Onların mücadelesi, bizim mücadelemiz insanlık içindir.

Herkesi, 21 Mart 1999'da ezilenlerin haklarının tanınması için dayanışmayı sağlamak, örgütlenmek ve başlıca eylemlerini uygulamak için kendi eyaletlerini, şehirlerini, köylerini, organize etmeye çağırıyoruz.

Demokrasi Özgürlük Adalet

Meksika'nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos
Genel Gizli Yerli Devrimci Komitesi
Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu Meksika,
Ocak 1999

1

(19)

Elimdeki komik fener en fazla bir metre aydınlatıyor. Bütün Meksika'nın hidroelektrik santrallerinde üretilen elektriğin %55 kadarı burada elde edildiği, ayrıca Guatemala ve El Salvador'a da satıldığı halde Chiapas'ın esas sahiplerinin yani nehirlerin, dağların sahiplerinin elektrikleri yok. Uzamış çimlerin üzerinde yürümek ve kaldığımız barakalara gidip gelmek için daha çok yıldızların ışığından faydalıyoruz. Bu arada uzaya atılacak bir uydu ile Londra ve Moskova gibi büyük şehirlerin gece de aydınlatılacağını hatırlıyorum. Onların da gecelerini çalışıyorlar. Uzun masanın başına oturup bizim bak-kallarda eskiden büyük kutularda satılan bisküvilerden yerken, nehirden gene üç Zapatistanın geçtiğini seçebiliyoruz. Todd yine hepimize dönüp "piponun ateşini gördünüz mü?" diye soruyor, sanki İsa'nın başının üstündeki haleden bahseder gibi. Kongreye iki gün var. Ben kütüphaneden aldığım Gabriel Garcia Marquez'in İngilizce bir kitabını mum ışığında çözmeye çalışıyorum. Onun fantastik dünyasının yanı başında, belki de bir öyküsünün içinde.

80

b

MEKSİKA'DAKİ REFERANDUM İLE İLGİLİ BİLGİ

ZAPATİSTA ULUSAL ÖZGÜRLÜK ORDUSU

MEKSİKA

11 Şubat 1999

Ulusal ve uluslararası sivil topluma Submarcos'tan,

Bayanlar ve baylar,

Meksika'daki bütün belediyeleri dolaşacak beş bin Zapatista delegesinin adı belirlendi. (Aslında altı bin tane isim belirlendi çünkü yoldaşlar “bazı kişiler hasta falan olursa yedekler olsun” dediler.) Yola çıkmaya hazırlandığımız şu andan istifade edip, imha savaşının sona ermesi ve yerli haklarının tanınması için ulusal referandum örgütlenmesinin nasıl yürütüleceği hakkında biraz konuşmak istiyorum.

Bilmiyorum, size telesekreterimize bırakılan mesajları anlatarak mı başlasam, örneğin; Chac bizi tavsiyelerini bildirmek ve saygılarını sunmak için aramış (bu sırayla); telefonların güzel bir kısmı Chihuahua'dan gelmiş, Alma isimli bir ortaokul öğretmeni bize hükümetin yalanlarından bıktığını ve referandumu desteklediğini ve kendimizi örgütleyebilirsek her şeyin iyiye doğru değişeceğine umudu olduğunu anlatmış (sağ olsun Dona Alma ve selamlar, biz de bunu çok istiyoruz.) Chihuahua'daki bir radyo programından bizi sorular sormak için aramışlar. (Sanırım programın ismi “yaşa ve yönet”) Böylece dinleyicileri yaşamanın ve yönetmenin

ne olduğu, referandumun ne hakkında olduğu konusunda bilgilensinler diye.

(Ne yazık ki söylediklerimizin kayıtlarını nereye göndereceğimi bilmiyorum) Ayrıca Diario de Chihuahua (Chihuahua'nın günlüğü), okuyucularına bir mesaj göndermemiz için bizi aramış. (İyi şanslar ve umarım aynı zamanda onlar için olan bu mektubu yayınlarsınız.) Ciudad Juarez (Juarez şehrinden) Segura ailesi, ülkenin bugünkü durumuna üzüldüklerini söylemişler ve tanrının bizi aydınlatmasını istemişler, bazıları bize anneler gününü hatırlatmak için aramış (gereksinmeyen bir ileri görüş, 10 Mayıs'a hâlâ uzun yollar var). Diğerleri de sadece mesajımızı dinlemek, merhaba demek ve iyi şanslar dilemek için aramışlar.

Fakat bundan iyisi -size bunların hepsini anlatmaya-
cağım.bir sürü telefonlar gelmiş ve hepsi çok coşkulu ve heyecanlı.

Size referandumu yaymak ve tanıtmak için oluşturulan tugayları anlatmak daha iyi. Örneğin Veracruz'da çalışmalarını yapan 'Moises' tugayı var, Poza Rica'da referandumu Chapultepec'te tanıtan tugay.

Obraz Sociales, Fraccionamiento San Roman ve Tepayac. Bu tugaydan sorumlu kişi bedeni hasta olan ancak ruhu herkesten daha sağlıklı bir kadın ve o hiçbir teşekkür beklemeden tugayı oluşturanlarla birlikte adalet için çalışıyor. Buraya onu adını koymayacağım fakat o ve biz hepimiz onun kim olduğunu biliyoruz. Sonra 'Bölge ve Özgürlük' tugayı var Tijuana'da, Baja California'da 'Sup-speedy ve Referandum' adlı videoya özel bir istek koyan. Veya referandumu Triqui ve Nahuti'de tanıtan Ensanada, Baja California'dan 'Hermanos' tugayı.

Chihuahua'da Parral'dan 'Teporaka' tugayı, referandumu Raramuri'de tanıtıyor ve bize KITA SHIWE de-

mişler. (Anlamı Raramurice ‘vazgeçme’ demek) Chiapas’da ‘Chavvok’ (şimşek) tugayı Mam, Chuj ve Jaltieco’da çalışıyor. Ve diğer tugaylar Tzeltal, Tzotail, Tojolabal, Chol, Cakchiquel, Zoque ve Spanish’de ileri hücum ediyorlar. Colima’da da bir tugay var adı; ‘La Parota Apapachadora’. Mexico City’de bir demet genç insanlardan oluşan tugay var...

Ve daha fazlası.

Mexico City’de örneğin bir grup eski futbolcu (şimdi ‘spor adamlığından’ emekli) Mexico City’deki delegasyona katılacak Zapatista temsilcileriyle bir maç programladı. Bize meydan okumayı kabul edip etmediğimizi ve formalarımızın ne olacağını sordu. Tabii ki kabul ettik ve formalarımızın önünde beş kırmızı noktalı yıldız ile aynı kırmızı renkten EZLN yazısı ve arkasında gene kırmızı numaralar olacak. Şortlar (tercihen “Cholo” Diaz’ın giydiklerinden) beyaz (ve bu kontrastın olduğu yer olacak) ve çoraplar siyah. Ayakkabıları merak etmeyin, biz huaraches⁷ getireceğiz, yeni globalize olmuş huaracheler. (Unutun onu bizim zaten ancak özel seçilmiş kişilere açık olan bir kontratımız var.) Aşırı solun önünde sıraya girmeyi planlıyorum (tutarlı olmak zorundasınız ne de olsa, değil mi?) ve savunmada bir Zapatista barikatı yapmaya başlayacağız. Stratejimiz onurlu direniş olacak. Bize eski futbolcuların stadı ve topu ayarlayacağı söylendi. Güzel, biz de hakemi ayarlayacağız. (Buna rağmen sağlam oynamak zorundayız.)

Ve böylece sizinle bu anlarda referandumun Meksika’da iyi yürümesi için çalışan birçok kadın, erkek, genç, yaşlı hakkında konuşabildim ve referandumun başarısı, onların hak ettiği ve ihtiyacı olan barış yolunda ilk adım olacak.

Fakat bütün her şeyi anlatmak yerine size, Meksika’da referandumu yaymak ve tanıtmanın en önemli

aşaması hakkında bir özet vereceğim. 11 Şubat 1999 itibariyle federasyonun 32 eyaletten 30'unda 600'den fazla tugayın kaydını yaptık. (Sadece Nayarit ve Campeche eksik fakat onların da katılması uzun sürmez.) Tugaylarında en fazla insan bulunan eyaletler Federal District, Chiapas, Puebla, Mexico eyaleti, San Luis Potosi, Veracruz, Oaxaca, Sinaloa, Chihuahua, Morelos, Nueva Leon ve Zacatecas.

Cumhuriyetin her tarafındaki tugaylardaki katılımcıların çoğunluğu bir partiye üye olmayan veya politik organizasyona dahil olmayan insanlar. Katılmayı bekleyen politik ve sosyal örgütlenmeler nelerdir? Tam isabet, (devam et!) Bu referandum herkes için...

Ve böylece biz gidiyoruz. Tugayları olan birçok belediye var fakat diğer birçoklarının hâlâ yok. Hadi uyanın.

Öte yandan, referandumun bölgesel organizasyon aşaması başladı. Daha ne bekliyorsunuz? Katılın.

Uluslararası referanduma selamlarla, bundan sonraki sefer tugaylarımız ve İspanya, İtalya, Arjantin, Uruguay, Japonya, Güney Kore, Güney Afrika, Fransa, Norveç, İsveç, Nikaragua, İsrail, Yunanistan, İngiltere, Avusturya, İsveç, Kanada, Venezüella, Brezilya, Porto Riko, Şili ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tugay üyelerimiz hakkında konuşacağım.

Evet, bayanlar ve baylar, size söylemek istediğim şeyler aşağı yukarı bunlar. Unutmayın! Referandum 21 Mart 1999 Pazar günü ve Zapatista delegeleri belediyenize sizinle konuşmak ve dinlemek için gelecekler ve zaten bu referandumun amacı. Hepsi bu.

Tamam, Sağlıcakla kalın, KITA SHIVVE!

Meksika'nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos
Şubat, 1999 Meksika

80

X

(20)

Kosta Rika'nın başkenti San Jose'de yürürken yol kenarındaki gazete tezgâhlarının üstünde bir yüz gözüme ilişti. Ben bunu tanıyorum diye düşünerek hemen geri döndüm. Yakından bakınca da hemen tanıdım. Abdullah Öcalan. Türk mahkemelerinde idama mahkûm olduğu günlerdi ve bir Kosta Rika mecmuasına kapak olmuştu. Kısa geçmişi, idam mahkumiyeti ve tahmini sonuçları yer alıyordu derginin iç sayfalarında. Buradaki konuşmalarımızda genellikle merak edilen konu buydu. Özellikle Basklı arkadaşlar konuyla ilgili hiçbir ayrıntıyı bilmedikleri halde çok duyarlıydılar. Türkiye'nin bundan ibaret olmayan hiç de azımsanmayacak sol geçmişini anlatırken birden üç atlı topraklarımıza girdi. Herkes bir an dondu kaldı. Bunlar Kumandan Tacho, uzun zamandır görünmediği söylenen Subcomandante Marcos ve üçüncü bir Zapatista idi. Submarcos sırtında otomatik tüfeği ve belindeki tabancası dışında sol üst cebindeki cep telefonu ve ağzının yanındaki telefonun mikrofonu ile tam bir 21. yüzyıl gerillası görünümündeydi. Üzerinde Zapatista resmi olan bir tişört ve ağzından eksik olmayan piposuyla yüzündeki kar maskesine rağmen gözlerinden Submarcos olduğu tereddütsüz anlaşılan, Meksika'nın güneydoğu dağlarının bu devrimci lideri ve yine yanında mücadelenin başından beri birlikte olduğu bir Maya yerlisi olan Kumandan Tacho, resimlerinden farklı olarak bu sefer gitarı sırtında olmaksızın yine bir başka Zapatista resimli beyaz bir tişörtle, kale direklerine atlarını bağlayıp oturduğumuz yere geldiler. Mutfağın çitine

kollarını dayayan Marcos selâmlaştıktan sonra “birkaç şey söylemek istiyorum” diyerek söze başladı. “Birkaç gün sonra bildiğiniz gibi öğretmenler kongresi var. Eğer sizi bu kongreye davet ederlerse lütfen erkeklerin fotoğrafını çekmeyin çünkü aralarında birçok maskesiz Zapatista olacak. Kadınların ya da çocukların fotoğrafını çekerken de lütfen izin isteyin” dedi. “Herhangi bir sorunuz var mı?” diye sorduğunda ise keyfimiz gayet iyi diye cevap verdik. Pasaportlarımızı daha önce incelediğinden olacak Özgür ile benim Türkiyeliler olduğumuzu anladı. “Nasılsınız” diye sorunca, iyi olduğumuzu ve daha önce belirttiğimiz gibi onunla konuşmak istediğimizi söyledik. Ne kadar kalacağımızı öğrenince; “biz daha buradayız, mutlaka görüşürüz” diye devam etti. İtalyan arkadaşlara barajın nasıl gittiğini sorduktan sonra kale direklerine bağlı atlarına atlayıp gittiler.

80

d

ZAPATİSTA ULUSAL ÖZGÜRLÜK ORDUSU

20 ŞUBAT 1999

Ulusal ve uluslararası sivil topluma,

SubMarcos'tan,

Bayanlar ve baylar,

Gene biz. Yup, bir kez daha. Ne? Sesimizi kestiğimiz zaman daha mı iyiydi. Hiç yolu yok! Bu gerçek mi? Ne? Şaka mıydı? Ohh, tamam! Peki, kötü bir şakaydı. Şimdi, ceza olarak size Meksika'daki tugayların ne yaptığı hakkında hiçbir şey anlatmayacağım. 16 Şubat itibariyle (yani size sayıyı 600 olarak bildirdikten iki gün sonra) 800 tugayın resmileştiğini ve bunlarda çalışan 100 bin gönüllü olduğunu öğrenemeyeceksiniz. Ve koordinasyon konsüllerinin birkaç eyalette resmileştiğini bile bilemeyeceksiniz hatta bazıları işlerinde bir hayli yol kat edip, kapsadıkları tüm belediyeleri nasıl koordine edecekleri hakkında planlarını bile tamamladıklarını da.

Ne? Hoşunuza gitmedi mi?

Bakın, size referandumu ekonomik olarak yardım edebileceğiniz bir banka hesabı olduğunu bildirmek için yazıyorum. Numara BANCOMER S.A CUENTA MAESTRA, NUM:5001060-5, Plaza 437, San Cristobal de Las Casas, Chiapas, Mexico ve bu Dona Rosario Ibarra de Piedra adınadır. Bu banka hesabının her eyaletin finansından ayrı bir hesap numarası olduğu konusuna açıklık getirmeliyiz. Meksika'daki ve bütün ülkelerdeki

yardım etmek isteyenlerin yardımlarını bu hesaba göndermelerini istiyoruz. Giderler bir hayli yüksek ve savaş fonumuzun, aslında bu bir barış fonu, çünkü biz onu sadece barışçıl teşebbüsler için kullanıyoruz. Yardım istemek durumunda kaldığımız gerçeğine aldırmasak da şu anda her şeyi karşılayamıyoruz. Bağışlarınızı yaptıktan sonra Oficiana de contacto para la consulta del EZLN'nin (e-mail: contacto@laneta.apc.org veya tel ve fax: (967) 8-10-13 ve 8-21-59) adresine haber veriniz. Ben bu yolculuktan Metropolitana-Unidad Xoxhimilco Autonomía Üniversitesi'nden (UNAM) aldığımız daveti kabul ederek yararlanacağım. Zapatista delegelerinin, Mexico City'de oldukları gün üniversitelerini ziyaret etmelerini rica etmişler. Tabii ki kabul ettik; orada olacağız (kafeterya menüsünün değiştirilmesi şartıyla). Yüksek eğitimin diğer kurumlarında da başka davetler var, hepsini cevaplayacağız.

Ayrıca sizin bir şeyi daha bilmenizi istiyorum. (gördüğünüz gibi hiç de içerlemiş değilim) Referandum hakkındaki Zapaterio videosu şu anda satışta. 20 dakika uzunluğunda ve 20 peso karşılığında referandum için bağlantı ofislerinden alınabilir (sanıyorum). Çabuk olun, stoklar tükeniyor (umarım).

Vale! Sağlıcakla kalın, ve biz neredeyse bir müzik videosunu çekmeyi bitirdik (daha önce belirtilenden daha farklı bir şey). Çok iyi gidiyor, fantastik ve alçak gönüllülükle en iyi müzik videosu için verilen Grammy ödülünü veya mikro kısa konularda bir Oscar ödülü almayı umuyoruz (4 dakikadan daha kısa). Kaçırmayın.

Meksika'nın güneydoğu dağlarından, Subcomandante ası Marcos, Şubat 1999

PS: BİRLİĞE ÇAĞRI: Bu erken erken sabahların birinde La Mar'da çok yorgunken, pipomu yaktım ve kitabıma döndüm. "Deniz atının hikayeleri" ve '.....' hakkındaki hikayeyi okudum.

Küçük ağaç ve birileri:

Bir zamanlar çok yalnız ama tüm kalbiyle başkalarının meyve bahçesinde şarkı söylemek ve onları süslemek isteyen küçük bir ağaç varmış.

Böyle küçük bir ağaç varmış ve birisi ona bakmaya gelmiş ve onu alıp gitmiş. Fakat olay, birisi, bir diğeri değil de birileri olayına dönmüş. Diğerleri de küçük ağacı alıp kendi bahçelerine götürmek istemişler ve küçük ağaç da kendini bütün bahçelere dikmek istemiş ama sadece bir tane küçük ağaç varmış ve birileri birçokmuş.

O zaman birileri kimin kendi bahçesine götürmek için küçük ağaçla kalacağını aralarında tartışmaya başlamışlar. Ve içlerinden birisi onu kendisinin alacağını çünkü kendisinin diğerlerinden daha başka olduğunu söylemiş. Ve bir diğeri "hayır" demiş, kendisi küçük ağacı götürecekti çünkü onun bahçesi daha güzelmış, vesaire ve bir başka başkası küçük ağacı götürmesi gereken kişinin kendisi olduğunu, çünkü gerçek bir bahçıvan olduğunu ve ona iyi bakacağını söylemiş. Ve böylece hepsi bir süre kavga etmişler. Ancak bir sonuca ulaşamamışlar çünkü onlar birileri olduğu halde onlardan olan birilerine saygı göstermemiş. Ve kavga etmeyi bırakmışlar ve herkes küçük ağaçtan bir parçayı alıp götürsün demişler.

Ve o zaman küçük ağaç konuşmuş ve şunu demiş: "Ben razı olmuyorum çünkü ağaçları istediğiniz gibi kesemezsiniz. Böyle yaparak hem ekolojik dengeyi tehdit ediyorsunuz hem de bundan hiç kimse kazançlı çıkmayacak. Eğer biriniz benim dallarımı alırsa ve öbürü gövdeyi alırsa ve diğeri kökümü alır, her birini kendi bah-

çenize götürürseniz hiç kimse kazançlı çıkmayacak. Dallarını alıp dikenin hiçbir şeyi olmayacak çünkü dallara destek verecek gövdesi eksik olacak ve besin verecek kökleri. Gövdeyi alanın da bir şeyi olmayacak çünkü dallar ve kök olmadan gövde nefes alamayacaktır ve beslenemeyecektir. Kökü alan da aynı şekilde, çünkü gövdesi ve dalları otamadan kök büyüemeyecek ve nefes alamayacaktır. Eğer onun yerine herkesle bir anlaşmaya varsak ve ben kendimi bir süre birinin bahçesinde yetiştirsem ve bir başka sefere bir başkasının bahçesinde ve bu böyle devam edip gitse. Bu şekilde herkesin bahçesinde meyvelerinizi ve tohumlarınızı olabilirsiniz.” Birileri düşünmeye koyuldu. Tarararam.

“Hepsi bu mu?” diye sorar La Mar.

“Evet,” dedim kitabı kapatarak. La Mar ısrar eder.

“Fakat ne olur? Küçük ağacı parçalarlar mı? Ya da sırayla mı alırlar ya da ne?”

“Bilmiyorum, beklemeliyiz,” diye cevapladım La Mar’ın bana fırlattığı dolmakaleminden kaçarken.

Tekrar hoşçakalın!

El Sub, “babam ve ben evlerin bittiği yere diktik onu vb...” diye homurdanırken.

Meksika’nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos.
Şubat 1999

f

(21)

Kongre için Meksika'nın her yerinden öğretmen delegeler La Realidad'a gelmeye başladılar. Sokaklarda dolaşan bir sürü yabancı insana rastlıyoruz. Kongreye davet edilip edilmediğimiz henüz belli değil. Marcos'un nasıl davranacağımız hakkında konuşmasına rağmen hâlâ emin değiliz çünkü Marcos "eğer davet ediliyorsanız" dedi. Aslında bu küçük nüans çok hoşuma gitti. Efsanevi devrimci lider kendi başına bizi bir kongreye davet etme yetkisine bile sahip değildi. O da yalnızca bir davetliydi. Kongreyi düzenleyen öğretmenler eğer bizi çağırırlarsa kongreyi izleyebilirdik. Put yaratmada doğu toplumlarından hiç de aşağı kalmayan Latin Amerika'da, dostlarını partiye rahatlıkla çağıramayan, çekingen bir çocuğa benzeyen Marcos'un, komutanlığını, yüzündeki kar maskesinin gizemiyle herkese yaydığının küçük bir deliliydi.

O gün futbol sahasında çoğunluğu öğretmenlerden oluşan bir takımla maç yaptık ve kazandık.

Umarım bu yüzden çağırmamazlık etmezler. Eğer bizi davet etmezlerse, biz de onlara topraklarımızda maç yaptırmama kararı aldık. Bu topraklarda söz ve yetki bizim.

m

“DEMOKRAT ÖĞRETMENLER VE ZAPATİSTA RÜYASI” İLK BULUŞMAYA ÇAĞRI

Gelin kardeşler,

Biz dışarı gidemiyoruz.

Eğer gelerseniz gücümüz büyüyecek.

Gelin, adımlarınız ateşle karşılanmayacak, kalbimiz sözlerinize kapanmayacak.

Gelin.

Ülkemizde sürüp giden eğitimdeki krizlerin farkında olan Meksika’nın eğitimcileri ve öğretmenleri ile birlikte çözümler bulmak amacıyla. Kaygılarınız Zapatista kardeşlerinize paylaşıyor. Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu ve Zapatista Ulusal Özgürlük Cephesi,

Gizli Devrimci Yerli Komitesi Genel Bildirisi.

ÇAĞRI:

Öğretmenler, “Demokrat Öğretmenler ve Zapatista Rüyası” İlk buluşma; La Realidad, Chiapas’ta bu yıl 31 Temmuz ve 1

Ağustos 1999 tarihinde aşağıdaki esaslar çerçevesinde düzenlenecektir.

AMAÇ:

Zapatist merkezli bir öğretmenler politikası oluşturmak.

KATILIMCILAR:

Meksikalıların kamu eğitimini bir hak olarak savunan ve eğitimde özelleşerek şirketleşmeye karşı savaşılan bütün ilk ve orta dereceli okul öğretmenleri katılabilir.

GÜNDEM:

Zapatista Perspektifinden Eğitim:

Ulusal gerçeklik ve eğitim. Meksika’da eğitimin tarihsel gelişimi.

Psikolojik pedagojik örnekler ve günlük eğitim pratiği. Kültürel farklılıklar ve eğitim.

Zapatist eğitim programına doğru. Eğitim ve Zapatista Rüyası:

Zapatist dünya vizyonu.

Zapatizmin prensipleri ve programları: Hoşgörü, demokrasi... Günlük eğitim ve Zapatist değerler.

Sınıf içindeki iktidar ve pedagoji.

...

Katılmak için kayıtlar 12-23 Temmuz arasındır. Kayıtlar ve başvuru için aşağıdaki telefonlara başvurabilirsiniz.

Organizasyon Komitesi, Temmuz 1999

8

y

(22)

Sonunda kongreye davet edildik. Son saatlere kadar hangimiz bir başkasını görse davet edilip edilmediğimizi soruyordu. Böylece öğle saatlerinde kongreye dinleyici olarak katılacağız. Biz onbir uluslararası barış gözlemcisi ve baraj yapımında çalışan on dokuz İtalyan'la birlikte en güzel giysilerimizi giyip hazırlandık. Anarşistler, komünistler, sosyalistler, sol sosyal demokratlar, ekolojistlerin olduğu bizim grup bayağı renkli bir görüntü veriyordu. Toplantının yapıldığı Aguas Calientes bizden 100 metre kadar ileride bir meydana bir tarafı üstü yüksek tahta kirişlerle çevrili saçın altında tahta sıralarla boydan boya kaplı yaklaşık 1000 kişinin sığabileceği bir yer. En önemli toplantılardan tutun da, komün içi toplantılarına kadar her şey burada yapılıyor. Ayrıca köyün, jeneratörle birkaç saatliğine de olsa elektriği olan tek yeri. Tahta sıraların karşısında bir tahta yükselti üzerine konulmuş masaların arkasına konuşmacıların oturması için tahta sandalyeler –plastik sandalyelerin dünyada işgal edemediği ender yerlerden biri– dizilmiş. Öğretmenler sendikası sözcüsü sabahdan beri alınan kararları yeniden okuyor. Sıralar en az 500 kadar öğretmen ve öğretmen adayı delegeyle dolu. Biraz sonra gelecek Zapatistleri beklerken toplantı ile geçen tüm günün yorgunluğunu pek göstermiyorlar. Öğretmenlerin buraya geleceklerini öğrenen küçük öğrenciler duvarlara afişler asmışlar. Bunlardan bir tanesinde çöp adam öğretmen, çöp çocuk öğrencinin kulağını çekiyor. Altındaki yazı ise

“öğretmen ders yapıyor”. Bir diğesinde ise sopa ile çocukları düzene sokan bir öğretmen çizilmiş. Yine elle yapılmış afişte de köylülerin nasıl bir eğitim istediğı yazılı.

“Devletlerin yaptıkları tek iyi şey öğretmenlerin yetkilerini sınırlamaları” der Ivan Illich.

8

t

BİR DUVAR AFİŞİ

Devletin olan bir okul istemiyoruz.

Çocuklara haftada iki ya da üç gün ders verilen bir okul istemiyoruz. Öğrencilerin, öğretmenlerinin giysilerini yıkadığı bir okul istemiyoruz. Eğitimin dayakla yapıldığı bir okul istemiyoruz. Çocukların tahtaya kalkmak istemediği veya dikkatlerinin dağıldığı veya herhangi bir yanlış yaptıkları zaman bu tür bir cezaya başvurulduğu bir okul istemiyoruz. Her zaman bizi aşağılayan, eğitmeyen ve haklarımızı istememize izin vermeyen, çocuklarımıza yerli köklerimizin öğretilmesine izin vermeyen hükümet tüm bu problemleri çözemez.

Geleneklerimizi okul içinde uygulamaya kalktığımızda azarlanıp kötü muamele edildiğimiz bir okul istemiyoruz.

Öğretmenlerin çocukları pis olmakla veya uzun saçlı olmakla suçlayıp, ceza olarak eve gönderdikleri bir okul istemiyoruz.

Çünkü eğitim Zapatist bir harekettir. Hükümet bizi ve haklarımızı tanımadığı için öğretmenlerin nasıl çalışmasını istediğimizi anlatmamıza izin vermiyor ve bize yalnızca emir veriyor. Çünkü hükümet sadece para veriyor. Ve öğretmenler sadece para kazanıyor. Bizim çocuklarımızın hangi kökenden geldiği ile ilgilenmiyorlar. Bunun için köylüler olarak kendimizi örgütlüyoruz. Her komite, kendine vicdanlı ve saygılı, bizim kültürümüzü bilen ve kendi dilimizde eğitim yapan, çocuklarımızın ilgisini çe-

ken konuları da işleyen, ve onların geleneklerimizi ve dilimizi unutmaması için çalışan bir temsilci atayacaktır. Bu temsilciler, hükümetin öğretmenlerinin çocuklara yaptığı gibi kötü muamele etmeyen ve bizi aşağılamayan insanlar olacaktır.

82

O

(23)

Tropik yağmur hiç tükenmeyecekmişçesine yağıyor ve her yağmur gibi insanda uyuma, okuma ve sevişme isteği uyandırıyor. Kötü ses teşkilâtından yayılan ses bile bu duyguları köreltemiyor. İspanyolcanın ahengi dikkatimi iyice dağıtıyor. –Bence İspanyolca şiir okumak için en uygun dil.– Artık söylenenleri anlamaya bile çalışmıyorum. Ses kayıt cihazının inayetine sığmıyorum. Lacandona Ormanları’nın yeşili, buğulanmış camlar ardındanymış gibi görünüyor yağmurdan. Birden öğretmenler arasında bir hareketlenme oluyor. Subcomandante Marcos, kumandan Tacho, kumandan Mioses ve yine kar maskeli bir kaç Zapatista meydana atlarıyla giriyorlar. Fotoğraf makineleri çalışmaya başlıyor. Atlarını meydana diğer köşesindeki –sanırım at bağlamak için yapılmış– yere bağlıyorlar. Marcos’un ağzında yağmura rağmen pipo var –imaj dünyası ya da gerçek bir tiryaki. Atlarını bağlamalarına rağmen bir süre kendi aralarında konuşuyorlar. Toplantı bu arada devam etmesine rağmen kürsüde konuşan kişi dahil, bu hiç kimsenin umurunda değil. Bu konuşma sanki saatlerce sürüyor. –Sanki frikik atışından önce kendi aralarında konuşan futbolcular gibi-. Daha sonra toplantı yerine doğru yöneliyorlar. Fotoğraf makineleri yine aralıksız çalışıyor. Kenardan doğru kürsünün arkasına gidiyorlar ve konuşmanın bitmesini bekliyorlar. Konuşma biter bitmez toplantıyı yöneten onları anons ediyor. Dördü birden kürsüye çıkıyor, delegelerden biri ayağa fırlıyor. “E-Zeta-eLe-eNe” diye haykırıyor.

Sonra hep birlikte bu sloganı tekrarlıyorlar. Ardından gelen “Zapata vive, la lucha seuge (Zapata yaşıyor, mücadeleye sürüyor) sloganına da herkes katılıyor. Bu kar maskeli Zapatist kumandanların yanında kürsünün yan tarafında yüzleri kırmızı bir mendille örtülü iki kişi mikrofonu alarak Zapatista marşını söylüyorlar. “Vamos vamos, adelante...” (İleri, ileri doğru gidelim) Herkes ayakta. Marcos ve diğer Zapatistler bizim asker selâmına benzer bir şekilde selâm duruyorlar. Delegelerin bir kısmı benzer selâmı dururken bir kısmı göğsünü çapraz şekilde kesecek bir biçimde kollarını bedenlerine yapıştırmış duruyorlar. Birkaç sol yumruk havada. Marş bitince ilk söz kumandan Tacho’nun; bütün ses kayıt cihazları bizimki de dahil masanın üzerine dizilmiş. Marcos piposunu tütürerek Companero’yu dinliyor. Fotoğraf makineleri çalışmayı aralıksız sürdürürken birkaç video kamera da çekim yapıyor. Kumandan Tacho konuşmasını bitirdikten sonra sözü Subcomadante Marcos alıyor. “Buenos tardes” (iyi akşamlar) diye başlıyor konuşmasına. “Buenos tardes” diye cevaplıyor kalabalık sanki köy kahvesinde aleyküm selam dercesine ve kesinlikle tek bir ağızdan değil. Yağmur tükenmeyecekmişçesine sürüyor. Sub’un en iyi dostu domuzlan böceği Durito, kulağının dibinde ona bir şeyler fısıldıyor. Marcos, Ce-bia ağacında yüzyıllardır saklı duran yaşamın sırrını bizlere anlatıyor. Anlattıklarına tropik yağmur, orman ve bizler şahidiz.

X

DEMOKRAT ÖĞRETMENLER VE ZAPATİSTA RÜYASI

*Bu ağaç özgürlük ağacı, dünya ağaç, bulut ağaç,
ekmek ağaç, ok ağaç, yumruk ağaç, ateş ağaç.
Bizim karanlık çağımız işkence edilmiş suyu boğuyor
fakat ana dengeleri onun gücünün çarkı.*

Pablo Neruda

“Yaşlıların en yaşlısı anlatır ki dünya kendini unutulmuşluğun uçurumunun üzerinde ayakta tutar, cebia ağacının yüksek dallarına şükür. Renklerle, sözcüklerle ve şarkılarla ilk tanrılar dünyayı yarattı. Yarattıktan sonra tanrılar dünyayı nereye koyacaklarını bilemediler, ancak şarkı söylemeyi ve dans etmeyi bırakabildiler dünyaya çünkü tanrılar müzisyen ve dansçıdırlar, dünyaya hayat verenler, ilk olanlardır. İlk tanrılar dünyayı neye koyacaklarını bilemediler. Böylece anlaşmaya varabilmek için toplantı yaptılar ve bu biraz zaman aldı. Fakat hiç kimse bunu fark etmedi çünkü dünya ancak doğmuştu ve zaman bile henüz başlamamıştı kendi zamanına. İlk tanrılar bir anlaşma yaptılar ve Ana Cebia’yı çağırdılar. Dünya onun başı üzerinde dinlenecekti. Cebia bir şey demedi. Dünyayı sayısız kolları ile aldı, en yüksek dallarının üzerine yerleştirdi ve sakince durdu; böylece dünya etrafa düşmeyecekti. Bu uzun zaman önce oldu, öyle uzun ki kadınlar ve erkekler bunu sonunda unuttu ve dünyanın yerini açıklayamamanın korkusu ile kara delikler üzerine hikâyeler uydurdular. Bütün acı çeken

okullardaki coğrafya kitaplarını dolduran büyük patlamalar, güneş sistemleri, galaksiler, evrenler, ve diğer saçmalıklar... Çoğu unuttu ama herkes değil.

İlk tanrılar çok akıllıydı ve herkesin dünyanın nasıl doğduğunu ve nerede olduğunu unutacağını açıkça gördüler. Bu yüzden dünyanın nasıl yapıldığına dair bütün hikayeyi yazdılar, hatta bir harita bile yaptılar. Bundan sonra tanrılar dünyanın nasıl yaratıldığını anlatan not defterini saklayacak bir yer aradılar; nereye koysunlardı? Tanrılar çok uğraştılar çünkü defteri herhangi bir yere koyamazlardı ve anlaşılmaya varabilmek için bir toplantı daha yaptılar. Sonunda mısırın kadınlarını ve erkeklerini çağırdılar ve onlara dünyanın nasıl doğduğunu ve nerede durduğunu anlattılar. Böylece onlar hatırlayabilecekleri, her ne kadar unutacak da olsalar. Küçük bir kağıt parçasına bir takım notlar yazdılar, bir akordeon gibi katladılar ve Cebia ağacının bir sürü yara izlerinden birine koydular. İlk tanrılar şarkılarına ve danslarına geri döndüler. Marimba ve gitarların yankıları kesildikten uzun bir süre sonra da Ana Cebia dünyanın düşmesine engel olmak için olduğu gibi kaldı. O zamandan beri dünya olduğu yerdedir. Cebia onu en kötü ölümlerden uzak tutar; en berbat ölümden: Unutulmaktan.

Dünya Cebia'nın üzerindedir. Fakat rüzgarlar onu tarih boyunca zaman zaman umutsuzluğun karanlığına düşmesi için itmeye çalıştı. Bu yalnızca birkaç sefer olmadı. Gücün rüzgarları onu bir o tarafa bir bu tarafa savurdu. Savaşlar, felaketler, krizler, diktatörler, neoliberal yollar, soysuz hükümetler, onların cinayetleri, başkanlığa aday olmak için kılık değiştirmiş suçlular, PRI, NATO'lar ve özel televizyonlar. Dünyayı Ana Cebia'nın üstünden yere devirmek için binlerce ve binlerce kabus terörlerini her yere savuruyor.

Ana Cebia ile birleşip gövdesi, dalları, yaprakları ve kökleri olmasını sağlayan gerçek kadınlar ve erkekler sayesinde dünya düşmez. Böylece yeni bir şeyler yapmak için yeniden büyür.

Aşağıdakiler ve yukarıdakiler arasındaki savaş korkunç olmuştur. Güçlü olan ve evinden kovulan arasındaki savaş. Bunun sebebi hakkında da birçok şey söylendi. Ama gerçek şu ki; güçlüler dünyayı aşağı atmaya çalışıyor ve aşağıdakiler dünyayı ve tarihini korumak istiyorlar. Çünkü yarının büyüyeceği yer orasıdır. Güçlüler insanlığa karşı savaşıyor. Evinden kovulan yoksulların ütopyası ve kavgası insanlık içindir.

Bu gerçek bir hikayedir ve ilkokul ders kitaplarında yer almaz çünkü bu kitapları yukarıdakiler yazar; tarihi aşağıdakiler yaptığı halde. Resmi eğitim planının bir bölümünü oluşturmaya da dünyanın doğumunun tarihini ve yerini açıklayan harita hâlâ ana Cebia ağacının yara izleri arasındadır. Komünlerden birinde yaşayan en yaşlıların yaşlısı bu sırrı Zapatistlere bahsetti. Dağlarda Zapatistlere dünyaya hayat veren tanrıların sırlarını nerede bulacağını anlattı ve onlar notları aldıkları yerlere geri bıraktılar. Böylece onlar hafızalarını kaybetmeyeceklerdi. Yüzleri, isimleri ve tek tek bir geçmişleri olmadan doğdukları zamandan beri Zapatistalar, dünyanın öğrettiği tarihin öğrencileriydi. 1994 yılında bir sabah erkenden Zapatistalar öğretmen oldular. Anılarındaki eski nota da damıştıktan sonra dünyanın nasıl doğduğunu ve bu sırrın nerede olduğunu öğretebilirlerdi. Bu sebepten dolayı Zapatistalar hem öğrenci hem öğretmendirler. Bu yüzden öğretmenler Zapatisttirler. Binlerce yüzyılın arkasında, onurlu yüreklerde gizli de olsa. La Realidad'da, Aguascalientes'de kadın ve erkeklere Cebia başkanlık eder, sarar ve korur.

Bu topraklarda hiç kimsenin yürümediği günler vardır. Fakat diğer günler bütün renklerden, büyüklükten,

lezzetten konuşan, gülen, endişelenen ve dans eden ve tekrar tekrar konuşan ve her zaman olmasa da bir anlaşmaya varan ve her zaman birbirlerini tanıyan kadın ve erkeklerle doludur. Bir sabah erken yalnız La Realidad'da bazı bulutlar sis ağılamaya başladığında yağmur, aşağıdan ve yukarıdan çok şiddetli yağmaya başladığında gölgelerin içinde bir gölge görebilirsiniz. Hiçbir zaman yüzü yoktur, Ana Cebia'nın yanına yaklaşır, sis ve tarihin kıvrımları arasında küçük bir parça kâğıt arar. Titreyerek onu bulur, titreyerek açar, titreyerek okur ve titreyerek yerine koyar. Bu küçük kâğıt parçasında yazılı muazzam ağırlıkta şeyler vardı.

Onu tutan şeyleri azat eden bazı şeyler. Bir iş, bir görev, bir ev ödevi, atama, yapılması gereken bir şey, izlenmesi gereken bir yol, dikilmesi ve büyütülmesi gereken bir ağaç, tutuşturulması gereken bir hayal... Belki Ana Cebia'nın yara izlerinden birinde gizli olan o küçük kâğıt parçasında, bütün dünyaların uyum sağladığı, bir araya geldiği renk, kültür, büyüklük, dil, cinsiyet ve tarihin dışlanmaya, eziyet etmeye veya sınıflandırmaya hizmet etmediği, bizi şu anda boğan gri rengin kırıldığı bir dünyadan bahsediyordur. Kim bilir...

Bu küçük kâğıt parçasında bir şeyler var. Bunun Meksika'nın güneydoğu dağlarında bol olan optik illüzyonlardan veya şu görsel fantezilerden biri olup olmadığını bilmiyorum fakat herkes ant içecektir ki; şu anda o gülümsüyor, evet, aydınlandıkça gülümsüyor. Erkek ve kız kardeşler, demokrat öğretmenler:

Demokrat Öğretmenler ve Zapatista Rüyası toplantısına hoş geldiniz. La Realidad'a hoş geldiniz. Acı çeken ve hayal kuran, sabırla daha adil, daha demokratik şeyler bekleyen La Realidad'a. Bütün bu hayaller muhakkak ki bütün olası dünyaların en iyisi değildir. Fakat bu hayal eden ve yarını hak eden, bizi uyanık tutan hayalimizdir.

Uyumadan görülen bir rüya, uykusuzluk çeken insanlar gibi. Alttakilerin doğdukları ve büyüdüğü tarih bu.

Demokrat öğretmenler:

İyice uyanık La Realidad'a hoş geldiniz, çünkü o Zapatista hayali gibi bütün gece ayaktadır.

Demokrasi! Özgürlük! Adalet!

Meksika'nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos

NOT: Gerçekte, biz La Realidad'da olduğumuzdan dolayı "demokrat öğretmenler" demeye bile gerek yoktu. Öğretmen olmak demokrat olmaktır. Demokrat olmayanlar öğretmen değildirler, cahrritos monta-perros kategorisine bile zor ulaşırlar.

ø

g

(24)

Kongre üç gün sürecek. Bugün ikinci gün. Sabah gene “onları” saymaya gittiğimizde işimiz daha zordu çünkü kalabalık gelmişlerdi. Dönüşlerinde küçük bir sürprizle karşılaştılar. Bütün öğretmenler bizim yanımızda onları bekliyorlardı. Tankların gelmesiyle birlikte sloganlara başladılar. “Tank tüfek değil okul istiyoruz.” “Savaşa para vermeyeceğiz.” Onlar da diğer günlerden farklı olarak bir savaş uçağını yanlarına almışlardı. Kalabalığı gören uçak, kafamızın üstünde pike yapmaya başladı. O kadar alçaktan geçiyordu ki içerideki askerleri bile sayabiliyordum. Tanklara, kamyonlara, askerlere ve komutanlara karşı atılan sloganlar gerilimi iyice yükseltiyordu. Konvoy her günkünden yavaş da olsa, müdahale etmeden geçerken uçak pike yapmaya devam ediyordu. O sırada bir öğretmen, arkadaşlarına “uçaktakilere yumruğunuzu sallayıp ağzınızı oynatın yeter, boşuna bağırmayalım, nasıl olsa bizi duyamazlar” dedi. Bunun üzerine hepsi pike yapan uçağa yumruklarını sallayıp, sadece ağızlarını açıp kapadılar. Latin Amerika, Hemingway’in dediği gibi, “gerçek olmayacak kadar gerçek.”

80

i

ZAPATİSTA ULUSAL ÖZGÜRLÜK ORDUSU

9 AĞUSTOS 1999

Öğretmenler ve ulusal çocuk eğitimi üniversitesinin öğrencileri; Rurales Normales of Mexico'nun öğretmenleri;

Erkek ve kız kardeşler;

La Realidad'a hoş geldiniz. Biz hepinizi istiyoruz ve bugün bizimle olamayan sizin gibileri. Sizinle tanışmaktan, düşüncelerinizi ve kelimelerinizi öğrenebilmekten; hislerimizi direkt olarak anlatabilmekten mutluluk duyduğumuzu bilmenizi istiyoruz. Birkaç yıl öncesine kadar bu dağlarda yaşamış olan eski bir öğretmen vardı. Adı Antonio ve onunla birlikte olduğumdan ve ondan çok şey öğrendiğimden, sonunda onu Yaşlı Antonio diye çağırmaya başladım. Bu toprakların yerlisi Yaşlı Antonio, 1994'ün ilk aylarında öldü. Ciğerlerini büyük parçalar halinde talan eden tüberküloz bahanesiyle bir sabah erken sessizce durup kaldı ve herkesi öldüğüne inandırmayı başardı. Vücudu, bu dağlardaki en sağlam ve en güçlü ağaç olan Cebia'nin ayakları altına gömüldüğü halde, Yaşlı Antonio benimle buluşmak için olduğu yerden kaçabilecek kadar hünerliydi. Bunu, ya hiç bitmeyen sarma sigaralarını yakmak için benden bir ateş istemeye gelmek için ya da o zamanlarda hem öğretmen hem de öğrenci olan bu adamın yüreğinde ve bedeninde gezinen hikâyeleri anlatmak için yaptı. Yaşlı Antonio çocuk eğitimi konusunda öğrenim görmedi, hatta ilkokulu bile bi-

tirmedi. Hatta sanırım okumayı ve yazmayı da bize eğlence ve avuntudan çok sorumluluk benzeri bir şey ve ağırlık veren, hikâyeler uyduran ilk tanrıların birinden öğrendi. Fakat yaşlı Antonio'nun ezelden beri öğretmen olduğunda hemfikir olacağımıza inanıyorum. İyinin öğretmeni. Her durumda söylediğinden daha iyi şeyler yapabileceğinden eminim, hem de koca koca otoritelerin ulusal çocuk eğitimi üniversitesinde yaptıklarından daha iyilerini. Yaşlı Antonio hakkında konuşuyorum çünkü, hemen şimdi Meksika'nın güneydoğu dağlarında, ağustos gölgeleyen ve şaşırtan yağmurların yağdığı bu erken sabahlardan birinde Yaşlı Antonio, geçen birkaç gün önce polis tarafından saldırıya uğramış üniversite öğrencileri için duyduğum haksızlığa karşı öfkemi kontrol altına almaya çalışırken oturduğum, milyonuncu kez pipomu doldurduğum yere geldi. Yaşlı Antonio sigarası için ateş sorduğunda özel bir şeye bakmıyordum, belki La Realidad'da yürüyen ve kendilerini gösteren gölgenin sayısız kıvrımlarında gizli bir soru bulmaya çalışıyordum. Yaşlı Antonio sessizce geldi. Fakat tütün dumanı dudaklarından dökülmeye başlayınca büyük ve küçük hikâyeler de birlikte döküldü. Aynı şimdi size anlatacağım gibi, ben Yaşlı Antonio'ya bakarken, bana bakarak anlattığı hikâye gibi... Hatırladığıma göre adı da...

BAKIŞIN HİKÂYESİ

Bir duman seli yavaş yavaş Yaşlı Antonio'nun ağzından süzülüyor. Antonio ona bakıyor ve bakışıyla işaretlere ve sözcüklere biçim vermeye başlıyor. Dumanla ve bakışla, yaşlı Antonio'nun sözcüklerini takip edin.

“Bak kumandan” (şunu açıklamak isterim ki yaşlı Antonio'yu tanıdığım zamanlarda ben, isyancı piyadenin ikinci kumandanıydım, bu bir tipik Zapatista esprisi, çünkü biz zaten o zamanlar 4 kişiydik.) Ve o zamandan

beri yaşlı Antonio beni ‘Kumandan’ diye çağırır. “Bak kumandan, bir zamanlar, uzun zaman önce, hiç kimse bakmadığı zaman -o zaman bu topraklarda yürüyen kadınların ve erkeklerin gözleri olmadığı için değildi bu. Gözleri vardı, fakat bakmadılar en ulu tanrılar, dünyayı doğuran tanrılar, ilk var olanlar, birçok şeyin ne için olduğunu veya neden olduğunu veya her birinin yapması gereken işi açıkça belirlemeden bırakmışlardı. Dünyaya hayat veren tanrılar, ilk var olanlar, en büyük olduklarından ve her şeyin ne için ve neden olduğunu bildiklerinden, tanrıydılar. Fakat ilk tanrılar neye hayat verdikleri konusunda pek endişelenmedi, bunu bir festival gibi yaptılar, bir oyun, bir dans gibi. Ve bunun için bütün ilk tanrılar bir araya geldiklerinde, kesinlikle bir marimbalarının olması gerektiğini söyledi en yaşlıların en yaşlısı, çünkü kesinlikle her toplantılarının sonunda dans ve müzik vardı. Festival başladı. Ulu tanrılar, ilk olarak dünyayı doğurmuşlardı ancak her şeyin ne için ve neden olduğu konusuna açıklık getirmedikleri şeylerden biri de gözlerdi. Tanrılar söylemişler miydi gözlerin nesnelere bakmak için olduğunu? Yoo hayır. Ve ondan sonra, etrafta yürüyen, birbirlerine çarpan, düşen, birbirlerine koşan ve istemedikleri halde birbirlerinin elinden bir şeyler alan ve istemedikleri şeyleri tutmak için duran ilk erkek ve kadınlar vardı. Veya daha iyi bir anlatımla, ilk kadınlar ve erkeklerin gözleri vardı fakat bakmadılar. Ve ilk kadınların ve erkeklerin çok çeşitli gözleri vardı. Bütün farklı renklerde, bütün büyüklüklerde ve bütün biçimlerde: yuvarlak, çekik, oval, küçük, büyük, orta, siyah, mavi, sarı, yeşil, kestane rengi, kırmızı ve beyaz gözler. Evet, bir sürü göz, ilk kadın ve erkeklerin her birinde iki tane vardı ancak bakacak hiçbir şey yoktu. Ve eğer bazı şeyler meydana gelmeseydi bugüne kadar her şey böyle devam edecekti. Olan şu ki; dünyaya hayat vermiş olan ilk tanrılar Ağustos ayında bir dans partisi yapıyorlardı.

Bakamayan ilk kadın ve erkekler, tanrıların festivalinin olduğu yere gittiklerinde tanrılara doğru koşular ve bazıları marimba ile çarpıştılar ve onu bir vuruşta yere düşürdüler ve festival büyük bir şakaya dönüştü.

Ve müzik durdu; şarkılar ve dans da durdu. Uzun bir sessizlik oldu. Tanrılar festivalin neden durduğunu görmeye çalışıyorlardı. Bakamayan kadınlar ve erkekler birbirlerine doğru koşmaya, çelme takmaya, tanrılara doğru koşmaya devam ettiler. Bu bir süre devam etti.

Nihayet bir süre sonra, tanrılar garipliğin, bu kadın ve erkeklerin geldiği zaman meydana geldiğini fark ettiler. Böylece hepsini topladılar ve tanrılar onlarla konuştu ve nereye yürüdüklerine bakıp bakmadıklarını sordu. Ve sonra ilk kadın ve erkekler birbirlerine yine bakmadılar ve sordular. “Bakmak ne biçim bir şey, o ne demek?” Ve sonra dünyaya hayat veren tanrılar fark ettiler ki, gözlerin ne için olduğunu ya da gerekçelerinin ne olduğunu ya da nedenini, niçinini açıkça belirtmeden bırakmışlar. Ve ulu tanrılar ilk kadın ve erkeklere bakmanın ne olduğunu açıkladılar ve onlara bakmayı öğrettiler.

Böylece bu kadınlar ve erkekler, çarpmadan, vurmadan, üstüne yürümeden, çelme takmadan birbirlerine bakabileceklerini öğrendiler. Başka bir insanın ne demek olduğunu öğrendiler. Aynı zamanda, birbirlerinin içine bakabileceklerini ve kalplerinin hissettiklerini görebileceklerini biliyorlardı. Çünkü yürek her zaman dudaktan doğan sözcüklerle konuşmaz. Çoğu zaman yürek vücut ile konuşur; bakışla, adımlarla konuşur.

Bir de bu bakışlara bakmayı öğrendiler; başkalarının gözleri ile kendilerine bakmayı. Ve onlara ters bakmış olan başkalarına nasıl bakacaklarını.

Ve ilk kadın ve erkekler bütün bakışları öğrendiler. Ve öğrendikleri en önemli şey, kendine bakan bakış ve

kendini bilen bakış, kendine bakan bakış ile birlikte bakış ve onun kendine bakışı, patikalara bakış, henüz doğmamış yarınlara bakış, yürüyecek patikalar ve ışık verecek erken sabahlardı.

Ve bunu öğrenen, dünyaya hayat veren tanrılar, bu kadınlara ve erkeklere, geri kalan kadın ve erkeklere bakmayı ve bakışın ne için olduğunu öğretme görevi verdiler. İşte bu; değişik insanların bakmayı ve kendilerine bakmayı nasıl öğrendiğinin hikâyesidir.

Ama herkes öğrenmedi çünkü dünya yolundan çıktı ve şimdi kadınlar ve erkekler düşerek, tökezleyerek, birbirlerine çarparak etrafta koşturuyorlar. Fakat bazıları, evet, onlar öğrendiler ve bunlar mısırın kadınları ve erkekleri idi.”

Yaşlı Antonio bir süre sessiz kaldı. Bana bakan gözlerine baktım ve bu erken sabahın her saklı yerine döndürdüm bakışlarımı.

Yaşlı Antonio neye baktığıma baktı ve bir kelime dahi söylemeden, sarma sigarasının ucundan hızlı bir sallama hareketiyle külünü savurdu. Birdenbire, Yaşlı Antonio’nun elindeki ışığın cazibesine dayanamayan bir ateş böceği, gecenin karanlık zulalarının birinden çıkageldi, birkaç ışıldayan döngüyle Yaşlı Antonio ve benim oturduğumuz yere yanaştı. Yaşlı Antonio parmakları ile ateş böceğini aldı ve üzerine üfleyerek uçup gitmesini sağladı. Ateş böceğinin kekeleyen ışığı bütün gece devam etti.

Gece bir süre belirsizlik içinde devam etti.

Birdenbire yüzlerce böcek, parlak, düzensiz danslarını başlattılar ve orada gecenin altında öyle çok yıldız vardı ki, Meksika’nın güney doğusunda yıldız giyinen Ağustos gecelerinden biriydi.

“Bakmak ve savaşmak, bakışlarını yönetmeyi bilmen için yeterli değildir; sabırlı ve güçlü olmalısın” dedi Yaşlı Antonio.

“Diğer bakışları çağırmaya ve bulmaya başlaman da gerekli; o zaman onlar da bakacak, çağıracak ve daha fazla bakışlar bulacak. Bir başkasının bakışına bakmak, birçok yeni bakışa hayat verir; dünyaya bakan bakışlar daha iyi olabilir. Bütün bakışlar için yeterince yer vardır tarihte. Yürüyen ve henüz burada olmayan kişiler için de yer vardır.”

Yaşlı Antonio ayrıldı. Ben bütün gece oturup kaldım ve tekrar pipomu yaktığımda aşağıdan binlerce ışık bakışı ateşledi. Aşağıda ışık vardı; ışığın ve çok yönlü bakışın ihtiyacı olunan yerde.

Erkek ve kız kardeş öğretmenler ve öğrenciler:

Bu bir araya gelmenin başarılı olacağını umuyoruz ve bizim bakışımızı bilmenizi ve anlamanızı sağlayacağız.

Bu topraklara hoş geldiğinizi tekrarlamak istiyoruz.

Size bakan bize, bakmayı bileceğinizi iyi biliyoruz ve o zaman, bakışınız daha çok insan getirecek, daha fazla insan ve bir yol olacak ve ışık; ve bir gün hiç kimse tökezlemeyecek geceleri.

Hepsi bu. Selamlar. Uzağa bakmak için dürbün gerekli değildir. Sadece savaşan ve yaşayan kimselere onun verdiği ileri görüş yeter.

Meksika'nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos.
Meksika, Ağustos 1999

a

(25)

Bütün bu toplantıların sonunda bir de festival olacağı söylendi yani bir dans partisi. Şimdi durmadan bunu konuşuyoruz. “Davet edilecek miyiz?” Ben genişletilmiş bir yorum yapıyorum. “Kongreye davet edildik ya dolayısıyla otomatikman buna da davetli sayılırız.” Çoğunluk bu görüşe katılmıyor; ne de olsa Avrupa kuralcılığı. Yağmur aralıksız sürdüğünden ve dolayısıyla dans pisti elverişli olmadığı için partinin iptal edilebileceği görüşleri var. İşimiz gücümüz yok Chiapas sosyetesini yaratıyoruz. “Marcos’un dans listesinde kimler var?” diye soruyorum. Aklıma Mustafa Kemal’in Cumhuriyet balolarındaki fraklı dansları geliyor. (Belki de kar maskeli balo olacak). Sonunda davet geliyor. Biz hepimiz gene en güzel elbiselerimizi giydik ve ben lastik çizmelerimi bile parlatıyorum. Aguas Calientes’e komik fenerimizle yürüyorum. Gerçekten yağmur biraz engellemiş ama Latin Amerika’da müzik ve dansı doğa bile durduramaz. Tahta bankların arasında çalan gitarlar, önce yavaş parçalarla başlıyorlar. Marcos ve Tacho ayrı köşelerde ufak kalabalıkla sohbetler ediyor ve bu gecenin sonuna kadar böyle sürüyor. “El pueblo unido, jamás sera vencido” diyor gitaristler. “Venceremos” diye katılıyoruz. “Hasta siempre comandante Che Guevara” diye devam ediyorlar onlarca kişiyle beraber ve kısa bir süre sonra dans etmeye başlıyorlar. “Biz iktidarı değil dans edebileceğimiz bir yer istiyoruz” diyordu Marcos, burası tam dediği yer. Salsa yapmaya başlıyorlar. Aman tanrım! bütün bir kıta

nasıl bu kadar güzel dans edebilir? Gezdiğimiz 10 ülkedeki insanların istisnasız hepsi bu dansı su içer gibi yapıyorlar. Kendiliğinden ve dupduru. Yavaş yavaş bizimkiler de katılıyor. Yüreğim onlarla birlikte ama ritim duygusu yoksunluğum hiç aklımdan gitmiyorki. O kadar çok kişi dansa katılıyor ki, Marcos ve Tacho neredeyse yalnız kalıyorlar. Yalnız dansın kendisi, dans etme ütopyasının önderlerinden insanları uzaklaştırabiliyor; top ve tüfekler değil. Eğer bu dans böyle giderse ağır başlı adam taklidi yapıp köşede Marcos’la tavla oynamayı planlıyorum. Bir başka parçaya geçiyorlar. Bu parçada insanlar bellerinden tutuşup halkalar oluşturuyorlar ve bankların üstünde elele tutuşanların altından geçiyorlar. Böyle bir dans var mı yoksa şimdi mi ortaya çıktı, bilmiyorum ama İsviçreli Cora’nın ellerini belimde hissediyorum. Ben de varım artık dansın içinde. “İktidarda değil dans edebileceğimiz bir yerde” dans etmedim demem artık.

m

20 ŞUBAT 1999 DÜNYANIN MÜZİSYENLERİNE, SUBMARCOS'TAN

Bayanlar ve baylar!

Yaşlı Antonio (eğer müzisyen olsaydı blues çalardı) dedi ki: “Müzik yolları tutar ve bu yollarda yalnızca bilgililer nasıl yürüneceğini bilir ve öbür türlü hayalini bile kuramayacağınız bir şekilde dansla birlikte köprüler kurar, dünyaları yakınlaştırır.” Bütün bunlar şu anda çok önemli çünkü bize Meksika’da ve dünyanın diğer taraflarındaki müzisyenlerden konser ve gösteri haberleri geldi. Sebep? Referandumun tanıtımı ve yerli Meksikalıların değerli, saygıdeğer mücadeleleri için dayanışma. (Barışa giden yollar için tüm bu çabaları gösteren arkadaşlara çok teşekkür etmek istiyoruz. Tüm rock ritimlerinin üstünde sadece özel bazı kişilere değil, gezegeni bir baştan bir başa geçerek.) Sadece şiir yazarlara, şarkı söyleyenlere ve oynayanlara teşekkür etmiyoruz. Aynı zamanda yapımcılara, ses mühendislerine (böyle mi diyorsunuz?), ışıkçılara, sahne düzenleyicilerine, şoförlere, bilet satıcılarına, taşıyıcılara, yer sahiplerine ve danışmanlarına ve konserleri ve müzik sunuşlarını gören (ancak hiçbir zaman görünmeyen) herkese, konserleri verenlere, (yüce gönüllü insanlara çünkü para veya sponsor almadılar) herkese ama herkese teşekkür ederiz. Ve biz de “bir, iki, üç, dört”ün içinde olduğumuzdan tüm müzisyenleri selamlamak istiyoruz. Bu beş yıl içinde çalmış, çalan ve çalacak olanları.

Adaletli ve onurlu bir barış için. Tüm söylenen “savaş durdurun”du. Bazıları diskler kaydettiler, diğerleri konserlerde yer aldılar veya yerli komünlerini ziyaret ettiler veya şerefli ve adil bir barış lehinde konuştular veya Acteal katliamına karşı protestolarda bulundular veya bize enstrümanlarını armağan olarak verdiler veya bir ya da daha çok şarkılarını yerli Meksikalıların mücadelesine adadılar. İşte birkaç isim (birçoğu benden kaçıyor ancak sizin de bildiğiniz gibi boş yer yazmak için kıskırtıcıdır.)

Tamam, hoşçakalın.

Ayrıca Danimarka, İrlanda, Yunanistan, Nikaragua, Küba, Kanada, İtalya, ABD, İspanya, Fransa, Brezilya, Almanya ve Meksika’da daha birçok grup ve sanatçı biliyoruz. Haberlerini aldık ancak müzikleri oralardan Meksika’nın güneydoğu dağlarına gelmedi. Diğer birçokları bizimle konuştu; bizim için şarkılar yazdı ve bize duyurdu. Dünyadaki ve Meksika’daki tüm müzisyenlere teşekkür ederiz,

Zapatistlerin yankısı “ya basta!”

Kazanır kazanmaz, bir süper-mega-magna-hiper konser organize edeceğiz, zaman sınırı olamayan ve herkes için ve bedava. (Evet, doğru. San Jose’nin marimbası yalnız çalarak sona erecek.)

Tamam, sağlıcakla kalın.

Meksika’nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos
Meksika, Şubat 1999

80

X

(26)

Sabahleyin zor uyandık. Onları ancak köyün çıkış noktasında yakalayabildik. Festival mestival bizim neyimize, biz basit gözlemcileriz. Herhalde onlar da bizi ilk noktada göremediklerinde bir hayli endişelenmişlerdir. Artık zaten birbirimizi gayet iyi tanıyoruz; 100 metre uzaktan, gelen kamyonunda kaç kişi olduğunu tahmin ediyorum. Tankların şoförlerine iyice aşınayım. Komutanın ise o gün hazımsızlık çekip çekmediğini bile suratından anlayabilirim. Eminim ki onlar da bizi gayet iyi tanıyorlardır. Yalnızca sabah ziyaretlerinde değil çektikleri fotoğraflar, filmlerle gözaltı kıvrımlarımıza kadar biliyorlar. İnsan bu kadar yakından tanıdığı insanları öldürebilir mi? Acaba yok edilmemiz istense, bizim de canlı olduğumuzun farkındalar mı acaba? Ne kadar çok onlardan söz ettim ama ne yapayım bu benim işim -meslek hastalığı-. Her neyse bugün biraz zor da olsa işimizi yaptık. Dönüşlerinden sonra Karli, Todd, Arthur ve ben nehre yıkanmaya gidiyoruz. Komünün arkasında nehrin biraz derinleştiği bir yer erkeklerin yıkanma yeri. Nedense kız ve erkek ayrı ayrı yıkanmak zorundayız. Bu köyün kuralı ve biz buna genellikle uyuyoruz. Eğer hiç kimse yoksa kızlar bizim yerimizde yıkanabiliyorlar. Bizim nehir biraz derince göğsüme kadar geliyor hatta birkaç kulaç atabilecek kadar bir alan ve üstünden buraya atlanabilecek uygunlukta bir kayası bile var. Bizler mayo ile yıkanabiliyoruz ama kızlar diz kapaklarını örtecek kadar bir şey giymek zorundalar, ilginç olan ise buna karşın üstsüz gi-

rebiliyorlar. Bu saydıklarım köylülerin kuralları ve anlayışları. Komünün ön tarafındaki yolun yanından geçen derenin aşağısında olan kadın yıkanma yerinde üstsüz yıkanan köylü kızlarını görünce gözlerime inanamamıştım ve İtalyan kızlar olduğunu zannedip, “bu kadar da olmaz ya” diye kızmıştım. Bizler onların yanlarında, onların etiğine uyuyoruz. Bundan bir şikâyetimiz yok. Buna rağmen bizim komün kızları her nedense bu kurala uymayıp, üstsüz girmeye yanaşmıyorlar.

82

t

MAYA UYGARLIĞI

Eski Mayaların genel olarak yerleşim yerleri Guatemala, Belize, El Salvador ve Meksika’da Chiapas ve Tabasco’nun doğu kısımları Campeche, Yucatan ve Quintana Roo bölgesidir. Milattan önce 3000’e kadar dayanan geçmişleri ile Maya uygarlığını tarihi ve coğrafi olarak üç bölgeye ayırmak mümkün.

18 ve 30 kuzey enlemleri arasında kalan Yucatan Yarımadası’nı kapsar.

Merkez Mayalar; bu enlemlerin güneyindeki ovalar ve dağ etekleri, Chiapas ve Guatemala’nın dağlık bölgelerini kapsar.

Güney Mayalar; Chiapas ve Guatemala dağlık bölgelerinin dışında kalan Guatemala’nın Pasifik kıyılarının batısına düşen kısmını içine alır.

Kültür yönünden Mayalar, etnologların Mesoamerika adını verdikleri geniş kültür alanının güney kısmını teşkil eder. Bölgesel ayrılıklara rağmen İspanyol öncesi devirlerde Maya medeniyetleri temel olarak yerleşik tarımın kökenlerini de kapsayan ortak bir kültürü paylaşır. Eski Mayalar sırıklardan yapılmış, saz damlı kerpiç evlerde topluluklar halinde yaşarlardı. Kılıçları ve kabzalarını cama benzer çok sert bir volkanik taştan, baltalarını da yeşil taştan yaparlardı. Ayrıca sepet ve hasır örерler ve kaliteli seramik üretirlerdi. MÖ 3000 yılından günümüze ulaşan eserler, gelişmiş eski Maya kültürü hak-

kında bizlere fikir vermektedir. Bunlar, özellikle mezarlarda uygulanan bindirme tonoz piramitler, hiyeroglif türü yazılar, “uzun sayımlı” bir takvim sistemi ve ölüleri anmak için yapılmış dikili taşlardır. İspanyol istilacıların yakıp yıkmalarından ötürü, günümüze bu eserlerden yalnızca üç tane kalmıştır. Bunlardan biri şaşırtıcı bir kesinlik ve doğrulukla tespit edilmiş astronomik bilgiler içerir. Örneğin Merkür ve Venüs’ün yerini tespit etmişler ve güneş tutulmasının tarihini önceden hesaplayabilmişlerdir. Ayrıca matematikte ulaştıkları sıfır kavramı, sayı ve işaretler sistemleri de oldukça dikkat çekicidir.

8

f

(27)

Akşamüstü Sub yine komüne geldi. Che Guevara resimli bir tişört giymiş ve bu sefer cep telefonu yanında değildi. Önceki gün toplantıdan ayrılırken yanıma gelip ne zaman ayrılacağımızı bir kez daha sormuştu. Bir süre daha kalacağımızı öğrenince görüşebileceğimizi söylemişti. Sonra burada kullandığımız isimlerin dışında gerçek adlarımızı not edip “ben gelirim” deyip gitmişti. İki gün sonra yanıma isimlerimizi hitap ederek geldi, İspanyolcadan başka bir dilde konuşmak isteyip istemediğimizi sordu. Sonra ekledi. “İngilizce, Türkçe?” İngilizceyi tercih ettik. “Tamam” dedi. “Bir akşam sohbet edelim”. Biraz İngilizce konuştuktan sonra “İngilizceyi biraz az anlıyorum ama konuşmam iyi” diye ekledi. Bir dili anlıyorum ama konuşamıyorum genel düşüncesinin aksine de olsa, konuşmak onun en önemli maharetlerinden biri. İtalyan Sara’ya dönüp “Beni yemeğe çağırırsanız dün istediğin konuşmanın metnini size veririm, makama yapmayın ama” dedi. Sara Sub’a “tabii” demesine rağmen makarnasız bir İtalyan menüsü olabileceğine kendisi bile inanmıyordu. Sub “görüşmek üzere” deyip gittikten sonra Sara’ya maskeyle spagetti yenilemeyeceğini ileri sürüyorum. O gelme de ben gelirim deyip bir akşam yemeği daveti kopardım.

Sabah en erken ben uyanıyorum. Yüzümü yıkamaya dereye doğru gittiğimde köy komünü sorumlusu Max’ın yanında oturan birini görüyorum.

Max yeni gelen arkadaşı bana emanet edip gidiyor. Japon Nabuko, ilk olarak neoliberalizme karşı yapılan toplantıya katılmak için La Realidad'a gelmiş. Bu ikinci gelişi. Japonya'da bir üniversitede 20.yy'da komün yaşıantıları ile ilgili bir tez hazırlıyor. İspanyolca'sı İngilizce'sinden iyi. (Ne kadar ilginçtir ki komünde Cambridge'den daha fazla akademisyene rastlıyorum.) Nabuko'nun ne kadar uzaktan buraya geldiğini düşünürken, O, bizim Türkiye'den geldiğimizi öğrendiğinde Japonların her şeye şaşılabılme yeteneğiyle benden çabuk davranıyor. Gerçi Japonlar Zapatista hareketine oldukça duyarlı ve birçok Japon buraya daha önce gelmiş. Son referanduma Japonya'dan bayağı katılım olmuş.

Bugün Sub'un bizimle konuşmak için gelebileceğini düşünüyoruz. Doğrusu gelişleri artık bizim için sanki sıradan bir olay gibi görünüyor ama yaklaşık dört yıldır La Realidad'da yaşayıp öğretmenlik yapan Fransız kadının, Subcomandante Marcos'un komüne yine geleceğini öğrenince heyecanlanması karşısında bizim de heyecanlanmamız gerektiğini düşünüyoruz. Hatta köylü bir kadının "Sub'u hiç yakından görmedim" diye yakınması bizi daha da çok şaşırtıyor. Bizler ise Borges'in öyküsünde, sokaklarda resmi geçit yapan tanrıların artık önemsenmemesi benzeri bir ruh hali içerisindeyiz. Ne gariptir ki lider kültünü ortadan kaldırmak için maskelerin arkasına gizlenen Zapatist öncüler burada yalnızca gerçek yaşamın değil, efsanelerin de kahramanları. Zaten egemenlere kafa tutuş biçimlerinden doğrudan demokrasi anlayışlarına kadar yalnızca isyanı değil rüyaları, ütopyaları ve efsaneleri de gerçekleştiriyorlar.

Öğleden sonra bizim komünden arkadaşların, sürgün durumunda olan Guadalupe Tepeyac köylüleri ile Aguascalientes'de bir toplantı yapma isteklerinin kabul edildiğini öğreniyoruz.

I

CHIAPAS'TAKİ YERLİLERİN MÜCADELESİ: GUADALUPE TEPEYAC DOSYASI

Meksika'da Chiapas'ta Zapatista isyanından itibaren 4 yıldan fazla geçti. Hükümet düşük yoğunluklu bir savaş stratejisi uygulayarak bu hareketi bozguna uğratmaya çalışsa da Zapatizm sadece Chiapas'ta değil, Meksika'da da hâlâ büyük etkiye sahip. Mücadelelerine devam etmeyi nasıl becerebildiler? Bu makalede güçlerinin nereden geldiğini, bir Zapatist köyün tarihine odaklanarak araştırıyoruz.

Birçok Zapatist köyü (bu köyler 1950'lerde oluştu), Chiapas'taki tropik orman olan Lacandona'da bulunur. Bir gün kendi topraklarına sahip olmak isteyen, küçük bir parça toprak arayan yerliler ormana gitmeye karar verdi. O günlerde Selva, bakir bir ulusal topraktı. Böylece talipler için zirai bir sınır olabilirdi. Kendiliğinden göç etmeye başladılar. Meksika'da tüm Meksikalıların hükümetten bir parsel toprak isteme hakkı olan ejido sistemi adı verilen bir toprak dağılım sistemi var. Ve hükümet de bu talepleri incelemek ve taliplerin toprağı alıp alamayacaklarına karar vermek durumundaydı. Talip olanlara verilen toprağa 'ejido' ve verilenlere de 'ejidatarios' denir. Toprağı alabilmek için bir dizi süreçlerden geçilmesi gerekir. Meksika toprak reformu kurallarına göre toprak talebinin ilk olarak köylülerden gelmesi gerekiyor. Yerel tarım komitesinden bir veya daha fazla

köy eyalet tarım komisyonuna arazi için dilekçe yazdı. Eyalet tarım komisyonu taliplerin araziye almalarının uygunluğu hakkında çalışmalar yürüttü. İlk çalışmalar tamamlandığında sonuçlar bu komisyonun tavsiyelerine dayanarak karma tarım komisyonuna iletildi, eyalet valisi dilekçeyi onayladı. Bundan sonra Toprak Reformu Bakanlığı, yerel komisyonca yürütülen çalışmaları inceledi ve geçerliliklerini onayladı. Ve sonunda başkan kararını verdi. Gerçekte toprağı almak zordu çünkü büyük toprak sahipleri topraklarının kamulaştırılmasından hiçbir zaman hoşlanmadılar ve bu tüm Meksika’da birçok toprak ihtilafına sebep oldu. Fakat Lacandona Ormanı’nın durumu olağanüstüydü, çünkü toprak ulusundu ve hiç kimse için kullanışlı değildi. Hükümet bu kendiliğinden olan göç hareketini görmezden gelmeyi tercih etti. Bu büyük çiftliklerin kamulaştırılmasından daha iyiydi, böylece hükümet başına bela da almıyordu. Niçin 1950’lerde bir sürü yerli, ücra tropik orman bölgesine göç etti? Bunun için bir kaç sebep gösterilebilir. İlk olarak Pan Amerikan otoyolunun yapımı insanların ücra kesimlere göç etmelerine izin verdi. İkinci olarak Chiapas’a giren ve daha düşük ücretlere çalışmayı kabul eden Guatemalalı göçmenler yerli işçilerin rakibi haline gelmişti. Üçüncü olarak ve en önemlisi, 1950’lerde başlayan sığır çiftliklerinin büyümesi yerlileri kovdu. Sığır yetiştiriciliğinin hızlı artışının sebepleri ise uluslararası kahve fiyatlarının düşmesi, ulusal ve uluslararası et talebinin artması, sığır üretimi için verilen kredilerin çoğaltılması ve yetiştirme arazilerine muafiyet belgeleri yoluyla sağlanan yasal korumaydı. Chiapas’taki tarım arazileri otlağa dönüştürüldüğünden, bu toprakları işleyen bir çok köylü işlerini kaybetti. Sığır, zirai mahsullerin yerini aldı ve insanları topraklarından etti. Guadalupe Tepeyac, Lacandona Ormanları’nda bulunan bu köylerden biri. Köyün ilk kurucuları Tojolaballardan yedi aile. Tojolaballar

ormana taşınmaya karar verdiler çünkü sahip oldukları ufacak bir parsel toprak ile ailelerinin geçimini sağlayamayacaklarını düşündüler. 1948’de, devlete ait bakir bir toprakta bir köy kurdular. Karıları ilkin gelmek istemedi çünkü tüm çevre onların ana topraklarından tamamıyla farklıydı. Fakat başka seçenekleri olmadığından kocaları ile birlikte onlar da geldiler. Hava değişimi, daha önce hiç görmedikleri böcekler, yiyecek yetersizliği, ilaç yokluğu yüzünden çok çektiler. Fakat bir düzen kurmayı başardılar ve köyün nüfusu yavaş yavaş arttı. Kendilerini geçindirmek için mısır ve fasulye ektiler ve nakit para olsun diye de kahve. O günlerde tüm kahve pazara, pazar fiyatını denetim altında tutmak için kurulmuş bir eyalet enstitüsü olan IMECAFE yoluyla getiriliyordu. Guadalupe Tepeyac halkı, IMECAFE’nin alıcılarının, onların kahvelerini normalden düşük fiyata aldıklarını biliyorlardı. Ama bu en azından ejido için başvuracak miktarda gerekli parayı biriktirmek için yeterliydi. 1954’te arazi için tarım komisyonuna başvurmaya karar verdiler. Yurarıda belirttiğim gibi, arazinin bir sorunu yoktu çünkü ulusal topraklardı. Sorun para idi. Köyün delegelerinden biri şöyle anlatır: “O günlerde hükümet otoriteleri her zaman her şeyi satıyordu. Onların belgeleri hazırlamaları için, çalışmaları için para ödemek zorundaydık. Böylece gerekli parayı topladık. Görevlilere, tarım komisyonu şefine ve bu süreçte yer alan diğerlerine para ödemek zorunda kaldık.”

Zirai ödeneklerini almaları tam 6 yıl sürdü. 1960’ta Guadalupe Tepeyac bir ejido olarak tanındı. Fakat bu onların mücadelelerinin sonu değil başlangıcıydı. Orman bakir bir bölge olduğundan asfalt yollar, elektrik ve su altyapısı yoktu. Mahsullerini sattıkları şehir olan Las Margaritas’a varmak için on gün yürümek zorunda idiler. Margaritas’ta coyotesler (toptancı) onları bekli-

yordu. Fakat hiçbir zaman paralarını toptan olarak almıyorlardı. Hep duydukları “biz satana kadar ödeme yok” idi. Aldıkları para da sabun, şeker, tuz gibi ihtiyaçları karşılayamayacak kadar yetersizdi. Böylece etraflarındaki eşitsizliğe karşı mücadele etme gerekliliğini fark ettiler. Mücadeleye ilk olarak uzlaşmacı yöntemlerle başladılar. “Temel hakkımızı bile almadan yaşamaya zorlandık. Çevremizi değiştirmek ve daha iyi bir hayata sahip olmak istedik. Böylece kendi aramızda görüştük ve organize olmaya karar verdik. Bu yolla adaletsizliğe karşı sakince mücadele etmeye başladık. Hükümetten yol, elektrik ve su talep ettik. Fakat cevap olumsuzdu. Ve daha da kötüsü, hükümet bizim taleplerimizi görmezden geldi. Yapabileceğimiz her şeyi yaptık ve bu uzlaşmacı yolun sorunlarımızı çözmeye yardım etmediği anlaşıldı. Bize kalan tek yol silahları kuşanmaktı.” 1970’lerde Lacandona Ormanları’nda ejido sendikası (birlik) oluşturuldu. Bu eşitsiz tarım politikasına karşı mücadele eden bağımsız bir köylü organizasyonu idi. Guadaiupe Tepeyac halkı bu organizasyona katıldı. Fakat kısa bir süre sonra bunun kendilerine yardımı olmadığını anladılar. O günlerde kendilerine Zapatistalar diyen silahlı bir grup, mücadeleye hazırlanmak için Lacandona Ormanları’nın dağlarında saklanıyordu. Nasıl karşılaştıklarını bilmiyoruz fakat bir gün tesadüfen birbirlerini tanıdılar. Guadaiupe Tepeyac halkının Zapatist ideolojisi anlaması ve onlarla birlikte mücadeleye başlaması uzun zaman almadı. Bazıları silahlı kuvvetlere asker olarak katıldı ve diğerleri üniforma, bilgi, yiyecek sağlayan destekçi bir grup olarak destek üssü oluşturdular. Lacandona Ormanları’nda başka destekçi üsler de var. Onlar da Zapatista köyü olarak adlandırılıyor.

1 Ocak 1994’te Zapatista kuvvetleri San Cristobal de Las Casas, Las Margaritas ve Ocosingo’ya hücum etmek için bu köyden hareket ettiler. Coğrafi avantajı açısından

ve insanların direnişçi ruhu sebebiyle köy, Zapatista üssü olan ilk Aguas Calientes'e dönüştürüldü. 1994'ten sonra birçok toplantı ve konferans burada yapıldı. Hükümet 9 Şubat 1995'te, önceden bildirmeksizin ateşkes antlaşmasını bozdu ve bazı köyleri işgal etmeye başladı. Bir çatışma çıkmadı ancak birçok askerle köylere girdiler ve köylüler de dağlara sığınmak zorunda kaldı. Söylenene göre 12 bin insan köylerini terk etmek zorunda kaldı. Çoğunluğu uluslararası organizasyonlar yardımı eşliğinde köylere dönebildiler. Fakat Guadalupe Tepeyac, stratejik önemi nedeniyle askerler tarafından işgal edildi. Bir köylü o günü şöyle anlatıyor: "Köyün üstünde uçan askeri uçaklar ve helikopterleri fark ettiğimizde Kızılağaç'ın hastanesine saklanmaya karar verdik. O yerin tarafsızlığına saygı duyacaklarını düşündük. Bebekler çocuklar ve yaşlı insanlar da dâhil hepimiz hastaneye girdik. İlk olarak bir general bize yanaştı ve bizimle konuşmak istediğini söyledi. Teklifini reddettik çünkü askeriye ile konuşacak hiçbir şeyimiz yoktu. Öğleden sonra birçok askerle tekrar geldi. Kızılağaç görevlisi tehlikeden kurtulmak için oradan gideceğini söyledi. Böylece biz de dışarı çıkmamızın daha iyi olacağını mütalaa edip dağlara sığındık."

Kendilerine yerleşecek bir yol bulmak için dağlarda yürüdüler, yürüdüler... Başlangıçta, başka köylerde ayrı ayrı yaşadılar. Sonunda mısır yetiştirebilecekleri küçük bir arazi buldular. Bu arazi başka köylere ait olduğundan onu kiralamak zorundalar. Paraları olmadığından hasadın bir kısmı ile ödeme yapıyorlar. Guadalupe Tepeyac'ın olduğu yerde hükümet bir askeri üs kurdu. Şimdi askerler bu üste Zapatistleri gözlemek için kalıcı olarak mevzilendi. Guadalupe Tepeyac halkı şu ana kadar evlerine dönebilmiş değil. Bir kadın şöyle diyor: "Bu bizim mücadele biçimimiz. Hükümete günlük hayatımız yoluyla HAYIR diyoruz. Yiyecek, giyecek, ev ve ilaç yok.

Hiçbir şeyimiz yok. Fakat San Andres Antlaşması'nı yerine getirene kadar hükümetin hiçbir sahte desteğini kabul etmeyiz. Hiçbir zaman bozguna uğramış, yenilmiş değiliz. Eğer biz ölürsek, çocuklarımız ve torunlarımız mücadeleye devam edecek. Bu bizim yaşam biçimimiz. Hiçbir şey direnişimizi durduramaz.”

Guadalupe Tepeyac'ın hikayesi bu. Onlar hâlâ mülteci olarak yaşamak zorundalar. Fakat ruhları takdire şayan. Federal ordunun modern silahları onları yenemeyecek. İnatçılığın sırrı insanların gücünde. Bu köyün kadınları el işlerini satıyorlar. İlgilenenler daha fazla bilgi için Enlace Civil (<https://enlacezapatista.ezln.org.mx/>) ile bağlantı kurabilirler.

82

y

(28)

Birkaç gün önceki öğretmenler toplantısının yapıldığı Aguascalientes'deki toplantıya gittiğimizde daha değişik bir görüntü ile karşılaştık. Aynı sıralarda oturan Mayalar, bizleri, bir toplantı da değil de evlerine gelmiş bir misafir gibi karşıladılar. Yerleşik La Realidad köylülerinin her günlük menüsü, mısır, kara fasulye ve kahvenin bile onlara çok görüldüğü, mücadelenin içinde başından beri önemli bir yer taşıyan Guadalupe Tepeyac köylüleri Meksika ordusunun baskısı nedeniyle sürgün olarak yaşadıkları dağlarda, bu komünlerin zor koşullarından çok daha kötü koşullarda yaşıyorlar. Yaşlı, genç, kadınlı erkekli bu grup üstlerinde lime lime olmuş giysileri, besinsizlikten çökmüş avurtlarıyla sorularımızı cevaplarken mücadeleleri ve yaşadıklarıyla ilgili bir tereddüt yaşamıyorlardı. Meksika hükümetinin direnişi kırmak için yalnızca onlara verdikleri vaatleri geri çevirip her türlü yoksulluğa karşı sahip oldukları onurlarından, özgürlüklerinden ve kendi kendilerini yönetme hakkından vazgeçmiyorlardı. Aguascalientes'deki toplantıdan sonra bizim yabancılar komününe kahve içmeye davet ettiğimiz mısır insanların elinden, kesinlikle eminim ki, özgürlükleri yani kendi kendini yönetme hakkını kimse alamaz. Ne Meksika ordusu, ne de istese bile Zapatista öncüsü.

8

d

SÜRGÜNDEKİ GUADALUPE TEPEYAC KOMÜNÜ: KENDİ SESLERİNDEN

Men with Guns filminde emekli bir doktor, Güney Amerika ormanlarına yolculuk eder, ruhunun kaybettiği bir parçasını arar. Bir yerli komününe ulaşır. Bunun yolculuğunun sonu olduğuna inanır. Orada ona daha ilerideki başka bir komünden bahsederler. Oraya doğru yola çıkar. Gene, sona geldiğine inanır. Ondan sonra daha da ilerideki başka bir komünün varlığından bahsedilir...

Guadalupe Tepeyac’a seyahat buna benzer bir misafirlikti, insanın dışında olduğu kadar kendi içinde de olan bir yolculuktu ve yol boyunca seraplar da vardı aynı zamanda. Sürgündeki Guadalupe Tepeyac, haritalarda yer almayan ve ulaşılması kolay olmayan bir yer ki bu da duruma uygun gözüktüyor, çünkü Guadalupe Tepeyac bir köyden daha çok bir tavrı.

Aynı şekilde Guadalupe insanlarından bahsetmek de kolay değil. Onları ziyaret edebilmek nadir bir fırsattır ve bu fırsattan yararlanarak konuştuğum insanların tanıklığını sizlere ileterek ve onların yaşamını anlatarak borcumu ödemek istiyorum.

“Biz Zapatistiz, Guadalupe Tepeyac bir çıkış noktası idi, savaş deklarasyonunun başlangıç noktası. Bizler hükümetin düşmanıyız. Bizim sürekli varlığımız ‘bu hükümet ülkede ahlaksız şeyler yapıyor’ sözünün bir kanıtıdır. Bu söz de söylenmiş her şey gibi hükümeti çok kız-

dırıyor. Bu nedenle biz hükümet için tehlikeliyiz. Saldırıya geçmek için uygun zamanı bulur bulmaz saldıracaklardır.”

Belki bütün bunlar ve açıklaması zor olan diğer sebeplerden dolayı Guadalupe Tepeyac, Zapatistlerin kalbinde özel bir yere sahip. Uzun süre mücadelede çok etkin bir komün olageldi. 1 Ocak 1994 ayaklanmasında anahtar bir rol oynadı. Aynı zamanda Guadalupe Tepeyac ilk Aguascalientes’i, yani sivil toplum ve silahlanmış Zapatistler arasındaki ilk toplantı yeri. 1999 Ağustos’unda Meksika’daki demokratik değişim için savaştacak ittifak arayışında olan farklı sosyal ve politik sol kanat hareketlerinden altı binden fazla kişinin katıldığı Ulusal Demokratik Kongre’ye, umutlar ve ütopyalarla dolu olan bu muazzam toplantıya ev sahipliği yapmıştı. Bu açıdan ismini hatırladığı her zaman acı çeken hükümet için kâbusların en kötüsü haline gelmesi şaşırtıcı değil. Bu yüzden Guadalupe’liler, Şubat 95’te, esas amacı hareketin önderliğini yok etmek olan ordunun katı baskısının ana hedefi haline geldiler. 9 Şubat 1995’te ordu Aguascalientes’i işgal etti ve çıkmayı reddetti. Komün orada kalabilirdi ama bu ordu ile yan yana yaşamak; su-iistimalleri, ayyaşlığı, fuhuşu sineye çekmek demekti. Komün, ‘ordu onlara düşman olduğu için orduyla arkadaş olmamak’ konusunda kararlı.

Gerçeği söylemek gerekirse, öbür türlü düşünmek için hiçbir sebepleri yok çünkü ordu devletin bu bölgelerde görünen tek yüzü. Posta servisi yok, yol yok, (askeri ilgileri olduğu zaman hariç) çok sayıda bebek ve çocuk, doktor, ilaç ve yiyecek yokluğundan ölüyor. Hayatta kalabilenler okuma yazma bilemeden ergenlik çağına erişiyor. Ancak baskı her köşeye ulaşıyor. İnsanların ‘resmi’ bir yüz gördüğü yegane zaman, bir asker gördükleri an. Bundan başka ne düşünebilirler ki?

“Hükümet sürekli yalan söylüyor, Meksika’da gerçekten ne olduğu hakkında konuşmuyorlar, hiçbir zaman yol olmadığını, elektrik olmadığını söylemiyorlar. Tek sloganı biz çok büyük bir ülkeyiz, ABD ile rekabet edebiliriz.”

Ordu geldiği gün bütün komün, ormanın ortasına inşa edilmiş muazzam fakat artık sahibinin işine yaramayan bir şey olan hastaneye toplandı. Zamanın başkanı Salinas de Gortari tarafından büyük bir şaşaa ile açıldı. Tıbbi personel özel olarak açılış için oraya uçtu, bu durum başkanın kısa ziyaretinden hemen sonra sona erdi ve tıbbi donanım ise hiç yapılmadı.

Bu olanlar bana komündeki değişik insanlar tarafından anlatıldı. Sırayla konuştular, her biri bir önceki konuşan insan tarafından söylenenin ayrıntılarına girerek, bir fikir, düşünce, anekdot gibi bazı şeyler ekleyerek.

Büyük bir onurla konuştular, ufacık bir miktar bile kendileri için acıma hissi duymadan. Ayrıca bir davanın sembolü olmuş diğer insan gruplarından farklı olarak, Guadalupe’nin kadınları ve erkekleri ilginin merkezi olmaktan oldukça rahatsız görünüyorlar.

Uzun zaman önce, Guadalupe’liler mücadelenin amacının hükümetten rüşvet kabul ederek durumlarını düzeltmeye çalışmak olmayacağı konusunda kesin tavır koydular. Amaç tüm ülkeyi değiştirmekti, böylece her bir insan ve herkes ev, iş, toprak, yiyecek, sağlık ve eğitime kavuşacak; demokrasi, özgürlük, adalet ve barış içinde yaşayacaktır. ‘Her şey herkes için, hiçbir şey bizim için değil.’ Bu yerli dünya görüşünün altında yatan bir prensiptir.

“1994’ten önce bile hükümet Guadalupe Tepeyac’ı kontrol etmeye kalkıştı fakat istedikleri yalnızca burası değil tüm Meksika idi. Hükümet bize hastane, uçak iniş pisti ve okullar yaptı. İstedikleri şey bizi kontrol etmekti.

Durumumuzu düzeltme amacı yoktu. Gerekli olan şey, ülkenin bir bütün olarak değişmesiydi. Hükümet Guadalupe’de yaşamış insanları kontrol etmek istedi. Hükümet bize evler, içme suyu, yol ve diğer şeyler teklif etti; böylece bununla mutlu olacaktık ve protesto etmek için hiçbir şey söyleyemeyecektik. Fakat biz bununla mutlu değildik. Bu bölgede yaşayan bütün diğer komünlerin bize verilen tüm bu şeylere sahip olmadığını iyi biliyorduk bu yüzden hükümetin bize verdiği şeylerden vazgeçmeyi umursamadık. Her şeyi arkamızda bırakarak gitmeye karar verdik. Her şeyden vazgeçtiğimiz için mutsuz değildik.”

O nedenle, komündeki her üyenin yer aldığı bir genel toplantıda bir karar aldılar:

“Tüm kararlara bir anlaşma sonucu varılır, yeni bir ev yapmaktan köyü terk etme fikrine kadar. Fikir teklif edildi ve biz ne zaman ve nasıl gerçekleştirebileceğimizi düşündük. Bu bizim savaşıma yolumuzdu ve çalışma yolumuz da bundan farklı değildir. Komün bir bütün olarak karar verir ve her insan bu karara riayet eder. Bazen çalışma konuları ile ilgili sadece erkek meclisleri vardır ve elişleri ile ilgili işler için de kadın meclisleri vardır.”

“Biz ayrıldığımız zaman üstümüzde sadece kıyafetlerimiz vardı, kaplarımızı, evlerimizi, mısır, kahve, fasulye tarlalarını, keteni her şeyi bıraktık.”

“Helikopterler geldi. Bize dokunmayacaklarını sandık. Uluslararası Kızılhaç buradaydı. Helikopterler indi ve sonra silahlı araçlar geldi. Hastaneyi sığınak edindik, hatta hamile ve yeni bebeği olmuş kadınlar dâhil hepimiz yanımıza biraz yiyecekten başka bir şey alamadan hastaneye sığındık, sabah saat ondu. Ordu evlerimizi işgal etti ve her şeyimize el koydu. Battaniyelerimizi, tavuklarımızı, atlarımızı, domuzlarımızı alamadık.”

“Federal ordu geldiğinde, hep bir araya toplandık; kadınlar, erkekler ve çocuklar. Ordu saldırdığında hepimiz buradaydık. Helikopterler indiler ve sonra silahlı araçlar geldiler, tüm bölgeyi ve evleri aradılar. Bir general, olduğumuz yere geldi, hastaneye. Bize gitmememizi söyledi. Sonra biraz geri çekildiler ve daha sonra silahlarını bizi hedefleyerek geri döndüler ve tehdit ederek odaları araştırdılar.”

“Biz onlarla yaşamak istemedik. Onlar bizim düşmanımız. Bu yüzden biz mücadeledeyiz. Çünkü onlar bizim düşmanımız. Hastanede Kızılhaç’ın varlığına rağmen ordu hiçbir saygı göstermedi. Bayrağı yırttılar. Bir karar aldık ve aynı gün oradan ayrıldık; yürüyerek, yalınayak kaçtık.”

Onlar ayrıldıklarında akşamüstü saat altıydı ve saatlerce çamurda, yokuş yukarı, dağlarda yürüdüler, yürüdüler, yürüdüler... Sonunda onlara sığınak olan bir komüne vardılar. Fakat küçük bir yer olduğundan orada kalamadılar. Birkaç gün sonra tekrar ayrılmak zorunda kaldılar. Birkaç ay için bir başka komünle birlikte kaldılar. Orada onlara kalmaları için yer verildi, birkaç parça eşya ve biraz yiyecek. Sivil dayanışma hareketinden destek aldılar. Sonra dağda yeni bir köy inşa etme kararı aldılar. Evlerini önceden betondan yaparken, yenilerini, kabaca yontulmuş ağaç gövdelerinden, damlarını oluklu saç, mukavva ve saz veya samandan yaptılar. Hâlâ çalışacak bir toprakları yoktu.

“O zamandan beri direniyoruz. Mücadele önemli ve biz direnmek zorundayız. Yaptığımız şey bu. Aldığımız tüm destek, gönderilen tüm yardım çok önemli. Çünkü yaptığımız her şey bazen hayatta kalmaya bile yetmiyor.”

Toprak yokluğu sebebiyle elli yıl önce yerli komünlerin Lacandona Ormanları’na sürüldüğü dünyanın bu

bölümünde, köylülerin çalışabilecekleri tek yer kiralandıkları toprak ama bu da hem kolay değil hem de pahalı. Ve bu kıt kanaat geçindiren ekonomide toprak için para ödemek zorunda olmak en son darbe. Ben onların ıstıرابını tahmin etmek zorunda kaldım çünkü anlatımlarında bu tatsız şeyleri söylemekten kaçınıyorlar.

“Toprak yeterli değil. Fasulye yetiştirebilmek için borç almamız gerek ama yer yok ki, toprak yok.”

Kiralanan arazide biraz mısır büyüdü. Aldıkları yardım, fasulye ve pirinç almak için harcandı. Başka türlü pirinç göremezlerdi bile.

“Pirinci unut.” Bana dedikleri bu. Mısırdan başka her şeyi satın almak zorundalar.

“Çocukların yiyeceğı ve ayakkabıya ihtiyacı var. Bizimse her zaman fasulyeye ve sabuna ihtiyacımız var.”

“Ve basitçe söylemek gerekirse, yeterli değil. Yeterli değil.”

Bazen sadece tuzla karıştırılmış acı biber yiyorlar. Ancak, şunu vurguluyorlar:

“Mücadelemizde kararlıyız. Bunun iyi olduğuna inanıyoruz. Mücadele hiç kolay değil fakat sürüyor ve sürecek.”

Şu an oturdukları yer onların değil, orada sonsuza dek kalamazlar. Kendi topraklarına geri dönmek istiyorlar, kendi yerlerine.

“Geri dönmek istiyoruz fakat askerler olmadan. Ordunun bizim topraklarımızı terk etmesini istiyoruz ve federal hükümetle olan problemlerimizin çözölmesini.”

Yerli komünlerin toprakla olan ilişkilerini açıklamak kolay değil. Bu bir batılı köylünün, kendi gelir kaynağı ile olan üretim ilişkisi gibi değil; onu işleyen insanlara cömertçe meyve veren kutsal varlıkla bir ilişki. Gerçek kadın ve erkeklerin asıl meydana geldikleri şey olan,

meyvesi oldukları şey ile arasında derin ve sıkı bir bağlantı. Toprak, aynı zamanda yaşayan ve nefes alan dünyanın geri kalanı ile aralarındaki bağlantı.

Bu savaştan ne kazanılacak ki, tüm ülkede ve toprak sahiplerine karşı onların dışlanmasına dayanan daha uzun bir mücadelenin sadece bir basamağı olan bu ihtilafla son altı yıldır hükümetle bezdirici bir savaş devam ediyor. Batılı terimlerle olan şey şu; yerlilerin proleterleştirilmesi. Hedef onları iyi amaçlar uğruna köklerinden koparmak, onlara hayat veren, tanımlayan ve yaşama sebepleri olan topraktan ayırmak. Böylece onlar gezici ırkat olacak, komünlerinde izole olacak ve bezginleşene, belleri bükülene ve böcek ilâcı soluyana dek sermayenin istediği her yere gidecekler. Bu sistemin onları asimile edebileceği tek yol. Onlar için anlamlı olan her şeyi, onların dünyaya bakış açısını ve kendilerini onun içine yerleştirme açılarını değersizleştirerek. Bu aynı zamanda yerli insanların gücünü aldıkları ve varlıklarını meydana getiren komünü yok etmenin yollarından biri. Bu insanlar tüm bunların farkında. Kendilerini mücadelenin önemi ya da erimi veya gereken zorluklar hakkında kandırmıyorlar.

“Durum savaşın bir çeşidi. Eğer biz buradaysak iyi bir sebep için, bu küçük bir mesele değil. Biz netiz, direniş-teyiz.” Kadınlar da geleneksel el işlerini yapıp satarak katkıda bulunuyorlar.

“Burada herkes katkıda bulunmak zorunda, erkekler erkek gibi, kadınlar kadın gibi. Kız kardeşler problemlerin üstesinden gelmeye çalışmak için kendilerini organize ettiler. Biz başka işler yapmak isterdik, fakat bu mümkün değil çünkü toprak yok. En azından eliş için eller gerekli. Satacak hiçbir şeyimiz yok, satın alabilecek de. Tek sahip olduğumuz şey el işlerimiz.”

Her şeye rağmen, onlar kolayca korkmuyorlar ve her zamanki yerlerinden, komünlerinden güçlerini alıyorlar.

“Kendi içimizde bir şeyler yapabiliriz. İleri gitmek için çareler arıyoruz. İhtiyaçlarımızı nasıl karşılayabileceğimizi düşünmeyi bırakmıyoruz.”

Eylemlerinden biri çocuklarının eğitimi hakkında sorumluluğu ele almak olmuştur. Guadalupe Tepeyac komünü, Zapatista eğitim sisteminin bir parçasıdır.

Öğretmen olmak üzere üç erkek ve bir kız, komün tarafından seçildi. Çalışmalarının karşılığı olarak komün onlara bakar. Diğer komünlerden çocuklarla birlikte öğretmen eğitimi kurslarına katıldılar. Şimdi emirlerine amade birkaç şeyle eğitim yapıyorlar; kalemler ve defterlerle, kitapları ve karatahtaları olmadan. Haftada üç gün çocuklar okuma ve yazma öğreniyor. Zapatista sisteminde çocuklar geri kalan zamanlarını büyüklerin işlerine yardım ederek geçiriyorlar. Guadalupe çocuklarınca çizilen resimler kendi evrenlerinin boyutlarını gösterir. Küçük tekneler, denizler, nehirler, güneşler, aylar, ağaçlar, Zapatista liderleri, erkekler, kızlar, çiçekler, aylar ve maymunların kişisel ve muazzam yaratıcı versiyonlarını içeren şeyler. Bazen hikâye niteliğine sahip manzaralar çiziyorlar; hikâyeler anlatan sahneler. Hepsi aynı kulübeleri çiziyorlar. Bir tepenin yamacında üzerinde helikopterler uçan. Yolu betimleyen iki dolambaçlı çizginin arasında köyden kaçan farklı renklerde ama hepsi bir örnek küçük insancıklar. Hepsi el ele tutuşmuş. Öbür tarafta içinde yeşil insanlarla silahlı araçlar ve tanklar köye giriyor.

Simsiyah gözlü ve saçlı çocuklar her gün uçan, iğrenç görüntülü yeşil ve siyah helikopterlerin altında el ele tutuşmuş küçük kız ve oğlan sıraları veya yolu dolduran, küçük pencerelerinde yüzlerce askeri konvoyları betimleyen resimler de çiziyorlar. Zapatista hareketi, –birçok

ilacı kullanamamaları da – sağlık personeli de yetiştiriyor. Onlar da bitkisel ve doğal yollara başvuruyorlar, çünkü ilaçlar hiçbir biçimde elde edilebilir değil. Sarımsak kıymetli bir şey bu bölgelerde, papatya da öyle. Guadalupe’den Zapatist insanlar, şimdi altı yıllık sürgünden, çok büyük vahşetin ürünü olan diğer bütün insanların neredeyse hiç direnmeden boyun eğmesi gerektiği, beslenememiş ve yoksul bırakılmış yerlilerin verilen her şeyi, hakaretleri ve artıkları kabul edeceklerini söyleyen, her insanın kendinden başka herkes pahasına diğerlerinden sinsice ayırarak ve sahip oldukları ile hiçbir zaman tatmin olmayacak biçimde kendi hayatının devamı için savacağını dikte eden; yalnız doğduğumuzu, yalnız yaşayacağımızı ve yalnız öleceğimizi, çünkü artık kimseye ihtiyacımız olmadığını, insanların hareketlerinin arkasındaki tek motivasyonun geçici heves ve memnuniyet arayışı veya kişisel ihtiyaçların tatmini olduğunu dikte eden propagandayı çok iyi biliyorlar ve buna karşı çıkma kararlılıkları, başta olduğundan daha da fazla. Guadalupe Tepeyac’ın insanlarıyla ve mücadeleleriyle karşılaştırınca vasat kalan cömertliğimiz ve hayal gücümüz, karşılaştırma yapma cüretimizi bile havaya uçuruyor.

Hoşçakal demeden önce, Guadalupe Tepeyaclılar, unutmamam için bir noktaya ısrarla parmak basıyorlar.

“Mücadele önemli ve biz direnmek zorundayız. Yaptığımız şey bu. Mücadelede netiz. Mücadele son çare fakat ne yapalım.” Daha sonra, yüksek rütbeli bir Zapatista subayın bana dediği gibi:

“Guadalupeli insanların Zapatist olmalarını engellemenin tek yolu onları öldürmektir.”

Maria Young

j

(29)

Akşamüstü Sub, Tacho'yla birlikte komüne yine geldi. Bu sefer eli boş değildi. Geçen gün öğretmenler kongresinde yaptığı konuşma metnini, her sayfası imzalanmış bir biçimde bize hediye etti. Ayrıca Özgür, Irma, ben ve komündeki birkaç kişiye LA REVUELTA DE LA MEMORIA adlı yeni kitabını imzalayarak ve başına da birkaç cümle yazarak armağan etmesi bizim için büyük sürpriz oldu. Böylece hayatımda ilk imzalı kitabıma Meksika'da sahip oldum. Benim de artık torunlarıma gösterecek bir şeylerim olduğuna göre, çocuk ve torun sahibi olmak için çalışmaya başlamam gerek. Torunlara karşı böyle bir şeyi belgelemek için –çocuklar artık dedelerine bile güvenmez olur herhalde– birlikte fotoğraf çektirmeyi önerdim. Sub “tanesi bir dolar” esprisi ile cevapladı. Bu arada Benetton'un reklam filminde oynaması için Subcomandante Marcos'a çok yüksek bir fiyat teklif ettiğini biliyor muydunuz? Birlikte fotoğraflar çektirip ayaküstü sohbet ettikten sonra yine Lacandona Ormanları'na doğru at sürdüler.

Bu akşam bir grup İtalyan arkadaşla birlikte Carmen ve Xibaer de buradan ayrılıyorlar. Göçmen ofisinin görevlilerine yakalanmamak için gece yola çıkacaklar. Bizim buraya gelişimiz gibi, en az dört beş asker aramasından geçecek olmalarına rağmen mesai saatleri dışında olduğu için göçmen ofisine yakalanıp sınır dışı edilme olasılığı mevcut değil. Fakat paramiliterler tarafından

saldırıya uğrama ya da öldürölme olasılığı, yolda ya da burada her zaman baki. Arkadaşların komünden ayrılması nedeniyle İtalyanlar, iki gitar eşliğinde şarkılar söylemeye başladılar. Birkaç parçadan sonra ‘Chio bella’ya çalmaya başladılar. Parça biter bitmez biz, Türkçe devam ettik. Bayağı alkış aldık sonra ‘Venceremos’a başladılar. Biter bitmez gene Türkçe sürdürdük. Alkış devam ediyor. Bu sefer Basklılar İspanyolca ‘Bandera Roja’yı söylemeye başladılar; ona da Türkçe devam ettik. ‘Avusturya İşçi Marşı’. Onu da biliyoruz. Ne geniş portföyümüz varmış. Artık her şarkı bitince herkes dönüp bize bakıyor. Birkaç tane bilemediğimiz çıkınca şaşırıyorlar. Doğrusu bunlar da Türkçeye uyarlanmış ama biz sözlerini bilmiyoruz. Aslına bakarsan besteyi tuttur da güfteye ne söylersen söyle. Kimse nasıl olsa anlamıyor. Sonunda ‘Enternasyonel’i söylemeyi önerdim. İtalyanca, İngilizce, İspanyolca, Baskça, Japonca ve Türkçe söylendi. Yani gerçek bir ‘enternasyonal’di.

Gece yarısı gidenleri cezaevi kamyonlarına benzer arabalara kucaklayıp bindirdik. Ufak parmaklıklı camlardan “adios, hasta la Victoria” (hoşçakal, zaferde görüşmek üzere) diye vedalaştık. Carmen, Marco, Xabier, Vinchenza, Laura. Doğrusu görüşmek için o kadar beklemek istemiyorum.

R

**SAN JERONİMO TULİJA EJİDO'SU,
RİCARDO FLORES MAGON
OTONOM BELEDİYESİ, CHİAPAS**

8 Kasım 1999

Fray Bartolome de Las Casas İnsan Hakları Merkezi, San Cristobal de Las Casas, Chiapas.

Biz yerliler, paramiliter bir grup tarafından tarlasına giderken yolda pusuya düşürülen yoldaşımız Senor Jeronimo Gomez Mendez'e yapılan insan hakları ihlalinin kınıyor ve duyuruyoruz...

Olaylar:

6 Kasım Cumartesi günü saat 15.10'da tüfekler, 38 kalibrelik tabancalar ve machetelerle donanmış maskeli bir grup paramiliter, Senor Gomez'e pusu kurmak için yolda mevzilenmiş. Senor Gomez tarlasından evine dönerken pusu kurulan yere geldiğinde paramiliterler bulundukları yerden çıkıp namluluları sırtına dayayıp durmasını söylemişler. Senor ne olduğunu anlamamış. Daha sonra yanına gelen paramiliterler ona tehditler etmiş, işkence yapmış, dipçikle ve yumrukla dövüp tekmelemişler ve soymuşlar. Daha sonra onu çıplak ve kan kusar bir halde bırakıp kıyafetlerini alıp gitmişler. Senor Vicente Mendez, şans eseri onu bulduğunda ölmek üzere imiş. Senor Gomez onu dövenlerin paramiliter grup Ya Basta olduğunu ve iki liderlerini ismen bildiğini, adlarının Rafael Gomez Ballinas ve Sebastian Gomez Lara olduğunu söylemiş.

Senor Gomez yürüyemediğinden ve durumu kötü olduğundan Senor Vicente yardım getirmek ve olayı bildirmek için ejidoya gitmiş.

Saat 17.00'de Senor Gomez Palenque'deki hastaneye götürüldü.

Saat 18.00'de ismi yukarıda yazılı iki paramiliter gözaltına alındı.

Paramiliterler kendi rızaları ile verdikleri ifadelerde, federal ordunun ejido içindeki karşıt görüşlü insanları paramiliter olarak eğitip silah verdiklerini söylediler. Ama onları eğiten subayın adını hatırlamadıklarını ifade ettiler.

Biz ülkenin yöneticilerinden, yerli köylüler arasındaki şiddeti körükleyen federal ordunun acilen komünden çıkarılmasını talep ediyoruz. Ve aynı zamanda paramiliter grubun liderlerinden Senor Mateo Aguilar'ın ve ordu subayı ile birlikte grubu kuran ejidonun şu andaki görevlisi Barrio Cacahuil'in da çıkarılmasını talep ediyoruz.

Ordunun ve sizin, azim ve kararlılığınızı bekliyoruz. Saygılarımızla.

Otonom Otoriteleri Ejido komisyonu
C.Narciso Gutierrez Mendez C.Miguel Hdez Hdez.
Güvenlik birimi

Z

(30)

Bugün ‘onları’ saydıktan sonra yine günlük işlerimizle uğraşıyoruz. Herkes sağa sola serpilmiş, genellikle okuyor. Ane, köyün çocuklarının ispirotolu kalemlerle çizdiği resimlere bakıyor. Bu kalemler bizim komünde duruyor. Çocuklar bir şeyler çizmek istediklerinde bizden isteyip sonra geri iade ediyorlar. Böylece her çocuk istediği zaman yararlanabiliyor. Genellikle Subcomandante Marcos’un, kumandan Tacho’nun ve kumandan Davido’nun resimleri çiziliyor. Kızlarsa kumandan Ramona’nın resmini çiziyor mutlaka. San Cristobal de Las Casas’da kumandan Ramona’nın bezden küçük bebeğini satarken satıcılar ondan ‘Marcos’un karısı’ diye söz ediyorlardı. Bu iddia doğruluğundan öte kahramanların birbirlerine yakıştırılması. Ama bu arada Sub’un yüzük parmağında bir alyans taşıdığım belirtiyim. Ayrıca satranç falan gibi oyunlar ve en önemlisi futbol, basketbol ve voleybol top-ları da bizim komünde duruyor. Kim oynamak isterse bizden isteyip sonra geri veriyor. Günde en az bir iki futbol maçı mutlaka yapılıyor. Çocuklara bunlardan başka bir şey vermiyoruz. Aileler çocukların alışmaması için onlara bir şey vermemize karşı. Çocuklar da bir şey istemiyor zaten. Şu anda ise, Basklı Haitor iri vücuduyla birkaç ufak erkek çocuğunu havada çevirip duruyor hatta birini basket potasına asıp diğerleri ile onu seyrediyorlar. Ben size bunları yazarken Özgür de komünde neler yapılması gerektiğini anlatan yazıyı Türkçeye çeviriyor.

Bu yazı İspanyolca, İngilizce, Almanca ve İtalyanca olarak komünde vardı. Bizden sonra bir Türkiyeli komüne geldiğinde bu Türkçe çeviriye rastlarsa hoş olacağını düşündük. Basklılar da bu fikirden hoşlanıp Baskçaya çevirmeye başladılar. Böylece yeni eklenen Baskça ve Türkçe çeviriler de La Realidad'da hizmetinizde. Todd yine bir köşede bir şeyler okuyup notlar tutuyor. Cora, 20 yaşındaki İsviçreli kız, kızıl saçlarıyla herkesin arasında çok uzaktan da olsa kolayca ayırt edilebiliyor. Tüm toplantılarda herkes notlar tutup, fotoğraf çekerken, o defterine her şeyi kara kalem olarak çiziveriyor. Tüm yaşadıklarımız ayrıntılarıyla Cora'nın çizgilerinde baki, zamana karşı. Şu anda da masanın üstünde topladığı mum artıklarıyla bir at heykeli yapıyor. Henüz bitmemesine rağmen atın bedenindeki kaslar seçilebiliyor. Bulutlar gene komünü kaplıyor; odun ateşinde yapılan mısırlı kahvenin kokusu havayı sarıyor. Kütüphaneden yeni bir kitap seçmeye gidiyorum. La Realidad'da bir sabah...

8

C

(31)

Köy komününde adı ‘kooperatif’ olan ufak bakkalın önündeki bankta kola içiyoruz. Bu bizim en büyük kaçamağımız. Her ne kadar komünlerde herhangi bir şey satın alınacak yer yok dense de aslında bisküvi, çiklet, kola, pil, sigara gibi şeyler satan böyle bir yer var burada. Komünde toprak herkesin, ortak ekilip biçiliyor, buna karşın herkesin kendi tavukları, domuzları olabiliyor. Yalnız bu söylediğim tavukların, domuzların sayısı bizim gördüğümüz kadarıyla iki elin parmağının sayısını geçmez. Fakat bunun nedeni komün kuralları değil. İçinde bulundukları yoksulluktan öte, hayvan bile yetiştirememelerinin temel nedeni asker ve paramiliter baskısı. Çünkü komünlere yapılan en sık tacizlerden biri hayvanların çalınması ya da öldürülmesi. Zaten sahip oldukları çok az şey olan bu insanlar için böyle bir olay büyük bir darbe.

Geri döndükten kısa bir süre sonra gecenin içinden parlayan piposuyla Sub yürüyerek çıkageldi. Sonunda bu akşam görüşebileceğimizi söyledi. Öncelikle Irma, özellikle teziyle ilgili birkaç şey sormak istediği için, futbol sahasının kenarındaki ağacın dibine Özgür, ben, Irma ve Marcos oturduk. Silahı ve cep telefonu yanında olmasına rağmen domuzlan böceği Durito onunla birlikte değildi. Ya da cebinden dışarı çıkmadı. Irma’nın böyle bir an için günlerce önceden hazırladığı soruları Marcos elindeki ses kayıt cihazına İspanyolca cevaplar-ken biz yalnızca dinlemeyi tercih ettik.

80

f

SUBCOMANDANTE MARCOS İLE YAPILAN RÖPORTAJ

3 Ağustos 1999, LA REALIDAD

IRMA: Sivil toplumun tanımı sizce nedir?

MARCOS: Biz bunu politik organizasyonları olmayan insanlar olarak tasavvur ediyoruz. Hegel'in veya politik felsefenin klasiklerinin düşündüğü gibi klasik anlamı ile değil. Sivil toplum, toplumun politikaya tabi olan ancak politik olarak organize olmamış bir kesimdir. Bu tanımla, örneğin, Meksika'daki bileşik, girişimci (empresariales) gruplar sivil toplum değildir. Çünkü bunlar, bir politik partiye mensup olmasalar dahi, gücü elinde tutanlardan doğru politik bir betimlemeye sahiptir. Sivil toplum, halktan insanlardan söz eder. Politik bir organizasyona mensup olmayan ancak yine de politika yapmak isteyen insanlardan. Aslında, onlar baş aktörleridir. Bize göre iki büyük kesim vardır. Birinci kesim, siyasal sınıf veya politik elit –ki bizim tanımımıza göre profesyonel politikacılardan, siyasi partilerden ve siyasal sınıflardan oluşur ve şu veya bu şekilde modern politika yaparlar. İkinci kesimse bu tür bir politika yapılmasına seyirci kalmaya mahkûm edilmiş olan toplumun geri kalanı. Bizim söylediğimiz şey, son yıllarda toplumun bu kesimi yani sivil toplum veya siyasi olmayan topluluk, seyirci rolünü terk ediyor ve politik aktör olarak kendi alanı için mücadele ediyor. Bu insanların talebi; siyasal alanın onlara açılması, oldukları gibi kalarak, kendilerini değiştirmek

zorunda olmaksızın siyasal bir hareket alanlarının olması. Bu da şu demektir; siyaset profesyonel olarak siyasetçi olmayan insanlarca da yapılabilmelidir.

IRMA: Bir sonraki sorum, “sivil toplum doğal olarak politik midir?” idi ancak sanırım bunu cevapladınız bile.

MARCOS: Evet, biz onlar politik değildir demiyoruz fakat politik bir militanlığa sahip değiller.

IRMA: Politika düşüncesi modern anlayışta tasavvur edildiği üzere bir kurumsal siyaset tanımlaması mıdır?

MARCOS: Modern siyaset ve klasik siyaset güç demektir, güç için savaşma. Bu anlamda, bu sosyal kesim, sivil toplum, benim bakış açıma göre, açık bir biçimin değil saklı, ifade edilemeden anlaşılan bir biçimdedir. Gelişmemiştir fakat gücün zapt edilmesi ile hiçbir ilişkisi yoktur ama gücün uygulanması ile vardır.

IRMA: İdeolojik olarak sağın bir sivil toplumu ve solun bir sivil toplumu var mıdır?

MARCOS: Hayır. Yoktur çünkü bu bakış açısı modern veya klasik politikaların sahnesidir. Bu demektir ki; güç probleminden söz eden bir siyaset, politik bir yelpazeyi tanımlar. Bu yolda, gücü zaptetmek ve kullanmaya ilişkin olarak sağ, orta ve sol vardır. Sivil toplum, bu anlamda, gücün politik yönlendirilmesine niyet etmiyor. Evet, sivil toplumun önerdiği şu: Hükümetin politik ideolojisi ne olursa olsun itaat etmeli, ‘sivil toplumun’ emrinde olmalı –ki demokrasi kesinlikle bu demektir–. Sivil toplum, terimin klasik anlamı ile politik olmamasına rağmen başka bir yolla politiktir –ki bu yol tanımlanma süreci içerisinde ve milenyumun yeni politikasının bir ipucudur–.

IRMA: Diğer sorum referandum hakkında. Son referandumun politik önemi nedir? Sivil topluma ve Zapatista ordusuna ne gibi sonuçlar getirecektir?

MARCOS: Referandumun Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu'nun kafasındaki birkaç soruya yanıt vermenin bir yolu olduğunu düşünüyoruz. Bunlardan birincisi ve en önemlisi; "klasik metotların dışında olan değişik bir yolda politika yapmak mümkün müdür? Gücü zaptetmeden, kullanmadan, bir siyasal parti olarak organize olmaksızın, sivil toplum dışında hiç kimseye güvenmek zorunda kalmadan siyaset yapabilir ve bu insanları bu siyasal kararların içine katabilir miyiz?" diye düşündük. Bu sorunun yanıtı olumluydu. Meksika'dan ve dünyadan katılan milyonlarca insanlar, şu ya da bu şekilde kendilerini organize ettiler. Çünkü bu sadece fikirlerini beyan etmek değildi, aynı zamanda bunun duyulması için organize olmak durumunda kaldılar. EZLN'nin kendisine sorduğu bir diğer soru da: "Uzun süren bir savaşın sonunda toplantıya davet etme kapasitesini koruyup korumadığı veya kaybedip kaybetmediği" idi. Diğer bir deyişle; "İnsanlar bizim çağrımıza cevap verecekler miydi?" Bu da önemli bir soruydu. İnsanlar yanıt verdi ve aynı zamanda EZLN'nin toplantıya davet etme gücünü koruduğu görüldü, hatta referandumla da açıkça anlaşıldığı üzere, daha da büyüdü. 1999'daki referanduma katılanlar ile 1995'teki referanduma katılanlar arasındaki fark % 300'dür. Referandumu tanıtan aktif katılımcıların sayısı, katılan ülkelerin sayısına ilişkin fark, önerilerin açıklığı, herhangi bir siyasi partiye üye olmayan ve profesyonel olmayan insanların sayısındaki artış oranı % 500'dür. Bizce bu sivil toplum için bir dersten daha ötedir. Bir sürü şeyi daha farklı yapabileceğimizin mümkün olduğuna dair bir işarettir. Sivil toplum için asıl büyük ders budur.

IRMA: Ya sonuçlar?

MARCOS: Evet sonuç şu; sivil toplum: "Ben kendimi, siyasal partiler ne yapacağımı söylemeden de organize edebilirim. Ben kendimi seçim takvimi dışında da

politika yapmak için organize edebilir ve iyi sonuçlar alabilirim” dedi. Son referandumda olan kesinlikle budur. Zapatist Ulusal Özgürlük Ordusu’nun durumunda, EZLN’nin asıl tabanı olan yerliler ile ülkedeki diğer birçok sosyal alan arasında direkt bir ilişki oluşturmaya hizmet etti. Hatırladığınız gibi, 5000 topluluk delegesi ülkeyi gezdi. Bu yolla birçok insan bizi medya, bildiriler veya gazeteler aracılığıyla değil direkt olarak delegeleri dinleyerek ve doğrudan doğruya tanımaya, öğrenmeye başladı. Tam tersi de oldu aynı zamanda: Delegeler Meksika’yı aşağıdan hissettiler, yoksul insanları tanıdılar ve onların yaşama güçlerini, dirençlerini ve ülkemizin komünlere dönüştürülmesi mücadelesini artırdılar. Şu veya bu yolla EZLN referandumdan sonra daha güçlü, daha ehil. Böylece gücü daha büyük.

IRMA: Zapatista Ulusal Özgürlük Ön Cephesi’nin (FZLN) gayesi nedir? Durum sizin başta düşündüğünüz gibi mi?

MARCOS: Başlangıçta hükümetin, ihtilâfın uzlaşmacı yollardan çözülmesinde gösterdiği motivasyonun güvenilir olduğunu düşündük. Eğer ihtilaf uzlaşmacı yollardan çözülecekse silahlı safhayı neyin takip edeceği hakkında düşünmek durumundaydık. Ve düşündük ki bundan sonra gelen şey politika yapmaktır. Fakat aynı yoldan değil. Bu nedenle, sivil toplumu toplantıya davet etmenin gerekli olduğuna karar verdik ve böylece ihtilâfın çözümünden sonra bizimle benzer düşüncede olan insanlarla uzlaşmacı mücadelede bir organizasyon oluşturabilecektik. Bu Zapatist öncülerin ilk gayesiydi. Fakat sonra olan şu ki; hükümet barış arzusunun içten olmadığını ispat etti. Hükümetin yaptığı şey bizi imha etmeye yönelik bir saldırı planlamak için zaman kazanmaya çalışmaktı. Bu yolla EZLN’nin açık, uzlaşmacı ve sivil bir politikaya katılmasına olanak yoktu, gizliliğini sürdür-

mek zorundaydı. Böylece Zapatist öncüler şu veya bu şekilde bu gayeyi ertelediler. Unutulmasın ki, bir gün bu ihtilaf çözülecektir diye umut ediyoruz. Buna rağmen sivil Zapatistaları örgütlemeye çalışmaktayız. Bir yüzü ve adı olanları, maskesiz ve silahsız fakat her şeye karşın yine de Zapatist olanları. Sivil ve barışçıl mücadele için.

IRMA: Bu amaçladığınız şey mi?

MARCOS: Evet, çünkü onlar silahsız Zapatistleri örgütlediler ve her geçen gün daha fazla büyüyorlar. Fakat bu yeterli değil ve bu öncülerin ya da EZLN'nin hatası değil, hükümetin hatasıdır. EZLN bu seviyede bir organizasyona henüz erişemedi. Çünkü henüz uzlaşmacı bir çözüm için koşullar yok.

IRMA: Siz iktidara el koymak istemiyorsunuz, istediğiniz şey sosyal bir gücün ilerlemesi. Bu sosyal gücü nasıl tasavvur ediyorsunuz? **MARCOS:** Biz demokrasiyi düşünüyoruz. Nasıl açıklasam?... Zapatistler için sözcüklerin önemli anlamları vardır ve sözcüklerin sonuçları da önemlidir. Bir sözcük “ne demekse o demektir” diye düşünüyoruz. Bu yüzden biz, bize bir şeyler anlatan insanların dinlemeye çok hevesliyiz. Bir kişi ne söylerse bu doğru demektir. Bu yüzden biz profesyonel politikacılarla geçinemiyoruz çünkü bu çok bilinen bir şeydir ki; onlar bir şey söylerler ve başka bir şey yaparlar. Bu anlamda demokrasi sözcüğü, insanların insanlar için hükümet olması demektir. Biz ne söylüyorsak o gerçekleşir. Sorun gücü zapteden bir siyasal partinin siyasal yönlendirmesi değildir. Diğer bir deyişle, eğer hükümet temelde toplumdan ayrılmışsa, yabancılaşmışsa, sağ veya sol bir parti olup olmadığının hiç önemi yoktur. Bir rejim oldukça devrimci olabilir, sağcı bir rejim veya solcu bir rejim olabilir fakat eğer topluma yabancılaşmışsa, eğer hükümet toplum için egemen değilse, kendi kendini yıkarak sona erecektir. Aynen dünya tarihinde olduğu gibi.

O zaman biz, sosyal gücü veya politik gücü elinde tutmaktan daha fazlasını öneriyoruz. Yeni bir politik ilişki öneriyoruz. Tersyüz edilmiş bir politik ilişki. Hükümet görevlileri kumanda eden değil, görev ihsan edilen delegeler olacaklardır ve toplum onları sosyal taleplere itaat etmedikleri takdirde yerlerinden etme gücüne sahip olacaktır.

IRMA: Fakat terminolojide, hükümet görevlilerinin bunun olabilirliğini garanti edecek sosyal ve politik yapıyı nasıl tasavvur ediyorsunuz?

MARCOS: Yavaş yavaş ama politik olarak gelişen bir toplum hayal ediyoruz; politikadaki zamansal durgunluğun ve esaretin kaldırıldığı. Modern demokrasi-lerde politika çok kesin bir takvime sahiptir. Demokratik bir gün, yalnızca seçim günüdür. Geri kalan zamanda demokrasi yoktur. Hükümet görevlileri kararları verirler ve toplum tekrar bir seyirci durumuna düşer ya da hükümetin kararlarının bir kurbanı. Bizce sürekli politik varlığını devam ettirmek için toplum organize olmalı ve hükümeti sürekli olarak rapor vermesi için zorlayabilmeli. Bu yollarla yurttaşların veya insanların gelişmesi için çok şeyler yapılmalı. Örneğin; sivil toplum örgütlerin (NGO) büyümesi ki, bunlar toplumun kendine, hükümetin doldurmadığı, fakat doldurulması gereken alanlar tahsis etmesinin yollarıdır. Bu çok önemli. Özellikle demokrasi olmayan ülkelerde daha çok edilgen bir topluluk vardır. Ben dünya sivil toplum örgütleri ile dolu olmalı demiyorum. Fakat toplumun kendi alanlarına sahip olabileceği bir dünyadan söz ediyorum. Profesyonel politikacı ya da bir siyasal partiye üye olmak zorunda kalmaksızın hükümet politikalarına etki edebileceği, tartışabileceği ve sesinin bir ağırlığa sahip olabileceği bir dünyadan...

IRMA: Bu bir topluluk şeklinde mi olacak, belediye şeklinde mi...?

MARCOS: Mantiken mahal, yer formunda olacak. Örneğin, yerli komiteleri şehirli komitelerinden mantiken farklıdır. Kentlerde belki de belediyelerden daha küçültülmüş bir şekilde, komşuluk şeklinde olabilir. Banliyö olabilir, cadde olabilir, her durumun sosyal gerçeğine bağlı olarak. Bu yüzden biz toplumun geri kalanına ihraç edebileceğimiz bir reçetenin olmadığını söylüyoruz, hatta ülkenin geri kalanına bile. Mücadele ettiğimiz şey bu insanlar, ihtiyaçlarına, imkânlarına göre, seslerinin hesaba katılmasını sağlayabilmek için kendi kendini yönetme mekanizmasına sahip olabilmeleri.

IRMA: Chiapas'ın durumunda, bu, otonom komünler, değil mi?

MARCOS: Chiapas'taki yerli komünlerinin durumunda evet. Çünkü yerli komünlerin politik mantığı siyasal partilerin politik mantıklarından tamamen farklı. Örneğin, temsili demokrasi kullanılmıyor, onlar doğrudan demokrasiyi kullanıyorlar. Komünler direkt olarak katılıyorlar ve açık bir usulle konuları tartışıyorlar ve kararlar veriyorlar. Gizli oy yok. Yerli komünler, siyasal partileri komünleri bölen bir şey olarak görüyorlar. Bu yüzden siyasal partileri reddediyorlar. Çünkü partiler komünleri bölüyor ve parçalıyor.

IRMA: Hükümet diyalog istemediğini kanıtladı. Sizin politik ve stratejik saldırı planınız nedir? Çünkü sadece kendinizi korumuyorsunuz değil mi?

MARCOS: Biz yeni bir unsur görüyoruz. Bu iki parti arasındaki bir anlaşmazlık değildir. Yani federal hükümetle EZLN arasında değildir yalnızca; aynı zamanda yeni bir unsur daha vardır, yeni bir aktör: Sivil toplum. Bu anlamda, ihtilaf 1999 Ocak ayının 12'sinden beri (referandum kararının alındığı tarih) bu üçüncü aktörün belirttiği yolda ilerledi. Diğer bir deyişle, eğer diyalog ol-

saydı, anlaşma olsaydı ve eğer bu anlaşmalara saygı gösterilseydi, askeri saldırılar durdurulabilseydi, bunu başaran sivil toplum olacaktı. Bu şekilde sivil toplum, çözümün vahşet olmadan, uzlaşmacı bir biçimde olmasında ısrar ediyor. Hükümeti zorlayabileceği bir alan yaratıp uzlaşmacı bir çözüm talep etmeye devam ediyor. Bu anlamda EZLN'nin askeri stratejileri şu an için direnmek, çünkü bizim sorumluluğumuz hükümete karşı değil sivil topluma karşı. Ve politik stratejimiz savaşı kesin olarak bırakmak için sivil toplumu desteklemek, onunla birlikte yürümek ve bütün sonuçları ile politik çözümleri seçmek için hükümeti zorlamak.

IRMA: Son referandum politik bir saldırı mı olacaktı?

MARCOS: Evet, bu politik bir hücumun parçası. Bu anlamda esas noktası askeri nüfus alanından, hâlâ savaşın mantığı içerisinde, politikanın nüfuz alanına ve birbirine kenetlenmenin alanına kayıyor. Bu anlamda Kanada'dan, Türkiye'den insanlar yerli komünlerine geliyor ve onları bizzat yaşıyor, görüyor, hissediyor, onlar hakkında yazıyor, röportaj yapıyor, onları anlamaya çalışıyor. Bu, EZLN'nin uluslararası sınırları kıran politik stratejisinin ve aynı zamanda askeri stratejisinin bir parçasıdır. Sivil toplumla her buluşmamız bir karşı hücumdur. Burada her gün gördüğünüz gibi hükümetin ordusunun sürdürmek istediği baskı ve hapsedilmeye karşı yapılan bir hücum. Bu yolla hükümetin birincil atağı maddi bir yıkım değil bizi susturmaktır. Bu yüzden EZLN'nin karşı atağı maddi bir yıkımla karşılık vermek değil konuşmaktır.

IRMA: Özellikle bu tür bir kayıtsızlığı kırmak için, ulusal ve uluslararası politik problemlere ilgisiz gençliğe bir mesajınız var mı?

MARCOS: Onlara ve herkese söylemek isterim ki hiçbir şey cezadan muaf değildir. Bu anlamda kayıtsızlığın da ödenmesi gereken bedelleri vardır. Diğer bir deyişle, eğer biz onların üste çıkmasına izin verirsek, iktidarda olanlar bizim hayatlarımız hakkında karar verecekler, bizim geleceğimiz ve hatta bizim ölümümüz hakkında. Bir gün fark edeceğiz ki hiçbir şey hakkında karar veremez duruma gelmişiz; bizim adımıza her şeye karar verilmiş. Ve bu, hiçbir genç insanın hoş görmemesi gereken bir şey. Çünkü gençlik her zaman kendine saygı duyulması ve kendi kendini belirleyebilmesi için mücadeleyi temsil etmiştir. Bazılarına göre dış görünüş ve ilgisizlik, problemleri yok ediyor. Ama gerçekte, daha da büyüyecek yeni problemler satın alıyor. Biz insanlara inanıyoruz. Biz insanların doğasının iyi olduğuna inanıyoruz. Konuşarak, diyalogla ve anlatmakla ufukların açılacağına inanıyoruz. Genç insanlarla konuşacak çok şeyimiz olduğunu düşünüyorum. Fakat aynı zamanda dinleyecek de çok şey var.

Bazen büyükler gençlerle ilişkilerinde otorite pozisyonu alıyorlar. Aile veya öğretmenmişçesine konuşmaya eğilim gösteriyorlar, dinlemeye değil. Ben inanıyorum ki gençlerin söyleyecek ve büyüklere öğretecek çok şeyi var. Bu yolda, ben yetişkinlere daha fazla dinlemelerini öneriyorum ve daha az konuşmalarını ve gençlere inanmalarını. Eğer onlar baş aşağı yaşarlarsa, bugün veya yarın bunun bedelini ödemek zorunda kalacaklardır ve bedel her geçen gün biraz daha yükselecektir.

y

(32)

Bu görüşme bittikten sonra Sub'u bizim eve(!) davet ettik. Gecenin karanlığında, komünün diğer köşesindeki kaldığımız yere giderken, altı aylık Latin Amerika gezimizde, Kolombiya'da FARC'la yaptığımız görüşmeden başlayarak Nikaragua'da Sandinistlerle, El Salvador'da FMLN ve Guatemala'da URNG ile yaptığımız görüşmelerin tümünü düşünüyordum. Zapatistalar, hem savunukları düşünceler hem de mücadele biçimleri açısından diğerlerinden çok farklı bir çizgi. Ayrıca burada bir komün gerçeği var ve yüzyıldan fazladır yaşanılan tartışmalarda böyle bir şeyin olup olamayacağı söz konusu ediliyordu.

Kaldığımız yere girdiğimizde bir kerevit, bir kalas parçası ve masadan oluşan evimiz için Sub "Ooo, bayağı lüks bir yerde yaşıyorsunuz" diye yine bir espriyle söze başladı. Kenara tutturduğumuz mumu yakmak için çakmak arandığımızı görünce piposunu yakmak için her zaman hazır ve nazır çakmağını bize verdi. Mumu yaktıktan sonra çakmağını geri uzatınca "kalsın kalsın, ben de bir tane daha var" diye elindeki başka bir çakmağı gösterdi. –Anladık, onda her şeyden bir kaç tane var. İki silah, iki saat, iki çakmak–. Yatak olarak kullandığımız tahta kerevite Özgür ve ben oturup, Sub'u da karşımızdaki iki taşın üstüne tutturulmuş kalasın üstüne buyur ettik. Ses kayıt cihazını eline alarak "evet sonunda sizi dinliyorum, İngilizce mi tercih ediyorsunuz" dediğinde, elinde teyple rahatsız olacağını düşünüp, teybi yanına koymasını söyleyip sohbete başladık. Evet, yüzyılın son

komününde Subcomandante Marcos'la iki metreye üç metre bir bambu kulübede, mum ışığında ve ne yazık ki ağustos böceklerinin eşliğinde görüşmeye başladık. –Ne yazık ki diyorum çünkü sonra ses kaydını dinlediğimizde, ağustos böcekleri zaten biraz kısık sesle kar maskesinin arkasından konuşan Marcos'un sesini neredeyse duyulmaz kılmışlar. Dünya egemenlerinin susturamadığı bu ses neredeyse ağustos böceklerine kurban gidiyormuş.–

82

r

SUBCOMANDANTE MARCOS'LA SOHBETİMİZ

METİN: Biz Türkiye'den geldik ve öncelikle neden burada olduğumuzu anlatalım. Ayrıca bizim daha önceden belirlediğimiz sorularımız yok. Daha çok bir sohbet niteliğinde sizinle konuşmak istiyoruz. Latin Amerika ve devrimci hareketleri ile ilgili çok şey okuduk fakat bir de kendi gözlerimizle görmek istedik.

ÖZGÜR: Örneğin birçok insan Picasso'nun Mavi döneminden bahseder fakat biz bunun hangi mavi olduğunu kendi gözlerimizle görmek istedik.

METİN: Bolivya, Peru, Ekvator, Kolombiya, Kosta Rika, Nikaragua, El Salvador, Honduras, Guatemala'ya gittik ve şimdi Meksika'dayız. Tüm bu ülkelerde devrimci hareketlerle ilişki kurduk, Kolombiya'da FARC, Nikaragua'da Sandinistler, Salvador'da FMLN, Guatemala'da URNG ile konuşup onları anlamaya çalıştık. Şimdi buradayız, Zapatistalar'la beraber, sizle beraberiz. Borges çölden bir avuç kum alır ve havaya fırlatır ve "dünyayı değiştirdim" der.

Siz de burada neoliberalizmin merkezinin yanı başında dünyayı çok büyük ölçüde değiştiriyorsunuz. Komün hayatını örgütlüyorsunuz. Bunu kendi gözlerimizle gördük ki, burada tam anlamıyla bir komün ve doğrudan demokrasi var. Yüzyılı aşkın bir zamandır doğrudan ko-

münün gerçekleşip gerçekleşmeyeceği hakkında tartışılıyor. Burada tam anlamıyla bir komün olduğunu görüyoruz. Bu nasıl oldu?

MARCOS: Şöyle açıklamaya çalışayım; biz aslında cevaplara sahip değiliz. Dünyanın her yerinden gelip bize sorular soruyorlar ama bizim cevaplarımız yok. Biz bir soru hareketiyiz. Bir soru soruyoruz, onun cevabını alıyoruz ve tekrar soru soruyoruz. Yani bir cevap bizi başka bir soruya taşıyor. Bu komünü anlayabilmek için bu dünyayı anlamak lazım. Çünkü burası bir Zapatista dünyası. Size nasıl başladığımızı anlatayım önce. Aslında bugünler benim doğum günüm, 15 yıl önce bu vakitler silahlı mücadeleye girişmek için dağlara çıktık ve ben bugünlerde doğdum. Biz burada yerlileri örgütlemeyi amaçlıyorduk ancak ilk geldiğimizde sadece karnımızı doyurmaya çalışıyorduk, avlanıyorduk, CIA'nın silahların nasıl kullanılacağı hakkındaki kitaplarını okuyorduk. Yalnızdık ve hiç kontağımız yoktu; kimse yoktu, sadece 15 kişiydik. Hatta onlar dağlarda nasıl yürüneceğini bilmediğim için benimle alay ediyorlardı. Sonra buradaki insanlarla karşılaştık ve her şeyi bu insanlardan öğrenmemiz gerektiğini anladık. Onların dillerini, ama sadece dillerini değil onların ifade biçimini de. Maya dilinde insanlar karınları ağrıdığında “öleceğim” derler. Çünkü karınları ağrıdığında, canları yandığında bunun kalpleri ile ilgili bir şey olduğunu düşünürler ve “kalbim ağrıyor o zaman öleceğim” derler. Ve eğer siz bunu böyle anlamazsanız onların gerçekten ölecek kadar kötü olduklarını sanırsınız, gerçekten kalbi sıkıştı diye müdahale etmeye çalışırsınız.

Ya da bir başka örnek; bir kişi “ben” diye söze başladığı zaman kastettiği şey ailesidir. Ayrıca bir ‘ben’ kelimesi yoktur. Ya da burada kadın demek için bir tek sözcük vardır, bunun da anlamı ‘gerçek kadın’dır. Ve biz bu dünyayı anlamaya çalışıyorduk. Buraya geldikten sonra

dünya ile hiçbir bağlantımız yoktu ama bu arada dışarıdaki dünya da değişiyordu. Sonra biz bu insanlarla bir-birimizi anlamaya başladık ve birlikte mücadele etmeye karar verdik. Biz sosyalist ve komünisttik fakat burada başka bir dünya vardı. Sen de görüyorsun ya burada proletarya mı var? Klasik bir mücadele burada yürümezdi. Ve biz burada birçok şeyi bu insanlardan öğrendikten sonra yolumuzu değiştirmeye başladık. Bize Zapata'yı anlattılar. Bir nevi Zapatist kurs aldık, yeniden doğduk. Ve kâbuslarla birlikte yaşamaya başladık. Çünkü insanların hiçbir şeyleri yok. Çocuklar ilaçsızlıktan, basit ve tedavi edilebilir hastalıklardan ölüyor. Bu insanlar unutulmuş ve desteğe ihtiyaçları var. Aslında onlar çok bilgililer, çok geniş bir kültürleri var, bölgeyi bizden çok çok daha iyi biliyorlar. Bu insanlar bizi ve kim olduğumuzu öğrenmeye başladılar. Bugün, artık onlar bizi çok iyi tanıyorlar; biz de onları. Yavaş yavaş silahlı mücadele için hazırlanıyorduk. Ve bir gün onlar bize artık zamanın geldiğini söylediler, biz de harekete geçtik. Harekete geçmeden önce insanlar bize milyonda bir bile şans tanımazdı fakat başarılı olduktan sonra medya bizim için bir sürü şey uydurdu. Bizim uyuşturucu ticareti ile ilişkimiz olduğunu, ülkeden ayrılmak istediğimizi, dış destekli olduğumuzu söylediler. Bunların hiçbirisi doğru değildi. Bu bir savaştı ve biz savaşmalıydık. Bu savaşta kaybedebilirdik de ya da hiç bir şey olmayabilirdi ama daha kötü olamazdı çünkü bu insanların hiçbir şeyi yok. Bu bir risk ama biz gene de savaşa başladık. Ve bu bir savaş.

Daha sonra uzun uzun kendimizi anlatmaya başladık. Asıl olarak globalleşmeye karşı savaşıyoruz ama bundan önce ne dersenez deyin, bu insanların sağlıklı evlere, yiyeceğe, giyeceğe ihtiyacı var.

Yani bu bir hayatta kalma savaşı, paraya karşı bir savaş, insanlık için bir savaş, en geniş anlamda da globalizasyona karşı bir savaş.

Böylece kendimizi ayna yaptık, biz aynayız diyoruz, her şeyi biliriz demiyoruz. Her ülkenin durumu ve gerçeği farklıdır. Dünyanın geri kalanı kendi direnişini örgütlemeli. Burada böyle çünkü buranın gerçeği bu diyoruz. Artık burada bizim savaşmaktan başka çaremiz yok ve kazanmak zorundayız. Çünkü eğer kaybedersek insanlık da kaybedecek.

ÖZGÜR: Evet üzerinde yaşayacağımız bir dünya da olmayacak. Ama burada şöyle bir sorun var; örneğin Nikaragua'da konuştuğumuz tüm Sandinistler bugünkü durumu ABD'nin ambargosuna bağlıyorlardı. Fakat biz bir neden değil, bir çözüm arıyoruz. Bizce tekeller, ihtiyacımız olmadan, ambargonun etkisini yitirdiği bir yaşam örgütlemeliyiz. Çünkü biliyoruz ki her devrime ambargo uygulanacak.

MARCOS: İlkın söylemek istediğim biz insanlarımızı güveniyoruz. Onlar her eve bir araba gerekmediğini biliyorlar. Bugünün sanayileşmiş toplumlarınca lüks addedilen şeylere ihtiyaçları olmadığını biliyorlar. Bunları istemiyorlar. Ama burada onların hiçbir şeyi yok. İstedikleri şey, çocukları yalınayak damı akan toprak zeminli okullarda okumasın. Yetiştirdikleri ürünlerin karşılığını adilce alabilmek istiyorlar. Evleri zaten işte bu oturduğumuz barakadan daha iyi değil, kendiniz de gördünüz. Bunların düzelmesini istiyorlar, yoksa onlar evimiz, arabamız, sonra ikinci bir arabamız vb... olsun demiyorlar. Çocuklar besinsizlikten, bakımsızlıktan ölüyor. Paraları olunca da bu insanların aldıkları şeyler tuz, şeker, sabun...

ÖZGÜR: Ben öyle demek istememiştim...

MARCOS: Biliyorum, biliyorum. Sen değil ama hükümet, politikacılar bunları bile çok görüyor ama önce bu asgari ihtiyaçları karşılayabilmeliler. Biz bu insanların daha insanca yaşaması için savaşıyoruz ama politikacılar niye savaştığımızı anlamıyor.

METİN: Ayrıca globalizm sadece fakirleri değil birinci dünya ülkelerini de etkiliyor. Örneğin ABD’de 10 milyon kişi prozac kullanıyor ve dünyanın diğer taraflarındaki insanlar da artık elleri ile bir şey yapamadıkları için her zaman mutsuzlar. Eğer kapitalizmi yok etmezsek o bizi yok edecek...

MARCOS: Evet evet, ekonomik problemlerini çözmüş ülkelerde de problemler var. Komünist ülkelerde bile...

METİN: Chiapas’taki yaşanan komünü anlıyoruz ve anlatmak istiyoruz. Komünde doğrudan bir demokrasi olduğunu gördük, bunu nasıl işletiyorsunuz ve ne gibi sorunları var?

MARCOS: Komünde on iki yaşından büyük kadın ve erkek herkes kararlara katılır. Eğer birisi suç işlerse, ki bu da genellikle sarhoş olup evleri yıkmak falan gibi şeyler oluyor, görüyorsunuz tüm evler burası gibi, yıkılması çok kolay, bunu yapanlara mesela ortak yerdeki otların biçilmesi cezası veriliyor. Bizim hükümet gibi çok paramız olmadığından cezaevleri yapamıyoruz! Daha ağır bir suç işlerlerse bir süre tecrit ediliyor ve ailesi dâhil hiç kimse onunla konuşmuyor, bu çok önemli bir ceza. Sorunlar tabii ki var. Örneğin, kadın erkek ilişkileri. Kadınlar çok geri bir noktadaydı ama gittikçe ilerliyor.

METİN: Nikaragua’da çok gelişkin kadın hareketleri var.

MARCOS: Bizde de var, gelip bir de Zapatist gerilla kadınları görseniz bize neler çektiriyorlar!

NOT: Daha önce söylediğim gibi bu kaset iki saatlik konuşmanın yalnızca yarısını teşkil ediyor ve ağustos böceklerinin azizliğine uğradığından kar maskesi ardından konuşan Marcos'un sesini güçlükle seçebildik. Bazı yerler için belleğimize başvurduk, bazı yerleri de size aktaramıyoruz.

§

C

(33)

Marcos, “sohbete daldık, gitmeliyim, askeri hareketlerle ilgili akşam raporunu radyodan –sınırım telsizi kastediyordu– dinlemem gerek” dediğinde aradan iki saat kadar geçmişti ve kaydettiğimiz konuşma kaset süresi ise yaklaşık 60 dakika kadardı. Geri kalan bölümü de belleklerimizimize kazıdık, Sub’u yolcu ettik, mumu söndürüp ağustos böceklerini kendi hallerine bıraktık. Konuştuklarımızı, bütün Latin Amerika’da yaşadıklarımızı düşününce; ilişkiler bir yana, her şeyden öte, çok iyi bir şansa sahip olduğumuz da kesindi. Meksika’da iki yıl kadar bütün komünleri dolaşan İtalyan arkadaşa “Marcos’u gördün mü?” diye sordüğümüzde “evet bir miting esnasında atıyla geçti” diye cevaplamıştı. Tüm yaşadıklarımızın tadı damağımızda olmak üzere, arkadaşların yanına, bizi bekleyen mısır unlu kahvelerimize döndük.

8

O

15 YIL ÖNCE

Subcomandante asi Marcos, Eylül 1999

Her ağustos, Meksika'nın güneydoğu dağları, kısmi olarak aydınlık bir şafağa hayat vermek için kendilerini ayarlar. Bilimsel sebepleri hakkında hiçbir şey bilmiyorum ama bu şafak sırasında, şaşırtıcı ağustos boyunca, ay, sallanan yanardönerlerin bir hamağıdır. Yıldızlar kendilerini fon olarak hazırlar ve Samanyolu top top olmuş ışıklarının yaralarını gururla aydınlatır. Bu ağustos, bin yılın son ağustosudur. Bu şafak yükseldiğinde, takvim altıncı günü gösteriyordu. Ve sallanan ayla birlikte, başka bir ağustosun hatıraları geldi ve başka bir altıncı gün. 15 yıl önce bu dağlara çıktım. İstemedim, arzu etmedim; ev, okul, yol ve kapı arasından. Ağustosta başladım çıkmaya ve eylüle kadar da bitiremedim.

Size bir şey itiraf etmeliyim. Bu topraklarda çok olan tepelerden ilkinin bin bir zahmetle tırmandığımda, bunun son sefer olduğunu düşünmüştüm. Devrimi düşünmüyordum, hümanizmin yüksek ideallerini, unutulmuşlar ve ezilmişler için parlak bir geleceği de...

Hayır, hayatımın en kötü kararını verdiğimi düşünüyordum, göğsümü inanılmaz derecede sıkı ağrı zaten yetersiz olan hava girişini kapatacak. Yapılacak en iyi şey geri dönmem ve devrimin bensiz örgütlenmesine izin vermem olacaktı (ve bunun gibi diğer usavurumlar). Eğer geri gitmediysem bu dönüş yolunu bilmediğim-

dendi ve tek bildiğim; önümden giden, sadece dolaşmaya çıkmış gibi görünen companeroyu takip etmem gerektiği idi. Sigaralarla değerlendirmek gerekirse, çamurları sigara içerek hiç zorlanmadan geçiyordu.

Bir gün benim de bir tepeyi, her adımda öleceğimi hissetmeyerek üstüne üstlük bir yandan da sigara içerek çıkacağımı ya da gökteki yıldızlar kadar çok olan çamurları aşabileceğim zamanın geleceğini düşünemezdim. Hayır o zaman düşünmüyordum, almaya çalıştığım her nefes üzerine konsantre olmuştum.

Sonunda, bir yerde tepenin en yüksek noktasına ulaştık ve azıcık kişiden oluşan (sadece üç) koldan sorumlu companero burada dinleneceğimizi söyledi. Kendimi en yakında duran çamurun içine attım ve kendi kendime, belki de dönüş yolunu bulmanın o kadar da zor olmayacağını söyledim. Sonsuzluk kadar uzun gelen bir zaman, geldiğim yoldan yürüyecek ve bir gün kamyonun bizi bıraktığı yere ulaşacaktım. Bir gerilla olarak kariyerimden neden vazgeçtiğime dair onlara ve kendime söyleyeceğim bahaneleri de kafamda hesaplıyordum.

Bir companero uzanıp bana bir sigara ikram etti. Kafamı sallayarak reddettim konuşmak istemediğimden değil, teşekkür ederim demek isterdim fakat boğazımdan sadece bir inilti çıktı.

Biraz sonra, gruptan sorumlu kişinin biyolojik olarak temel addedilen ihtiyaçlarından birini gidermek için ayağa kalkmasını fırsat bilerek ben de ayağa kalktım, tabii bir savaş silahındansa yürüme sopası olarak taşıdığım 20 kalibrelik bir tüfeğin altından kalkabildiğim kadarıyla. Böylece tepenin üstünden beni derinden etkileyen şeyleri görebilecektim. Hayır, aşağı bakmadım; kıvrımlı nehre doğru değil, açık havada yakılan ateşlerin zayıf ışığıyla bulanıkça aydınlattığı köye de değil, ya da komşu dağlara, serpilmiş küçük köylere, çayirlara ve meralara

da değil. Yukarı baktım. Armağan ve avuntu bir gökyüzü gördüm. Hayır, daha çok bir vaat. Ay koca bir hamak gibiydi, yıldızlar mavi ışıklarla yanıp sönüyordu ve fosforlu yaraların eski yılanları, sizin ‘Samanyolu’ diye çağırđığınız şey, başımı orada dinlendiriyor gibi görünüyordu, çok uzakta. Bir süre bakmaya devam ettim, bu şafağa böyle bakabilmek için bu alçak tepeye tırmanmam gerektiğini bilerek. Bu çamur, bu kaymalar, içten ve dıştan insanın canını yakan taşlar, yorgun bacaklar, yeterince hava alamama acizliği, kramp giren bacaklar, tüfek-yürüme sopasına botlarımı çamurdan kurtarabilmek için sarılmanın verdiği ıstırap, yalnızlık hissi, perişanlık, kimsesizlik, sırtımda taşıdığım yük (ki daha sonra bunun sadece sembolik bir yük olduğunu, gerçekte bunun üç katı kadar taşındığını öğrendim ama bu sembolik yük bile bana tonlarca gibi geldi) bütün bunlar ve daha sonra olan olaylar, ayın, yıldızların ve Samanyolu’nun bir başka yerde değil de orada olmasını mümkün kılan şeylerdi.

Arkadan gelenlerin yürüyüşü hızlandırdığını düşününce, yukarıda gökyüzünde bir yıldız, siyah bir çatıya maruz bırakılmaktan bıkmış, ipini koparıp kaçtı ve düşerken kara tahtaya kısa ve kaçak bir iz bıraktı. “İşte biz buyuz” dedim kendi kendime. Kayan yıldızlar baştan savma tarihin gökyüzünü güç bela kazıdılar. Bildiğim kadarıyla, bunu ancak düşünmüştüm ki –sanırım sesli düşünmüştüm– companero sordu: “Ne dedi?” “Bilmiyorum” diye cevap verdi bizden sorumlu olan. “Ateşi çıkmış olabilir, acele etmeliyiz.” Bu size anlattığım onbeş yıl önce oldu. Otuz yıl önce bazı çiziktirilmiş tarihler bilerek diğerlerini çağırmaya başladılar; karalamaların ve baştan savma yazıların yardımıyla tarihin peçesini yırtmaya başladılar.

Işık sonunda görünecekti ve bizim mücadelemiz de. Eğer bize ne istediğimizi sorarsanız, utanmazca cevap veririz: “Tarihte bir çizik atmak.”

Belki benim geri dönme ve gerilla hayatından vazgeçme niyetlerime ne olduğunu soracaksınız; belki de ilk şafağın görüntüsünün beni firar etme fikirlerimden vazgeçirdiğini, moralimi yükselttiğini ve devrimci bilincimi sağlamlaştırdığını zannedeceksiniz. Aslında, hangi tarafa gideceğim hakkında bir hata yaptım; beni yola, oradan da uygarlığa götürecek olan bayırdan aşağı gitmek yerine Selva’nın daha içlerine doğru götüren ve başka bir tepenin ve bir başka tepenin ve bir başka tepenin önüne götüren bayırdan aşağı indim.

Bu onbeş yıl önce idi. O zamandan beri tepelere tırmanmaya devam ettim ve ne tarafa gideceğim konusunda hep yanlış yaptım. Ağustos, her altıncı gününde özel bir şafak doğurmaya devam eder ve hepimiz tarihi güç bela kazıyan kayan yıldızlar olmaya devam ederiz.

Tamam, hepsi bu, selamlar, bir dakika durun! Bekleyin. Şu ileride parlayan aydınlık nedir? Bir çizik gibi görünüyor. Sub, tepenin üzerinde, hangi bayırdan gideceğine karar vermek için yazı tura atar.

m

(34)

Bugün barağa gidiyoruz. Baraj bizim yabancılar komününden iki km kadar ötede. Burada daha önce hükümetin elektrik elde etmek için bir baraj yapma fikri varmış ama hükümet barajdan önce çok daha gerekli olan askeri kışlalar, cezaevleri inşa ettiğı için bir türlü sırası gelmemiş. 1996'daki neoliberalizme karşı toplantıyı organize eden İtalyanlar bu fikri komünün yararına hayata geçirmek için harekete geçmişler. Komünist partinin elinde olan bir İtalyan belediyesinin finanse ettiğı bu projenin inşası iki yıl gibi bir süredir devam ediyor. Genellikle gönüllü çalışanlar tarafından sürdürülen bu çalışmada; yeterli bir hızla akan nehir önce ince bir su kanalıyla bir havuza toplanıp, kontrol altına alınıp, 300 metre kadar ilerideki bir yerden aşağı bırakılarak, aşağıya takılacak tribünün harekete geçmesi sağlanarak elektrik elde edilecek. Bu çalışma nedeniyle La Realidad'da sürekli olarak 10-15 kadar İtalyan kalıyor. Çoğunlukla anarşistlerin yer aldığı grupta, komünistlerden ekolojistlere kadar değişik gruplardan insanlar da var.

Özgür ve ben, uzun zamandır görmek istediğimiz bu yer için bir türlü fırsat bulamıyorduk. Çünkü onların çalışma saati sabah havanın aydınlandığı saat 5 ile öğlen saat 2 arasındı. Bizse sabahları askerleri saymamız gerektiğinden gidemiyorduk. Bugün öğleden sonra bazı aletleri almak için gitmeleri gerektiğini Sarah bize haber verdi. Max'a buraya gideceğimizi bildirip –kendi güvenliğimiz nedeniyle komün topraklarından ayrılırken

Max'ı haberdar ediyoruz– Sarah, Christina, Laura, Özgür ve ben baraja doğru yola çıktık. Bu üç İtalyan anarşist kızla birlikte komünün mısır tarlaları arasından yürüyerek, ormanın yüreğinden fişkırcasına aniden doğan dupduru bir suyun yanına vardık. Gittiğimizde bu çalışmaya köy komününden katılan üç kişiyi kendi inşa ettikleri küçük havuzda yüzerken bulduk. Biz yapılanları gezerken onlar da yandaki mısır tarlasından kopardıkları mısırları bize ikram etmek için ateşte közlüyorlardı. Baraj inşaatı bitmek üzereydi ama en büyük sorun tribündü. Değeri 3 milyon dolar kadar olan bu tribünü İtalyan belediyesi sağlıyordu. Ancak Meksika hükümeti bunu gümrüksüz ülkeye sokmadığı gibi, bir şekilde girdiği zaman da La Realidad'a girmesini engelleyeceği mutlaklı. Bu sorunu çözmek için bir İtalyan üniversitesinin bir Meksika üniversitesine bunu bağışlaması ve daha sonra parça parça buraya getirilmesi çözümü düşünülüyordu. Bir de elektrik geldiğinde komün yaşamını nasıl ve ne kadar değiştireceği sorusu vardı ki biz bu kaygılarımızı yavaş yavaş ormana gömülen güneşin altında, ateşte közlenmiş mısırlarımızı yerken paylaştık.

1

TELEVİZYON VE PERU

Peru çelişkiler ülkesi. Hemen hemen üçte ikisinin tropik orman, beşte birinin çöl olduğu bir coğrafya. Yani üçte ikisinde azgın bitkilerin işgali nedeniyle tarım yapılamazken, beşte birinde ise susuzluk nedeniyle bir ot bile barındırmıyor. Yüzyıllarca öncesinin barışçıl İnka uygarlığı ve 21. yy'ın Demokratik(!) Fujimori cuntası. İşte bütün bunları birlikte içinde taşıyan Peru, Latin Amerika'nın gezdiğimiz büyük kesiminde rastladığımız sınıflar arası çelişkinin en büyük olduğu ülke. Başkent Lima'yı gezerken önlerinde 15-20 bekçinin beklediği büyük malikâneleri daha önce dünyanın hiç bir yerinde görmemiştik. Yüksek duvarların arkasında saklanan bu kolonyal sarayların 20. yüzyıl taklitleri, örnek alındığı İspanyol saraylarından hiç de aşağı değil. Tabii ki bu görkem de, bütün benzerleri gibi, altında kalan insanların üstünde yükseliyor. Bu malikânelerden biraz uzaklaştığımızda, sokakları çeviren palmyeler biter bitmez kumlar rüzgarda savrulur. Bu kum denizinin üstünde sırtını birbirlerine beceriksizce dayayan karton malikâneler başlar. Karton sözcüğün tam anlamıyla kartondur. İğreti tahta çubukların kenarlarına tutturulmuş, hâlâ nasıl durduğuna şaşırdığım kolilerin üstü yine parça parça birleştirilmiş naylon poşetlerle kaplıdır. Kolilerin üzerindeki büyük şirket amblemleri üst üste düşmüş futbolcuların göğüslerindeki markalar gibi birbirinin içine girmiştir.

Bu eşitsizlik uçurumu da b ut n yle paranoya ile kaplıdır. Bu nedenle büyük marketlerden mahalle bakkallarına kadar hemen hemen hepsinin bir bekçisi vardır. Herhangi bir mahalle bakkalının içine gündüz vakti bile giremezsiniz. Eğer bakkal sizi be enirse parmaklıklar arkasından ne istediğinizi sorar; önce parayı alır ve kasaya muhakkak ki silahının yanına koyduktan sonra k pe inin üstünden atlayarak, parmaklıklar arasından istediğiniz şeyi dışarıya uzatır. Bu kadar korkulanlar, yoksullar ise, bazıları ellerinde pompalı tüfeklerle kendi kendilerine karşı bekçi olarak, bazıları karaborsa döviz bozucuları ve her köşede binlerce seyyar satıcı olarak karşınıza çıkar. Seyyar satıcılar o kadar çoktur ki, bir seferinde biz, bir otobüste toplam yalnızca altı yolcuyken her durakta olduğu gibi otobüse yine seyyar satıcılar girdi. Onlar on dokuz ki iydiler ve ellerinde başta  nka Cola olmak üzere börekler, mısırlar, dondurmalar, tatlılar, meyve suları, ananas dilimleri her şeyi ama her şeyi satıyorlardı. Ayrıca bir o kadarı da otobüsün dışında çubuklara ba ladıkları  nka Colaları ve diğerlerini satın almamız için uzatıyorlardı.

Peki nasıl böyle bir uçurum, demokratik(!) cuntalar, malikaneler var olabilmektedir bu yoksulluk   l n n kıyısında? Bence uluslararası dengelerin, silahların ve gölgelerinin dışında bu düzeni ayakta tutan en önemli şeylerden biri televizyondur. Yoksulluğun anlatamadı ım boyutlarındaki o karton kulübelerde de tek eşya odur. Bütün gün açık kalan bu tanrısal kutu, güneşi balçıkla sıvamı tır. Bütün Latin Amerika'da izlenen El Privilegio de Amar ( nce A k) beyaz dizisindeki zengin aile dramları bu kulübelerin de en çok izlenenleridir. Her iki otobüs, yani her iki satış arası tüm satıcılar, dura ın kenarındaki bir i ki d kk nının, bir lokantanın penceresine, yani televizyonun başına toplanırlar.

Ve kum bütün bu ayıbı örtmek istermişçesine savrulur bir uçtan bir uca.

Bugün gene bir toplantıya kendimizi davet ettirdik. La Realidad'ın bulunduğumuz köy komününün toplantısı. Köydeki 12 yaşından büyük, kadın erkek herkesin katılarak karar aldığı bu toplantıların belirli bir periyodu yok. Karar alma ihtiyacı olduğunda ya da bir kişi talep ettiğinde bile toplanılıyor. Ayrıca toplantıya iştirak etme zorunluluğu da yok ama mazeretsiz olarak toplantıya katılmamak hiç hoş görülüyor. Kararlar genellikle herkesin onayı ile çıkmak zorunda; eğer bir kişi bile ikna edilemezse yeniden toplanılıyor, sonra yeniden toplanılıyor ve yeniden toplanılıyor. Ne de olsa onların zamanı Maya zamanı. “Bizim mestizo zamanımız yok, bizim saatimiz onurdur, bizim zamanımız yerli zamanı” diyor Kumandan Tacho. Komün sorumlusu bir yönetici değil; kararlara itaat etmek zorunda olan bir hizmetli ve her an bu görevi geri alınabilir. Yasama yürütme ve yargı tamamen komünün tüm üyelerinin sürdürdüğü doğrudan demokrasinin bir sonucu. Eğer komünde bir kişi suç işlerse –bu genellikle sarhoşken evleri kırmak oluyor. Herkesin bulunduğu bir toplantıda yargılanıp cezalandırılır. Ceza daha çok ortak komün topraklarındaki otları biçmek gibi cezalar “ne yapalım bizim hükümet gibi çok paramız yok, cezaevi yapamıyoruz” diye takılıyor Marcos. Bu cezaların en ağırı da tecrit. Eğer biri daha ağır bir suç işlerse bir süre kimse – ailesi dahil– onunla konuşmuyor. Bu gerçekten çok ciddi bir ceza ve çok etkili.

Komün toplantısı eski Roma uygarlığının senatolarındaki özgür yurttaşların toplantısını andırıyor. Senato binasının yerini alan Aguascalientes'in tahta sıralarında şimdi Roma senatörlerinin yerinde en az onlar kadar özgür Mayalar oturuyor. Yüzyılların Maya geleneği olan doğrudan demokrasi anlayışı, 1 Ocak 1994 Zapatista devriminden sonra içine kadınları da alarak bugünlere

ulaşmış. Toplantı sırasında aralarında konuştukları Maya dilini bizim için İspanyolcaya çeviren bir kişinin bize aktardıkları çok önemli şeyler değildi aslında. Asıl önemli olan, günlük yaşamla ilgili tartışılan bu şeyi, daha doğrusu kendileri ile ilgili her şeyi tartışma ve karar alma biçimleri idi. Toplantıya katılan herkes ama herkes düşüncelerini ileri sürüyordu. Bunu yaparken de birbirlerinden ayrı düşünenler bu düşüncelerinden dolayı birbirlerinden nefret etmiyorlardı. Her kişinin özne olarak var olduğu ve kendisinin içinde olduğu bir doğrudan demokrasi topluluğuydu. Yani tam anlamıyla bir komün. Bir Zapata komünü.

82

R

VIVA ZAPATA!

Emiliano Zapata 8 Ağustos 1879'da, Morelos eyaletinin San Miguel Anencuilco köyünde doğdu. Meksika devriminin en ünlü lideri, nüfuzlu bir çiftçinin oğlu olarak büyüdü. Meksika kurumlarının adından saygı ve sevgi ile bahsettikleri bir insan olsa da, fikirleri devrimde gücü ele geçirenlerce görmezden gelinmiştir. Yetenekli bir örgütleyici olan Zapata, aynı zamanda kendi bölgesindeki yerlilerin dili olan Nahuatl'ı da iyi biliyordu.

1909'da köyünün lideri seçilen Zapata, 1910'da başlayan ve Porfirio Diaz'i deviren devrimden önce isyancı bir ordu kurmak için asker toplamaya başladı. ABD ve diktatörlük arasındaki bağlar, Meksika'nın koloniyal geçmişiyle birleştğinde, bugün hâlâ canlı olan devrimci yurtseverliği artırdı. Zapata'nın güneydeki özgürlük ordusu, başta desteklediği Francisco Madera yönetimindeki yeni reformist hükümetten, toprak reformunu gerçekleştirmediği için desteğini çekti. Zapatistalar 1913 Şubat'ında Madera'yı deviren general ve kendisi de 1914'te azledilen Victoriano Huerta'nın liderlik ettiği hükümet askerlerine karşı savaştı. Aguas Calientes'te yapılan bir sonraki toplantının adı "Meksika'nın Geleceği İçin Karar Vermeye Çağrısı" idi ve Zapatistalar, kendi insanları için "ülke ve özgürlük" talep ettiler.

Bu, Zapatistaların 1911 Kasım'ında yaptıkları Plan de Ayala'nın ana fikriydi. Anarşist görüşlerden etkilenen ve tüm Meksika'da yayılan fikirlerle Zapata, toprağın kamulaştırılmasını istiyordu.

“Topraklar, ormanlar ve su gasp edilmiş... Onlarda hakkı olan köylülere ve yurttaşlara acilen iade edilecek... Çünkü Meksikalıların büyük çoğunluğu, üzerinde yürüdükleri topraktan başka hiçbir şeye sahip değiller... Böylece Meksika’daki köylü ve kentli yurttaşların ejidosları, tarlaları ve yerleşim birimleri olabilecek.”

Zapata karşı çıkmaya devam etti. 1919’a kadar inanılmaz bir baskıya karşı savaştı. Başkan Carranza’ya karşı açıkça ayaklanan hükümet askerleriyle bir buluşma ayarlayan Zapata bu buluşmada, yani 10 Nisan 1919’da öldürüldü. İsyancılar savaşımaya devam ettikleri halde ve Zapata’nın hayaleti kendi eyaleti Morelos’un tepelerinde at sürdüğü halde muhafazakârlar kazandılar. Toprağın adil dağıtılması hakkındaki Zapata’nın fikirleri 1930’da başa geçen Lazaro Cardenas’in başkanlığına kadar önemsenmedi.

Zapata’nın anısı, O’nun hayaleti gibi Meksika’da at sürüyor. Chiapas’taki yerli isyancı ordusu başkaldırdığında, O’nun ismini yardıma çağırdı. Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu, mücadelelerinde Zapata’nın uğruna savaştığı aynı sosyal yaralar için savaşıyorlar: Soysuz ve baskıcı bir rejim yürüten ve köylüleri, özellikle de yerlileri topraksız bırakan ve sömüren büyük toprak ağaları ve (çoğunlukla yabancı sermayeli) büyük işletmeler... Bu yüzyıl boyunca dünyanın her yerinden insanlar baskıya karşı mücadele ettiler, Zapata’nın haykırışından da cesaret alarak.

“Dizlerinin üzerinde yaşamaktansa ayakta ölmek daha iyidir!”

f

(36)

Yine benim yaptığım bir öğlen yemeği yiyoruz. Bütün Meksika’da olduğu gibi burada da esas öğün öğlen yemeği. Sabahları ve akşamları kahvenin yanında bisküvi ya da reçel ve tortilla yiyerek geçiştiriyoruz. Bu öğlen yaptığım yemek; pilav ve bir sos. Salça, kırmızı biber, sarımsak da karıştırıp içine küçük küçük havuç dilimlediğim bu sosu Türk yemeği diye yutturuyorum. Doğrusu komünde hemen hemen başka hiçbir şey kalmadı. (Türkiye’de de gene ne bulursam onunla yaptığım yemekleri de Meksika yemeği diye yutturabilirim.) Tortilla ve kahvemizi ise komünden veriyorlar. Uzun süre önce, yabancılar komününde ekmek yani tortilla bittiğinde köyden satın almak istemişler, bunun üzerine köy sürekli ve parasız olarak komünün tortilla ve kahve ihtiyacını karşılamaya karar vermiş. Her gün bir başkası yaptığı tortillalardan kendi istediği kadar getiriyor. Bu nedenle bizim komün her zaman yeterince tortilla ve kahveye sahip. Yeni gelenlerle birlikte getirilen sebze ve meyveler ise birkaç gün içerisinde tükeniyor. Bugün yemek esnasında komüne gelen Kumandan Tacho yemek davetimizi yüzündeki kar maskesi nedeniyle kabul edemeyeceğini söyledi. Bir portakal alarak “sonra yerim” diyerek biraz sohbet edip ayrıldı. –Kumandan Tacho ve birçok Zapatistin kar maskesi bütün yüzünü örter. Marcos ise piposu nedeniyle ağız kısmı açık bir maske kullanıyor.–

Yemekten sonra tortillanın nasıl yapıldığını görmek için bir köylü kadının evine gittik. Komünün hemen yanındaki eve Özgür, Cora ve ben gittiğimizde kapının önünde bisikletini onaran senyor bizi evinin yanındaki mutfığa davet etti. Senyora, iki kızı ve bir gelini ile birlikte toprak tabanı bambu çitle çevrilmiş ot damlı mutfığında bizi bekliyordu. Ayrıca mutfakta evin iki küçük çocuğu, bir köpeği, dört civcivi ile birlikte bir kaz ayak altında koşturup duruyorlardı. Tortilla yapımı sırasında elle çalışan kıyma makinesi benzeri alete mısır tanelerini iterken, Kosta Rica’da La Fortuna’da yanardağa tırmanırken nehirde düştüğümde çıkan sol elimin orta parmağının şiş olduğunu görünce kızlar hemen annesine haber verdiler. Parmağımı yerine taktığımı sanmama rağmen yaklaşık iki aydır şişi inmemişti. Senyora elimi eline aldı, diğer eliyle rafta duran likör şişesinden bir yudum ağzına alarak parmağıma püskürttü. Sonra tüm kırık çıkıkçılar gibi parmağı bir ileri bir geri çevirip yerine oturttu ve o sırada ocakta ateşin üstüne koyduğu asma yaprağına benzer bir yaprakla parmağımı sardı. Bayağı acı çekmeme rağmen orta parmağımı ve tortillaları yapıp geri döndük. Artık Chiapas’ta, yurtdışında tedavi görüyorum.

C

TORTİLLA (MISIR EKMEĞİ) YAPIMI

Kuru mısır taneleri bir, iki gün su içinde bekletilerek yumuşatılır. Yumuşayan mısır taneleri elle çalışan kıyma makinesi benzeri bir aletten geçirilerek çekilir ve içine yeterli miktarda su katılarak yoğrulur. Hamurdan ceviz büyüklüğünde parçalar koparılır ve iki sert cisim arasında tost yapar gibi ezilerek bir çorba kasesi büyüklüğünde açılır. Hamuru hazırladığımız mısır taneleri biraz iri çekildiğinden oklava veya merdane ile açmak mümkün değildir, dağılır. Bu şekilde hazırlanan hamurlar avucun içine yapııştırılarak kızdırılmış sacın üzerine serilir. Bir tarafı pişirdikten sonra yine elle ters çevrilerek diğer tarafı da pişirilir.

Bugün komünde son günümüz. Gene her zamanki yerde mısır karıştırılmış kahve içerek sohbet ediyorum. Biraz önce askerleri son kez saydık. Doğrusu onları pek özleyeceğimizi sanmıyorum. Doğanın, insanın ve yaşamın yok edicileri yine her gün buradan geçecekler, ta ki kendilerine yine yok etme emri verilene dek. Bugün ilginç bir konuğumuz var. Dört yıldır La Realidad'da yaşayıp öğretmenlik yapan Fransız K, son iki yıldır La Realidad'dan hiç çıkmamış. Komünün bitişiğinde kendi yaptırdığı evde yaşıyor. Son iki yıldır dışarı çıkmamasının nedeni ise Meksika televizyonu. Meksika'nın en büyük televizyon tekellerinden biri, iki yıl önce sözde program yapmak için komüne gelmiş. Aniden hiç kimselere haber vermeksizin helikopterlerle bizim futbol sahasına inmişler. Köylüler baskın olduğu kanısıyla çok

korkmuş. Televizyoncular ise her yere girip çekim yapmaya başlamışlar. Komün hemen toplanıp kendilerinden izinsiz gelen televizyonun burayı terk etmesini istemiş. Televizyoncular helikopterlerine binip çekip gitmeden önce, ne olduğunu anlamak için oraya gelen K'nın uzun uzun çekimini yapmışlar. O günden beri bu televizyon istasyonu, günde en az beş kez Chiapas'ta dış mihraklarca kandırılan ve yabancılar tarafından silahlı eğitim verilen köylüleri gösterip K'yı da La Realidad'daki Zapatistlere eğitim veren yabancı olarak tanıtıyor. Bu nedenle La Realidad'dan çıkarsa bir daha geri dönemeyeceğini biliyor ve buradan ayrılmıyor. Çocuklara öğretmenlik yaptığı komünde kalmasının esas nedeninin buraları çok sevmesi olduğunu söylüyor. Zaten K, çok sıkıldığı Fransa'nın dışında yaşamını çoğunlukla gene Latin Amerika'da, Afrika'da ve en çok da Madagaskar'da geçirmiş. 40 yaşlarında görünen bu ilginç kadın, 1970-1971 yılında Keban barajının yapımında Keban'da kalmış. Ve o günden bu güne gül reçeli onun hâlâ unutamadığı bir damak tadı. Komüne tekrar gittiğimizde Türkiye'den ona bir gül reçeli getirme sözü verdik. Subcomandante Marcos atıyla yine komüne geldi. Che Guevara resimli tişörtüyle Sub, otomatik tüfeği, tabancası, cep telefonu ve tabii ki piposuyla atın üstünde kucagında ufak bir çocukla geziniyor. Yanma gittiğimizde "ayrılıyor musunuz bugün" dedi. "Evet" dedik. "İstedığınız bir şey var mı? Kendinize dikkat edin, tekrar gelecek misiniz?" diye sordu. "Umarız" dedik. "Görüşmek üzere" diyerek tokalaşıp geri döndük. Vedalaşmaları sevmem, hele canına milyonlarca dolar paha biçilen, dünya egemenlerinin kâbusu, yaşayan efsanelerle vedalaşmayı hiç. İşte o anda karar verdik, Sub'u yanımızda getirmeye. Onu, söylediklerini, ütopyasını, Chiapas komününü, kumandan Tacho'yu, Don Durito'yu ve tüm yaşadıklarını.

X

BALKANLARDA SAVAŞA HAYIR!

Haziran 1999

Savaş karşı mücadele eden insanlara:

Sosyal Avrupa'ya:

Hayır diyen kadınlara ve erkeklere:

Erkek ve kız kardeşler:

Meksika'nın Zapatistlerinden hepinize selamlar. Bütün dünyada bu günlerde paranın Avrupa'nın kalbine ektiği tohum olan Kosova Savaşı'na karşı protestolar ve değişik etkinlikler ve seferberlikler yapılmakta.

Bu savaşta büyük güç bizi taraf tutmamız için birbirimiz aleyhine çevirmeye çalışıyor: Ya Miloseviç'in etnik temizleme(!) savaşını destekleyeceğiz ya da NATO'nun hümanist(!) savaşını.

Bu paranın büyük simyası, bize savaşlar arasında seçim yapmamızı teklif ediyor, savaş ve barış arasında değil.

Globalizmin marketlerinin raflarında aynı savaş değişik çeşitlerde sunuluyor: Bütün renkler, büyüklükler, tatlar ve şekiller sırasıyla moda oluyor. Tüm zevklere ve bütçelere uygun. Onları aynı yapan tek şey var: Sonuçlar. Her zaman yıkım, her zaman ıstırap, her zaman ölüm. Ölüm, ıstırap, yıkım hep diğerleri için; farklı olan, gereksiz olan ve aşağıdakiler için.

Ve ölüm ticaretinin ticari mantığı içerisinde bile neo-liberalizm bize bir aldatmaca sunmak istiyor: Sözde

daha fazla ölümleri engelleyecek savaş, ölümleri çoğaltmaktan başka bir şey yapmadı; ihtilafın diğer bölgelere sıçrama olasılığını engelleyecek olan savaş büyük yangının artık şimdi orijinal coğrafi sınırlarının bile ötesinde yayılmasını sağladı. ‘Akıllı’ savaş, aptallığın büyük yıkım kapasitesini gösterdi; ‘iyi niyet’ savaşı insan hayatını yeni baştan tanımladı: hayatların kaybı artık ikincil bir zarar sayılıyor.

Bu bir yalan.

Bu öldürücü pazarda yer almak zorunda olduğumuz doğru değil. Değişik türdeki savaşlar arasından birisini seçmemiz gerektiği doğru değil.

Aptallığın bu ya da öteki yanında yer almak zorunda olduğumuz doğru değil.

Hümanizmden ve akıldan vazgeçmek zorunda olduğumuz doğru değil.

Hiçbir şey Miloseviç’in etnik savaşını mazur gösteremez ve hiçbir şey NATO’nun ‘hümanist’ savaşını da mazur gösteremez.

Tuzak orada, fakat Balkanlar’da savaşa hayır diyen ve tuzağa düşmeyi reddeden çok fazla insan var.

Kosova’da olan, paranın Avrupası’nın karşısında Sosyal Avrupa’nın varlığını kaybedişi değil, sorun yeni dünya polisinin, *de facto* gücünü kabul edip etmemekte değil: Pentagonun askerlerine giydirdiği yeni bir giysi bu.

Biz tuzağa düşmeyeceğiz, biz hümanizmin kaybedip ‘soykırım’ kategorisinde tarihe geçmesine ve Avrupa savaşının, sinizmin ve konformizmin zaferleri ile övünen generalleri olmasına izin vermeyeceğiz.

Paranın bütün gücüne karşı, bütün silahlara karşı, bütün keyfi hareketlere karşı, bütün hegemonya ve homojenleştirme teşebbüslerine karşı, bütün tuzaklara karşı hala HAYIR deme hakkımız var.

Ve bizim bugün yükselttiğimiz sesimiz bunu söylüyor. Kosova'nın yerlerinde ve göklerinde gerçek numarası yapan yalana dünya çapında bir HAYIR. Farklılığın yok edilmesine HAYIR.

Akılın ölümüne HAYIR. Sinizme HAYIR. Aldırmazlığa HAYIR. Hepsi kana susamış, sapkın ve güçlü olan suçlular arasında bir seçim yapmak zorunda kalmaya HAYIR.

Eğer bugün “Kosova’ya hayır” demezsek yarın paranın dünyanın her yerinde hazırladığı dehşete “EVET!” diyor olacağız.

Neoliberalizm vahşi marketinin bize sattığından daha başka, değişik bir dünya mümkün. Savaş ve barış, unutmak ve hatırlamak, umut etme ve boyun eğme, gri ve gök kuşağı arasında seçenek yapılabilen bir dünya mümkün. Bütün dünyaların bir arada bulunabildiği bir dünya. Bir HAYIR!dan noksan, bitmemiş, tamamlanmamış bir EVET doğması mümkün, bu EVET insanlığa yeniden yapma umudunu geri veren, her gün, düşünceleri ve duyguları birleştiren karmaşık bir köprü!

Biz Zapatistaların dediği şu: “HAYIR!” Yaşasın hayat! Ölüme ölüm!

Meksika'nın güneydoğu dağlarından
Subcomandante asi Marcos
Meksika, Haziran 1999

m

(38)

Ben ve Özgür komünden ayrılmadan önce uyku tulumları, fotoğraf makinesi ve kitaplardan oluşan çantamızı topladık. Çizmeleri ihtiyacı olanlara vermesi için Max'a bıraktık. Hazırlıklarımızı tamamladık. Ben, Özgür ve Irma, komüne bugün gelen Meksikalılarla geri döneceğiz. Akşam yola çıkacağımız için göçmen ofisine yakalanmadan San Cristobal'e direkt gidebileceğiz. Bizim endişemiz ise yolda gireceğimiz aramalarda Subcomandante Marcos'un hediye ettiği imzalı kitaplarla ses kayıtlarını ve çektiğimiz fotoğrafları kaptırma korkusu. Zapatista sempatisanı Meksikalılara bu sorunu ilettiğimizde "bize verebilirsiniz, bizi aramaya hakları yok" diye cevapladılar. Bu nedenle Sub imzalı kitapları ve imzalı konuşma metnini onlara verdik. Gene bütün İtalyanlar ve geride kalan arkadaşlar tarafından kamyonlara kadar şarkılarla uğurlandık. Dünyanın bir diğer ucunda, yine dünyanın her tarafından dostlar bu sefer bizim arkamızdan bağırlıyorlar: "Hasta la victoria"

Bindiğimiz kamyonette ben, Irma ve Özgür'den başka, üç Meksikalı teyze ve bir amca ile birlikte çocuk 13 kişiyiz. Diğer kamyonette de bir o kadar kişi var. Gireceğimiz aramalarda bizim uyuma taklidi yapmamızı, herkesin Meksikalı olduğunu söyleyeceklerini, böylece hiç aranmadan gidebileceğimizi söylüyorlar. Yola çıktık. Ayın ışığı altında arkadaşlar bizden uzaklaşana dek şarkılarını sürdürüyorlar. La Realidad, yüzyılın son komünü, mısır insanların dünyası, Cora, Mari,

Todd, Sarah, Cristina, küçük barakamız, tortillalar, mısır unlu kahveler, kumandan Tacho, Subcomandante Marcos, Don Durito hepsi şu anda geride kalıyorlar, ya da bizimle birlikte fotoğraflar, kayıtlar ve anılarımızla eski dünyaya yola çıkıyorlar. 15 dakika sonra ilk aramaya giriyoruz. Bu birlik La Realidad'ı kontrol altında tutan, her gün geçerken saydığımız birlik. Üçümüzde uyuyor taklidi yapıyoruz. Biraz önde arabayı kullanan arkadaş arabadaki herkesin Meksikalı olduğunu söylüyor. Yavaş yavaş arkaya doğru yürüyorlar ve kamyonetin arkasına fenerlerle ışık tutuyorlar. Arabanın arkasındaki 13 kişi arasında Irma, ben ve Özgür'ü seçip aşağı indiriyorlar. Bizi o kadar iyi tanıyorlar ki Özgür kamyonetten inerken “fotoğrafçı kız da burada” diyorlar. Gene onlarla karşı karşıyayız. Her sabah iki kez gördüğümüz, saydığımız askerler bizleri kolay unutmayacaklar sanırız. Bizi arabanın ön tarafına götürüyorlar. Gene ellerinde üstünde onlarca soru olan kağıtlarla sorular soruyorlar: İsimler, memleketler, çantalarda neler var. Fakat çok nazikler, hatta ziyaret nedeni ne diye bir soruyu “niye soruyorsun, onlar turist, turist” diye cevaplıyor komutan. Tabii dudaklarında istihzalı bir gülüş. Çantalara falan bakmıyorlar. Meksikalılara ne bir soru soruyorlar ne de arıyorlar. –Sanırım şu anda dünyanın en antidemokratik ülkesi Türkiye.– Tekrar kamyonete binip yola devam ediyoruz. Dağ yolunda ilerlerken kamyonetin tabanında zıplamaktan bir hal oluyoruz. Biraz sonra şiddetli bir yağmur başlıyor. Kamyonetin üstüne bir branda geriyoruz. Uçmasın diye ellerimizle tutmaya çalışıyoruz. Yağmurla birlikte çıkan rüzgâr neredeyse brandayı da, bizi de uçuracak. Bu sırada ikinci aramaya giriyoruz. Yine herkesin Meksikalı olduğu söyleniyor. Uyuma taklidine başlamadan önce üstümüze çektiğimiz brandanın arasından ne yaptıklarımızı izlemeye çalışıyorum. O sırada çakan şimşegin aydınlı-

ğında silahlarını ellerine alıp geldiklerini görüyorum. Elleriindeki fenerin ışığı yüzümü yalıyor. Teker teker kontrol edip arkadaki kamyonete gidiyorlar. Latin Amerika-lıları andırmamız Honduras ve El Salvador'dan sonra burada da işimize yaradı. Yine hareket ediyoruz. Irma Özgür'ü "iyi bir uyuma taklidiydi" diyerek uyandırıyor. Özgür "yoo ben zaten uyuyordum" diyor. Bu kızın uyuma yeteneğine inanamıyorum, her yolda her koşulda bunu başarıyor. Hava iyice serinledi. Biraz ıslandığımız için bayağı üşüyoruz. Çantadan uyku tulumlarımızı çıkarıp altına giriyoruz. Bundan sonraki her aramada Meksikalı muamelesi görüp aranmıyoruz. En önemlisi de paramiliterlere rastlamadan ana yola çıkıyoruz. Uyku tulumları rüzgârdan ve yağmur çiselemelerinden iyi koruyor. Daldığım uykudan arabanın freni ile uyanıyorum. Kafamı kaldırdığımda San Cristobal de Las Casas'a vardığımızı anlıyorum. Soğuktan bütün bedenim tutulmuş. Çıkmış parmağım korkunç sızlıyor. Uykusuzluk ve gerginlik çok yormuş. Irma, Özgür ve ben arabadan inip herkesle vedalaşıyoruz. Araba uzaklaşır uzaklaşmaz aklıma geliyor; kitapları onlarda unuttuk. Saat gecenin üç buçuğu ve biz, bizi getirenlerin adını bile bilmiyoruz. Ayrıca zaten biz kitapları öbür kamyonete vermiştik ve o ortada bile görünmüyor. Irma, Enlace Civil'den doğru onlara ulaşabileceğimizi söylüyor. Saat onbir için sözleşiyoruz. Daha önce kaldığımız pansiyona dönerek Enlace Civil'den çantalarımızı alıp Mexico City'ye gitmeyi planlıyoruz. Kitaplarımızı nasıl unuttuğumuza hayıflanırken gözlerime inanamıyorum. Kitapları verdiğimiz araba önümüzden geçiyor. Islıklarla arabayı durduruyoruz. Şoför, Marcos imzalı kitapları biraz üzülerek de olsa bize iade ediyor.

y

GİZLİ DEVRİMCİ YERLİ KOMİTESİ ZAPATİSTA ULUSAL ÖZGÜRLÜK ORDUSU GENEL KOMUTANLIĞI

22 Ağustos 1999

Meksika'nın insanlarına,

Dünyanın insanlarına ve hükümetlerine, Kardeşler,

22 Ağustos 1999, bugün, erken saatlerde federal ordu birlikleri, kamu güvenliği polisi ve PRI paramiliterleri La Realidad komününe giden yolu kestiler.

El Momon, San Jose, El Eden, Ojo de Agua ve Santa Ana kasabalarından itibaren başlayarak yolu kesmek için hendekler açtılar, ağaçları kestiler ve büyük kaya parçalarını yollara koydular. Paramiliterler geçmeye çalışanları önlemek için barikatların başında bekçilik ediyor. La Realidad'daki komüne her an bir saldırı bekleniyor. Bu sabah Subcomandante Marcos'tan son aldığımız rapora göre La Realidad'ın Aguascalientes'i yakınlarında yoğun bir askeri hava ve kara hareketliliği gözlenmiş. Savaş devam ediyor. Hepsi bu.

Demokrasi Özgürlük ve Adalet

**Gizli Yerli Devrimci Komitesi Genel Komutanlığı
Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu
Kumandalar David, Moises, Daniel, Felipe, Rafael.**

82

R

SONSÖZ

ZAPATİSTA DÜNYASININ FARKLI DİLİ

Subcomandante Marcos’la yaptığım sohbette “Zapatista dünyası başka bir şeydir. Burada Mayalar karnı ağrıdıklarında benim karnım ağrıyor demezler, kalbim ölüyor derler. Eğer siz bu dili bilmezseniz onları anlayamazsınız. Bu dünyanın kendine özgü bir dili vardır ve onu anlamak için bu dili bilmek gerekir” demişti. İşte bu yazımda da sizlere Zapatista dünyasının farklı dilini anlatmak istiyorum.

Yaşadığımız altı aylık sürede görüşme olanağı bulduğumuz Kolombiya’daki FARC, Nikaragua’da FZLN, El Salvador’da FMLN ve Guatemala’da URNG, Ekvator, Peru ve Bolivya’daki diğer tüm politik yapılar ve ülkemizdeki devrimci hareketlerin anlayışları ile farklılık taşıyan noktalarına genel olarak değineceğim.

İKTİDAR VE OTORİTEYE BAKIŞ

‘Libertad, democracia y justicia’ sloganıyla ayaklanan mısır ve güneş insanların devrimci hareketinin, özgürlük adalet ve demokrasi istemi pek yeni ve farklı bir ses değil. Egemenlerin bile ağızından düşürmedikleri demokrasi sözcüğü gerek sahte seçimlerden tutun da, kısmi haklara bile el koyan cunta liderlerine, yoksul halkların tepelerine gece gündüz bomba yağdıran emperyalist güçlere kadar hepsinin koruduğu ve kolladığı şey. Özgürlük kavramı da Hitler’in toplama kamplarının kapı-

sında yazan ‘Çalışmak Özgürlüktür’ yazısından, endüstriyel sistemin dünyayı yok edebilme özgürlüğüne kadar geniş bir anlamı kapsıyor. Adalet adına yapılanlar da hepimizin malumu.

Zapatistalar’ın ‘eşitlik özgürlük ve adalet’ isteminin farklılığı ise, söylenilenin ötesinde, yaşadığı pratikteki devrimci içerikten kaynaklanıyor. Egemenlerin otorite ve iktidar ilişkilerinin soldaki karikatürlerinden başka bir şey olmayan bazı devrimci hareketlerin de dâhil olduğu yapılara aykırı bir örnek oluşturuyor.

Subcomandante Marcos “Biz iktidarı değil, dans edecek bir bölge istiyoruz” diye özetlediği bu anlayışında istediklerinin, yönetmek için bir iktidar değil, herkesin etkin olduğu bir demokrasi, komün olduğunu vurguluyor. Bu demokrasi anlayışının temelinde de Maya gelenekleri var. Mayaların komün geleneği kendileriyle ilgili tüm kararları kendilerinin aldığı doğrudan demokrasi geleneğinin üstüne, Zapatista Devrimi, kadınları da katmış. İktidarın çöpe atıldığı komünlerde on iki yaşından büyük herkes bu komünün öznesi. Yerli dillerinde “Okunu al gel” ya da “Çocuğunu al gel” diye bir ifade yoktur. “Çocukla birlikte gel” vardır. Çünkü çocuk bile edilgen bir nesne değil, etkin bir öznedir. Hatta ok bile dilde sahiplik iyesiyle adlandırılan bir nesneden öte, doğada olan tüm hayvanlar ve bitkiler gibi ruhu olan bir şeydir. Bu yüzden bu dilde “ok ile birlikte” gelinir. Kendi gelenekleri ve dilleri gibi yaşamak isteyen Mayalar, işte bu Zapatista komünlerinde konuştukları gibi yaşıyorlar. Sözün ve yetkinin tamamen kendilerine ait olduğu bu dünya nede niyle Subcomandante Marcos, yalnızca ikinci kumandan ve onların kararını yerine getirmek durumunda olan bir hizmetli. Bu nedenle Sub bizle konuşmasında “dünyanın her yerinden gelen insanlar bize sorular soruyorlar ve cevap istiyorlar ama bizim onlara verebileceğimiz hazır cevaplarımız yok çünkü biz de bilmiyoruz. Onlar (komün,

halk) söylüyor, biz yapıyoruz. Biz yalnızca sorular soruyoruz, biz cevap hareketi değil soru hareketiyiz” diyordu. Bu nedenle hükümetle 1995’de yapılan görüşmeler, Zapatist delegeler tarafından hemen müzakere edilip geçilmedi. Her komünde bizzat tartışıldı ve kararlar alındı. Komünlerin dışında Meksika’dan 100 kadar aydın bu sürece dâhil edilerek hareketin geleceği onlara da danışıldı. Karar alma süreci tamamen herkese yayıldı. Daha önce söz ettiğimiz gibi kendileri ile ilgili her türlü kararı doğrudan doğruya yine kendileri alan komünler, savaşın kaderini de kendileri belirlediler. Görüşmeler sırasında bu danışma süresinin çok uzadığını söyleyen hükümet, görüşmelerden çekilmek istediğinde, bir grup gazeteci ormanda yaşayan komünlerin bu sürece katılımını izlemesi için davet edildi. Birbirlerinden kilometrelerce uzak, hiçbir yolu olmayan komünlerdeki doğrudan katılım gazetecilerin gözleri önünde cereyan etti.

1999 Mart referandumunda da 5000 delege, yalnızca komünlerde değil tüm Meksika’daki Zapatist sempatanlara giderek beş temel soru hakkında cevaplar aldılar. Bu referandum yalnızca Meksika’yı değil İspanya, İtalya, Arjantin, Uruguay, Japonya, Kuzey Kore, Güney Afrika, Fransa, Norveç, İsviçre, Nikaragua, İsrail, Yunanistan, İngiltere, Avusturya, İsveç, Kanada, Venezüella, Brezilya, Porta Rico, Şili ve ABD’yi kapsıyordu. Buradaki sivil Zapatistalar da Zapatistlerin geleceği ve kendi gelecekleri hakkındaki karara katıldılar. Ayrıca bu karara katılım yalnızca ‘evet hayır’la sınırlı değildi. Delegeler kendilerini direkt olarak herkese anlattılar. Referanduma katılanlar da düşüncelerini delegelere aktardılar. Yani EZLN tüm insanları hissetti. Zapatistlerin neden farklı olduklarını; “Başka hangi gerilla bir şeyler yapmadan önce ne yapması gerektiğini halka sordu? Başka hangi gerilla, iktidar için değil de demokratik

mevziler için savaştı?” sözleriyle açıklıyor Subcomandante Marcos.

NASIL BİR MÜCADELE

Emesto Che Guevara “Eğer barış için ufacık da olsa bir şansa sahipsek, buna rağmen silaha başvuruyorsak bu caniliktir, fakat eğer hiçbir şansımız yoksa ve buna rağmen silahlı mücadele sürdürülmiyorsa bu da caniliktir” der. Latin Amerika’nın daha doğrusu dünyanın yaşayan efsanesinin bu sözü Chiapas’ta uygulanmaya çalışılıyordu. Özellikle 1994 öncesi, Gueverist bir çizgiye sahip Zapatista hareketinin silahlı mücadeleye bakış tarzı bu sözlerle tam uyuyor. 1 Ocak 1994’e kadar Marcos’un içinde bulunduğu dokuz yıllık süreçte, Zapatistalar kamulaştırmalar dâhil silahlı hiçbir eyleme girişmediler. Gerek 1 Ocak 1994’de, gerekse de ondan sonra silaha yalnızca zorunlu oldukları durumda sarıldılar. Hatta görüşmeler çıkmaza girdiğinde 38 belediyei yalnızca ses bombalarıyla ele geçirdiler. 1 Ocak 1994’de, dünya medyasının ortasına bir bomba gibi düştükleri günlerde, Mayaları ellerinde tahta tüfeklerle San Cristobal sokaklarında görüyorduk. Nasıl böyle sessizce örgütlenebildikleri ve askeri başarıyı elde edebildikleri çok tartışılmıştı. Bunun sırlarından birini, isyancı hükümetin başkanı Amado Avendano, San Cristobal’de Irma’ya şöyle aktarıyordu.” 1 Ocak’ta Zapatistalar şehri ele geçirdiklerinde aslında yeterince silâhları yoktu. Fakat halkın çok yoğun bir desteği ve iyi bir stratejileri vardı. Bu stratejinin en önemli yanlarından biri çok sessiz ve ani bir baskını gerçekleştirmeleri, diğeri ise küçük ama çok kurnaz bir oyundu. Meksika ordusuna katılabilmek için çok sayıda Zapatista sempatizanı bir yıl önceden başvurmuş ve orduya katılmışlardı. Ne zaman ki isyan başladı, hükümet bu orduyu buraya doğru sürdü ve sözde isyanı bas-

tırmak için gelen ordunun çok önemli bir kısmı Zapatistalara katıldı. Yani Meksika hükümetinin silahları ile Meksika hükümetini gafil avladılar.”

Gördüğümüz kadarıyla şu anda da askeri araç gereç olarak çok güçlü değiller. Esas güçlerini politik taraflarından alıyorlar. Sırtlarını çok iyi bildikleri Lacandona Ormanları’na dayanmış gerillanın, sahip olduğu tartışmasız halk desteği ile kolay kolay yok edilemeyeceği ortada. Fakat bölge 70.000 asker ve polis güçleri ile kuşatılmış durumda. Ayrıca hemen hemen benzer coğrafi koşullarda Guatemala’da ve El Salvador’da savaşı sürdürmüş CIA görevlileri tarafından yürütülen kontrgerilla savaşının baş aktörlerinden paramiliter gruplar, yine CIA komutasında Chiapas’ta da örgütleniyor. 12 saat çalışan bir işçi ancak 5 dolar kazanabilirken, paramiliterlerin aylık maaşı 300 dolar ve bunun üstüne talan etme ve suç işleme özgürlükleri de var.

Sayıdıklarımın dışında Meksika’nın olumlu yönleri de var. Meksika’da sağcı olsun solcu olsun bütün politikacılar, sahte de olsa ABD karşıtı bir tavır takınırlar. Çünkü Meksika halkı, özellikle tarihi nedenlerle ABD’yi hiç sevmez. Ayrıca Meksika bugüne kadar bütün Latin Amerika ülkelerindeki devrimci hareketlere yardımcı olmuştur ve onları biraz da olsa desteklemiştir. Dolayısıyla devrimci olmak Meksika’da hâlâ çok önemli bir olgudur. Öyle ki, yıllardır iktidarda olan muhafazakâr partinin adı bile Kurumsal Devrimci Parti’dir. Bu nedenle uzaktan sanıldığından çok daha fazla demokratik olan Meksika’da bir devrimciyi öldürebilmek pek kolay bir şey değildir. Baştan beri Chiapas’ın sınırlarına hapsedilmek istenen EZLN hareketi ve Marcos, bu dayatmayı reddedip taleplerinin tüm Meksika için olduğunu söyler. Sayı olarak EZLN’nin desteği Chiapas’ın dışında da çok fazladır. Ayrıca EZLN’nin gücü Meksika ile sınırlı kalmayıp dünyanın en önemli karşı çıkışlarından biri halini almıştır. Beş kıtadaki sivil Zapatistalar sürekli olarak

EZLN'yi ve Meksika hükümetini izlemektedir. Neoliberalizmin maskesini erken düşüren Zapatist hareket, tüm dünya halklarının uluslararası sermayeye karşı çıkışında bir simge durumundadır. Saydığım bu nedenlerle EZLN ve Subcomandante Marcos çok güçlü. San Cristobal sokaklarında rastladığımız bir dergideki karikatür bu durumu çok iyi anlatıyordu: “Gazete kağıdından kanatları olan bir melek! Marcos.” İnternetteki mesajları, Lacandona Ormanları’ndan Shakespeare tiradları, Maya efsaneleri ile bezenmiş bildirileri, küçük böceği Don Durito ile korunmaktadır Marcos. EZLN’nin yok edilmesi için Sub’un öldürülmesi, neoliberalizmin bütün dünyada ipliğinin pazara çıkması demektir. “Yasalarımız kitaplar, ilaçlar, gülücükler, şekerlemeler ve oyuncaklar üretiyor” diyen Marcos eğer kitaplar, ilaçlar, gülücükler ve oyuncaklar yüzünden öldürülürse, dağlarda dolaşan Emiliano Zapata’nın yanına gidecektir ve binlerce kar maskeli Marcos haykıracaktır. “Hepimiz birer Marcos’uz”

NEOLİBERALİZME KARŞI ÇIKIŞ

90’lardan sonra reel sosyalist ülkelere paralel devrimci hareketlerde de kısmi bir çözülme yaşanmıştır. Bağımsız devrimci hareketler dahi bir nüfuz çekişmesi biçiminde bile olsa, ABD-Sovyetler Birliği kutuplaşmasının yarattığı alanlarda daha kolay hareket edebilme olanağı buluyorlardı. 90’dan sonra bu alanların kaybedilmesinden öte emperyalist sermayenin uluslararası niteliğinin pekişmesi ile bütün dünya emperyalizmin bahçesi, bu dünyada çıkan her kriz de emperyalizmin krizi durumuna dönüşmüştür. Sermayenin birleşmesi emperyalizmin biçimini de iyice değiştirip, ağırlık noktasını sanayi üretimlerinin gerçekleştirilmesinden çok finansın yönlendirilmesine, egemenliğine dönüşmüştür. Bu nedenle emperyalist kâr esas olarak bilgisayardan bilgisayara aktarılan sanal sermaye dolaşımı, hukuksal sözleşmelerde düzenlenen haklar, banka işlemleri, borsa ve borç verme

işlemleriyle elde edilmektedir. Globalleşen sermaye sonuçlarını da globalleştirmiştir. Yani sömürü üçüncü dünya ülkelerini daha da yoksullaştırmakla kalmamış; ABD, İngiltere, Almanya gibi birinci dünya ülkelerinde de sınıfsal farklılıkları çoğaltmış, bu ülkelerde de yoksulluk düzeyinin altında yaşayan insan sayısı artırmıştır. Bugün dünyanın üçte biri her gece aç yatmaktadır. Yüz milyon sokak çocuğu vardır ve her yirmi saniyede bir kişi açlıktan ölmektedir. Açlıktan ölme oranı Orta Çağ'dan bile daha yüksektir.

Zapatista hareketi, globalleşen sermayeye ve onun felsefesi neoliberalizme karşı çıkarken bu değişimi göz önünde bulundurmaktadır. Bu yüzden Meksika'nın güneydoğu dağlarından haykıran Mayaların sesi bütün dünyada yankısını bulmaktadır. Bu nedenle neoliberalizme karşı çıkan en gür ses; neoliberalizmin patronunun arka bahçesinde, Meksika'da, Chiapas'dadır. Mayalar ve EZLN'nin istekleri sadece kültürel haklar, radyo ve gazete ile sınırlı değildir. Yaşam hakkı, sağlıklı evler ve iyi beslenebilmenin dışında, onlar bütün dünyayı ve beraberinde bütün dünya için özgürlük, adalet ve demokrasi isterler. Bu mücadele, sağ ya da sol görünümde, toplumdaki yabancılaşmış tüm yönetimlere, daha doğrusu iktidarlara karşı yürütülen bir mücadeledir. Onun için Marcos; İsrail'de Filistinli, Bosna'da bir Müslüman, saat ondan sonra dünyanın herhangi bir yerinde bir kadın, San Francisco'da bir gay ve Meksika'da bir Zapatista'dır.

Bütün bu anlattıklarımız nedeniyle neoliberalizme karşı ilk kıtalararası buluşma komün topraklarında gerçekleşmiştir. Globalleşen sermayeye karşı geniş kapsamlı bir enternasyonal yaratma mücadelesi için ilk adımlardan biri Chiapas komününde atılmıştır.

İşte sizlere; en temel haklarını ve dünyayı talep eden Meksika'nın güneydoğusundaki Lacandona Ormanları'ndan neoliberalizme, paranın dünyasına ve bütün otoritelere kafa tutan Zapatista dünyasının dilini anlatmaya çalıştık.

METİN YEĞİN & ÖZGÜR CAN

Nikaragua, 1999

80

TARİHLERLE CHIAPAS

1 Ocak 1994: Zapatista Ulusal Özgürlük Ordusu (EZLN), tüm Meksika için demokrasi, özgürlük ve adalet istediklerini açıklayarak Meksika'nın güneydoğusundaki Chiapas eyaletinde silahlı bir ayaklanma başlattı. EZLN'nin genel bildirisinde Lacandona Ormanlarından ilk deklarasyon yayınlandı ve San Cristobal de Las Casas, Ocosingo, Las Margaritas, Altamirano, Chanal, Oxchuc ve Huixtan şehirleri isyancılar tarafından ele geçirildi.

12 Ocak 1994: 1 Ocağı takip eden iki hafta yoğun savaşla geçti ve Meksika hükümetince ilan edilen ateşkes Zapatistlerce de kabul edildi.

18 Ocak 1994: EZLN, Mexico City'nin eski belediye başkanı Manuel Camacho Solis'i hükümetle yapılacak pazarlıklarda hükümet temsilcisi olarak tanıdı.

21 Şubat 1994: Federal hükümet ve EZLN arasında ilk doğrudan diyalog, San Cristobal piskoposu Samuel Ruiz Garcia'nın iki tarafı da ılımlı olmaya davet etmesi ile San Cristobal de Las Casas Katedrali'nde başladı.

2 Mart 1994: San Cristobal'daki barış görüşmeleri bitti. EZLN'nin istediği 34 talepten ancak hükümetin kabul ettiği 24 'çekinceli' madde üzerinde anlaşmaya varılabildi. Hükümet politik konularda ulusal bazda yorum yapmayı reddetti. EZLN, görüşmelerin sonucunun tüm Zapatista komünlerine ve sivil destek örgütlerine sunulacağını, referanduma ve tartışmaya açılacağını bildirdi.

24 Mart 1994: EZLN yapmayı planladığı referandumu, PRI başkan adayı Luis Donaldo Colosio'nun bir suikast sonucu hayatını yitirmesinden dolayı geçici olarak erteledi.

9 Nisan 1994: Barış görüşmelerin arabulucusu Piskopos Samuel Ruiz, Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi.

30 Mayıs 1994: Zapatista komünlerinde referandum sonuçlandı.

12 Haziran 1994: EZLN Lacandona Ormanları'ndan ikinci bildirisini yayınladı. Referandum sonuçları halka açıklandı: % 97.88 hükümetin ihtilafın kesin çözümü için teklif ettiği önerileri reddetti; % 2.11 barış imzalanmasını istedi. Sadece % 3.26 çatışmaya devam etme yönünde görüş bildirirdi. Böylece bir yandan ateşkes anlaşmasına bağlı kalmaya devam edilmesi diğer yandan da sivil toplum ile yeni bir diyaloga girilmesine karar verildi. EZLN, Ulusal Demokratik Kongre'nin gerçekleştirilebilmesi için çağrıda bulundu.

16 Haziran 1994: Hükümet adına pazarlıklara katılan Manuel Camacho Solis, PRI'nin (Kurumsal Devrimci Parti) yeni başkan adayı Ernesto Zedillo'yu görüşmeleri sabote etmekle suçlayarak görevinden istifa etti.

5-9 Ağustos 1994: Zapatistalarla diyaloga hazır bulunan, ilgilenen, isteyen ülke çapında 6000 insanın katılımıyla Ulusal Demokratik Kongre (CND), EZLN'nin topraklarında, Chiapas'da gerçekleşti.

11 Ekim 1994: EZLN hükümetin artan baskıları ve provokasyonları nedeniyle görüşmeleri kesti.

26 Kasım 1994: Piskopos Samuel Ruiz, çoğulcu bir Ulusal Arabulucu Komisyonu'nun (CONAI) oluşturulmasını önerdi.

1 Aralık 1994: Ernesto Zedillo Ponce de Leon, Meksika Birleşik Devletlerinin yeni başkanı olarak göreve başladı. Hükümet Chiapas'da şiddet uygulanmayacağını açıkladı.

8 Aralık 1994: EZLN, 11 aylık ateşkesin bozulmasının sebebinin Eduardo Robledo Rincon'un Chiapas'ın

yeni valisi olarak hileli bir şekilde başa getirilmesi olduğunu bildirdi.

19 Aralık 1994: Piskopos Samuel Ruiz, hükümetin kendisini ihtilafın arabulucusu rolünden uzaklaştırmaya yönelik teşebbüslerine karşılık olarak barış için açlık grevi başlattı. Uluslararası destek çağrısında bulundu.

19 Aralık 1994: EZLN, Chiapas'ta sivil nüfusun da yardımıyla 'şiddet içermeyen' yeni bir askeri saldırı başlattı. Ertesi gece tek bir kurşun bile atılmadan 38 belediye binasını işgal eden Zapatistalar, Chiapas'ın yarıdan fazlasını "isyancı topraklar" olarak deklare etti.

21 Aralık 1994: Meksika ulusal parası Peso bir gecede neredeyse yarıdan fazla değer kaybetti ve devalüe edildi. Hükümet, Zapatist isyanı suçladı ancak hükümetin ekonomik beceriksizliği ve Salinas'ın ekonominin gerçek durumunu saklama girişimleri hakkındaki haberlerin yayılmasını önleyemedi.

24 Aralık 1994: EZLN ve Federal Hükümet, Ulusal Arabulucu Komite'sini (CONAI) geçerli bir arabulucu olarak tanıdıklarını açıkladılar.

27 Aralık 1994: Federal Hükümet, birliklerine Chiapas'taki askeri operasyonlarını durdurması emrini verdi. Karşılık olarak EZLN bölgeyi sivillerin geçebilmesi için ulaşım açtı ve saldırı planlarını durdurdu.

2 Ocak 1995: EZLN, 'Ulusal Özgürlük Hareketi' için yeni bir yapılanma oluşturmaya çağıran Lacandona Ormanları'ndan üçüncü bildirgesini yayınladı. Barışın ancak "bütün Meksikalılar için demokrasi, adalet ve özgürlükle" beraber olabileceğini açıkladı.

15 Ocak 1995: EZLN Lacandona Ormanları'nda İşçileri Bakanı Esteban Moctezuma da dahil olmak üzere hükümet temsilcileri ve CONAI ile buluştu. İki tarafta

kalıcı bir ateşkes anlaşması ve pazarlıkların yeniden başlaması üzerinde anlaştı.

16 Ocak 1995: EZLN tüm tehditkar ve saldırgan askeri eylemlere karşı “tek yanlı ve süresiz bir ateşkes” ilan etti.

9 Şubat 1995: Federal hükümet aniden ateşkes anlaşmasını tek taraflı bozarak, ‘Zapatist liderler’ olmakla suçladığı insanlar için tutuklama kararı çıkardı. Chiapas içinde ve dışında, EZLN’ye ve EZLN destekçisi komünlere büyük çaplı askeri saldırılara girişti. EZLN ve destekçileri hükümet askerlerine ateşle karşılık vermeyerek dağlara çekildi.

9 Şubat -11 Mart 1995: Hükümet saldırılarına devam etti. Guadalupe Tepeyac’ta olduğu gibi komünleri harap edip işgal ederek, El Prado’da yaptığı gibi bombalayarak, EZLN’yi destekleyen 20.000 yerliyi dağlara kaçmaya zorladı. Ordu, tutuklama kararlarını uygulayabilmek için EZLN’nin genel komutanlığının (CCRI-CG) yerini hiçbir zaman saptayamadı. Ancak Chiapas, Mexico City ve Veracruz’da birkaç düzine insan EZLN üyesi olarak terör yaratmakla itham edilip tutuklandı, işkence edildi ve hapse atıldı.

14 Şubat 1995: Chiapas valisi Eduardo Robledo azledildi ve yerine Julio Cesar Ruiz Ferro geçti.

Şubat 1995: Global Exchange adlı San Francisco merkezli bir insan hakları örgütü, Piskopos Samuel Ruiz’in çağrısına yanıt verdi ve San Cristobal de Las Casas’ta bir uluslararası barış evi kurdu.

11 Mart 1995: Askeri eylemlerin başarısızlığının zımni olarak fark edilmesi üzerine, Meksika Kongresi (başkanın da imzasıyla), “Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas’da Barış Yasası’nı” onayladı. Yasa, barış görüşmelerinin tekrar başlamasını, görüşmeler devam ettiği sü-

rece EZLN'ye karşı yürütülen askeri operasyonların durdurulmasını, Zapatist liderler için çıkardığı tutuklama kararının da askıya alınmasını öngörüyordu. Kanun yapma gücüne sahip bir komisyon olan Uzlaşma ve Barış Komisyonu COCOPA, yeni bir diyalog için esasları belirlemek ve kolaylaştırmaktan sorumlu olacaktı.

17 Mart 1995: EZLN, Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas'da Barış yasasını kabul etti.

9 Nisan 1995: EZLN'den bir delegasyon, hükümet temsilcileri ve CONAI ile yaklaşan barış görüşmelerinin yeri ve gündemi hakkında anlaşmaya varmak için San Miguel'de buluştu.

20 Nisan 1995: EZLN ve federal hükümet temsilcileri ilk olarak San Cristobal'in kuzeyinde iki taraf içinde pazarlıkların devamlı mekânı olacak olan, Tzotzil yerlilerinin yaşadığı ve Zapatista destekçisi bir komün olan San Andres Sacamch de los Pobres'de bir araya geldi.

21 Nisan 1995: Hükümet, San Andres'teki barış görüşmelerinin ilk oturumunu EZLN kumandanları için sivil güvenlik kordonu oluşturmaya gelen binlerce yerlinin varlığını bahane ederek geçici olarak durdurdu. Yerliler bu bahaneyi ortadan kaldırmak için komünlere geri dönmeye karar verdi ve böylece görüşmeler tekrar başladı.

10 Mayıs 1995: EZLN, hükümetin ihtilafı çözmek için sunduğu ABD stili kızılgerililer için ayrılmış arazide toplama kampı mantığı içerisinde, Zapatista askerlerinin "otonom" bölgelerde kordon altına alınması önerisini reddetti.

16 Mayıs 1995: EZLN ve hükümet görüşmelerin ikinci oturumu için San Andres'te tekrar bir araya geldi ve görüşmelerin devamı için asgari koşullarda anlaşmaya varıldı.

8 Haziran 1995: EZLN, hükümetin hiçbir şeyi ulusal düzeyde pazarlık konusu etmemesinden bıktı ve EZLN'nin önerilerinin Chiapas belediyeleri ile sınırlı kalması gerektiği üzerinde devamlı ısrar edilmesi üzerine, bütün Meksikalılları ve uluslararası sivil toplumu EZLN'nin talepleri hakkında düşündüklerini açıklamaları ve isyanın geleceği hakkında görüşülmesi için referanduma çağırmaya karar verdi.

27 Ağustos 1995: Ulusal ve uluslararası referandum 1.2 milyon Meksikalının ve 100.000'den fazla yabancı'nın katılımı ile gerçekleşti. Ulusal katılımcıların % 97.5'i EZLN'nin ana isteklerini talep etmesi gerektiği yönünde görüş bildirirken, % 92.7'si de istekler için savaşılabilmesi amacıyla ülkedeki tüm demokratik güçlerin geniş bir sosyal ve politik muhalefet safında birleşme yönünde görüş bildirdi. Katılımcıların % 94.5'i demokrasinin garanti edilebilmesi için kapsamlı bir politik reform yapılması gerektiğini onayladı. % 52.6'lık bir kesim, EZLN'nin kendini yeni ve bağımsız bir politik güce dönüştürmesini teklif etti. %48.7 de bu dönüşümün önceden var olan organizasyonlar yoluyla yapılması gerektiğini ifade etti. Bu EZLN'nin sivil toplumla diyaloga girme teşebbüsünün büyük bir başarısıydı.

10 Eylül 1995: EZLN, diyalogun kuralları ve çalışma gruplarının tesisi için, diyalogun altı ana konusu ile ilgili önerisini açıkladı: Yerli hakları ve kültür; Demokrasi ve adalet; Refah ve gelişme; Chiapas'da barış; Chiapas'ta kadın hakları ve saldırıların durması.

3 Ekim 1995: San Andres'te, yerli hakları ve kültürü hakkında görüşme masası oluştu. San Andres idare prosedürü antlaşması gereğince (istenilen sayıda "danışman ve misafir" her iki taraf için de görüşmelere katılabilir) EZLN, 100 kadar entelektüel, aktivist ve sosyal, kültürel ve yerli organizasyon temsilcilerine, görüşmeler süre-

since pazarlıkların Meksika'nın her tarafındaki sivil topluma açılabilmesi için EZLN'ye danışmanlık yapmaları çağrısında bulundu.

18-22 Ekim 1995: EZLN ve federal hükümet arasındaki görüşmelerin ilk bölümü yerli haklarına ve kültürüne saygı çerçevesi içerisinde başladı. Çalışma grupları şu bölümlere ayrıldı: 1) Komün ve otonomi ile ilgili yerli hakları 2) Yerliler için adaletin sağlanmasının garantileri 3) Yerlilerin politik temsili ve katılımı 4) Yerli kadınların durumu, hakları ve kültürü 5) İletişim yolları 6) Yerli kültürünün yayılması ve gelişmesi.

23 Ekim 1995: Başsavcılık (PGR), hükümetin daha önce EZLN'nin Alman kumandanı olmakla suçladığı Fernando Yanez Munoz'un 21 Ekim'de Mexico City'de tutuklandığını açıkladı. EZLN karşılık olarak tutuklamanın Diyalog Yasası'na ve uzlaşmaya direkt bir saldırı olduğunu bildirdi ve kırmızı alarm ilan etti. (Bu kanun özellikle iki taraf arasında diyalog devam ettiği sürece EZLN üyesi olmakla suçlanarak yapılacak tutuklamaları yasaklıyordu.)

27 Ekim 1995: COCOPA'nın baskısı altında, Yanez Munoz serbest bırakıldı ve aleyhine yapılan suçlamalar düştü.

28 Ekim 1995: EZLN kırmızı alarmı son verdi ve San Andres'deki barış görüşmelerin yerli hakları ve kültürü hakkındaki ikinci kısmına katılacağını açıkladı.

13-18 Kasım 1995: San Andres'te görüşmelerin ikinci kısmı gerçekleştirildi.

Aralık 1995: EZLN yeni yılla birlikte Zapatista isyanının ikinci yıldönümünü kutlamak amacıyla hazırlıklara başladı. Meksika ordusu Chiapas'ta ve çevredeki yerli komünlerinde varlığını arttırdı. Tansiyon özellikle

La Realidad, Oventic, La Garrucha ve Morelia'da yapımı devam eden dört Aguascalientes'in etrafında yükseldi.

31 Aralık 1995–1 Ocak 1996: Meksika ordusunun devam eden askeri tehditlerine ve saldırılarına rağmen Zapatistalar yeni yıl kutlamalarını yaptılar ve 4 komünde yapımı tamamlanan Aguascalientes'lerin açılış törenlerini gerçekleştirdiler. EZLN ulusal, barışçıl ve bağımsız bir sivil inisiyatif, yeni bir Zapatista organizasyonu (Zapatista Ulusal Özgürlük Cephesi-FZLN) oluşturulması için çağrıda bulunan Lacandona Ormanları'ndan 4. deklarasyonunu yayınladı. Bu EZLN'nin beş ay önce yapılan referandumun sonuçlarını uygulamaya koyacağı sözünün gerçekleşmesi anlamına geliyordu.

3-10 Ocak 1996: San Cristobal de Las Casas'ta Ulusal Yerli Forumu yapıldı. Forum, EZLN'nin San Andres görüşmeleri sırasında yaptığı gibi Meksika'nın her yerinden gelen yerlilerin ve temsilcilerin düşüncelerini ve fikirlerini almak amacıyla EZLN danışmanlarıyla COCOPA ve CONAI tarafından planlandı.

29 Şubat 1996: EZLN Ulusal Yerli Forumu'ndaki katılımcılara, kendilerini Kalıcı Ulusal Yerli Forumuna dönüştürmelerini teklif etti. (Daha sonra forum Ulusal Yerli Kongresi adı altında bunu gerçekleştirdi.)

4 Mart 1996: EZLN demokrasi ve adalet hakkındaki görüşmeler için katılacak olan danışmanlarının listesini açıkladı. Liste PRI ve PAN partilerinin eski lideri Cuauhtemoc Caredens'dan, Ulusal Borçlu Hareketi El Barzon'un temsilcilerine, Tepoztlan'daki isyancı Morelos hükümetinden, bağımsız birliklerin temsilcilerine, gazetecilerden, yazarlara, entelektüellerden, kültür gruplarına dek 125'den fazla bireyi ve organizasyonu kapsıyordu. Zapatistalar Meksika sivil toplumunun da önemli

bir desteği ile demokrasi ve adalet üzerine yapılacak görüşmeleri bütün Meksika için sürdürürken Mexico City’de PRD, PAN ve PRI liderleri arasında kapalı kapılar ardında yalnızca ‘eyalette reform’ hakkındaki görüşmeler yapılıyordu.

21 Mart 1996: Demokrasi ve adalet üzerine görüşmeler San Andres’te başladı. Hükümet temsilcilerinin EZLN’nin tekliflerini reddetmesi ile (aslında EZLN ancak birkaç kelime söyleyebilmişti) diyalog kısa süre içerisinde monologa dönüştü. Ancak hükümet basına, ‘demokrasi ve adalet’ ile ilgili olarak ulusal reformlarla değil sadece yerel sorunları çözmekle ilgilendiklerini ısrarla belirtti. Görüşmeler Chiapas’taki yerli köylülere uygulanan artan baskı nedeniyle bir kez daha durma noktasına geldi ve pazarlıklar ne zaman bir adım ilerleme noktasına gelse polis, saldırı, gözaltı ve hapisle karşılık verdi.

4-8 Nisan 1996: La Realidad’da, İnsanlık İçin ve Neoliberalizme Karşı Birinci Kıtasal Buluşma gerçekleşti.

2 Mayıs 1996: Tuxtla Gutierrez’de bir hakim, yazar Javier Elorriga ve Tzeltal köylüsü Sebastian Entzin’i, EZLN mensubu ve terörist olmak suçuyla 13 ve 6 yıl hapis cezalarına hükmetti. Bu durum zaten tıkanmış görüşmelerde ciddi bir krize sebep oldu ve Mayısın 11’inde EZLN, birliklerini kırmızı alarma geçirdi.

5 Mayıs 1996: PRI ile yakın ilişkide olan Los Chinchulines adlı bir paramiliter grup Bachajon’da karşı görüşe mensup kişilerin ve papazın evini bastı. Her şeyi yakıp yıktılar ve birkaç kişiyi öldürdüler. Aileler çevredeki tepelere sığınmak zorunda kaldı.

6 Haziran 1996: Temyiz mahkemesi Elorriga ve Entzin hakkında verilen kararları bozdu ve onları serbest bıraktı.

15 Haziran 1996: Eyaletin kuzeyinde faaliyet gösteren PRI bağlantılı ‘Paz y Justicia’ adlı bir paramiliter grup, Zapatista destekçisi komünlere saldırarak bütün köyleri yaktı ve 2000’den fazla insanı göç etmeye zorladı.

28 Haziran 1996: Aguas Blancas ve Guerrero’da adli polis tarafından öldürülen köylülerin katlinin birinci yılı için yapılan gösteride daha önce bilinmeyen ve kendilerine Halkın Devrimci Ordusu (EPR) diye adlandıran silahlı bir grup ortaya çıktı.

30 Haziran 1996: EZLN’nin desteğiyle ülkede reform hakkında yapılan özel forum San Cristobal’de başladı. Forum ocak ayında yapılan Ulusal Yerli Forumu ile aynı mantıkta hazırlandı ve bu yolla sivil toplumu dışlayarak yapılmaya çalışılan San Andres’teki demokrasi ve adalet hakkındaki görüşmeleri halka açmaya çalıştı.

27 Temmuz 1996: Chiapas, Oventic’in Aguascalientes’inde İnsanlık için ve Neoliberalizme Karşı Birinci Uluslararası Buluşma, 42 ülkeden 5000 kişinin katılımı ile gerçekleşti. Ertesi hafta katılımcılar neoliberalizme karşı küresel mücadele için beş Aguascalientes’de, sosyal, politik ve ekonomik konularda toplantılar düzenlendi.

6 Ağustos 1996: San Andres’de demokrasi ve adalet görüşmelerinin son evresi hükümet temsilcilerinin minimum katılımı ile başladı.

12 Ağustos 1996: Görüşmelerin son safhası taraflar arasında bir anlaşmaya varılmaksızın sona erdi. Hükümet demokrasi ve adalet üzerine görüşmelerden vazgeçilip yeni konular üzerinden devam edilmesini istedi. Teklif EZLN tarafından kesin olarak reddedildi.

29 Ağustos 1996: EZLN, destekçilerine ve sivil tabanına danışma sürecinden sonra San Andres barış görüş-

melerine katılmayı kesti. 2 Eylül'de yayınlanan bildiri-lerinde yerine getirilmesini istedikleri beş koşul öne sürdü ve ancak ondan sonra barış görüşmelerine devam edeceğini bildirdi. Tüm ülkede Zapatist oldukları için hapsedilen insanların serbest bırakılması ve Chiapas'ta Cerro Hueco hapishanesinde tutulan EZLN üyelerinin salıverilmesi. Zapatista delegasyonuna saygısı olan, görüşmek için politik isteğe sahip ve karar verebilme yetkisi olan bir hükümet pazarlık komisyonu ile randevu. Hükümet ile EZLN arasında imzalanan yerli hakları ve kültürü ile ilgili mevcut anlaşmaların gereklerinin yerine getirilmesi ve San Andres antlaşmaları için bir inceleme ve uygulama komisyonunun kurulması. Görüşmelerin demokrasi ve adalet kısmı için hükümet tarafından ciddi önerilerle anlaşmaya varmak istediklerine dair vaat. Chiapas'taki yerli komünlerine yapılan asker ve polis saldırılarına ve tacizlere son verilmesi; paramiliter grupların ortadan kaldırılması (veya resmi olarak tanınıp üniforma verilmesi böylece ceza görmeden istediklerini yapamamaları!).

9 Ekim 1996: EZLN ertesi gün Mexico City'de başlayacak olan Kalıcı Ulusal Yerli Kongresi'ne kumandan Ramona'nın EZLN temsilcisi olarak katılacağını açıkladı. Ramona, Chiapas dışında halkın önüne çıkacak olan ilk Zapatista olacaktı. 7 Kasım 1996: EZLN, COCOPA ve CONAI arasında geçen üçlü görüşmeler sonucu, San Andres görüşmeleri için Yerine Getirme ve Tetkik Komisyonu'nun oluşturulması nihayet San Cristobal de Las Casas'ta gerçekleşir. Aynı günlerde Chiapas'ta NGO'larda çalışanlara yönelik saldırılar arttı. CONPAZ ofislerine bomba atıldı, yağmalandı, ofisin saymanı ve ailesi kaçırılarak iki gün tutuldu ve diğer NGO üyelerine ölüm tehditleri yağmaya başladı.

24-29 Kasım 1996: COCOPA, CONAI ve EZLN San Andres anlaşmasının imzalanan yerli hakları ve kültürü

bölümünün uygulanabilmesi için anayasal değişiklik teklifleri hazırlamak üzere San Cristobal’de bir araya geldi. COCOPA’ya, EZLN ve hükümet tarafından son öneriyi kaleme alma yetkisi verildi; taraflar kaleme alınan son metin için ancak “evet” veya “hayır” diyebilecekler, üzerinde başkaca düzeltme yapılamayacaktı.

29 Kasım 1996: COCOPA anayasada yerli hakları ve kültürü hakkında yapılması gerektiğini düşündüğü reformları içeren son öneriyi hazırladı ve EZLN’ye iletti, bir kopyasını da İçişleri Bakanı Emiliano Chuayffet’e yolladı. COCOPA’nın önerileri, San Andres Antlaşmasında değinilen birçok noktayı teğet geçiyor olsa da EZLN, antlaşmanın tamamlanabilmesi ve barış görüşmelerinden bir sonuç çıkabilmesi için öneriyi kabul ettiğini açıkladı. Hükümet de COCOPA ile yaptığı özel bir toplantı sonucunda öneriyi kabul ettiğini açıkladı.

5 Aralık 1996: İçişleri Bakanı kararından caydı ve COCOPA ile buluşarak önerilerini kabul etmekten vazgeçtiklerini açıkladı. Bu karar, barış sürecindeki en esaslı krizin doğmasına yol açtı ve herkese EZLN’nin barış süreci hakkındaki ilk söylediklerinin gerçekleşmeye başladığını düşündürdü

7 Aralık 1996: COCOPA başkan Zedillo ile buluştu ve ondan araya girmesini ve tüm barış süreci tehlikeye girmeden önce öneriyi kabul etmesini istedi. Başkan geçici olarak İçişleri Bakanlığı’nın yanıtını geri çekti ve EZLN’ye bir mektup yazarak COCOPA’nın anayasa değişikliği teklifini, anayasa danışmanları ile birlikte tetkik edebilmesi ve bütün şüphelerinden arınması için 15 günlük bir süre vermesini istedi. EZLN delegasyonu bu talebi olumlu karşıladı ve 15 Aralık’ta komünlerine ve dağlara geri döndü.

19 Aralık 1996: COCOPA, başkanın cevabını aldı ve EZLN’ye gönderdi. Cevap aslında bir karşı öneriydi.

(Oysa varılan anlaşmaya göre “evet” veya “hayır” olarak yanıtlanması gerekiyordu.) Orijinal belgeye 27 değişiklik ve ekleme yapılmıştı.

11 Ocak 1997: EZLN, COCOPA ile La Realidad’da buluştu ve hükümetin karşı önerisini reddetti ve yerli hakları hakkındaki San Andres Antlaşması tamamlanmadan pazarlık masasına dönmeyeceklerini bildirdi. Daha sonra Marcos, COCOPA’yla görüşerek ilk önerisini savunmasını istedi ve EZLN’nin ilerisi için karar almadan önce COCOPA’nın durum hakkında halka yapacağı bildiriye bekleyeceklerini söyledi.

19 Ocak 1997: Kuzeyde El Paraiso ve Sabanilla’da komünlere saldırı. Güvenlik güçleri 20 Ocak’ta geldi ve PRD destekçileri vuruldu, evlerine göz yaşartıcı bomba atıldı. PRD üyeleri dağlara kaçmak zorunda bırakıldı ancak güvenlik güçleri ve PRI’yi destekleyenler komünde kalmaya devam etti.

12 Ocak–4 Mart 1997: Ülke COCOPA’nın ‘halk bildirisini’ beklerken, Chiapas’ta askerin, polisin varlığı ve baskısı artırıldı.

1 Şubat 1997: 9000 sivil Zapatista yerli hakları hakkındaki San Andres antlaşmasına saygı gösterilmesi ve COCOPA’nın anayasa değişikliği önerisinin kabul edilmesi için San Cristobal de Las Casas’a yürüdü.

4 Mart 1997: 50 günlük bir suskunluğun ardından COCOPA sonunda durum hakkındaki deklarasyonunu halka bildirdi: Anayasal reform önerilerini geri çeken karışık, çelişkili ve tutarsız bir metin. Beş gün sonra EZLN, COCOPA’nın kararının eleştiren cevabında her şeyi daha da berbat ettiğini söyledi.

7 Mart 1997: Chiapas’taki güvenlik güçleri Xinich adında yerli bir organizasyonun üyesi oldukları gerekçeyle Palenque yakınlarındaki 65 aileyi evlerinden kovdu.

8 Mart 1997: Eyalet adli polisi, dördü de olaylar sırasında bölgede bile bulunmayan kişilerden iki papazı – biri görüşmelerde EZLN’nin danışmanıydı– ve iki Xinich liderini geçen günlerde gerçekleşen olaylara karıştıkları gerekçesiyle vahşice gözaltına aldı. 48 saat kimseyle görüştürülmediler, işkence edildiler ve sonuç olarak olaylar sırasında polisleri yaralamakla suçlandılar.

13 Mart 1997: Tuxtla Gutierrez’deki bir hakim, papazları ve Xinich liderlerini delil yetersizliğinden serbest bıraktı.

14 Mart 1997: Güvenlik güçleri, adli polis ve ordu, San Pedro’daki sivil Zapatista komününe saldırdı. Dört silahsız Zapatista öldürüldü ve 29’u yaralandı, tutuklandı ve gözaltında kaybedildi. Komünde yaşayan 80’den fazla aile evlerinden kovuldu.

13 Nisan 1997: Tila’da “barış için hac yürüyüşü” yapıldı. 20.000 kişi kuzeyde yapılan vahşete bir son verilmesi için yürüdü. Meksika Piskoposlar Konsülü (CEM) üyeleri, piskopos Vera ve Ruiz’in bölgede uzlaşmanın sağlanması ve barış çağrısına katıldıklarını açıkladı.

24-28 Nisan 1997: Kuzeyden Tuxtla Gutierrez’e göç etmeye zorlanmış insanları temsil eden 150 kişi politik tutukluların serbest bırakılması ve krize bir çözüm bulunmasını isteyerek eyalet binasının önünde oturma eylemi yaptı. Onlara yardım ettikleri gerekçesiyle 12 uluslararası gözlemci ülkeden sınır dışı edildi.

27 Nisan 1997: Eski turizm sekreteri, Quintana Roo valisi ve PRI genel sekreteri Pedro Coldwell, hükümetin Chiapas’taki yeni pazarlık grubunun başkanı olarak belirlendi. Coldwell’in yerini aldığı Antonio Bernal, PRI’den adaylığını koyarak temmuzdaki kongre seçimlerine katılmak amacıyla görevinden istifa etmişti.

Nisan-Temmuz 1997: Meksika çapında yerli komünlerine yapılan askeri saldırılar devam etti. Chiapas'ta düzinelerce insan, genellikle de sivil Zapatistalar, paramiliterler ve polis tarafından öldürüldü.

6 Temmuz 1997: Meksika'da federal ara seçimler yapıldı. Merkez sağ ve merkez soldan tüm muhalefet partileri 70 yıldan sonra ilk kez PRI'nın ezici çoğunluğunu kırarak millet meclisinde çoğunluğu ele geçirdiler. Merkez sol parti PRD (Demokratik Devrim Partisi) Chiapas'ta barışın sağlanmasının kongrede yapacakları öncelikli iş olduğunu açıkladı ve yerli hakları için anayasada yapılması istenen değişikliklerin onaylanması için girişimlere başladı. Meksika'daki yerli komünlerinde seçimler yüksek bir gerilim içinde ve asker kontrolü altında gerçekleşti. Chiapas'ta Zapatistalar seçimleri boykot etti ve bu boykota katılım bazı belediyelerde % 80'e varan oranlarda gerçekleşti.

9 Temmuz 1997: Başkan Ernesto Zedillo, muhalefet partilerinin 6 Temmuz seçimlerindeki zaferinin PRI'nın ve politik sistemin nesebini tahsis ettiğini ve sonuç olarak seçim alanının dışında faaliyet gösteren “radikalizme yer olmadığını” bildirdi.

16 Temmuz 1997: Hükümet Pazarlık Komisyonu'nun başına getirilen Pedro Coldvvel, göreve geldiği üç aylık sürede EZLN ile hiçbir kontak kurmadı ve basına “EZLN için varolan koşullar, Meksika demokrasisinin yeni eşit ve şeffaf kuralları içinde kurumsal hayata ve politik yarışa katılmaktır” şeklindeki konuşmalarıyla diyalogun kesilme sebeplerini göz ardı ederek EZLN'nin pozisyonuna ve amaçlarına aykırı açıklamalarda bulundu.

Ağustos 1997: COCOPA yeni kongre resmen göreve başlayana dek yerli hakları ile ilgili anayasa değişikliği önerisi ile ilgili girişimlerde bulunmamaya karar verdi.

8 Eylül 1997: 1111 EZLN mensubu, FZLN'nin kuruluş kongresi ve ikinci ulusal yerli meclisi kongresine katılmak ve hükümetin acilen San Andres'te görüşülen yerli haklarını talep için araçlarıyla Chiapas'taki komünlerinden Mexico City'e hareket ettiler.

26 Eylül 1997: Yeni COCOPA üyeleri millet meclisinde seçildi. (Eski üyelerin 6 Temmuz seçimleri sonucu yeni meclisin 1 Eylül'de resmen işe başlamasıyla görev süreleri dolmuştu. Ancak senatörler bundan etkilenmedi.)

4 Kasım 1997: PRI destekçisi paramiliter bir grup, içinde kilise çalışanlarının ve piskoposlar Samuel Ruiz ve Raul Vera Lopez'in de bulunduğu San Cristobal Piskoposluğu'na ait bir karavana otomatik silahlarla ateş açtı. Üç çalışan yaralandı. Kilise, CONAI, COCOPA ve EZLN olayı kınadı.

5 Kasım 1997: PRD senatörlerinden Carlos Payan Verver'in (La Jornada'nun gazetesinin kurucu yöneticisi) COCOPA üyesi olarak atandığı açıklandı. Aynı gün senatör Payan, paramiliter grup Paz y Justicia mensuplarını senatoda isim isim ifşa etti ve geçen günlerde piskopos Ruiz ve Vera'ya yapılan saldırılar için geniş çaplı bir araştırma yapılmasını talep etti.

10 Kasım 1997: Meksika hükümeti COCOPA'ya EZLN ile barış görüşmelerinin "acilen" tekrar başlatılması konusundaki isteğini açıklayan "gizli" bir belge yolladı ancak bunun Ağustos 96'da diyalog kesildiğinde yeniden başlanabilmesi için isyancılar tarafından daha önce öne sürülen 5 şartı yerine getirmeksizin yapılması isteniyordu.

29 Kasım 1997: EZLN hükümetin çağrısına, pazarlık masasına ancak San Andres Antlaşmalarının uygulan-

maya başlanması ve geri kalan dört şartın yerine getirilmesi koşuluyla geri döneceğini bir kere daha yineleyerek cevap verdi.

22 Aralık 1997: Sivil Zapatistalara karşı Chenalco belediyesinde birkaç aydır devam eden tehditler ve periyodik vahşette, PRI destekçisi paramiliter grup üyesi yaklaşık 70 silahlı adam, komünlerinden sürülmüş yüzlerce insanın geçici olarak sığındığı Acteal kasabasına baskın yaptılar. Saldırganlar beş saat boyunca ölüm saçtılar ve kaçmaya çalışan çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan 45 kişiyi öldürüp, 25 kişiyi de yaraladılar. Güvenlik güçleri olay yerine yakın oldukları halde müdahale etmedi. Bu vahşi saldırının ardından ordu alarma geçirildi ve bölgeye destek kuvvetler gönderildi. Bu arada İçişleri Bakanı ve geçici Chiapas Valisi, olayın ardından istifaya zorlandı.

1 Ocak 1998: Acteal Katliamı'nı "Chiapas'taki silahlı grupların topyekûn silahsızlandırılması" için bir bahane olarak kullanan federal hükümet, Diyalog, Uzlaşma ve Chiapas'ta Adil Bir Barış Yasası'nı EZLN'yi silahsızlandırmak için yeni bir askeri kampanya başlatarak çiğnedi. Katliamın sorumluları PRI'nin desteklediği paramiliter grupların mensupları eyalette serbestçe gezinmeye devam ederken yerli Zapatist komünler ordu tarafından işgal edildi veya askeri kuşatma altına alındı. EZLN askeri olarak karşılık vermedi ve ihtilafın politik yollardan çözümü isteğinde ısrar etti ancak hükümeti silahlarını bırakmaya niyeti olmadığı konusunda da uyardı.

9 Ocak 1998: Chiapas'ı da içine alan yedinci askeri bölgenin komutanı general Jose Salazar, San Cristobal piskoposu Samuel Ruiz'i EZLN ile ilişkisi olmakla suçladı. San Cristobal Piskoposluğu suçlamaları reddetti.

12 Ocak 1998: Ulusal ve Uluslararası Protesto Günü. Chiapas, Ocosingo’da sakin bir gösteri sırasında güvenlik güçleri kalabalığa ateş açtı, bir kadını öldürdü ve iki çocuğu yaraladı. Dünyanın her yerinde, Chiapas’taki vahşeti protesto eden gösteriler yapıldı ve San Andres Antlaşmalarının tamamlanması istendi.

28 Ocak 1998: Villa Corzo’daki Bağımsız Campesino Organizasyonu’nun ve Chiapaslıların Demokratik Eyalet Meclisi’nin (Adepech) başı Profesör Rubial Ruiz Gamboa, Tuxtla Gutierrez’deki evinin önünde suikasta uğradı. Katilleri teşhis edilemedi ancak Adepech, paramiliter grup Paz y Justicia’nın ona ölüm tehditleri gönderdiğini açıkladı.

23 Ocak 1998: Başkan Zedillo, Yucatan’daki bir konuşması sırasında EZLN’ye sert çıkışlar yaptı. Hükümetin Chiapas’ta hiçbir zaman şiddet kullanmadığını iddia etti. Hükümetin değil EZLN’nin ihtilafın askeri yollarla çözülmesini istediğini ve yine hükümetin değil EZLN’nin San Andres Antlaşması’nı tekrar pazarlık etmeye çalıştığını söyledi. PRD liderleri, COCOPA üyeleri ve CONAI, başkanın konuşmasındaki yanıtlara dikkat çekmekte gecikmedi.

9 Şubat 1998: Altı Zapatista sempatizanı Cerro Huco’daki federal hapisaneden serbest bırakıldı. Daha önce hükümet barış sürecindeki iyi niyetini göstermek amacıyla 300 adli suçlunun salıverileceğini duyurmuştu. Zapatist mahkumlarının salıverilmesi için –ki bu diyalog sürecinin yeniden başlaması için talep edilen ön şartlardan biriydi– protesto gösterileri düzenlendi. 41 politik mahkum hâlâ hapisteydi.

16 Şubat 1998: İnsan Hakları İçin Uluslararası Sivil Gözlem Komitesi, Avrupa Birliği temsilcilerinden oluşan 200 kişinin üzerinde bir grupla Chiapas’ta sosyal organizasyonlar, NGO’lar¹⁰ ve hükümet temsilcileri ile

buluşmak için Meksika'ya geldi. Kararları, dönüşlerinde Avrupa Parlamentosu'na sunulacak bir raporun kaynağı olacaktır.

21 Şubat 1998: Kuzey Chiapas'taki Tilan belediyesi yöneticilerinden Jose Luis Garcia, Uluslararası İnsan Hakları Komisyonu'na insan hakları ihlalleri hakkında ifade verdikten sonra bir suikasta kurban gitti. Görgü tanıkları katillerin Paz y Justica üyelerinin olduğunu ifade ettiler. Paz y Justica'nın lideri ve eyalet temsilcisi Samuel Sanchez, komisyonun Lopez Garcia'nın katillerini açıklamaya hakkının olmadığını bunun Meksika'nın içişlerine karışmak demek olduğunu söyledi.

26 Şubat 1998: Chenalco'daki bir semt kilisesinin Fransız asıllı papazı peder M. Chanteau, resmi olmayan etkinliklere karıştığı gerekçesiyle tutuklandı ve sınır dışı edildi. İçişleri bakanı ve Ulusal Göçmen ofisi, Chanteau'nun basına 45 kişinin öldürüldüğü Acteal Katliamı'ndan hükümetin sorumlu olduğunu açıkladığı için sınır dışı edildiği gerçeğini kabul ettiler. 32 yıldır yerli komünlere hizmet veren papaz, 1994'den beri San Cristobal Piskoposluğu'ndan sınır dışı edilen sekizinci papazdır.

28 Şubat 1998: Chiapas valisi Robeto Albores Guillen, otuz sayfa ve 25 ana maddeden oluşan bölgeye barışı getireceğini iddia ettiği ancak aslında EZLN'ye karşı canlandırılan bir savaşa işaret eden "Chiapas'ta Uzlaşma ve Barışın Sağlanması İçin Bir Eyalet Antlaşması" ilan etti. Tek yanlı antlaşma(!), barışı sağlamak için komünlerde Meksika ordusunun varlığını destekleyen ve bir takım gösterileri, isyanları yasaklayan, gerekirse güç kullanmaya izin veren maddeler içeriyordu. Plan CONAI de dahil olmak üzere bir sürü köylü, yerli, sosyal ve politik organizasyon tarafından eleştirildi.

1 Mart 1998: İçişleri Bakanı Labadista, hükümetin sözde “barış için yeni stratejisini” açıkladı. Hükümetin; EZLN, COCOPA ve CONAI’nin fikirlerine rağmen yerli hakları konusunda tek taraflı yeni bir girişimi kongrenin onayına sunacağını söyledi. Karşılık olarak EZLN yeni bir bildiri yayınladı San Andres Antlaşmaları’nın tekrar pazarlık konusu yapılmasının diyalog ve pazarlıklarda bir ‘ölümcül darbe’ olacağı konusunda hükümeti uyardı. EZLN yönetimi COCOPA’yu, yerli hakları konusunda anayasal değişikliklerin orijinal teklifinin savunulması konusunda geri adım atmamaya çağırdı.

12 Mart 1998: Sürpriz bir gelişme ile Ulusal Aksiyon Partisi (PAN) Meksika senatosuna yerli hakları konusunda kendi tek taraflı anayasal değişiklik önerisini sundu. PAN’nin inisiyatifi, kendi destekçilerinin de itiraf ettiği gibi, San Andres Antlaşmalarının uygulanması için oluşturulmaktan öte PAN’nin yerliler ile ilgili parti programının anayasaya yerleştirilmesine yönelikti.

17 Mart 1998: Ulusal Uzlaştırma Komisyonu (CONAI), hükümetin karşı önerisini sertçe kınayan bir açıklama yaptı. CONAI’ye göre hükümetin inisiyatifi San Andres Antlaşmalarından ayrılmakta ve barış sürecini ciddi biçimde tehdit etmekte idi.

Şubat-Mart 1998: Federal hükümet, halkı anayasal değişikliklerin San Andres Antlaşmaları ile tamamen uyum içinde olduğunu ikna etmeye çalışan ve EZLN’nin iyi bir kadere sahip diyalogu reddettiğine, şiddet kullanacağı tehdidinde bulunduğu ve barış istemediğine dair ulusal ve uluslararası bir halkla ilişkiler kampanyası başlattı. Bu sırada Chiapas’ta askeri saldırılar devam ediyordu. Hava kuvvetleri yeni uçaklarla bombardıman tatbikatları yaptı. Zapatista Aguascalientes’lerinin hava sahalarında gezinen uçakların sayısı ikiye, üçe katlandı ve ağır silahlarla donanmış askeri birlikler ilk defa Lacandona Ormanları’na girdi. Bu sırada hükümet COCOPA

ve CONAI'ye yönelik sözlü saldırılarını artırdı; CO-COPA'yı gereksiz olmakla ve CONAI'yi de EZLN destekçisi olmakla suçladı.

11 Nisan 1998: Eyalet polisi ve federal polis, ordu ve göçmen ofisi ile birlikte Taneperla kasabasındaki yeni otonom belediye ilan edilen Ricardo Flores Magon'a girdi. Belediyenin yasadışı olarak hükümet görevlerine el koymakta olduğunu iddia ederek, 12 yabancıyı ve dokuz Meksikalı'yı tutukladı. Yabancılar neden tutuklandıkları açıklanmaksızın bir gece alıkonulduktan sonra sınır dışı edildi. Meksikalılar; yedi komün mensubu, araştırma için orada bulunan Mexico City'den bir profesör ve Ocosingo'daki insan hakları örgütü mensubu bir kişi Tuxtla'daki federal hapishaneye sevk edildi.

13 Nisan 1998: Teniperla'dan yedi komün sakini daha tutuklandı ve hapse atıldı. Böylece tutuklananların sayısı 16'ya çıktı. Hepsi politik tutuklular organizasyonuna (VOZ) katıldı. İçlerinden biri kefaletle salıverildi.

1 Mayıs 1998: Polis, ordu ve göçmen ofisi Amparo Agua Tinta kasabasındaki otonom belediye Tierra y Libertad'a otonom belediye faaliyetlerini durdurmak için girdi. Belediyeye ait bütün binalara zorla girilerek bütün belgeler yok edildi, paralar ve daktilolar çalındı. 53 kişi tutuklandı, 36 saat kimseyle görüştürülmediler. Mayısta sekizi suçlu bulundu, diğerleri serbest bırakıldı. Hükümet otoriteleri işgalin yapılmasının Birleşmiş Milletler Göçmen Komisyonu (ACNUR) tarafından talep edildiğini çünkü Guatemalalı bir sığınmacının otonom belediyenin hapishanesinde tutulduğunu söylediler. Daha sonra ACNUR hiçbir zaman bir polis operasyonu talep etmediklerini, sığınmacının serbest bırakılması için otonom belediye ile görüşmeler yapmayı planlıyor olduklarını açıkladı.

Mayıs 1998: İtalya’da 135 kişilik bir insan hakları gözlemcisi grup Chiapas’ı ziyaret etti. Meksika hükümeti gruba sınırlı sayıda komünü ziyaret etme izni verdi. Bu komünler arasında, bir ay önce hükümetin 1000 askeri ile girdiği Taniperla da dahil olmak üzere yakın zamanlarda insan hakları ihlalleri olmuş komünler yoktu. Grup, Taniperla’yı, komünün de rica etmesi üzerine ziyaret etmeye karar verdi. Ancak göçmen bürosu, yaklaşık 85 kişiye vizelerinin sınırlarını aştıkları gerekçesiyle müeyyide uyguladı ve 10 yıl içinde Meksika’ya girmekten menetti. Vizeleri dolduğu için hava alanında İtalya’ya giden uçağa binmeyi bekleyen 40 üye de Meksika içişlerine karıştıkları gerekçesi ile sınır dışı edilip ömür boyu Meksika’ya tekrar girmekten men edildi.

27 Mayıs 1998: Meksika Ulusal Göçmen Ofisi, Meksika’ya uluslararası insan hakları gözlemcisi olarak gelmek isteyenler için yeni uygulamaları açıkladı. Kişiler veya gruplar; 30 gün önceden başvuruda bulunacak, gidecekleri yerler ve buluşacakları gruplar hakkında detaylı program sunacak, en fazla üç gün ülkede kalabilecek ve en fazla iki kişi getirebileceklerdi. Ayrıca en az 5 yıllık bir organizasyona mensup olmaları gerekti ve organizasyonun yönetim kurulu ve imtiyazı hakkında bilgi vermeleri de gerekiyordu.

2 Haziran 1998: Tenejapa’daki Nabil komününden 30 EZLN sempatzı aile, paramiliterler ve güvenlik güçleri tarafından evlerinden kovuldu. Chiapas’ta, çoğunluğu Zapatistlere destek veren bölgelerde 19.000 insanın aynı akıbete uğrayarak iç göçe zorlandığı rapor edildi.

3 Haziran 1998: Anayasal bir belediye olan ve muhalefetteki PDR’nin Zapatistalarla koalisyon içinde yönetimde olduğu Nicolas Ruiz belediyesi; Meksika ordusu, eyalet güvenlik güçleri, eyalet ve federal adli polisi ve kendilerine “Los Chinchulines” diyen paramiliter

gruptan oluşan 3000 kişi tarafından işgal edildi. 167 kişi gözaltına alındı ve birçok kişi de yaralandı.

4 Haziran 1998: Gözaltına alınan 167 kişiden 17'si eyalet hapisanesine gönderildi. 15'i VOZ'a katıldı. İçlerinden Graciela Lopez, örgütün ilk kadın üyesi idi. İki gün sonra 6 kişi adam kaçırmadan yargılandı, Lopez'in de dahil olduğu 9 kişi kefaletle serbest bırakıldı.

7 Haziran 1998: San Cristobal piskoposu Samuel Ruiz, Hükümet Uzlaştırma Komisyonu'nun çalışabilmesi için gerekli olan olası bütün barış yollarını kapadığı için CONAI'den istifa ettiğini açıkladı. Ruiz'in istifasını takiben diğer üyeler, hükümeti barış aramaktansa savaşı provoke etmekle suçladı ve bunu CONAI'nin kendi kendini feshetmesi takip etti.

10 Haziran 1998: Bir gece operasyonu ile ordu, güvenlik güçleri ve adli polis 1000'den fazla kişiyle otonom belediyelerden San Juan de Libertad'a saldırıya geçti ve belediye binalarına girdi. San Juan de Libertad belediye sınırları içindeki komünlerin % 90'ının tanıdığı ve otonom belediyeye bağlı olduğunu bildirdiği (yaklaşık 30.000 kişi) en iyi işleyen Zapatist belediyelerden biriydi. Evlerin yakıldığı, sivillere bazukalarla ateş edildiği, helikopterlerin havadan ateş açtığı askeri operasyon sırasında Union Progreso'daki komünde komünlerini savunan 6 Zapatista öldürüldü. Chavajel komününde ise iki Zapatista öldürüldü, dokuz kişi yaralandı ve 57 kişi hapse atıldı. Komünde yaşayan insanlar evlerinden atıldı ve yürüyerek Oventic'e gittiler.

18-29 Haziran 1998: San Juan de Libertad operasyonunda gözaltına alınan kişi, aralarında otonom belediyenin 5 Tzotzil yöneticisi de dahil olmak üzere hapis cezalarına çarptırıldı.

8 Temmuz 1998: Federal hükümet Chiapas için yeni bir "barış planı" öne sürdü. Bu barış planından çok bir

tür tehdit niteliğindeydi. EZLN'ye kişisel güvenliklerinin sağlanması karşılığında silahlarını teslim etmeleri çağrısında bulundu.

16-17 Temmuz 1998: Dört buçuk aylık sessizliğin ardından EZLN merkez komitesi Subcomandante asi Marcos imzalı 3 bildiri yayınladı. Bildiride 'ciddi bir diyalog'un sağlanması konusunda hükümete olan bütün güven ve inançlarını kaybettiklerini açıkladılar.

19 Temmuz 1998: EZLN Lacandona Ormanları'ndan beşinci bildirisini yayınladı, bildiride barış için istekli olduklarını ve COCOPA'nın, San Andres Antlaşmalarının uygulanması için önerdiği anayasal değişiklikler konusunda ulusal referanduma gitmeyi amaçladıklarını bildirdi.

10 Ağustos 1998: Cerro Hueco eyalet hapisanesinde tutulan 87 Zapatist sempatizanın eşleri ve aileleri, eyaletin başkenti Tuxtla Gutierrez'de, yakınlarının salıverilmesi için "macheteler grevi" yaptılar. Gözcülüğü yapan kadınlar, yakınlarının adını machetelerinin üstüne yazdı. 11 Ağustos'da yapılan toplantılarda her zaman PRI destekçisi toprak ağalarının yanında yer alan eyalet valisine karşı ateşli konuşmalar yapıldı ancak üst düzey bir yetkili yukarıdan gelen yoğun politik baskı nedeniyle tek bir Zapatist sempatizanın bile salıverilemeyeceğini açıkladı. Ağustos'ta grup, hapisanenin önünden hükümet binasına doğru yürüyüşe geçti. Ertesi gün gösteri bitti ve kadınlar, sevdikleri hapiste olduğu halde çocuklarına bakmak için komünlerine döneceklerini açıkladılar.

2 Eylül 1998: Zedillo, Meksika kongresinde devlet başkanı olarak dördüncü raporunu verdi. Raporda Chiapas'ın durumuna hiç değinmezken Meksika'nın yabancıların iç işlerine karışmalarını hoş görmeyeceğini söyledi.

9 Eylül 1998: Çevresel bozulma ve hükümetin beklenmedik olaylar karşısında plansızlığı nedeniyle şiddetli yağmurlar büyük sel taşkınlarında ülkenin güneyinde ve kıyı bölgelerinde büyük yıkım getirdi. Açıklanan ilk raporlara göre 15 nehir taşı, 80 komüne hiçbir ulaşım sağlanamadı, 18.000 insan evsiz kaldı ve 1000 kişilik bir ordu askeri yardım dağıtmak için bölgeye gönderildi.

15 Eylül 1998: EZLN yayınladığı üç bildirisinde PRI'nin Chiapas için ayrılan yardım paralarını çaldığını ve seçim kampanyasında kullanmak üzere ayırdığını ifade etti. 8000 asker sel bölgelerine yerleştirildi. PRD lideri Andres Manuel Lopez, yaklaşan seçimlerin, bu bölgelerdeki koşullarının iyileştirilmesi ve seçmenlerin seçime katılmalarına olanak tanımak amacıyla 6 Ekim'den, 6 Aralık'a ertelenmesini istedi.

18 Eylül 1998: Sel baskınlarında ölenlerin sayısı 400 olarak açıklandı ve Sağlık Bakanlığı, bölgede temiz su bulunamaması konusunda endişelerini ve salgın hastalıkların yayılmasından endişe ettiklerini açıkladı. Ülke seçim komisyonu 7 bölgedeki 3 belediyenin durumunu değerlendirdiklerini, seçimlerin yapılması için asgari koşulların bile var olmadığını ve bu bölgelerde seçimlerin ertelenebileceğini açıkladı.

25 Eylül 1998: Seçim komisyonu 3 bölgedeki 8 belediyede yapılacak seçimleri 6 Ekim'den, 6 Aralık'a erteledi.

4 Ekim 1998: Chiapas'ta seçim günü. Global Değişim Delegasyonu, küçük gruplar ve insanlar eyalette yapılan seçimlere gözlemci olarak katıldılar. Global Değişim Delegasyonu büyük çaplı bir engelleme olmadığını ancak bir takım usulsüzlükler saptadıklarını açıkladı. Gözlemciler, sandık başlarında PRI yandaşı insanların – asker olması muhtemel– bulunduğunu, kayıtlı insanların

seçim listelerinden silindiğini, başka partilere atılan oy-
ların kaybolduğunu ve ihtilaflı bölgelerde paramiliter
grupların seçim yerine başkanlık ettiklerini açıkladı.

6 Ekim 1998: Seçim sonuçları ilan edildi. PRI: 82 be-
lediye, 18 milletvekili PRD: 15 belediye, 1 milletvekili
PAN: 5 belediye, 2 milletvekili. PRI 103 belediyeden
82'sini alarak daha önce PRD'nin elinde olan, EZLN'nin
güçlü olduğu bölgelerde çoğunluğu kazandı. Sonuçlar,
Özellikle gözlemcilerin gece yarısına dek yaptıkları oy
sayımında, PRD'nin önde olduğu Ocosingo'da ve diğer
yerlerde şüpheyle karşılandı. PRD seçimlerin iptal edil-
mesi gerektiğini, yasal bir kongre oluşturmak için yeterli
sayıda belediyede oy kullanılamadığını ileri sürdü. Bazı
belediyelerde oy kullanmama oranının % 65'lerde idi ve
en büyük dört belediyede sel yüzünden seçimler yapıla-
mamıştı.

9 Ekim 1998: Portekizli yazar Jose Saramago Nobel
Edebiyat dl'n kazandı. Chiapas'ta komünlerde kal-
mış olan yazar, hükümetin yabancılarının Meksika'nın
içişlerine karışmaması gerektiği yönündeki fikirleri ve
politikasına karşı, kendisinin Chiapas'a olan ilgisinin
"insanı bir görev ve yükümlülük" olduğunu söyledi.

27 Ekim 1998: Chiapas valisi Robeto Albores Guil-
len, Chiapas'ta politik mahkumların varlığını inkar etti
ve hiç kimsenin siyasi görüşleri yüzünden hapsedilme-
diğini, içeride olanların tümünün adli suçlu olduğunu ve
serbest bırakılmaları için yasal bir dayanak olmadığı s-
rece salıverilmelerinin söz konusu olmadığını söyledi.

10 Kasım 1998: Vali Albores, Meksika kongresine
eyaletteki 12 silahlı grubun silahsızlandırılması için y-
netime daha fazla yetkiler veren ve EZLN dışındaki tüm
gruplara af getiren bir silahsızlanma yasası teklifi suna-
cağını açıkladı.

19 Kasım 1998: 29 EZLN delegesi bir yıldan beri ilk defa sivil toplumla bir buluşma için San Cristobal'e geldi. Buluşma için Oventic'den gelen bir konvoy ordu tarafından durduruldu. Cerro Hueco hapishanesinde bir tören düzenleyen siyasi mahkumlar, buluşmada okunması için hazırladıkları bildiriye verdiler.

20 Kasım 1998: Buluşmanın açılış törenine 2000'den fazla kişi katıldı. Delegeler, ulusal bir referandum düzenlemek için hazır olduklarını ve 5000 üyenin referandum için ülkenin her tarafındaki belediyelere gitmeye hazır olduğunu açıkladı. İçişleri Bakanı Labadista, barışçıl bir sonucun EZLN'nin isteğine bağlı olduğunu ve buluşma hakkında yorum yapmayacağını, bunun bir avuç insanın yaptığı bir toplantı olduğunu ve ülkenin tümünü yansıtmadığını açıkladı.

22 Kasım 1998: EZLN delegeleri buluşmayı bir başarı olarak nitelendirdiler ve sivil toplumun referandumu gerçekleştirmek için yeterli organizasyon ve isteğe sahip olduğunu gördüklerinden komünlerine içleri rahat döneceklerini, referandumun baharda yapılması için bir gün tespit edileceğini açıkladılar.

7 Aralık 1998: 6 Aralık seçimlerinin resmi sonuçları açıklandı. % 70'lik bir kayıp olduğu ortaya çıktı, kayıtlı 420.890 seçmenden yalnızca 100.000'i oy kullanmıştı. En az 25.000 kişinin seçmen kartı yoktu ve 270.000 kişi kayıtlı oy sandıklarına erişememişti. PRI belediye kazanırken PRD iki ve PAN bir belediye alabilmişti. PRI'nın kazandığı belediyelerden ikisi daha önce PRD'nin kontrolünde olan bölgelerdi.

10 Aralık 1998: Eyalet valisi Robeto Albores Chiapas eyaletindeki silahlı sivil grupların silahsızlandırılması için af yarasını teklif etti. Paramiliter gruplara af ve bir ödül niteliğinde olan ve silahları bırakmaları için gruplara 90 günlük bir süre veren yasa, Diyalog Uzlaşma

ve Chiapas'ta Adil Bir Barış Yasası kapsamındaki özel durumu gerekçesiyle EZLN'ye sirayet etmedi.

13 Aralık 1998: PRI'yi destekleyen Los Platanos kasabasında dört silahlı adamın komündeki yirmi kişiye saldırdığı bildirildi. Saldırıda bir çocuk öldü, yedi kişi yaralandı. Saldırganlar kar maskesi giiyorlardı ve hükümet olaydan EZLN'yi sorumlu tuttuğunu açıkladı.

14 Aralık 1998: EZLN, kumandanları Moises, David ve Daniel imzalı bir bildiri yayınlayarak Los Platanos'taki saldırı ile ilgileri olmadığını açıkladı. Acteal Katliamı'nın birinci yıldönümüne yaklaşırken hükümetin halkın dikkatini başka yöne çekmeye çalıştığını bildirdi.

14 Aralık 1998: EZLN, Ulusal Referandumun 21 Mart 1999'da yapılması çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı ve 5 ana konu belirledi: 1) Ulusal Referandumun tanıtılması ve yayılması. 2) Yerel organizasyonlara ve ülkedeki her belediyede referandum için hazırlıklar yapılması. 3) Referandumun anlaşılması. 4) Sonuçların açıklanması ve yayılması. 5) Ulusal kongreye sonuçların sunulması. Bildiri, ulusal ve uluslararası sivil toplumdaki katılımcıları bilgilerin dağılmasını sağlamak için tugaylar kurmaya teşvik ediyordu. Referandumda sunulacak sorular şunlardı: Yerli komünlerin ulusun gelişimine ve yeni bir Meksika'nın yapılandırılması çalışmalarında bütün güçleri ve zenginlikleri ile yer almaları gerektiğine katılıyor musunuz? Yerli haklarının San Andres Antlaşmalarında kararlaştırıldığı ve COCOPA'nın yasa değişikliği teklifinde belirtildiği gibi anayasada yer alması gerektiğine katılıyor musunuz? Barışa diyalog yoluyla ulaşılmasına ve anayasa ve ülke kanunlarında belirtildiği gibi askeri tehdidin ve üslerinin kaldırılıp, bölgenin silahsızlandırılması gerektiğine katılıyor musunuz? Ülkeyi ilgilendiren konularda Meksika halkının organize

olarak, hükümetin hareketlerini yönlendirmesi gerektiğine katılıyor musunuz?

18 Aralık 1998: Chiapas'ta ordunun varlığını ve ordu tarafından yapılan insan hakları ihlallerini protesto etmek için 50 eski Meksika ordusu mensubu Mexico City'de bir gösteri düzenledi.

20 Aralık 1998: Federal Başsavcılık (PRG) tarafından “Libro Blanco de Acteal” (Acteal'in Beyaz Kitabı) yayınlandı. 12 aylık bir araştırmanın sonucu olmasına rağmen PRG, katliamın ardından hükümetin olayı açıklamak için kullandığı ifadelerin aynısına dayanıyordu. Raporda, Acteal Katliamı'nın eskiden beri var olagelen ideolojik ayrımlarla şiddetlenmiş komün içi ihtilafların sonucu olduğu söylendi. Raporda ayrıca, Polho belediyesinin EZLN tarafından otonom belediye yapılmasının, otonomi isteyenlerle resmi belediye sistemi isteyen hükümet yanlıları arasındaki ihtilafı kışkırtıcı unsur olduğunun altı çiziliyordu. Bölgedeki paramiliter hareketliliklerden ise hiç bahsedilmiyordu.

22 Aralık 1998: Acteal Katliamı'nda 45 komün sakininin öldürülmesi anısına Acteal'de yapılan anma törenine beş bine yakın insan katıldı. Anma törenin yapılacağı yere giden yabancılara, San Cristobal'deki göçmen ofisine gitmeleri gerektiği hakkında çağrı kağıtları verildi. Yerlilerin yanında birçok yabancı ziyaretçi de mitinge katıldı. EZLN sempatzanları Polho'dan Acteal'e kadar yürüyerek Piskopos Samuel Ruiz ve diğer papazlar tarafından oluşturulan kalabalığa katıldı. Katliam bizat yaşayanlar tarafından canlandırıldı ve o gün ordu helikopterleri Acteal semalarında birçok kez gözüktü.

1 Ocak 1999: Medyanın saldırısına uğrayan Global Değişim Yeni Yıl Delegasyonunun üç üyesi, Oventic'te bir komüne yapılan ziyaret dönüşü göçmen ofisi tarafından Chiapas'taki aktivitelerini açıklamaları için resmen

davet edildi. İkisi ülkeyi terk ederken birinin kalmasına izin verildi.

11 Ocak 1999: Hükümet Başsavcılığı, Acteal Katliamı'na karıştıkları gerekçesiyle iki hükümet görevlisinin daha tutuklandığını açıkladı. Bu iki kişiden biri Chiapas eyaleti güvenlik güçlerini koordine eden bir kurumun eski üst düzey görevlisi olan Absolan Diaz, diğeri de eyalet savcılığının eski görevlilerinden Robeto Jiminez idi. Hazırladığı savunmada Jiminez ordu görevlileri ile federal ve eyalet adli makamlarını, Chenalho'daki katliamdan çok önce gerçekleşmiş olan paramiliter saldırıları saklamakla suçladı.

11 Ocak 1999: Meksika Kızıl Haç'ı ve hükümetin ulusal insan hakları komisyonunun eşliğinde Chenalho'daki sığınmacılar kahve yetiştirmeye başladı. Önceki yılların kahve hasadı paramiliterler tarafından çalınmış ve satılmıştı.

13 Ocak 1999: Meksika ordusu, Aldama Chenalho belediyesinde uyuşturucu kaçakçılarına baskın düzenledi. Komün mensupları, operasyonun uyuşturucuya karşı savaş bahanesiyle komünü işgal etmek amacıyla yapıldığını açıkladı. Chiapas senatörü Pabla Salazar, operasyonun alınan bir ihbar üzerine yapıldığını ve Zapatistaların uyuşturucu ile bağlantısının soruşturulmasına yönelik olduğunu ileri sürdü. Daha sonra operasyonu yürütmekle görevli kumandan, Aldama'da ele geçirilen ve yakılan esrarın EZLN tarafından yetiştirilmediğini açıkladı.

22-26 Ocak 1999: Papa ülkeye yaptığı dördüncü ziyaret için Mexico City'e geldi. Avrupa'dan gelirken uçakta yapılan bir röportaj esnasında, Chiapas'taki ihtilafın barışçıl yollardan çözülebilmesi için hükümet ve EZLN'nin diyalog masasına geri dönmeleri gerektiğini

söyledi. Ayrıca Chiapas'taki problemlerin asıl çözümünün yerlilere toprağa komün olarak sahip olabilmeleri hakkının tanınması olduğunu çünkü onların bu toprakların ilk sahipleri olduklarını da ekledi.

18 Şubat-23 Mart: Tuxtla Gutierrez ve San Cristobal hapishanelerinde yatan Zapatist siyasi mahkum açlık grevine başladı. EZLN sempatizanları gösteriler düzenleyerek hükümetten cinayetlerin asıl suçlularının ortaya çıkarıp siyasi mahkumların serbest bırakmasını istediler. 33 gün sonra mahkumlar, hükümet görevlilerinden, cezaevi şartlarının iyileştirileceği ve muhakeme usulünde sahip oldukları haklarının yerine getirileceği konusunda teminat aldıktan sonra açlık grevini bitirdiler.

20 Şubat 1999: San Cristobal'daki bir bağımsız bir seçim izleme organizasyonunun ofisine gece zorla girildi. Soyguncular, yazıcılar ve monitörleri bırakarak sadece bilgisayarın kasalarını aldılar. Olay, organizasyonun EZLN'nin Ulusal Referandum çağrısını duyuracağını ve yardım edeceğini açıklamasından birkaç gün sonra gerçekleşti.

24 Şubat 1999: Muhalefet parti üyelerinin eleştirilmesine rağmen Chiapas valisi Roberto Guillen'in af yasası PRI'nin çoğunlukta olduğu Chiapas eyaleti kongresinden geçti. Kongreden geçen yasa aslında orijinalinden farklıydı. Silahların bırakılması için verilen süre 120 güne uzatılmış ve ordu disiplini ve eğitimi yapısında olan gruplar yani EZLN, af yasasının dışında bırakılmıştı. Eyalet senatosundan geçen teklif ulusal senatoda görüşülecek ve oradan da geçerse yasa haline gelecekti.

9 Mart 1999: Uluslararası Af Örgütü Meksika raporunu açıkladı. Raporda ülkenin her yerinde özellikle Chiapas, Oaxaca ve Guerrero'da sistematik insan hakları ihlalleri olduğu bildirildi. Raporun yanında Af örgütü genel sekreteri Pierre Sane, Acteal, El Charco ve El

Bosque’de yapılan katliamların sorumlularını adalet önüne çıkarmadığı ve ihlalleri önlemede başarısız olduğu için Meksika hükümetini sert bir dille kınadı. Pierre Sane aynı zamanda ordunun ve hükümet destekçi paramiliter grupların bu katliamlara karıştığını hatırlattı.

19 Mart 1999: Eski yüzbaşı Jesus Valles, Meksika ordusunun ABD’ye siyasi sığınma isteği kabul edilen ilk mensubu oldu. 1994 Zapatista isyanı sırasında Chiapas’ta bulunan Valles, askerlerine isyancı olduklarından şüphelendikleri kişileri idam etme emrini vermeyi reddettiği için Puebla’ya sürülmüş ve ordunun içinden tehditler alması üzerine firar ederek ABD’ye kaçmıştı.

21 Mart 1999: Ülkedeki iki buçuk milyon Meksikalı ve başka ülkelerde yaşayan 25.000 Meksikalı, EZLN’nin yerli hakları ve kültürü üzerine yaptığı referandumu katıldı. 5000’in üzerinde Zapatist delege ülkeyi bir uçtan öbür uca gezerek Meksikalılarla buluştu ve konuştu. Katılımcıların % 95’ i yerli haklarının tanınmasını, COCOPA’nın anayasa değişikliği teklifinin gerçekleştirilmesini istedikleri konusunda hemfikir idi.

22 Mart 1999: Mexico City federal hakimi Olga Sanchez, 12 Nisan 1998’de Taniperla kasabası, polis ve ordunun Ricardo Flores Magon Otonom Belediyesi’ni birlikte boşaltma girişiminde, orada bulunan 12 yabancının sınır dışı edilmesi davasında yabancılar lehinde karar verdi. Sanchez ihraç eylemini yapan Meksika otoritelerinin şuursuzca hareket ettiğini, bunun ülkenin politik ilişkilerini etkileyeceğini, davranışlarından dolayı sorumlu tutulabileceklerini unuttuklarını ve Meksika hükümetinin bu 12 yabancıyı kovmak için başka bir sebep bulmak zorunda olduğunu söyledi.

29 Mart 1999: Ocosingo’da büyük bir şaşa ile 14 Zapatist(!) gerilla, askeri personel, eyalet kabinesi üyeleri ve vali Roberto A.G önünde silah bıraktıklarını açıkladı.

Grubun sözcüsü firar ettiklerini çünkü EZLN'nin etkinlikleriyle birlikte yaşam koşullarının daha da güçleştirdiğini ve iktidar isteyen kişilerce yönlendirildiklerini söyledi. EZLN bu insanların hiçbir zaman Zapatista organizasyonlarıyla ilgilerinin olmadığını, bunların Tirinidad'daki paramiliter grup MIRA üyesi olduklarını açıkladı. Eyalet PRD ve PT görevlileri, valinin yeni af yasası için propaganda yapmak amacıyla bu düzmece oyunu oynattığını açıkladı.

7 Nisan 1999: Eyalet güvenlik güçleri, Zedillo'nun danışmanlarının ve EZLN'nin 1996 antlaşmalarını imzaladıkları yer olan San Andres Larrainzar'a hareket etti. (Otonom belediye San Andres Sakamchen de los Pobres'in başşehri) Polis, 98 seçimlerinde çok ufak bir azınlığın katılıp seçtiği PRI'li belediye başkanını kabul etmeyerek kendileri bir başkan seçen köylülerin başkanını indirip PRI'li belediye başkanını makamına getirmek için belediye binasını işgal etti.

8 Nisan 1999: San Andres etrafındaki komünlerden gelen 3000 Zapatista belediyeyi ele geçirdi. Silahsız göstericiler polisi komünden dışarı atarak belediye binasını ve kontrolü tekrar ellerine aldılar. Otonom yetkililer her şeyi tekrar kurarken destekçiler şehri ele geçirmeye devam etti. İki gün sonra eyaletin her yerinden gelen 1000 Zapatista daha San Andres'te Emiliano Zapata'ya yapılan suikastın anma töreni için bir araya geldiler. Vali otonom belediye yetkilileri için çıkarılan tutuklama emirlerinin kaldırıldığını ve orada bulunan 200 polise geri çekilmelerinin emredildiğini duyurdu.

23 Nisan 1999: Eyalet valisi Albores, eyalet belediyelerinin tekrar yapılandırılması hakkındaki teklifini eyalet kongresine verdi. Teklif yeni belediyeler, belediye sınırları ve yeni başkanlık sistemi önerilerini içeriyordu. Ancak San Andres Antlaşmalarında belediyelerin

yeniden yapılandırılması sürecine yerli komünleri, eyalet yetkilileri ve eyalet kongresinde temsil edilen politik partiler ve EZLN'nin katılması gerektiği belirtilmişti. Bunun aksine Albores'in önerisi tek yanlı idi. Buna ek olarak önerilen yeni belediyeler halen Zapatist otonom belediyelerin faaliyet gösterdiği yerlerdi ve buraların baş şehrinin PRI destekçi komünler olarak değiştirilmesi öneriliyordu.

7-10 Mayıs 1999: EZLN ve sivil toplum arasında ikinci buluşma La Realidad'da gerçekleşti. 2000'den fazla kişi katıldı. Açılış konuşmasını aylardan beri ilk defa halk önüne çıkan Subcomandante Marcos yaptı.

9 Mayıs 1999: Eski COCOPA üyelerinden Chiapas senatörü Pablo Salazar PRI'den istifa etti. Partiden kendisine yapılan tacizler sonucu bu kararı verdiğini ve PRD-PAN koalisyonuna katılarak 2000 yılında yapılacak seçimlerde Chiapas'ta PRI karşısına muhalefet adayı olarak çıkacağını açıkladı.

16 Mayıs 1999: Göçmen ofisi yetkilileri Danimarkalı ressam Jens Galschiot'dan ülkeyi üç gün içinde terk etmesini istedi. Galschiot birkaç gün önce 'Rezalet Kolonu' adlı heykelini 22 Aralık 1997 katliamından sorumlu otoriteler için bir hatırlatma olarak yapıp Ac-teal'de bir komüne vermişti.

18 Mayıs 1999: Global Exchange "Vicdan sahibi yabancılara: Meksika hükümetinin uluslararası insan hakları gözlemcilerine karşı başlattığı kampanya" başlıklı bir rapor yayınladı. Rapor Meksika hükümetinin ve uluslararası hukukun da desteklediği insan hakları gözlemciliği yapan ve insani yardımda bulunan yabancılara ülkenin kovulmasının yasal olmadığını savunuyordu.

